

Проект „Фантастично читалище“

Сборник от научно-фантастични произведения

Списание „Наука и техника за младежта“

1984 г.

София, 2014

Библиография

[Свободни места има](#)

Фантастичен разказ. Автор Кир Буличов. Преведе А. Грозданова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 1 от 1984 г.

[Нещо ужасно се разхожда тук](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Робърт Силвърбърг. Преведе от английски Емануел Икономов. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 1 от 1984 г.

[Вторият праг на живота](#)

Фантастичен разказ. Автор Мирослав Квятек. Преведе от полски Марияна Василева. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 2 от 1984 г.

[Веселия Роджър](#)

Фантастичен разказ. Автор Гари Алън Рюз. Преведе А. Грозданова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 2 от 1984 г.

[Замяната](#)

Фантастичен разказ. Автор Джордж Колин. Преведе Лина Василева. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 3 от 1984 г.

[Реплики](#)

Фантастичен разказ. Автор Н. Блохин. Преведе А. Грозданова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 3 от 1984 г.

[Маестро](#)

Фантастичен разказ. Автор Алберт Валентинов. Преведе А. Грозданова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 4 от 1984 г.

[Двестагодишният човек](#)

Научно-фантастична повест. Автор Айзък Азимов. Преведе Емануел Икономов. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 4 от 1984 г.

[Мистър Магистър](#)

Фантастичен разказ. Автор Томас Монтелеоне. Преведе Мариана Димитрова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 5 от 1984 г.

[Двестагодишният човек](#)

Научно-фантастична повест. Автор Айзък Азимов. Преведе Емануел Икономов. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 5 от 1984 г.

[Ковчегът](#)

Фантастичен разказ. Автор Николай Гуданец. Преведе Лиляна Георгиева. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 6 от 1984 г.

[Картофи, звезди и учени](#)

Фантастичен разказ. Автор Станислав Лем. Преведе от полски Лина Василева. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 6 от 1984 г.

[Гхост](#)

Фантастичен разказ. Авторы Анджей Джевински и Анджей Жемянски. Преведе Лина Василева. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 7 от 1984 г.

[Гали](#)

Фантастичен разказ. Автор Михаил Грешнов. Преведе А. Грозданова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 7 от 1984 г.

[Първият](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Марек Новак. Преведе от Божидар Барбанакон. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 8 от 1984 г.

[Ана](#)

Фантастичен разказ. Автор Румен Маджаров. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 9 от 1984 г.

[Покорител на пространството](#)

Фантастичен разказ. Автор Леонид Панасенко. Преведе А. Христова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 10 от 1984 г.

[Художникът](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Морис Соланж. Преведе Борислав Николов. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 10 от 1984 г.

[Спасяване на живота](#)

Фантастичен разказ. Автор Михаил Пухов. Преведе А. Христова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 11 от 1984 г.

[Подобряване на историята](#)

Фантастичен разказ. Автор Станислав Лем. Преведе от полски Лина Василева. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 11 от 1984 г.

[Подобряване на историята](#)

Фантастичен разказ. Автор Станислав Лем. Преведе от полски Лина Василева. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 12 от 1984 г.

Свободни места има

Фантастичен разказ

Кир Буличов

Млад човек в строг син костюм и тъмна връзка спря пред вратата и нерешително каза:

– Извинете, търся Лев Христофорович.

В кабинета седяха, обърнати към него, двама души. Не можеше да се каже, че единият от тях е дебел, но си личеше, че е силен. Голата му глава учудваше със завършеността на линията. Мъничките му блестящи сини очи се спряха на младия човек настойчиво и внимателно. Вторият човек беше по-млад от плешивия, рошав, слаб и възбуден.

– Вие ли сте Лев Христофорович? – обърна се младият човек към рошавия, който повече приличаше на гений.

Но рошавият усмихнат посочи с очи плешивия, а плешивият каза строго, сякаш беше самият Шерлок Холмс:

– Аз съм професор Минц. А вие наскоро сте били назначен на ръководна длъжност и сте се натъкнали на непредвидени трудности, така ли е?

Младият човек покорно кимна с глава.

– И трудностите са се оказали толкова големи, че не можете да се справите с тях. Тогава някой от познатите ви и най-вероятно ръководителят на нашата строителна кантора Корнелий Удалов ви е посъветвал да дойдете при добрия старец Минц и да го помолите

да изобрети бетон без цимент, защото са забравили да ви докарат цимент, а сроковете ви притискат. Така ли е или не е така?

Младият човек отвърна:

– Горедолу е така.

– Защо горедолу? – учуди се Минц. – Аз винаги отгатвам истината.

– Да дойда при вас ме посъветва Миша Стендал от градския вестник. И ръководя не строителството, а хотел „Гус“.

– Нима! – възкликна Минц. – Уволниха ли Иван Прокофиевич?

– Отдавна трябваше да го направят – поде чорлавият Грубин. – Седнете, защо стоите прав?

Грубин подаде стол на младия човек, но той отказа да седне.

– Наседях се – каза той. – Вече трети ден откакто приемам счетоводните книжа на хотела.

– С нищо не мога да ви бъда полезен – каза Минц. – Хотели не умея да строя, а по счетоводните въпроси съм пълен профан.

– Изслушайте ме първо – помоли младият директор. – Наричам се Фьодор Ласточкин. Работех в киноразпространението, а сега ме захвърлиха в сферата на обслужването. Налагало се, ми казаха. Съгласих се. Хотелът е малък, желаещите да отседнат в него са много, а обслужването куца. Какво да ви разправам и без мен го знаете добре.

– Знаем – каза Грубин. – Табелката „места няма“ е запоена за вратата на хотела.

– По принцип сте прав. Но от това на мен не ми става по-леко. Два дни обяснявах липсата на свободни места с грешките на предишния директор, а днес ме извика Белоселски и ми заяви, че

вдруги ден в нашия град се открива симпозиум по развъждане на раци, значението на който надхвърля границите на областта. За симпозиума са нужни двадесет и осем стаи с единични легла. А местата в хотела са общо тридесет и три. Отгоре на всичко петнадесетина души седят върху куфарите си в хола и чакат. Оплаках се на приятеля си Миша Стендал, а той ми отвърна: „Единственият, който може да ти помогне, е професор Минц. Той буквално е гений.“ И ето че дойдох.

Фьодор погледна Минц с тъжни очи. Сърцето на професора се сви. Само миг преди това той не се и съмняваше, че ще посочи вратата на поредния просител. Но младият човек беше изпаднал в критично положение. Подбудите му бяха благородни. И още нещо: когато се натъкнеше на неразрешим проблем, изключителният мозък на професор Минц започваше активно да функционира, независимо от волята на собственика му. Той търсеше и отхвърляше безброй варианти, стремеше се да реши задачата, като не позволяваше на Лев Христофорович да се храни нормално и спи спокойно.

– Не – чу Лев Христофорович гласа на Саша Грубин. – В този случай, Федя, дори професор Минц няма да ви помогне. Досега никой не е успял да се настани в нашия хотел по нормалния начин. Проблемът не е научен, а социален.

– Не съществува проблем, в решаването на който науката да не може да вземе участие – рязко отвърна професор Минц. – На света всичко е взаимно свързано.

– Охо – каза Саша Грубин. – Предупрежденията ми явно са напразни. Сърцето ми подсказва, че ще се захванете с хотела.

– И то незабавно – отвърна Минц. – Свободни сте. Започвам да мисля.

– А кога да дойда за отговора? – с надежда в гласа попита директорът Ласточкин.

– Симпозиумът вдруги ден ли е? Значи утре след обяд.

На другия ден в три часа Фьодор Ласточкин беше вече под прозорците на професор Минц. Той нервно триеше ръце, поглеждаше нагоре, покашляше се, но от деликатност не смееше да отиде. Най-сетне главата на професора се показва на прозореца, плешивото му теме пречупи слънчевите лъчи и те озариха облаците.

– Защо не се качите? – викна професорът.

– Страхувах се да не ви преча – отвърна директорът на хотела.

– Влезте – каза Минц. – Ябълката падна.

В кабинета на Минц останаха до девет часа. От стаята се чуваха гласове, те ту започваха да спорят, ту стихваха. След шест часа хотелската криза в град Велики Гусляр бе решена. И Фьодор си тръгна, здраво притиснал към корема си тежък метален сандък с апаратурата, която Лев Христофорович бе разработил за други цели, но мъдро бе приспособил за настаняване на гостите на хотела.

Беше вече съвсем тъмно, когато Фьодор влезе в жълтото здание на някогашния хотел „Променад“ за пътуващи търговци, а сега, когато пристроиха и трети етаж и замениха кадифените завеси с найлонови пердета, хотел „Гус“ на градското комунално стопанство.

В хола, под грамадното, в естествена величина копие на картината на Репин „Иван Грозни убива своя син“ се бяха скупчили

като пострадали от пожар ненастанените клиенти. Никой не сметна за директор директора със сандъка и той спокойно влезе в кабинета си. Видя го само Дуся, дежурната администраторка. Администраторката Дуся беше уверена, че колкото по-малко са жизнените блага, толкова по-добре ще бъде за нея, разпределителката на тези блага, защото винаги ще се намери умен човек, готов да оцени услугата.

На другия ден директорът на хотела пристигна рано-рано на работа. Дуся още дремеше зад преградката, а в хола върху столове и куфари спяха ненастанените клиенти. Директорът отвори сейфа, където беше пренощувала апаратурата, изобретена от професор Минц, и я сложи върху бюрото си. После я включи в електрическата мрежа. В този миг телефонът иззвъня: беше самият Белоселски.

– Какво ще правим, Ласточкин? – попита Белоселски.

– Ще ги настаним – отговори спокойно Фьодор.

Белоселски въздъхна и предупреди:

– Внимавай, без безобразия. Наетите вече стаи да не се опразват насилствено. Имай пред вид, че лозунгът „целта оправдава средствата“ са го измислили езуитите и средновековните мракобесници. Нашите пътища са други.

– Никакви езуити – отвърна Ласточкин. – Дори мисля, че ще останат свободни стаи.

– Е, хайде – каза Белоселски. Неговата задача беше да следи подчинените му да вършат скромната си работа, без да нарушават принципите на хуманизма. А детайлите бяха тяхна грижа.

Апаратурата работеше. Мигаше с лампичките си и тихо бръмчеше, както се полага на една фантастична машина. Като затвори телефона, Ласточкин занатиска копчетата...

След половин час директорът излезе в хола. Ненастанените се гушеха под картината. Дуся оцветяваше в синьо изкуствените си мигли. Златните ѝ пръстени нахално блестяха на сутрешното слънце. Тя беше тежко наследство, останало от стария директор.

– За днес сте свободна – обърна се към нея Ласточкин. – Местата ще разпределям аз.

– Че какво ще разпределяте – отвърна Дуся. – Места няма.

Фьодор не ѝ отговори. Почака докато Дуся излезе от хотела и отвори книгата за регистрациите. Извади от джоба си бележка с тайнствени знаци и бързо ги нанесе в книгата. После излезе на улицата, откачи никелираната табелка „Свободни места няма“ и на мястото ѝ закачи лист с надпис „Свободни места има“. Върна се в хола, обърна с поглед събуждащите се ненастанени клиенти и им каза:

– Другари, моля, спазвайте реда си. Ще се постареем да ви осигурим жилищна площ.

Следващите три дни бяха празник в живота на града. Закичени с големи значки, изобразяващи червен рак на син фон, участниците в симпозиума се разхождаха из улиците, запознаваха се с паметниците на архитектурата и плодотворно спореха на пленарните заседания. Когато си тръгнаха, недоверчивият Белоселски инкогнито посети хотел „Гус“ и надникна в книгата за регистрациите, в която не намери нищо нередно, и после и в книгата за жалби и предложения, която съдържаше шестнадесет

благодарности към директора. След това на заседание в градския изпълком Белоселски произнесе кратка ярка реч за ползата от издигането на младежта на отговорни постове. Като пример той приведе положителните промени в работата на хотела, ръководен от другаря Ф. Ф. Ласточкин.

От тогава директорът въведе ред: в дните на затишие отстъпваше юздите на управлението на администраторите, а когато в хотела нахлуваха много пътници, изпращаше всички по домовете им и прекарал половин час в обществото на апаратурата на професор Минц, Фьодор успяваше да настани и успокои пристигналите.

Недоволна беше само Дуся. За нея директорът бе най-долен лъжец, дори крадец. Тя имаше достатъчно опит от работата в комуналното стопанство, за да съобрази, че шегичките на Ласточкин намирисват на магьосничество и мошеничество. Тя знаеше, че от време на време хотелът поема два пъти повече клиенти, отколкото са леглата в него. Постъпленията под формата на лична благодарност рязко намаляха, Дуся изнемогваше. Но не беше лесно да разобличи директора. Той водеше книгата правилно, а когато имаше голям наплив на гости, се отървяваше от нея. Един път тя успя да го хване на тясно, но Ласточкин избегна разговора с нея.

Случи се следното. Съвсем неочаквано пристигна автобус с туристи от Владивосток. Хотелът беше пълен. Когато Фьодор излезе, за да ги настани, Дуся се направи, че си отива и съзнателно забрави чантата си. След петнадесет минути тихичко, на пръсти се върна. Фьодор беше толкова погълнат от работата, че не забеляза появяването ѝ. Дуся успя да се приближи и да погледне през рамото

му. Видя, че на един от туристите пише квитанция за стая номер четиринадесет. За същата стая, в която тя вчера беше настанила знатна доячка от Вологда. Най-добре щеше да бъде, ако си беше замълчала и продължила наблюдението, за да събере повече факти и да удари с тях като с тежка артилерия, но тя не се сдържа и веднага започна да разобличава Ласточкин:

– Какво правите, Фьодор Фьодорович, та в тази стая е настанена жена, а вие пуцате мъж! Ще си изпатите за такова морално разложение!

– Каква жена! – учуди се туристът. – Не искам, аз съм женен.

– Евдокия Семьоновна, – директорът на хотела затвори книгата, стана и впери в администраторката зъл поглед. – Постарайте се да си идете незабавно. Знатната доячка временно съм преместил в друга стая. Не разпространявайте слухове.

Разбира се, Дуся взе чантата и излезе. Но не се предаде. На другия ден, когато директорът не беше наблизо, тя влезе в стая номер четиринадесет. Там намери знатната доячка и безцеремонно ѝ зададе следния въпрос:

– Преместиха ли ви вчера в друга стая?

– Не.

– Нощува ли мъж в стаята ви?

– Как е възможно – отвърна доячката, цялата червена. Тя беше млада и красива, годеникът ѝ беше останал във Вологда.

– Значи в двадесет и три часа напусна?

– Нямахме никой – очите на доячката бяха пълни със сълзи. – Как е възможно?!

Дуся повярва и удвои наблюдението си над директора. Сгоден случай се яви след два дена.

Съобщиха, че на другата сутрин ще пристигнат четиридесет любители водолази, а хотелът бе препълнен, туристическият сезон бе започнал. Дуся почувствува, че обичайният оптимизъм на директора ще му измени. Тя дори подслуша как той позвъни на Белоселски и го помоли да го отърве от водолазите, а Белоселски, уверил се във всемогъществото на директора, каза кратко:

– Трябва, Федя!

Другиму той може би би отстъпил, би освободил при такъв извънреден случай общежитието на речния техникум, но Фьодор бе разглезил началника си. На началниците също понякога им се иска лек живот.

Този ден Фьодор не си отиде в къщи, а се затвори в кабинета си. В десет вечерта Дуся се промъкна до вратата и чу мъжки гласове: директорът не беше сам. Тя сложи ухо на ключалката, но не можа да разбере думите. Тогава излезе навън и се приближи до прозореца на директорския кабинет. Пердетата не прилягаха плътно и Дуся хвърли поглед вътре. После припадна. А когато от нощната свежест и звъна на комарите се свести, веднага седна да пише жалба срещу директора с искането незабавно да се изпрати ревизор и мерзавецът да бъде наказан, както се следва.

Успяха да настанят водолазите на походни легла, а ревизорът цъфна същия ден след обяд, защото писмото на Дуся беше много тревожно.

Ревизорът веднага започна да проверява счетоводните книги, а директорът се измъкна от хотела и се втурна при професор Минц.

– Спасявайте ме – каза той. – Не се опазих от онази кобра Дуся. Докара ми стихийно бедствие. Щом тръгнат с книгата по стаите и всичко ще разберат.

– Ех – въздъхна Минц. – Не ми се искаше да се откъсвам от поредното изобретение, но се налага. Да вървим при Белоселски. Той е разбран човек, знае нуждите на града, ще бъдем искрени с него. Ако ни повярва, смятайте, че ни се е разминало. А за ревизията не се безпокойте. Тя нищо няма да намери.

Белоселски прие веднага посетителите. Той уважаваше Минц, дори се гордееше, че знаменитият изобретател бе предпочел Велики Гусляр пред другите градове. Отношението му към Фьодор също беше добро.

– В хотел „Гус“ пристигна ревизор – каза Минц, когато седнаха в креслата. – Ревизорът няма да намери нищо.

– Вече написаха анонимно писмо, така ли? – разбра Белоселски.
– Фьодор, трябва да търсиш автора му вътре в колектива. В колектива винаги ще намериш някой недоволен от реформите, някой, който дори стои на пътя на новото.

Фьодор покорно кимна с глава.

– Ревизията няма да открие нищо – продължи Минц. – Няма нарушаване на финансовата дисциплина. Всички стаи са заплатени. Можете да ми вярвате.

– От какво тогава се вълнувате? – запита Белоселски с известно облекчение.

– Вълнуваме се, защото тази ревизия няма да бъде последната – каза Минц. – И рано или късно ще се намери опитен човек, който ще открие нередното.

– Но нали ми казахте, че няма такова нещо?

– Нарушения няма – отвърна Минц. – А нередност има. На нас, хората е свойствено да гоним тревожните мисли далеч от себе си. Вие сигурно отдавна подозирате, че в хотела не всичко е наред: с

години в него не можеше да се настани и един човек, а сега винаги има свободни места. Но докато никои нищо не казваше и работата вървеше, предпочитахте да не мислите за това.

– Прав сте – каза Белоселски. – Това е мой пропуск. А сега ми разкажете всичко и ще мислим заедно.

– Ще ви разкажа всичко, без да скривам нищо – съгласи се Минц.

– При мен дойде другарят Ласточкин и ме помоли за помощ. Започнах да мисля как с помощта на науката да разрешим хотелската криза. Отначало се спрях на метода минимизация.

– Пояснете се – помоли Белоселски.

– Ще поясня. При метода минимизация ние намаляваме разстоянията между атомите и всяко същество става няколко пъти по-малко. Подобен експеримент извърших с началника на строителната кантора Корнелий Удалов и той премина нормално, ако не се смятат усложненията в семейния му живот.

– Чакайте, чакайте – възрази Белоселски. – Как така? Вчера видях Корнелий на заседание. Имаше съвсем нормален вид.

– Минимизацията действа ограничен период от време, примерно около едно денонощие. Тя не е вредна за организма. Подложеният на минимизация организъм се смалява до размерите на мишка, а после възвръща нормалното си състояние. Мислех да купим от детския магазин кукленска мебел, да направим пеленки, дрешки...

Белоселски недоверчиво поклати глава.

– Да, да – улови това движение професор Минц. – Аз също помислих за трудностите от организационен характер. Всекиму ще трябва да се обяснява каква е работата, ще трябва да се създадат складове за личните вещи. А какво ще стане, ако командирваният

поиска да излезе из града за сувенири? Ами ако има извънредно съвещание?

– Не! – рязко каза Белоселски. – Извинявайте, Лев Христофорович, но аз няма да се съглася на това. Няма да позволя.

– И правилно ще постъпите – съгласи се Минц. – И аз не бях го позволил. С вас сега споделям само спомените си, за да почувствувате колко смело се движи моята мисъл.

– Това е истина – съгласи се Белоселски. – Много смело.

– Като отхвърлих първата идея, а след нея още осем други, за които няма да ви разказвам, спрях се на най-чистата, най-елементарната и в същото време най-безумната идея. На идеята за паралелните светове.

– Но няма това не е антинаучно? – попита Белоселски.

– Научно е – възрази Минц. – И доказателство за това е нашият хотел.

– Ще ви помоля да разкажете по-подробно – каза строго Белоселски. – Щом вече има ревизия, трябва да бъде на ясно за всичко.

– Детайлите са малко. Повярвайте, нашата Земя далеч не е единствена във вселената. Съществуват много светове, които се движат паралелно на нея в други измерения. И така аз изобретих уред, който позволява да се влиза във връзка с онези от паралелните светове, които са ни особено близки. Там също има град Велики Гусляр и хотел „Гус“, и цялата наша действителност.

– И мен ли ме има? – запитва Белоселски.

– Разбира се. Макар и не абсолютно същия. Може би в един свят сте вече женен, в друг имате мустаци, в трети още нещо.

– Любопитно – прошепна Белоселски замислено и докосна с пръст горната си устна.

– Все пак между световите съществуват различия. Точно на тази основа построихме и нашия експеримент. Ако например днес у нас започва симпозиумът по отглеждане на раци, на Земя-две той ще започне едва утре, а на Земя-три вместо него вчера е завършила срещата на експертите по лов на крокодили под леда.

– Ясно! – каза Белоселски. – И днес хотелът там е празен.

– Поразен съм от досетливостта ви – каза Минц. – Вие сте истински мислител!

– Моля, моля – възрази Белоселски. – Но как ще превозим клиентите?

– Точно в това се състои моето изобретение. Трябва да се намерят допирателните точки между световите, а те са много. И като се намерят, да се използват. Идва клиентът до стаята, където вече, да допуснем живее знатната доячка, отваря вратата и се оказва в същата стая, само че на друга Земя. А администрацията на този хотел трябва да се погрижи, излизайки от стаята, клиентът да се върне на нашата Земя.

– Великолепно! – призна Белоселски. – Но е рисковано.

– Както всичко ново, нашият експеримент може да предизвика шум и недоброжелателство. Вие мислите, че сега само на нашата Земя има ревизия. Нищо подобно. Сега работят най-малко три ревизии.

– И три Дуси? – изведнъж попита Фьодор Ласточкин.

– Може би са и повече. Какво да ви приказвам. Сега сами ще се убедите.

Минц извади от джоба си миниатюрен пулт и натисна копчето. В очите на Белоселски възникна странно трепкане, стените се заклатиха и той за миг загуби съзнание. Когато дойде на себе си, видя, че кабинетът сякаш се беше разделил на пластове, без разбира се, да изменя размерите си. В кабинета седяха три професора Минц, трима Фьодоровци и още двама Белоселски (единият беше с мустаци). Белоселски внимателно се вгледаха един в друг. Фьодоровците се усмихваха приветливо, защото се познаваха отдавна и не веднъж се бяха съвещавали заедно как да настанят клиентите – не напразно Дуся припадна, когато видя в кабинета на Ласточкин трима директори наведнъж. А професорите Минц вежливо наведоха глави, гледайки се един друг с уважение. Та нали именно те бяха изобретили начина за преодоляване на хотелската криза!

– Какво ще правим с ревизиите? – попита един от Фьодоровците. Белоселски не знаеше кой от тях – толкова много си приличаха.

– Не е там работата – чу той собствения си глас. – Има и по-важни проблеми. Кой ще ми послужи за една седмица с валяк за асфалтиране?

– Ако ми послужиш с половин тон ламарина – отвърна му вторият Белоселски – ще ти осигуря валяк.

– Остана нещо дребно – каза третия Белоселски. – Какво ще правим с Дусите?

Нещо ужасно се разхожда тук

Научно-фантастичен разказ

Робърт Силвърбърг

Продължение от брой 12/1983 г.

7

Посещението в карантинната сграда отне четиридесет минути от сутрешния график на д-р Мукерджи. Това го обезпокои. Не можеше да обвинява хората от карантинното, че са се объркали толкова от разказа на шестимата космонавти за хроничните халюцинации, но той не мислеше, че положението, колкото и мистериозно да изглеждаше, бе достатъчно тежко, за да оправдае извикването му по спешност. Сигурно щеше да се разбере какво смущаваше космонавтите.

Но когато започна закъснялата си сутрешна обиколка, той се помъчи да се успокои: нямаше да стори добро нито на себе си, нито на пациентите си, ако ги посети все още зареден с напрежение и възбуда. От него се очакваше да бъде лечител, а не да разпространява безпокойство. Възвърна с усилие нормалното си състояние и когато влизаше в стаята на първия пациент – Сатина Рансъм – беше убедително спокоен и любезен.

Сатина лежеше на лявата си страна със затворени очи – слабо шестнадесетгодишно момиче с крехко лице и дълга мека коса с цвят на слама. Тънка мрежа от следящи системи я заобикаляше. Беше в безсъзнание от четиринадесет месеца, дванадесет от които бе прекарала тук, в невропатологичното отделение на звездопорта,

и последните шест под грижите на Мукерджи. Родителите ѝ я бяха взели на Титан на разходка през най-добрия сезон, когато се виждат пръстените на Сатурн. С големи мъки бяха успели да направят резервации в Купола на Галилей и се намираха там в мрачния ден, когато страшно разтърсване на Титан пропука купола и изложи хиляди туристи на ледената отровна метанова атмосфера на Луната. Сатина беше една от щастливите: не бе поела повече от дъх или два от нея, когато един служител в купола, с когото бе разговаряла, успял да ѝ наложи дихателна маска на лицето. Тя оживя. Майка ѝ, баща ѝ и по-малкото ѝ братче не успяха. Но тя никога не си възвърна съзнанието, което бе загубила по време на трагедията. Месеци изследвания на Земята бяха показали, че краткото вдишване на метан не бе сторило никакво сериозно увреждане на мозъка ѝ; органично изглеждаше да е напълно здрава, но отказваше да се събуди. Шокова реакция, както вярваше Мукерджи. Би предпочела по-скоро да спи вечно, отколкото да се върне в живия кошмар, който съзнанието ѝ бе запомнило. Той можеше да достигне съзнанието ѝ телепатично, но досега не бе успял да я освободи от травмата от тази катастрофа и да я върне обратно в будния свят.

Сега той се подготвяше да установи контакт. В телепатичната му практика нямаше нищо лесно и автоматично. „Да чете“ съзнанията беше тежка работа за него, толкова трудна и напрегната, колкото състезание по бягане на дълги разстояния или запомнянето наизуст на „Хамлет“. Въпреки страха на неспециалистите, той нямаше как да засече нечий интимни мисли само със случаен поглед. За да влезе в чуждото съзнание, трябваше да премине през установена

процедура на загряване и разпространяване и дори така настройването на „дължината на вълната“ на някого ставаше бавно, като чак на деветия или десетия опит получаваше обратно разбираема информация.

Тази дарба се проявяваше в рода Мукерджи поне от дузина поколения, подпомагана от обмислено планирани бракове, за да се запази ценният ген. Д-р Мукерджи беше по-надарен от предшествениците си. Но на фамилията може би щеше да е необходим век или два, за да се роди истински могъщ телепат. Сега Мукерджи можеше да използва пълноценно таланта си за умствени контакти. Обаче знаеше, че в миналото много членове на семейството му в Индия са били принудени да крият дарбата си, за да не бъдат осъдени наедно с вампирите и върколаците и да бъдат изгонени от обществото.

Той сложи внимателно тъмната си ръка върху бледата китка на Сатина. Физическият контакт бе необходим, за да се постигне умствена връзка. Съсредоточи се, за да я установи. След месеци телетерапия съзнанието ѝ беше привикнало към неговото. Мукерджи можеше да си спести междинните стъпки и след като се загрее, да проникне направо в измъчената ѝ душа. Очите му бяха затворени. Видя пред себе си спирала от бисерносива мъгла: съзнанието на Сатина. Успя да се пхне лесно в него. От дълбочините на духа ѝ изплува въпросителен знак.

– *Кой е? Докторе?*

– *Да, аз съм. Как си днес, Сатина?*

– *Добре, много добре.*

– *Хубаво ли спа?*

– Тук е толкова спокойно, докторе.

– Да. Да, представям си го. Но ти трябва да видиш как е навън. Чудесен летен ден. Слънце и синьо небе. Всичко е цъфнало. Отличен ден за плуване, а? Не обичаш ли да плуваш?

Той приложи цялата си сила на концентрация в картини от плуването: студен планински поток, дълбок басейн в подножието на пенлив водопад, възхищението от гмуркането, кристалните води, вълнуващи се срещу топлата ѝ кожа, смехът на приятелите ѝ, плискането, внезапните силни пориви, отнасящи я към далечния бряг...

– Бих предпочела да остана където съм – му каза тя.

– Тогава може би предпочиташ да летиш?

Мукерджи си представи усещанията при свободен полет: летателният адаптор, закрепен на колана ѝ, я издига остро нагоре, на височина стотина фута, и тя се носи над полета и долини, приятелите ѝ са край нея, тялото ѝ е напълно отпуснато, безтегловно, извисява се под поривите на вятъра, издига се, докато земята стане като шахматна дъска в кафяво и зелено, тя гледа надолу малките къщи и смешните коли, преминава над бистро сребърно езеро, сега се задържа над тъмна мрачна гора от гъсто насадени смърчове, после просто лежи по гръб, с кръстосани крака и ръце на тила, слънчевата светлина играе по бузите ѝ, под нея се простират триста фута „нищо“...

Но Сатина не приема поканата му. Предпочита да остане, където е сега. Изкушенията на летенето не са достатъчно силни.

Мукерджи няма вече необходимата енергия, за да опита за трети път да я извади от комата. Вместо това той се връща към чисто

медицинската задача да открие източника на травмата ѝ, която я е откъснала от света. Ужасът, без съмнение, от страшното пропукване на купола, сложило край на всякаква сигурност. И гледката как родителите ѝ и братчето ѝ умират пред собствените ѝ очи. И блатистата смрад на атмосферата на Титан, удряща ноздрите ѝ. Всички тези неща, несъмнено. Но хората са преживявали по-големи бедствия. Защо тя настоява да страни от живота?

Тя се бори с д-р Мукерджи. Отбраната ѝ е силна; не иска той да се бърка в съзнанието ѝ. Всичките им контакти свършваха по този начин: Сатина се отдръпваше в убежището си, отблъскваше всеки удар, тласкащ я на свобода от самоналожения ѝ затвор. Той продължаваше с надеждата, че някой ден тя ще сваля отбраната си. Но този ден явно не е дошъл. Той се отдръпна тежко от сърцевината на съзнанието ѝ и ѝ говори на по-плитко ниво:

– *Трябва да се връщаш в училище, Сатина.*

– *Още не. Ваканцията е толкова къса!*

– *Знаеш ли колко продължава?*

– *Около три седмици, нали?*

– *Четиринадесет месеца досега – ѝ казва той.*

– *Невъзможно. Ние само отидохме до Титан съвсем неотдавна*
– *през седмицата преди Коледа, нали, и...*

– *Сатина, на колко години си?*

– *Ще стана на петнадесет през април.*

– *Грешиш – ѝ казва той. – Този април мина отдавна, както и следващият. Ти стана на шестнадесет преди два месеца. Шестнадесет, Сатина.*

– Това не може да е вярно, докторе. Шестнадесетият рожден ден на момичетата е нещо особено, не го ли знаете? Родителите ми ще дадат голямо тържество. Всичките ми приятели ще бъдат поканени. Ще има оркестър от девет робота със синтезатори. И аз знам, че това още не е минало, така че как може да съм на шестнадесет?

Запасът му от сила беше почти изчерпан. Умственият му сигнал беше слаб. Не можеше да намери енергия да ѝ каже, че отново отблъсква действителността, че родителите ѝ са мъртви, че времето минава, докато тя лежи тук, че е късно за милото тържество.

– Ще говорим за това... друг път, Сатина. Ще... се... видим... отново... утре... утре... сутринта...

– Не си отивайте толкова бързо, докторе!

Но той не можеше да поддържа повече контакта и го прекъсна.

Като я пусна, Мукерджи се изправи, клатейки глава. Срамно е, помисли си той. Какъв позор! Излезе от стаята с треперещи крака, почина си малко в коридора, подпирайки се на затворената врата, и избърса запотеното си чело. Не стигаше до никъде със Сатина. След първоначалния окуражаващ период на контакти, той въобще не бе успял да намали интензивността на комата ѝ. Сатина се бе устроила съвсем удобно в измамния си свят на изолацията и с телепатия или без нея, той не можеше да намери начин да я измъкне на свобода.

Пое си дълбоко дъх. Като се бореше със засилващото се чувство на разочарование, Мукерджи се отправи към стаята на следващия пациент.

8

Операцията вървеше гладко. Дузината студенти трета година медицина заемаха наблюдателните скамейки на хирургическата зала на третия етаж на болницата на звездопорта и изучаваха отличната техника на изпълнението на д-р Хемънд, като го наблюдаваха директно и едновременно с това на увеличената картина на индивидуалните си екрани по местата. От пациента – мъж към седемдесетте, жертва на мозъчен тумор – се виждаха само главата и раменете, които се подаваха от камерата, поддържаща живота му. Главата му беше обръсната, сини линии и тъмни червени точки, нанесени с боя, показваха вътрешните контури на черепа, определени предварително с късовълново звукоотразяване. Хирургът бе завършил с нагласяването на лазерите, които щяха да отстранят тумора. Тежката част бе отминала. Оставаше само да се пуснат лазерите с пълна сила и да се изпратят точните им остри светлинни стрели, за да проникнат мозъка на пациента. Операцията на мозъка беше напълно безкръвна. Нямаше нужда да се срязват кожата и костта, за да се стигне до тумора, след като лазерните лъчи, нагласени до милионна част на инча, щяха да проникнат през много малки отвори и като въздействуват на тумора от различни страни, щяха да разрушат вредното израстване, без да навредят ни най-малко на околната здрава мозъчна тъкан. В операция като тази планирането беше всичко. След като веднъж точните външни линии на тумора бяха определени и хирургическите лазери бяха нагласени под необходимите ъгли, всеки от младите медици можеше да свърши работата.

За д-р Хемънд това беше обикновена процедура. През последните години беше извършил стотици подобни операции. Той даде знак, предупредителна червена светлина се появи на лазерните инструменти; студентите в залата се наведоха напред в очакване...

И точно когато блестящият огън на лазерите се насочи към операционната маса, лицето на анестезирания пациент се изви странно, като че ли някакъв ужасяващ сън бе изскочил от дълбините на упоеното му съзнание. Ноздрите му душеха, устните му се свиха, очите му се отвориха широко, изглеждаше, като че ли се опитваше да вика; той мръдна конвулсивно, изви главата си на една страна. Лазерите се забиха дълбоко в лявото слепоочие на пациента, далече от обозначената зона на тумора. Дясната страна на лицето му започна да се сгърчва с парализирани мускули. Студентите по медицина се погледнаха учудено един друг. Д-р Хемънд беше поразен, но запази достатъчно самообладание да спре лазерите с бърз удар върху командното табло. После, хващайки във вълнението си с две ръце операционната маса, той се взря в данните по скалите, които му показаха детайлите на несполучливата операция. Туморът оставаше незасегнат; широк сектор от мозъка на пациента беше опустошен. „Невъзможно!“, промърмори Хемънд. Какво може да накара пациент под анестезия да подскочи така? „Невъзможно! Невъзможно!“ Той отиде до края на масата и провери показанията на камерата за поддържане на живота. Сега въпросът не беше дали мозъчният тумор ще бъде отстранен успешно; непосредственият въпрос беше дали пациентът ще оживее.

9

Към четири следобед Мукерджи свърши повечето от задачите си за деня. Можеше вече да се освободи. Следващата му обиколка на пациентите нямаше да започне преди девет вечерта. Но не можеше да се отпусне: оставаха му грижите за космонавтите от карантинното. Накадай беше изпратил резултатите още в два часа и сега те бяха затрупани дълбоко в информационния терминал на Мукерджи. Крайно време бе да ги погледне. Натисна клавишите на терминала, поиска да се отпечата докладите на Накадай и те започнаха да излизат.

Мукерджи прехвърли жълтите листове. Рефлекси, заряд на синапса, степен на нервна йонизация, ендокринен баланс, дишане, кръвообращение, мозъчна молекулярна обмяна, възприемане на сетивните органи, ЕЕГ... Не, дотук нищо нередно. От тестовите се виждаше, че шестимата, идващи от Звездата на Нортън, се нуждаеха страшно от почивка – изтощени нерви, лоши рефлекси – но нямаше никаква следа за нещо по-сериозно от хроническа липса на сън. Не можеха да се установят признаци на мозъчно нарушение, инфекция, нервно разстройство или други органични нередности.

На какво се дължаха тогава тези ужасни кошмари?

Набра телефонния номер на Накадай.

– Карантинен отдел – каза гърлен глас почти веднага и малко по-късно слабото мургаво лице на Накадай се появи на екрана. – Здравей, Пит. Тъкмо щях да ти се обаждам.

– Едва преди малко свърших – каза Мукерджи. – Но прегледах резултатите, които си ми изпратил. Ли, там няма нищо.

– Както си и мислех.

– Какво става с хората? Трябваше да ми се обадиш, ако някой от тях сънува кошмари.

– Никой не се е оплакал – отвърна Накадай. – Фолкърк и Родригес спят от единадесет. Като трупове. Шмидт и Керъл си легнаха в един и половина, а Уебстър и Скиавоне – в три. Всички са все още дълбоко унесени, като че ли не са спали от години. Сложих ги под контрола на автомата, който ми изпрати, и наблюдаваните параметри са напълно нормални. Искаш ли да ти изпратя данните?

– Защо бързаш? Ако нямат халюцинации, какво ще науча?

– Означава ли това, че мислиш да прескочиш умствената проверка тази нощ?

– Не знам – каза Мукерджи, като вдигна рамене. – Предполагам, че няма да има смисъл. Ще свърша вечерната си обиколка около единадесет часа и ако има защо да влизам в главите на космонавтите, ще го направя. – Той се намръщи. – Слушай, не казваха ли, че всеки от тях сънува кошмари при най-обикновено заспиване?

– Да.

– А тук те спят за пръв път извън кораба, откакто кошмарите са започнали, и никой не е обезпокояван. Никакви следи от възможно халюциогенно мозъчно увреждане. Знаеш ли какво, Ли? Започвам да стигам до една много глупава хипотеза, каквато и те ми предложиха тази сутрин.

– Че халюцинациите са причинени от някакво невиджано чуждо същество? – попита Накадай.

– Нещо подобно. Ли, какво е състоянието на кораба, с който са дошли?

– Бил е подложен на обикновените пречиствателни процедури и сега е в изолация, докато разберем какво става.

– Ще мога ли да се кача на борда му? – каза Мукерджи.

– Предполагам, че да, но защо...?

– Заради дивото предположение, че нещо външно предизвиква кошмарите и че то още е на борда на кораба. Може би и такъв слаб телепат като мене ще може да регистрира наличието му. Можеш ли да го уредиш бързо?

– За десетина минути – каза Накадай. – Ще мина да те взема.

Накадай дойде скоро с една кола. Когато се отправяха към площадката за приземяване, той подаде на Мукерджи сгънат космически скафандър и му каза да го облече.

– Защо?

– В кораба няма въздух. Решихме, че ще бъде по-добре да не го оставяме на атмосферата. Налице е също още и радиацията от обеззаразителния процес.

Мукерджи се размърда трудно в скафандъра.

Стигнаха до кораба: стандартен междувъзден кораб, задвижван с нула-гравитация, който изглеждаше малък и самотен в ъгъла на пистата. Кордон от роботи го пазеше изолиран, но предупредени от контролния център, роботите пуснаха двамата лекари да минат. Накадай остана вън. Мукерджи се вмъкна в аварийния шлюз и след като люкът се отвори, влезе в кораба. Движеше се внимателно от кабина в кабина, като човек в гора, на когото са казали, че на всяко дърво има ягуар. Докато се оглеждаше, той се настрои колкото бе

възможно по-бързо на пълно телепатично приемане и широко отворен, чакаше телепатичен контакт с това, което можеше да се крие на кораба.

– Хайде. Действуй.

Пълна тишина на всички дължини на умствените вълни. Мукерджи провери навсякъде: товарния трюм, кабините на екипажа, командното помещение. Навсякъде празно, всичко спокойно. Сигурно той би могъл да установи присъствието на телепатично същество тук, независимо колко чуждо бе то. Ако то беше способно да достига създанието на спящ космонавт, би трябвало да може да се свърже също и със съзнанието на буден телепат. След петнадесет минути Мукерджи напусна доволен кораба.

– Тук няма нищо – каза той на Накадай. – Все още сме доникъде.

10

Взайърът се отчайваше все повече. Обикаляше тази сграда цял ден. Като съдеше по качеството на слънчевата радиация, навлизаща през прозореца, нощта сега започваше. И въпреки, че на всеки етаж на постройката имаше отворени съзнания, Взайърът нямаше късмет да установи контакт. Поне нямаше повече смъртни случаи. Обаче се повтори същата история като на кораба: когато Взайърът се докосваше до човешко съзнание, реакцията беше толкова отрицателна, че правеше общуването невъзможно. Все пак Взайърът продължаваше нататък, съзнание след съзнание, неспособен да повярва, че на цялата планета няма човек, на когото да може да разкаже историята си. Надяваше се, че не причинява значителна вреда на тези съзнания, до които стигаше.

Може би това съзнание щеше да бъде нужното. Взайръът започна да разказва историята си още веднъж...

11

В девет и половина вечерта, с опънати нерви и зачервени очи, д-р Питър Мукерджи се върна към невропатологичните си задължения. Отделението беше пълно: шизоиден колапс, каталептична ригидност, Сатина в комата си, половин дузина обикновени истерии, два случая на парализа, загубване на речта и куп други, достатъчни да го държат на крак по шестнадесет часа на ден и да докарват телепатичните му сили, да не става дума за обикновените му медицински способности, до краен предел.

Приемателят зад ухото му каза:

– Д-р Мукерджи, моля, обадете се веднага в кабинета на д-р Бейли.

Бейли? Шефът на невропатологичното отделение беше още зад бюрото си? Какво имаше пък сега? Естествено такова повикване не можеше да се пренебрегне. Мукерджи съобщи на контролния център, че са прекъснали обиколката му и се запъти бързо надолу по коридора към матовата стъклена врата с надпис: „Семюел Ф. Бейли, доктор на медицинските науки“.

Завари почти половината персонал на невропатологията. Бейли, петдесетгодишен мъж с надуто лице и пясъчно-жълта коса, но изключително квалифициран професионално, натискаше разни бутони и се мръщеше. Кимна на Мукерджи за поздрав. Не бяха в особено добри отношения; Бейли, някакси старомоден в държанието си, не беше много съгласен с приложението на телепатията като средство за лечение на умствени заболявания.

– Тъкмо казвах – започна Бейли, – че тези сведения са били събирани през целия ден и кой знае защо са предадени всичките на мен. Слушайте: двама сърдечноболни пациента под упойка претърпяват силен шок, описан от един лекар като сетивно пренатоварване. Единият реагира със спиране на сърдечната дейност, другият с мозъчен кръвоизлив. Двамата умират. Пациент, лекуван за ендокринна рестабилизация, получава изтичане на адреналин, докато спи, и се връща с шест месеца назад в графика на лечението. Пациент, подложен на мозъчна операция, започва да се гърчи на операционната маса въпреки съответната анестезия и бива засегнат лошо от лазерите. И така нататък. Компютърна проверка на общите ЕЕГ-модели показва, че други четиринадесет пациенти освен споменатите са били подложени на изключително силни кошмари през последните единадесет часа, почти всичките с такова въздействие, че пациентът е получил в известна степен психично нараняване и често физиологично увреждане. Контролният център не съобщава за отбелязани случаи на предишни епидемии от лоши сънища. Няма причини да се предполага разпространяващо се неразположение заради храната. Все пак спящи пациенти продължават да страдат и тези, чието положение е особено критично, могат да бъдат изложени на страшен риск. Почти веднага беше прекъсната упойката на някои болни, при които бе възможно, и графикът за спане на други бе променен, но явно това не е достатъчно добра мярка. – Бейли млъкна, огледа се и прикова погледа си върху Мукерджи. – Контролният център изложи една хипотеза, че психопат със силни телепатични възможности се разхожда на воля из болницата,

измъчва спящи пациенти, като им предава такива картини, които за тях приемат формата на ужасяващи кошмари. Мукерджи, какво мислите за тази идея?

– Напълно допустима, предполагам – каза Мукерджи, – въпреки че не мога да си представя защо един телепат ще иска да се разхожда и да разпространява кошмари. Но сравнил ли е контролният център всичко това с положението в карантинната сграда?

Бейли се втренчи в бутоните пред себе си.

– Каква е тази работа?

– Шест космонавти, които дойдоха рано тази сутрин, разказват, че по време на завръщането си са страдали от хронични кошмари. Д-р Ли Накадай ги изследва; той ме повика като консултант, но аз не можах да разкрия нищо полезно. Мисля, че има по-късни резултати в кабинета ми, но...

– Контролният център изглежда се интересува само от събитията в болницата – каза Бейли, – а не в звездопорта като цяло. И ако вашите космонавти са имали кошмари по време на полета, няма начин симптомите им да се прехвърлят върху...

– Именно! – прекъсна го Мукерджи. – Те са сънували кошмарите в космоса. Но те спят от сутринта и Ли Накадай казва, че си почиват спокойно и мирно. През това време избухването на епидемията от халюцинации започна тук. Което означава, че „нещото“, каквото и да е то, което ги е безпокоило по време на пътуването, се е озовало на свобода в болницата – някакво същество, способно да възбужда такива ужасяващи сънища, че те довеждат космонавти-ветерани до границата на нервен припадък и могат да засегнат сериозно и дори

да убият някого с лошо здраве. – Забелязал, че Бейли и другите го гледат някак странно, Мукерджи продължи с по-въздържан тон. – Съжалявам, ако това ви звучи фантастично. Аз проверявах тази възможност цял ден, така че имах известно време да свикна с нея. И някои мисли започнаха да се съгласуват в съзнанието ми едва сега. Не казвам, че идеята ми е непременно правилна. Просто казвам, че това е приемливо обяснение, че то подхожда на собственото предположение на космонавтите относно това, което ги е измъчвало, че съответствува на обстоятелствата в случая, и че заслужава внимателно разследване, ако искаме да спрем „нещото“, преди да загубим още някой пациент.

– Добре, докторе – каза Бейли. – Как предлагате да водим разследването?

Мукерджи беше поразен. Не се беше спирал цял ден и изведнъж Бейли му възлагаше тази гонитба на призраци, без да го пита! Но видя, че нямаше как да откаже. Беше единственият телепат всред персонала и ако предполагаемото същество беше наистина на свобода в болницата, как би могло да бъде открито, освен от телепат?

Борейки се с умората, Мукерджи каза грубо:

– Добре. Като начало искам карта на всички случаи на кошмари, карта, която да показва местонахождението на всяка жертва и приблизително времето на появяване на халюцинацията...

12

Те би трябвало да се подготвят за Празника на Промяната сега, през големия Зимен сезон. Хиляди Взайъри в метаморфозната фаза трябва да са се отправили към Пясъчната Долина, към

големия природен амфитеатър, където се извършват светите ритуали. Първите пристигнали сигурно вече заемат местата си, обърнали погледи на запад в очакване на изгрева. Постепенно редиците ще се попълнят с идващите от всички части на планетата, докато златната долина се изпълни с Взайъри, които постоянно изменят енергийните си нива, пространствени форми и вътрешни резонанси, променят се тържествено през последните радостни моменти на сезона на метаморфозите, състезават се благородно помежду си, за да покажат най-богатото разнообразие на форми, най-динамичния цикъл на физическа промяна. И когато първите червени лъчи на слънцето изпълзят над Иглата, празнуващите ще станат още по-луди, ще танцуват, ще скачат, ще се трансформират, ще се прочистят от зимната пищност, когато сезонът на стабилността се разпростре навсякъде. И накрая, при пълния блясък на слънчевата светлина, те ще се обърнат един към друг да подновят приятелството, прегръщайки се и...

Взайърът се опита да не мисли за това. Трудно му беше да потисне чувството на загубеност, острата носталгия. Болката му се усилваше с всеки изминат момент.

Да се опитва да се свърже с хората беше излишно. Може би ако приемеше форма, видима за тях, и се оставеше да го забележат и тогава да се опита да установи словесен контакт...

Но Взайърът беше толкова малък, а тези хора толкова едри. Опасностите бяха големи. Залепнал на една стена, държейки внимателно дължината на вълните си отвъд ултравиолета, Взайърът преценяваше един риск спрямо друг.

– Добре – каза Мукерджи мрачно малко преди полунощ. – Мисля, че сега имаме ясни следи.

Седеше под големия колкото стена екран, на който контролният център бе начертал триизмерен схематичен план на болницата. Ярки червени точки отбелязваха мястото на всеки случай на кошмари, а жълти чертички – вероятният маршрут на невиджданото чуждо същество.

– Дошло е може би по страничния път, директно от кораба и е влязло най-напред в отделението за сърдечноболни. Леглото на мисис Малдонадо е тук, на мистър Гинес ето там. После се е качило на втория етаж, обиколило е централното крило и е въздействувало на съзнанията на пациентите тук, тук и тук между десет и единадесет часа сутринта. Няма сведения за случаи на халюцинация през следващите час и десет минути, но после идва неприятният инцидент в операционната зала на третия етаж и след това...

Мукерджи затвори уморените си очи. Наложил си да продължи и проследи останалия път на натрапника за информация на слушащите го лекари и персонала на болничната охрана. Накрая каза:

– Това е. Смятам, че сега „нещото“ трябва да е някъде между петия и осмия етаж. Движи се много по-бавно от сутринта, може би поради изчерпване на енергията. Ние трябва да задържим плътно затворени крилата на болницата, за да възпрепятствуваме свободното му движение, ако е възможно, и да се опитаме да стесним мястото, където може да се намира.

Един от охраната каза леко войнствено.

– Докторе, как точно трябва да открием невидимо същество?

Мукерджи се пребори да не издаде безпокойството с гласа си:

– Видимият спектър не е единственият вид електромагнитна енергия във вселената. Ако това нещо е живо, то трябва да излъчва на някаква честота. Ние имаме отличен компютър с милиони сензорни клетки, монтирани из цялата болница. Не можете ли да настроите сензорите за следене на инфрачервена или ултравиолетова точка, движеща се в стая? Или дори за рентгенова, по дяволите. Не знаем какво може да бъде излъчването. Може дори да е гама. Вижте, нещо ужасно се разхожда на свобода из тази сграда и ние не можем да го видим, но компютърът може. Програмирайте го да търси.

– Може би енергията – каза д-р Бейли, – с която трябва да опитаме да го засечем, е телепатична, докторе.

Мукерджи вдигна рамене.

– Доколкото е въобще известно, телепатичните импулси се простират извън електромагнитния спектър. Но вие, разбира се, сте прав, че аз бих могъл да засека някакъв източник, и възнамерявам да претърся всеки етаж, веднага след като този инструктаж завърши. – Той се обърна към Накадай: – Ли, какво става с твоите космонавти под карантина?

– И шестимата изкараха осемчасов сън без никакви следи от кошмари. Сънували са малко, но съвсем нормално. През последните два часа им дадох да разговарят по телефона с някои от пациентите, които са сънували кошмари, и всички са единомдушни, че сънищата, които са споходили днес хората тук, са от същия вид, структура и степен на ужаса като тези, които

космонавтите са имали на борда на кораба. Картини на телесно разрушаване и чужди пейзажи, съчетани с преобладаващо, почти непоносимо чувство на изолация, самотност, отделяне от собствения си род.

– Което би подходило на хипотезата за чуждо същество като причина за всичко – каза Мартинсън от екипа на психолозите. – Ако се разхожда наоколо, опитвайки се да се свърже с нас, да ни каже, че не иска да бъде тук, значи, и контактът му с човешкото съзнание се явява единствено под формата на ужасяващи кошмари...

– Защо контактува само със спящи хора? – попита един от младите лекари.

– Може би са единствените, които може да достигне. Може би будното съзнание е невъзприемащо – предположи Мартинсън.

– Струва ми се – каза някой от охраната, – че правим куп предположения, които не се основават на никакъв факт. Всички седите тук, говорите за невидимо телепатично нещо, което пуска кошмари на хората, а може да е просто вирус, който засяга мозъка, или нещо във вчерашната храна, или...

– Идеите, които прокарвате сега, бяха вече разгледани и отхвърлени. Ако ме извините, ще започна сега с изследването на сградата за телепатичен източник.

Мукерджи излезе, притискайки ръце върху пулсиращите си слепоочия.

14

Сатина Рансъм се размърда, протегна се и се отпусна. Погледна нагоре и видя ослепителния блясък на пръстените на Сатурн над главата си, светещи през куполообразния покрив на хотела. Никога

през живота си не бе виждала нещо по-красиво. При тази близост до тях, само около 750000 мили, тя можеше ясно да забележи различията между отделните зони на пръстените, всеки от които се въртеше около Сатурн със собствена скорост, да види чернотата на космоса в процепите между зоните. И самия Сатурн, който блестеше така ярко, толкова огромен на небето...

Какъв беше този тътнещ звук? Гръм? Не тук, не на Титан. Отново, по-силен. И земята се разклати. Пукване на купола! О, не, не! Чувствувахе въздуха да се изплъзва, виждаше тази студена зеленикава мъгла да навлиза – и хората да се сгромолясват по цялата площадка – какво ставаше, какво ставаше? Сатурн изглеждаше да пада към тях. Този вкус в устата й... о... о...

Сатина пищеше. Пищеше. И продължи да пици, докато пропадна в тъмнината и дръпна меката покривка на безсъзнанието върху си, потрепери и благодари, че е намерила сигурно място да се скрие.

15

Мукерджи бе преброял цялата сграда, придружаван от трима от охраната и двама млади медици. Беше видял цели сектори от болницата, за чието съществуване не знаеше. Беше слизал в сутерените на три нива под земята. Беше посетил лаборатории, стаи с компютри, странични крила, зали за упражнения. Беше се настроил на пълно телепатично приемане през времето на скитането, но не бе засякъл нищо, никакъв проблясък на умствен ток където и да е.

Обаче нещо диво беше на свобода все още и кошмарите продължаваха. Три случая през деветдесет минути бяха отбелязани през нощта. Двама пациента на петия и един на шестия етаж се

бяха събудили ужасени. Успяха да ги успокоят бързо и видимо никаква вреда не бе налице. Но сега чужденецът беше близо до невропатологичното отделение на Мукерджи и на младия лекар не му се нравеше мисълта, че група умствено нестабилни пациенти могат да бъдат изложени на такъв вид дразнение. В това време контролният център беше програмирал всички следящи за пациентите системи да наблюдават за ранни признаци на кошмар: хормонална промяна, ЕЕГ-криви, учестяване на дишането и други, с надеждата да събудят жертвата, преди целият удар да бъде почувствуван. Но все пак Мукерджи искаше да види нещото хванато и изхвърлено от болницата, преди то да се добере до някой от неговите хора.

Като се прибра в кабинета си на шестия етаж, той обмисли идеите, подхвърлени от участниците в среднощния инструктаж. „Обикаля наоколо и се опитва да се свърже с нас“, бе казал Мартинсън. „Контактът му с човешко съзнание се проявява единствено под формата на ужасяващи кошмари. Може би будното съзнание не възприема“. Дори съзнанието на човек-телепат, както изглеждаше, не можеше да възприема, докато бе будно. Мукерджи се почуди, дали не трябва да си легне да спи и да се надява, че чужденецът би се свързал с него, и тогава да се опита да се оправи с него, да го вкара в някакъв капан. Не. Не беше много по-различен от останалите хора. Ако заспеше и чужденецът установеше контакт с него, той щеше да види просто кошмарен ад и да се събуди, без да спечели нищо. Това не беше отговорът. Да предположи обаче, че успее да установи контакт с чужденеца посредством съзнанието на някоя жертва на кошмарите – някой, когото можеше да използва

като телепатичен високоговорител, някой, който не би се събудил, докато сънят продължаваше...

Сатина.

Може би. Естествено, трябваше да бъде сигурен, че момичето ще бъде защитено от възможна вреда. Тя и така си имаше достатъчно ужасяващи мисли, които се появяваха свободно в главата ѝ. Но ако ѝ придадеше силата си, изсмучеше отровата на кошмара, приемеше сам целия удар посредством телепатична връзка, успееше да издържи на напрежението и още можеше да говори на чуждото съзнание – така би трябвало да стане. Може би.

Той отиде в стаята ѝ. Стисна ръката ѝ в своята.

– Сатина!

– Толкова скоро ли стана сутрин, докторе?

– *Още е рано, Сатина. Но днес нещата са малко необикновени тук. Имаме нужда от твоята помощ. Не си задължена, ако не искаш, но мисля, че можеш да ни помогнеш много, и дори на себе си. Слушай ме много внимателно...*

16

Изстинал, самотен, съсипан от сливане и безнадеждност, Взайърът не бе правил опити за контакт вече от няколко часа. Каква полза? Резултатите бяха винаги същите, когато се докоснеше до човешко съзнание. Изтощаваше себе си и дразнеше хората. Слънцето беше изгряло вече. Взайърът си представи как ще изпъзни от сградата и ще се изложи на жълтата слънчева радиация, след като премахне предпазните си мерки. Ще бъде бърза смърт, край на цялото това нещастие и на копнежите. Беше лудост да мечтае да види отново родната си планета. И...

Какво беше това?

Вик. Ясен, разбираем, не можеше да се сбърка. „Ела при мен“. Отворено съзнание някъде на същия етаж, което не говореше нито човешкия език, нито този на Взайърите, но предаваше безсловесно общоразбираемо съобщение, както ставаше, когато съзнания разговаряха директно помежду си. „Ела при мен. Кажи ми всичко. Как мога да ти помогна?“

Във възбудата си Взайърът прехвърли нагоре-надолу спектъра, излъчи заряд в инфрачервено, изпусна на пресекулки ултравиолетови импулси и силен блясък видима светлина, преди да се овладее. Бързо определи посоката на повикването. Не беше далеч: надолу по този коридор, под тази врата, през този проход. „Ела при мен!“. Да. Да. Изхвърлил пред себе си умствените проби, търсейки пипнешком викащото съзнание, Взайърът бързаше напред.

17

Мукерджи, свързал съзнанието си с това на Сатина, усети внезапен смазващ шок от настъпващия кошмар. Дори на второ ниво ефектът беше вкаменяващ със силата си. Долови лекото изпукване при допира на две съзнания. И тогава в приемащия дух на Сатина изскочи...

Стена, по-висока от Еверест. Сатина се опитва да я изкачи, дращейки нагоре по гладката бяла повърхност, вкопчвайки пръсти в дребните пукнатини. Отдолу има мътен кладенец, който изхвърля пламъци и вредни пари; чудовища с остри като игли зъби я чакат да падне. Стената расте, става по-висока. Въздухът е разреден... тя едва диша, очите ѝ се премрежват, мазна ръка изстиска сърцето ѝ,

тя чувства как вените ѝ се издърпват на свобода от месото ѝ, като жици, стърчащи от разкъсана пластмасова обвивка. Гравитационното привличане расте постоянно... болка, дробовите ѝ се късат, лицето ѝ се сгърчва отвратително... Реки на ужас бълват от черепа ѝ...

– *Нищо не е истинско, Сатина. Това са само илюзии. Нищо не се е случило в действителност.*

– *Да* – казва тя. – *Да, знам.*

Но продължава да трепери, мускулите ѝ се свиват конвулсивно, лицето ѝ почервенява и се поти, очите ѝ бият под клепачите. Сънят продължава. Колко още може да издържи?

– *Дай ми го!* – казва ѝ той. – *Предай ми съня!*

Тя не разбира. Няма значение. Мукерджи знае как да го направи. Толкова е съсипан, че умората не е важна. Някъде в областта отвъд пропадането той намира неочаквана сила и достига до вцепенената ѝ душа, изтръгва халюцинациите навън, като че ли са били паяжини. Те го поглъщат. Той не борави повече с тях чрез посредник. Сега всички призраци са пуснати в черепа му и дори чувства Сатина да се отпуска; той се хвърля срещу нереалната атака, която бе повикал в себе си. И той се бори. Изсмуква останалата нерационалност от нея и я среща със съзнателността си. Приспособява се, учейки се да живее с ужасяващия поток от картини. Той и Сатина си поделят това, което настъпва. Заедно, те могат да издържат тежестта, могат да се смеят на чудовищата от съня, дори могат да им се възхищават, че са толкова фантастични. Този звяр със сто глави, този възел от живи медни жици, този

кладенец с дракони, тази спирала с остри зъби – кой може да се страхува от това, което не съществува?

Под наплива от странни картини Мукерджи изпраща ясна мисъл, като я изтласква през съзнанието на Сатина към чужденеца:

– *Можеш ли да спреш кошмарите?*

– *Не – отговаря нещото. – Те са в теб, не в мен. Аз само давам стимул за освобождение. Ти сам образуваш картините.*

– *Добре. Кой си ти и какво търсиш тук?*

– *Аз съм Взайър.*

– *Какво?*

– *Местната форма на живот на планетата, където събирате клони от дървото на Зеления огън. По невнимание от моя страна бях докаран на планетата ви. – Съобщението е придружено от надделяващ импулс на тъга, смес от патос, самосъжаление, неудобство, изтощение. Заедно с това кошмарите продължават, но сега те са без значение. Взайърът казва: – Искam само да бъда изпратен у дома. Не исках да идвам тук.*

„И това ли е нашето чуждоземно чудовище?“, помисля си Мукерджи. „Това ли е нашето странно животно от звездите, което разпространява кошмарите?“

– *Защо предаваш халюцинации?*

– *Намерението ми не е било такова. По-скоро се опитвах да установя умствен контакт. Вероятно има някакъв недостатък на човешката система за възприемане, не знам. Не знам. Толкова съм уморен. Може ли да ми помогнеш?*

– *Ще те изпратим у дома – обещава Мукерджи. – Къде си? Може ли да ми се покажеш? Каж ми как да те намеря и аз ще*

уведомя ръководството на звездопорта. Те ще уредят да си заминеш с първия кораб.

Колебание. Мълчание. Контактът се смущава и може би прекъсва.

– Ей? – казва Мукерджи след известно време. – Какво става? Къде си?

Взайърът отговаря.

– Как мога да ти вярвам? Може би ти по-скоро искаш да ме унищожии! Ако се разкрия...

Мукерджи захапва устната си във внезапна ярост. Запасът му от сили почти свършва. Той трудно може да поддържа контакта. Ако сега трябва да търси начин да убеди подозрителния чужденец да се предаде, може да загуби способността си, преди да успее да уреди нещата. Положението изисква отчаяни мерки.

– Слушай, Взайър. Аз не съм достатъчно силен да говоря още много, нито пък момичето, което използвам. Каня те в главата си. Ще вдигна всички предпазни мерки, за да можеш да видиш кой съм и да решиш дали да ми вярваш. После всичко ще зависи от тебе. Мога да ти помогна да се прибереш у дома, но само ако се покажеш веднага.

Отваря широко съзнанието си. Остава душевно гол.

Взайърът се втурва в мозъка на Мукерджи.

18

Една ръка докосна рамото на Мукерджи. Той се събуди мигновено, като премигваше и се опитваше да се овладее. Ли Накадай стоеше над него. Къде се намираха? Бяха в стаята на Сатина Рансъм. Бледата светлина на ранното утро навлизаше през

прозореца. Трябва да е бил задрямал за момент. Главата му го болеше страшно.

– Търсихме те навсякъде, Пит – каза Накадай.

– Всичко е наред вече – промърмори Мукерджи. – Съвсем наред.

Разклати главата си, за да я избистри. Спомни си какво бе станало. На пода до леглото на Сатина клечеше нещо, голямо колкото жаба, но съвсем различно по форма, цвят и строеж на която и да е жаба. Той го показва на Накадай.

– Това е Взайърът – каза Мукерджи. – Чуждият терорист. Сатина и аз се сприятелихме с него. Накарахме го да се покаже. Слушай, той не се чувства добре тук, би ли се срещнал с някой от ръководството на звездопорта да му обясниш, че при нас има едно същество, което трябва да бъде изпратено веднага обратно на Звездата на Нортън, и...

– Вие ли сте д-р Мукерджи? – попита Сатина.

– Да. Предполагам, че се бях представил, когато... ти си будна?

– Сутрин е, нали? – момичето се изправи, като се усмихваше. – Вие сте по-млад, отколкото мислех. И изглеждате толкова сериозен. Харесвам този цвят на кожата. Аз...

– Ти си будна?

– Сънувах нещо лошо – каза тя. – Или нещо като лош сън в съня. Не знам. Каквото и да е, беше наистина ужасно, но се чувствавам много по-добре, след като отмина. Почувствувах само, че ако продължа да спя, ще пропусна много хубави неща, така че трябваше да стана и да видя какво ново има по света. Разбирате ли нещо от това, докторе?

Мукерджи усети, че коленете му се подгъваха.

– Шокова терапия – промълви той. – Ние я освободихме от комата, без дори да знаем какво правим. – Той се приближи до леглото. – Слушай, Сатина. Не съм си лягал от милион години и не издържам повече на натоварването. Имам да говоря за хиляди неща с тебе, само че не сега. Съгласна ли си? Не сега. Ще изпратя д-р Бейли – той е шефът ми – и след като поспя малко, ще се върна и ще говорим за всичко, нали? Да речем в пет или шест тази вечер. Нали така?

– Да, разбира се, точно така – отвърна Сатина с трепкаща усмивка. – Ако чувствувате, че наистина трябва да си вървите, само ако аз... естествено. Вървете! Вървете! Изглеждате ужасно уморен, докторе.

Мукерджи ѝ подари една целувка. После, хващайки Накадай за лакътя, се отправи към вратата. Когато излязоха, каза:

– Моля те, вземи Взайъра при тебе в карантинното и се опитай да го поставиш в условия, които ще са му приятни. И уреди пътуването му. Предполагам, че можеш да пуснеш космонавтите да си вървят. Отивам да се обадя на Бейли и после да спя.

Накадай кимна.

– Нуждаеш се от почивка, Пит. Ще уредя нещата.

Мукерджи се затътри по коридора към кабинета на д-р Бейли, като си мислеше за усмивката на лицето на Сатина, за тъжния малък Взайър, за кошмарите...

– Приятни сънища, Пит – извика Накадай.

Вторият праг на живота

Фантастичен разказ

Мирослав Квятек

Това откритие наистина е гениално. Винаги съм казвал, че техниката в крайна сметка и на тебе ще помогне, Том... – развълнуван си каза Том и прочете още веднъж последното изречение на съобщението в местния вестник: „В определени случаи нашите клиенти могат да покрият разходите по лечението си след неговото провеждане.“

Реши се изведнъж. Вдигна микротелефона и набра номера на фирмата...

– Слуша фирмата „Моделиране системата на паметта“.

– Казвам се Том Смит. Искам да се подложа на... лечение.

– Очаквам Вашето посещение утре сутрин. Ще имате разговор с наши психолози, затова Ви молим да бъдете максимално отпочинал и концентриран.

* * *

– Четох, че намесата е безболезнена...

– Вярно е. Ще Ви поясня с няколко думи в какво се състои нашето лечение. Както може би знаете, човешката памет представлява натрупвания от електрически импулси в химичната субстанция на мозъка. Достатъчно е да се настройат по определен начин интензивността и посоката на електрическото поле, за да се изтрие досегашната памет, като се запази съзнанието, а след това

по подобен начин да се присади на човека нова памет, т.е. да се запълнят клетките с качествено нова информация.

– Страшно е...

– Да, за човечеството би било опасно, ако нашето откритие попадне в случайни ръце. Но, от друга страна, то е извънредно хуманно постижение за не дотам малката част от човечеството, която е нещастна. Затова фирмата получи от властите разрешение да работи, но се задължи да запази в абсолютна тайна подробностите около строежа на апаратурата.

– А лечението винаги ли е сполучливо?

– Ако питате за гарантирането на живота, можем да кажем, че сигурността е стопроцентова. Фирмата съществува повече от година. Имаме хиляди клиенти и никога не сме срещали трудности да върнем съзнанието им. Чудно, че не сте чували за това. Без да се хвалим, можем да кажем, че за нашата фирма днес говори целият свят!

– Да, възможно е... но аз питах, има ли... рекламации...

– За съжаление, случват се, ала искаме да подчертаем, че те са неоснователни. В същност не всеки клиент има достатъчно въображение, за да даде подходяща скица с новото съдържание на клетките на паметта си. С две думи, не всеки от тях знае, какво точно иска от живота. А ние не можем да предложим на клиентите някаква стандартна скица, нали... За всеки случай записваме старите възприятия на паметта им. И така, молим Ви да ни разкажете нещо за своя живот...

– Задължително ли е?

– Да, винаги постъпваме така. Молим Ви да не се боите и да не се срамувате. Ничия биография вече не може да ни учуди. Изслушали сме толкова много.

– Ами, моят живот беше кошмар. Въобще не съм имал детство, не помня дори лицата на родителите си. Починали са, когато съм бил съвсем малък. Отгледан съм в сиропиталище. Начално училище не завърших, защото... имах неприятности в съда. Не познах щастие в любовта... На четиридесет години станах, без да направя кариера. Не чувствавам сили сега да завърша образованието си, да науча занаят. Вече е късно да чета за... Айнщайн. Разберете ме, целият си живот съм прекарал в един и същ квартал на моето градче, натъпкал съм в паметта си много ненужни впечатления. Познанията, които получих в затвора и в... приюта за бездомни, са абсолютно непотребни за нормалния живот... Искане ми се наново да се науча да говоря, понякога ме разбират само хората от моето обкръжение... Може би сте забелязали колко старателно подбирам думите и колко трудно ми се удава това. Накратко, това е всичко.

– Да-аа... А сега Ви молим да ни дадете скица за съдържанието на новата Ви памет. Ще я допълним със съществена за нас информация – извинете – номера на нашата банкова сметка и средствата, на които сте се съгласили, като сте дошли при нас. Впрочем, ще се убедите, че тази сума е предназначена за добродетелни цели... Разбира се, няма да поместваме в паметта Ви информация, която може да навлече подозрение, че не е придобита „лично“ от Вас. Обещаваме също, че идеално ще уредим подходящото към новата Ви памет обкръжение. Например, хората,

които след лечението ще си спомняте, ще съществуват в действителност. Живи или умрели – в зависимост от степента на правдоподобност във Вашите усещания.

– О кей. Преди всичко желая да сменя името си. Искам да се казвам, например... Форест, Джордж Форест...

...Най-старият спомен? Хм... Талисман, който виси над мене, прикрепен към количката... Протягам неумела малка ръчица, за да го разлюлея. Не! Стоп! Лицето на мама, разбира се, е на първо място! Да, може да бъде кестенява. Нека да е красива и млада...

...Първият ми приятел? Този, който никога не ми е вземал играчките и с когото никога не съм се бил. Това може да събуди у мене вяра в хората...

...Първото момиче в моя живот? Нека се казва Мария... не, по-добре Анна. Как сме се запознали? Измислете нещо романтично, най-добре го вземете от някой филм. Нека просто да ми е казала: „Ти си студен в чувствата си. Искам да ти помогна. Ще се срещаме ли?“... Не, не искам това да бъде последната жена в моя живот. Искам да живея пълнокръвно...

...Научни познания? Нещо от темите на Айнщайн, черните дупки, динозаврите, питекантропът... И цялата програма на едно средно професионално училище...

...Какъв искам да бъда? Притежател на автомобилна фирма...

...Не, не искам да срещам подставени родители. Предпочитам да помня техните красиви, покрити с браздите на времето... лица, на смъртното ложе...

В двадесет и три часа, както си вървеше по улица Сто и пета, Джордж Форест бе спрял от пиан мъж.

– Здравей, Том! Много си елегантен! Ще черпиш ли днес?

– Извинете, не Ви познавам.

– Нн-е познаваш Ал? – Непознатият увисна на шията на Джордж Форест и тихо, като да беше трезвен, добави: – Старче, готов съм да забравя и дълговете ти, но не обичам да не ме познават извън кръчмата, разбра ли? Не обичам!

– Вече Ви казах, че не Ви познавам. И въобще нямам желание да се запознавам с Вас.

Джордж с отвращение опита да се освободи от силната прегръдка на непознатия, но в същия момент почувствува между ребрата си тънкото острие на сгъваем нож...

* * *

– Ало! Господин директорът? Добър ден! За съжаление възникнаха щети. Един от нашите клиенти стана неплатежоспособен. Убит е вчера, късно вечерта. Да, полицията е започнала разследване. Убийството е извършено пред кръчмата на ъгъла на улица Сто и пета. Барманът е разпознал трупа. Господин директоре, той не ни е казал, че е бил безнадежден алкохолик. Преди нашето лечение, всеки ден е идвал в този бар със своя бъдещ убиец. Напоследък „приятелят“ черпел и плащал, докато вчера направил скандал, като очаквал или реванш, или да си вземе парите. Том... т.е. Джордж Форест не можеше да помни този Ал... Нещастен човек, нали, господин директор! Не му е било писано да скъса със своето минало. Вторият праг на живота се оказа прекалено висок за него...

Веселия Роджър

Фантастичен разказ

Гари Алън Рюз

– Това е заговор! – изкрещя Гюс Макеби.

– Преувеличаваш – Зейн Кърби се опита да го успокои. – Оказана ти е голяма чест. Те винаги се стараят да изберат най-добрите от най-добрите и кой може да отрече, че ти изпълни прекрасно предишните задачи.

– Глупости! Ти би се справил с тях не по-зле от мен. Работата е там, че в комисариата не ме обичат. И никога не са ме обичали. Чудесно знаят, че техният мухлясал бюрократизъм ме отвращава и затова както могат си отмъщават.

– Ти просто имаш натрапчива идея. – Кърби приятелски тупна Макеби по гърба, но си помисли, че в думите на приятеля му има частица истина.

Ръководството на Службата за Контрол на Времето наистина смяташе Макеби за бунтар. Неговият яркожълт комбинезон и червеникавите му разрошени коси бяха в рязък контраст със строгите костюми и късо подстриганите коси на сътрудниците от Службата. Ако не беше прекрасното служебно досие, Макеби отдавна би изхвъркнал от СКВ.

– И все пак това е заговор – мърмореше Макеби, излизайки от асансьора в хола на десетия етаж на щабквартирата на Службата. – Те ми подбират специално такива задачи. Защо да не мога поне веднъж да се отправя в миналото в собственото си тяло?

– Стига си се цупил. Сигурен съм, че в нашата операция ти ще изиграеш важна роля.

– Глупости! Те дори не казаха къде и защо отиваме. Първо се пригответе, пък...

Като стиснаха ръцете си, приятелите се разделиха. Кърби тръгна налясно, в гардеробната, Макеби – наляво, в лабораторията по трансплантация.

* * *

След половин час с асансьора се качваха двама необикновени пътника. Първият, Зейн Кърби, в избелели кафяви бричове, които едва стигаха до високите кавалерийски ботуши с обърнати надолу кончове, стоеше непринудено облегнат на стената на кабината. Горната част на тялото му бе разкрасена от широка бяла риза, а на главата си бе вързал алена копринена кърпа. В широкия пояс бе пхнат кремъчен пищов, а на лявото му бедро се клатеше абордажна сабя.

Вторият пътник, голям жълтозелен папагал с оранжев клюн бе кацнал наежен върху перилото. Кърби виждаше тази птица за първи път, но нещо в израза на очите ѝ му се струваше много познато и той не сдържа усмивката си.

– Нито дума! – изкряка папагалът. – Нито звук! И на твоє място бих престанал да се усмихвам.

– Извинявай, Гюс – Кърби се опита да придаде на лицето си сериозен вид.

– Не виждам нищо смешно – продължи да се възмущава Гюс. – Интересно, ти би ли искал сега да се храниш само със семенца и пшенични зърна?

– Прав си. Забравих, че мозъкът ти е напъхан в папагалско тяло, а неговият – в твоето тяло.

– Хубавичка смяна! Надявам се, че онзи няма да реши да полети.

На двадесет и третия етаж вратата се отвори и Кърби излезе от кабината. Папагалът несръчно се откъсна от перилото и кацна на рамото му. Срещу тях идваше Анджела Дивейн, също агент на Службата. Тя махна с ръка и ги поздрави.

– Здравей, Зейн! Как си, Гюс?

– Виждаш ли! Виждаш ли! – възкликна Макеби. – Дори тя знае, че винаги точно мен напъхват в животинска кожа.

– Успокой се. – Кърби се опита да смени темата. – Да си призная честно, поразяват ме успехите на нашите биолози. Как успяват да напъхат човешкия мозък в такъв малък череп.

– Ха! – подметна Анджела, като отметна кичур златисти коси. – Хващам се на бас, че там е останало още много празно място.

– Падналият не го бият – обиди се Гюс, но вратата на асансьора вече се бе затворила след Анджела.

Влязоха в приемната на командора Хюсфорд Шефилд и роботът-секретар ги придружи до кабинета.

– А, Кърби и Макеби. – Високият, започнал да пълнее брадат командор стана от бюрото. Почака, докато вратата зад робота се затвори. – Предполагам, че ви интересува какво сме ви приготвили този път. Аз...

– Почакайте – прекъсна го Гюс от рамото на другаря си. – Сам се досещам. Изпращате ни в Холивуд на снимки. За филма за капитан Флинт.

Шефилд се намръщи.

– Престанете с шегичките си, агент Макеби. Надявам се, разбирате, че ви предстои да изпълните извънредно отговорно поръчение. Както ви е добре известно, хората от миналото никога не биха повярвали, че животните могат да имат човешки интелект. Затова вие, в образа на папагал, получавате определено предимство, което позволява най-ефективно да се използват вашите способности. Вашето служебно досие е доказателство за моите думи. Този път, както се е случвало и по-рано, ние имаме работа с контрабанда във времето. Само че в дадения случай могат да възникнат съществени исторически изменения.

– И каква контрабанда е това? – запита Кърби.

– От военните арсенали на Съединените щати през хиляда деветстотин и седемдесета година е изчезнало голямо количество оръжие и боеприпаси. Нашето разузнаване ги откри на остров Ново Провидение в хиляда седемстотин и петнадесета година.

– Трудно е да се повярва – учуди се Кърби. – Да се пренесе такава маса през пространство-времето. Нима нашите детектори не са засекли машината на времето на престъпниците?

– Там е работата, че не са я засекли – намръщено кимна Шефилд. – Смущенията от новите японски модели са минимални. А нашите детектори и без това не са много чувствителни.

– Вероятно в хиляда седемстотин и петнадесета година това оръжие ще произведе фурор – бързо каза Кърби. – За коя държава е предназначено?

– Предназначено е не за държава – отвърна Шефилд. – Доколкото разбираме, престъпникът, който е доставил оръжието в осемнадесетия век, има намерение да го продаде на пиратите за

златни дублони и други ценности от испанските галеони, заловени с помощта на това оръжие. Разбира се, пиратите, които имат оръжие, появило се два века по-късно, са изключително опасни. Ако създадат своя държава, те ще изменят съотношението на силите в целия свят. Нашите компютри вече си загубиха акъла, опитвайки се да предвидят възможните исторически последици.

– Известна ли ви е личността на престъпника? – осведоми се Гюс.

– Да, разбира се. – Шефилд натисна копчето на малкия пулт върху бюрото си и без да се обръща, показа с ръка портрета на Президента, появил се зад гърба му. – Ето го, джентълмени.

Очите на Зейн Кърби станаха на понички.

– Мислех, че сте гласували за него – забеляза Гюс-папагала.

Шефилд рязко се обърна и почервения.

– Дявол да го вземе – промърмори той, трескаво натискайки копчето. – Превключвателят отново се повреди!

Величественият образ на Президента изчезна, като отстъпи място на мъж на средна възраст, фотографиран анфас и в профил, с кръгло лице и приятна усмивка. Перчемът му закриваше почти напълно челото.

– Наричат го Роджър Търнбекъл – продължи Шефилд. – Още не е бил в затвора, макар че и преди е имал търкания със закона.

Кърби поправи кърпата си.

– Значи, искате да завладеем оръжието и да доведем Търнбекъл тук, където той ще бъде изправен пред съда за нарушаване на законите за преместване във времето.

– Точно така. – Шефилд му подаде дебела папка с материалите, отнасящи се до набелязаната операция, и натисна копчето, което отваряше вратата на кабинета. – Запознайте се с тези документи. След два часа трябва да се явите в лабораторията за транспортация.

* * *

– Не ми харесва твоята мутра, приятелю – изрева огромният пират. – Същото мисля и за тази миризлива кокошка.

– И аз не съм във възторг от нея – едва успя да промърмори Кърби и в този миг пиратът го сграбчи за ризата и го дръпна към себе си.

Материализираха се в центъра на шумното селище на пиратите, когато на остров Ново Провидение се спусна вечерният мрак. От брезентовите палатки и дървените къщурки се носеха викове и песни.

– Неведнъж съм срещал такива като тебе! – ревеше пиратът. – Калпави аристократи, които мислят, че светът е техен и могат да ръгат когото си искат.

Гюс беше успял да се отдалечи на безопасно разстояние и Кърби реши, че търпението му е изчерпано. Посегна към затъкнатия в пояса кремъчен пистолет. Майсторите от Службата се бяха изхитрили, без да променят външния вид на пистолета, да монтират вътре в него парализатор и лазер. Но Кърби не успя да се възползува от чудесната техника на бъдещето. Пиратът пусна ризата му, с едната ръка хвана пришълеца от бъдещето за яката, с другата – за бричовите и като го вдигна във въздуха, запрати го към отворената врата на кръчмата.

– Следващия път – стигна до него – ще гледаш къде влизаш!...

Кърби прелетя над три маси, за щастие празни, и се приземи върху младичък пират, който носеше поднос с пълни чаши. Кръчмата се изпълни със звъна на счупените чаши и възмутените викове на хората от съседните маси. Докато Кърби идваше на себе си, долетя Гюс и кацна на стола.

– Великолепно зрелище, Зейн – изхихика той. – Ти летиш много по-добре от мен.

– Благодаря ти за помощта – изръмжа Кърби. – Можеше поне да го клъвнеш.

– Да си призная честно, изплаших се, че ще ми откъсне шията – отвърна папагалът.

В този миг под Кърби се чуха задавени стонове, които бързо се смениха с най-неприлични псувни. По тембъра на гласа той разбра, че се е излъгал, вземайки пирата за мъж.

Кърби се изправи и помогна на момичето да стане. Седналите край масичките пирати бяха вече забравили за неговото необичайно появяване и се бяха заели с чашите и песните си.

– Искрено съжалявам за станалото – промърмори Кърби.

– Съжаляваш? – Момичето изтупа праха от дрехите си. – Ще съжаляваш повече, когато взема сабята и те накълцам на парчета.

– Намери си истински бисер – изграка Гюс, като прелетя край Кърби по посока на вратата.

Очите на момичето сърдито заблестяха.

– Кой каза това?

– Ей този зелен бърборко – отвърна Кърби. – Наистина, много съжалявам, че всичко излезе толкова нескопосано.

В полумрака на кръчмата, в мъжки бричове, ботуши и с раздърпана риза момичето наистина можеше да бъде взето за мъж. Кафявите късо подстригани коси отиваха много на големите ѝ черни очи. Тя изглежда Кърби от главата до краката и вече по-спокойно каза:

– Виж само какво направи. И какво ще занеса на моите приятели?

Зейн извади от джоба си златна монета.

– Нека пият за ваше здраве.

Колебаейки се, то взе монетата и я захапа. В това време Гюс долетя в кръчмата и кацна на масата, край която стоеше момичето. В клюна си носеше цвете, което сложи до ръката му.

– Кр-р-расота! – изграка той като истински папагал. – Кр-р-расота!

Момичето почервения, взе цветето, помириса го и на лицето ѝ се появи подобие на усмивка.

– Е, всеки случай твоят папагал е истински джентълмен. Май че няма да те убия.

– Браво, Гюс – прошепна Кърби.

Момичето протегна ръка и погали папагала.

– Не съм ви виждала по-рано тук.

– Никога не сме идвали тук – увери я Кърби. – Пристигнахме днес и влязохме да утолим жаждата си. Къде е собственикът на кръчмата?

– Собственикът е пред теб. Кръчмата стана моя, откакто баща ми се разболя от треска и отиде на оня свят. Щом като черпиш приятелите ми, защо да не изпиеш една чашка с тях?

Момичето напълни нови чаши и ги отнесе в ъгъла, където се бяха разположили нейните приятели. Кърби седна до тях.

– Казвам се Зейн Кърби – представи се той на момичето. – А вие?

– Хигинс. Сали Хигинс.

– Но я наричаме Сали-в-ботушите – ухили се един от пиратите със слабо, дълго лице. – Заради любовта ѝ към модните обувки.

Сали избухна.

– Том Оукс, ти си един стар козел и при това клюкар.

Оукс се засмя.

– Какви думи! Кой би помислил, че баща ѝ някога е бил образован човек и тя е трябвало да прочете куп книги.

Кърби реши, че за него ще бъде по-добре, ако не се намесва, Той сръбна от пиратския буламач. За негово учудване напитката се оказа не само силна, но и вкусна.

– Какво е това? – запита Кърби.

– Моряшки пунш – отвърна Сали. – Хващам се на бас, че из целия остров няма да намериш по-хубав пунш.

Гюс заби нокти в рамото на Кърби.

– Извинявай – каза Кърби и вдигна чашата. – Опитай и ти.

Гюс напълни клюна си, глътна и разбра, че птичето небце не е свикнало със силните напитки, както човешкото. Очите му се просълзиха, перата му се разрошиха и той пропя с дебел глас: „Йо-хо-хо и бутилка ром!“

– Приказва ли? – попита Том Оукс.

Кърби кимна.

– Дори повече, отколкото на мен ми се иска. Но да не говорим за това. Дойдох тук по една работа. Търся човек, който се казва Роджър Търнбекъл. Чували ли сте за него?

– Може и да сме чували – отвърна Сали-в-ботушите. – А може и да не сме.

– Той ваш приятел ли е? – подозрително запита Том Оукс.

– Приятел ли? Едва ли – Кърби усети, че този Роджър не се ползува с популярност сред приятелите на Сали. – Никога не съм го срещал. Но чувах, че продава нещичко.

– Не зная какво продава – отвърна Сали. – Той събира екипаж и раздава надясно и наляво щедри обещания. Тук той е нов, като тебе. Може би искаш да плуваш заедно с него?

Погледите на седящите на масата пирати се впиха в Кърби.

– Не – поклати глава той. – Честна дума, и през ум не ми минава да му помагам. Но си имам свои планове по отношение на Търнбекъл, сигурно разбирате, какво имам пред вид.

– Всичко е ясно – на устните на Том Оукс отново се появи усмивка. – Не напразно веднага ми хареса. Щом като не си приятел на Търнбекъл, може би ще поискаш да помогнеш на нас. Искаме да сложим този мерзавец на мястото му и една глава и две ръце в повече няма да ни навредят.

Кърби се замисли.

Съюзът с приятелите на Сали можеше до известна степен да скове действията му, но пък му осигуряваше прекрасно прикритие.

– Добре – кимна той. – Смятайте, че съм с вас. Но какво ще правите?

– Научихме, че ще отплуват утре на разсъмване – прошепна Сали, като се наведе към него.

– За да видят какво могат да свършат на практика – добави Том Оукс.

– И ако пляката е наистина толкова богата, както се хвали Търнбекъл, може би ще остане нещо и за другите.

– Интересно – Кърби погледна към папагала. – Какво е мнението ти, Гюс?

– Разбира се, че е интересно – весело отвърна той. – Вдигни по-високо тази чашчица.

– Май че Търнбекъл няма намерение да продава оръжието – отбеляза Кърби. – Готви се да го използва сам. – Гюс седеше настръхнал върху рамото му. – Неорганизираните пирати с оръжие от бъдещето – това е друго нещо. Но ако сред тях се появи и лидер като Търнбекъл, ситуацията се усложнява рязко.

– Замлъкни – прошепна Гюс. – Виж, кой идва.

Сали-в-ботушите бе сменила вечерния си тоалет с бойна униформа: ботуши, черни, прилепнали към тялото кожени бричове и същия цвят куртка със златни копчета, навярно смъкнати от някое конте, което ѝ е пресякло пътя. Над широкия пурпурен пояс стърчаха дръжките на пистолети. Главата ѝ бе украсена от шапка с пищен сноп от пера. На лявото бедро се клатеше абордажна сабя с внушителни размери.

– Добре че вече сте готови – каза тя, като приближи до Кърби, заобиколена от пиратите. – Тъй като си нов, имай пред вид, че Том е нашият боцман и кормчия и всяка негова дума за теб е закон. А аз съм капитана на кораба.

Кърби мълчаливо кимна. От материалите в папката, предадена му от Шефилд, той знаеше, че капитаните се избират от екипажите и имат реална власт само по време на преследването на търговските кораби и при самата битка. Накратко, при пиратите капитанът бе специалист по воденето на бойните действия. Той учудено погледна момичето, което мина край него и седна в лодката.

– Капитан?! – промърмори Кърби.

Том Оукс сви рамене.

– Това корито – Том посочи тримачтовия барк, който се полюшваше върху вълните на сто метра от брега, – няма да преплува и дванадесет фута под нейното управление, без да заседне на плитчините, но когато става дума за бой, никой не може да се сравни с нея. И не те съветвам, приятелю, да променяш установения ред.

– Благодаря – кимна Кърби. – Ще имам пред вид това, което ми каза.

Лодките бързо ги пренесоха на „Еднорог“, както Сали нарече онзи тримачтов барк. Един от пиратите посочи голям кораб, който излизаше от залива.

– Корабът на Търнбекъл!

– Всички по местата! – викна Том Оукс. – Вдигаме котва и ще видим накъде ще се отправят.

* * *

След два часа те обиколиха острова на север и се приближиха до Флорида, край която лежеше главният търговски път за Европа. „Еднорог“ се държеше на почтително разстояние от кораба на

Търнбекъл, но не го изпускаше от погледа си. Изведнъж разстоянието между двата съда започна да се топи като априлски сняг.

– Те свиха платната – каза Том Оукс.

Зейн Кърби посочи един кораб почти напълно закрит от пиратския.

– Може би ги е заинтересувал точно този кораб?

– Кораб ли? – Сали приближи до окото си далекогледа. – Да, виждам го. Испански галеон! Той сам идва в ръцете ни.

– И сигурно носи богата плячка – добави Том Оукс. – Но Търнбекъл няма да успее да го стигне със спуснати платна.

Сали-в ботушите се обърна към него.

– Тогава ще го догоним ние!

– Прекрасно – изръмжа Гюс. – Правилата разрешават ли ни да взимаме непосредствено участие в действията на пиратите?

– Вероятно да – каза Кърби, поглеждайки папагала. – Само ако не окажем решаващо влияние върху изхода на сражението.

„Еднорог“ мина на стотина ярда от кораба на Търнбекъл. Високите бордове не им позволиха да видят с какво се занимаваше екипажът му.

– Том, флагът! – заповяда Сали. – И пригответе абордажните куки!

Докато Том Оукс се готвеше да вдигне черния флаг с белия череп и кръстосаните кости, канонирите зареждаха фалконетите на „Еднорог“. Кърби не си правеше илюзии за съдбата на моряците от испанския галеон, ако пиратите завземеха кораба. Но правилата забраняваха на агентите от Службата да изменят хода на

събитията. Дори първокласните компютри не можеха да изчислят последствията от едно или друго въздействие върху миналото. Плаваха на северозапад и бързо приближаваха до галеона, когато отзад се чу някакъв скърцащ звук.

– Какво е това? – попита Сали.

Изведнъж иззад кърмата се показаха половин дузина скутери от стъклопласт с извънбордни мотори. Като изпревариха лесно „Еднорог“, те се втурнаха към испанския кораб. В скутерите седяха по четири или пет пирата, въоръжени с автомати и базуки.

– Боже, боже – въздъхна Кърби. – Търнбекъл е домъкнал тук не само оръжие.

Сали-в-ботушите и цялата команда на „Еднорог“ се вцепени от изненада.

Над кърмата на галеона се появи дим и няколко гюлета цопнаха в синьозелената вода. Чу се трясъка на автоматите, снаряд от базака отнесе позлатената фигура, която украсяваше носа на кораба, и испанците замахаха с бели знамена. Пиратите на Търнбекъл се изкатериха по бордовете и завзеха галеона. Твърде лесно, според Сали.

– Че какво сражение е това? – възмути се тя. – Сега пират може да стане всеки глупак. А испанците дори не се съпротивляваха.

– И постъпиха правилно – изгърмя отзад мъжки глас. На кърмата стояха петима, всички, освен един, въоръжени с автомати. Мъжът без оръжие се усмихваше самодоволно.

– Как посмяхте да се качите на кораба без мое разрешение? – изрева Сали-в-ботушите.

Съвзели се от изненадата, те настъпиха към малката група пришелци. В следващия миг автоматен ред продупчи палубата пред краката им.

– А сега, хвърляйте оръжието – усмивката не слизаше от лицето на Търнбекъл. – Няма нужда да проливаме кръвта ви... засега. Не възнамеряваме да се отнасяме с вас като с гости, но мисля, че ще ви намерим работа.

* * *

– В хубавичка история се напъхахме – печално каза окованият Кърби.

– Срам и позор – съгласи се Том Оукс, който седеше до него, също окован.

Оставиха ги на брега на малък остров. Настъпи нощта, на стотина метра от пленниците при светлината на факлите победителите отдаваха дължимото на рома, намерен в трюмовете на испанския кораб. Колкото и странно да беше, в кораба нямаше нито злато, нито скъпоценности и затова пиратите разрешиха на испанците да продължат пътя си. Оръжието от „Еднорог“ нахвърлиха в голяма мрежа, до самия край на водата. Там попадна и кремъчният пишов на Кърби с парализатора и лазера.

Роджър Търнбекъл приближи до пленниците, съпроводен от пет-шест пирати.

– Искам да ви дам възможност да забогатеете – той отново се усмихна. – Да станете истински богаташи.

– Слушаме те – измърмори Том Оукс. – Още повече, че не ни остава нищо друго.

Търнбекъл огледа пленниците.

– Всичко е много просто. Днес, както видяхте, направихме практическа проверка на нашето ново оръжие.

– Хубава проверка! – прихна Оукс. – Та вие пуснахте испанците.

– На кого е нужно това продупчено корито – Търнбекъл махна презрително с ръка. – Този кораб не е нищо в сравнение с онзи, който ни чака след няколко дни. Говоря за испанската сребърна флота.

Пленниците недоверчиво се спогледаха. Върху лицето на Търнбекъл заигра доволна усмивка.

– Да, сребърната флота. Която превозва злато и сребро от Америка в Европа.

– Но освен злато на тези кораби има и предостатъчно топове – възрази Том Оукс. – Трябва да си луд, за да решиш да ги нападнеш.

– С обикновеното оръжие – да. Тоест, не с онова, което се намира в ръцете ни. Мога да се справя и със своите хора, но ще бъде по-добре, ако се присъедините към нас и вие. Разбира се, капитан ще остана аз.

– Мммм-мммм-ммм!!! – Макар че кърпата, с която бе запушена устата на Сали, не й позволяваше да говори, погледът ѝ можеше да разтопи камък.

– Тя казва, че трябва да помисли за предложението ви – преведе думите на Сали умният Том Оукс.

– Чудесно. Утре сутринта вие ще ми съобщите решението си. Който иска, ще плува с нас. Останалите... – той се ухили самодоволно. – Е, ще се наложи да останат на това островче за неопределено време. А сега ми позволете да ви пожелаая лека нощ.

Веднага щом Търнбекъл и свитата му се отдалечиха на безопасно разстояние, Гюс слезе от палмата върху рамото на Кърби.

– Здравей, Зейн. Наслаждаваш се на живота ли?

– Да беше ти на моето място – изръмжа Кърби.

– Мислиш ли, че Веселия Роджър ще ви освободи?

– Разбира се – отвърна Кърби. – И ще ни вземе на служба при себе си. За да му помогнем да заграби испанските съкровища. А после... Съмнявам се, че дори хората му ще получат и по дублон. Но каквото и да е, Сали няма да се съгласи. Уверен съм, че тя няма да се подчини на Търнбекъл. Дори ако трябва да остане на това островче.

– Сигурно – въздъхна Гюс. – Значи не трябва да губим нито миг – той погледна към белезниците на Зейн. – Предполагам, че би искал да се освободиш от тези дрънкулки.

– И още как! Можеш ли да счупиш ключалката?

– За съжаление, нямам ръце. Може би ще помогне ключът?

– У теб ли е?

– Ще опитам да ти го донеса – отвърна Гюс. – Почакай ме, скоро ще се върна.

Ключът за белезниците висеше на пирон, забит на един от коловете на брезентовия навес, под който Роджър Търнбекъл спеше. Гюс кацна на бухлатия храст, който растеше до него, и се огледа. Никой от пиратите не обръщаше внимание на самотния папагал. Търнбекъл вече похъркваше. После се обърна на гръб, пхна ръката си в джоба, извади портативна машина на времето,

острите ъгли на която му пречеха да спи, сложи я до себе си и отново се обърна на една страна.

– Шефилд беше прав – промърмори папагалът. – Това е японски модел.

Гюс дръпна ключа от гвоздеа и полетя към Зейн Кърби и другите пленници.

– Колко трябва да те чакам? – недоволно измърмори Кърби.

Гюс кацна на пясъка, взе ключа в човката си, сложи го в ключалката и го превъртя.

– Задържаха ме. Какво смяташ да правиш?

Кърби отключи белезниците на краката си.

– Първо искам да намеря пищова си. Много ли са часовите?

– Един или двама. И не са много внимателни. – Гюс почеса главата си с дясното си краче. – По пътя ти би могъл да вземеш машината на времето на Търнбекъл. Тя е до него, под навеса.

– Непременно ще я взема. Не искам той да избяга от нас в някое друго столетие. А ти засега освободи Сали и другите. И нека не шумят много, докато ме няма.

Кърби изчезна в тъмнината, а Гюс кацна до Сали. Тя подскочи от изненада. Гюс освободи краката ѝ и кацна върху коляното ѝ.

– А сега слушай внимателно – каза той.

Сали се облеци.

– М-м-м-ф? – измуча тя.

– Нямаме право да говорим кои сме – продължи Гюс, – но понякога се налага да нарушаваме това правило. Аз не съм истински папагал. В живота аз съм много по-симпатичен.

Отключи белезниците на ръцете ѝ, Сали ги свали и измъкна парцала, който запушваше устата ѝ.

– Но кой...? Но как?... Но защо?... – избърбори тя.

– Слушай, нямам време да отговарям на недоизказани въпроси. Зейн Кърби има план и ние трябва да му помогнем. Ние не искаме Търнбекъл да пиратствува не както всички останали. Днес ти видя до какво може да доведе това. Предполагам, че не ти се хареса.

– Разбира се, че не ми хареса – изпухтя Сали-в-ботушите.

* * *

Зейн Кърби се промъкна внимателно до брега. Гюс беше прав. Часовите бяха малко и повечето от пиратите спяха дълбоко. Като извади от купчината оръжия своя пистолет, Зейн с облекчение констатира, че не е повреден.

– Ей, приятелю – раздаде се над главата му някакъв мъжки глас.

Зейн скочи на крака и се огледа. Към него приближаваше висок мускулист пират.

– Ще делим оръжието утре... Ей, защо не си в белез... – чу се съскане и пиратът остана на място.

– Виждаш ли, приятелче, парализаторът работи като часовник – Зейн доволно се усмихна.

Като се огледа, той забеляза втория часови, който стоеше под една кокосова палма. Зейн щракна превключвателя, прицели се и натисна езичето.

Лазерният лъч като бръснач сръза върха на палмата, заедно с орехите. Един от тях умери часовия по темето и той рухна като подкосен.

– И лазерът работи – Кърби взе автомата на вцепенения часови и се отправи към Търнбекъл, който мирно похъркваше под навеса. Взе машината на времето и я сложи в джоба си.

Сега трябваше да събере автоматичното оръжие и да го скрие на безопасно място. Кърби не искаше то да попадне в ръцете на Сали и нейните приятели. Реши да откара автоматите на кораба на Търнбекъл. Още повече, че там беше другото оръжие.

* * *

– Тресе ме – промърмори Сали. – На татко понякога също му се струваше, че чува как чашките разговарят.

Кацнал на рамото ѝ, Гюс поклати глава.

– Не се вълнувай, Сали, ти си съвсем здрава. И не си полудяла.

– Възможно е – тя се намръщи. – Но къде се бави Зейн? Кога ще се върне? Омръзна ми да го чакам.

– Омръзна ти? – попита Гюс. – А какво би казала, ако беше в папагалска кожа?

До тях допълзля Том Оукс.

– Към нас идва някой.

Някакъв човек влачеше след себе си мрежата с оръжието. Това бе Кърби.

– Гюс? – повика той, като спря на около дванадесет ярда, без да вижда притаилите се в храстите пирати. – Сали?

– Е, най-последно – Сали-в-ботушите се изправи и затича към Кърби. – Къде са пицовите и сабията ми?

– Тука – показва мрежата Кърби.

Пиратите бързо разграбиха оръжието.

– Какво правят хората на Търнбекъл?

– Повечето спят – Кърби погледна Гюс. – Откарах автоматите на кораба. Щом закараме Търнбекъл там, веднага ще тръгнем за дома. Оказа се, че не е толкова сложно.

– Млък! – прекъсна го Гюс. – Всеки път, щом кажеш тези думи, и веднага започват непри...

БАМ!

– ... ятностите.

– Дявол да го вземе! – изруга Кърби, като разбра, че вторият часови е дошъл на себе си след удара от кокосовия орех. – Трябваше да го парализирам.

– Бъди сигурен, че изстрелът е изплашил всички – извика Салив-ботушите, изваждайки сабята си. – А хората на Търнбекъл, пияни или трезви, са винаги готови за бой. Е, какво пък, ще им дадем да разберат.

– Ти си добро момиче, Сали – каза Гюс, като се отдели от рамото ѝ, – но се страхувам, че предложеното от теб развлечение е вредно за здравето ми.

Кръстосаха се саби, загърмяха пистолетни изстрели, тишината се смени с виковете. Зейн Кърби се хвърли към Търнбекъл, който се опитваше да излезе от навеса. Изплъзна се от хвърлената към него бутилка и внезапно видя как един пират от десетина ярда се целеше с пистолета си в гърба на Сали.

Следващия миг Кърби скочи върху момичето и го събори. Прогърмя изстрелът и куршумът се заби в стеблото на палмата, като прелетя над ухото на Зейн.

Търнбекъл с четирима пирати бягаше към лодката.

– Цялото оръжие е на кораба! – възкликна Кърби. – Ако те стигнат там, няма да можем да хванем Търнбекъл. Да бягаме!

Когато стигнаха до брега, лодката с Търнбекъл беше отплавала на около четиридесет метра навътре в морето. Сали скочи в малката платноходка, Кърби я отблъсна от брега и седна зад веслата. Гюс кацна на носа.

– Греби, по-бързо, Зейн – извика той. – Те се отдалечават.

Минутите минаваха, но разстоянието между лодките намаляваше много бавно.

– Те ще доплават първи! – Сали удари с юмрук по седалката.

– Така е – въздъхна Гюс, – няма да ни стигне времето, за да ги догоним.

– Времето! Как не се сетих веднага! – и Кърби хвърли веслата.

– Ти полудя ли? – извика Сали. – Хайде, греби!

– Защо? – Кърби извади от джоба си портативната машина на времето. – Те ще доплават до кораба първи. Но корабът няма да бъде вече там.

– Нищо няма да стане, Зейн – възрази Гюс. – Тази машинка няма мощност, за да пренесе във времето целия кораб. Това не са ти десетина автомата.

– Ще изключа предпазителя – Кърби натисна трите копчета и съедини акумулаторите в една верига. – Всеки случай струва си да опитаме. Но първо трябва да го сложим на кораба. Надявам се, че ти ще можеш да излетиш с нея, Гюс?

– Ще се опитам.

Кърби намести на циферблата времето на пристигането и придвижи лостчето на страничния панел.

– Имаш тридесет секунди да я занесеш до кораба и да отлетиш на безопасно разстояние. Тръгвай!

Гюс сграбчи машината на времето и замаха с крила.

– По-скоро, Гюс, по-скоро – завика Кърби.

Сали седеше на кърмата и клатеше в недоумение глава.

– Изобщо не мога да разбера какво сте намислили!

Търнбекъл едва не изскочи от лодката, когато видя какво носи папагалът.

– По-бързо, по-бързо! – подканяше той пиратите.

С всеки метър Гюс се спущаше по-ниско. Тежкия товар го дърпаше към водата.

– ... 19... 20... 21... – броеше той.

Като събра последните си сили, папагалът излетя над перилото на кораба, хвърли машината на времето върху палубата и трескаво замаха с крила, за да се отдалечи от кораба.

Изминаха няколко секунди и корабът бе озарен от ярко избухване. В следващия миг изчезна.

Пиратите на Търнбекъл изплашени се хвърлиха във водата и заплуваха към брега. Самият Търнбекъл остана да седи в лодката, обхванал главата си с ръце.

Кърби и Сали заскачаха от радост, когато Гюс, едва дишайки, кацна на седалката.

– Гюс, ти си юнак! – извика Кърби.

– Да, провървя ни – отвърна папагалът, поемайки си дъх. – Но къде ще попадне корабът? Хващам се на бас, че след такъв фойерверк той няма да се върне в нашето време...

След половин час Търнбекъл седеше в белезници, очаквайки да бъде изпратен в бъдещето, а хората му се умилкваха около пиратите на Сали.

Самата Сали, отворила от учудване уста, гледаше как Кърби отвърта тока на ботуша си и върху миниатюрния екран на монтирания в него темпорален приемател-предавател се появи брадатата физиономия на командора Шефилд.

Кърби накратко доложи обстановката.

– Добре – кимна командорът – ще се опитаме да намерим кораба с нашите детектори и... – тук той навъсено замълча, забелязвайки Сали, която поглеждаше зад рамото на Зейн. – Агент Кърби, нима не ви е известно, че нямате право да използвате специалната апаратура в присъствие на хора от миналото?

– О, вие за нея ли? – Кърби се усмихна. – Извинете, командоре, но съм сигурен, че тя ще запази в тайна всичко. Та аз спасих живота й...

Кърби се запъна, разбирайки, че беше допуснал грешка. Погледът на Шефилд потъмня.

– Агент Кърби, вие не по-зле от мен знаете, че действията на сътрудниците на Службата не трябва да стават причина за спасяването или смъртта на хора от миналото. Надявам се, че сам ще поправите допуснатата небрежност. Край на връзката.

– Но аз... командоре...

Изображението на Шефилд изчезна от екрана. Кърби въздъхна и изключи апаратурата. Той знаеше добре, че решението на такива деликатни проблеми Шефилд предпочиташе да прехвърля на плещите на своите подчинени.

– Какво имаше пред вид той? – запита Сали.

– За съжаление, той е прав – въздъхна Кърби. – Спасявайки живота ти, аз наруших устава на Службата. Във вашето време ти трябваше да умреш. Значи... остава само едно...

* * *

Зейн и Сали нетърпеливо се разхождаха из хола на десетия етаж. Най-сетне вратата на лабораторията по трансплантация се отвори и на прага се появи Гюс Макеби, този път в собственото си тяло.

– О, боже, колко хубаво е отново да се почувствува човек! – възкликна той.

Сали-в-ботушите се дръпна назад.

– Това е дяволска магия!

– Не, не – опита се да я успокои Кърби. – Това не е магия, Сали, а наука.

Чу се мелодичен звън и от кабината на асансьора излезе командорът Шефилд.

– А, агенти Кърби и Макеби... радвам се да ви видя. А това... предполагам... мис-в-ботушите. Или мис Хигинс?

– Мис Хигинс – сведе поглед Сали.

– Разбирам, че взех неординарно решение – намеси се Кърби. – Но тъй като формално тя е престанала да съществува в своето време, не ми оставаше нищо друго, освен да я пренеса в нашето.

– Прекалено неординарно решение – поправи го командорът, но суровият му поглед скоро се смени с усмивка. – Обаче, отчитайки някои обстоятелства, аз мога да одобря вашите действия.

– А къде е корабът на Търнбекъл? – запита Гюс. – Намерихте ли го?

– Да... и не. Знаем къде е той, но не можем да стигнем до неговия товар.

– Как така?

– Машината на времето на Търнбекъл не издържа натоварването и не успя да достави кораба в една определена точка. В резултат той се оказа размазан във времето. Както се казва, намира се в миналото, в настоящето и в бъдещето, но не може да се материализира в реалния свят.

– Тоест, машината на времето се е превърнала във временна бомба, която е разкъсала кораба на хиляди парчета? – отново запита Гюс.

– Точно така – кимна Шефилд. – Е, не смея да ви задържам повече. За успешното изпълнение на задачата вие сте наградени с отпуски. След две седмици моля да се явите при мен. А вас, агент Макеби – командорът неодобрително огледа яркожълтия комбинезон и рошавите коси на Гюс – бих посъветвал да се обличате по-скромно и макар и рядко да посещавате бръснарницата.

Замяната

Фантастичен разказ

Джордж Колин

В телекомуникацията съществува един проблем, който винаги ще стои на дневен ред, тъй като при нея се използват ултракъси вълни и колкото съвършено и да работи апаратурата, не може да се избегне рискът от интерференция. Често се случва например, ако нашият видео е лекичко разстроен, да хващаме на 748 канал не само СиБИЕС от Ню Йорк, но и слаб образ от БиБиСи на 147 канал.

През един юлски ден, само преди три години, рано преди обед, една мъничка, ама наистина безкрайно дребна част от оборудването на Телекомуникационна станция Таймс скуеър НЙТС27818 в Ню Йорк се повреди. Тя беше много малка част и повредата беше много малка, но в резултат възникна ограничена интерференция на 27I815 и 27K815 канал. Всичко започна в дванайсет и петнайсет. Отрицателното явление се повтаряше с прекъсвания, проявявайки се само тогава, когато двата канала бяха използвани едновременно, а вълните се насочваха в една и съща посока. В петнайсет без четвърт повредата беше премахната автоматично. През това време настъпиха няколко обърквания без особено важни последствия. Обаче в 14,51 професор Ъруин Джо Блек (преподавател по литературата на XX век в Колумбийския университет, 35 годишен, тъмнокос, привлекателен и загорял от слънцето) и госпожица Дороти Симън (стройна, изключително красива, нежна, русокоса, 26-годишна видео-звезда) влязоха в

кабините с номера 41 и 71 на станцията Таймс скуеър. В 14,52 те едновременно набраха ЛО52781 (ВБ). След една десета от секундата висок тъмнокос мъж и деликатна русокоса красавица се озоваха в кабините с номера 28 и 42 на станцията Бъркли скуеър в Лондон.

Дороти излезе от кабината с царствена небрежност, родена от опита на прославената актриса, която неведнъж биваше посрещана с истеричен ентузиазъм или с други не дотам приятни сцени. Този път тя не забеляза нищо тревожно с изключение на скандалното, нагло поведение на малобройната групичка хора, които игнорираха напълно присъствието ѝ. Все така царствено продължи по елегантните коридори на Телекомуникационната станция, чиито стени бяха изцяло облицовани с огледала.

Не толкова суетността, колкото съзнанието за действителната цена на невероятната ѝ красота породил у Дороти истински бяс, когато видя, че идващият насреща много привлекателен загорял мъж в кафяв костюм не само че не я позна, но – нещо още по-лошо! – изобщо не проявил интерес към нея. Дороти се смяташе за познавач на мъжката красота, но в случая естетическите ѝ впечатления бяха изместени от обидата, нанесена на нейната суетност. Тя продължи да върви право срещу нахалника, като възнамеряваше да го заговори; и вероятно щеше да го направи, ако внезапно не си беше дала сметка, че точно на това място коридорът рязко свиваше надясно и че в течение на последните няколко минути беше вървяла не лице в лице с младия мъж, а към... своето отражение в огледалото.

Сблъсъкът на Ъруин с действителността беше къде-къде поразтърсващ. Частично причината беше тази, че той не беше свикнал да излиза от кабината на ТК направо в обятията на вращащата тълпа и журналистите. Освен това мозъкът му изпращаше сигнали към краката, обути в удобни мокасини, докато сега тези сигнали бяха посрещани от крака, завършващи с деликатна конструкция, изработена от няколкосантиметрово парченце кожа, каишка и тънки токчета с височина шест сантиметра. Хилядите същества от мъжки пол се зарадваха неизмеримо, когато тялото на деликатната и великолепно сложена видео-звезда (макар и снабдено с мозъка на американски професор) се просна на пода.

Реакцията и на двамата беше напълно неотговаряща на външния им вид. Пътниците, ползващи кабините на първия етаж на Телекомуникационната станция Бъркли скуеър, имаха възможност да наблюдават истерията на високия мъж с атлетично тяло; а в същото време половин Лондон гледаше възторжено русокосата актриса с ангелско лице и устни като розови листчета, от които се сипеха думи, достойни за някой пройдоха от предградията.

* * *

Дороти се почувствува зле. Нещо не беше наред, но не можеше да разбере какво именно. Само ѝ беше ясно, че е нещо, свързано с мъжа. Понеже самата тя не пушеше, не можеше да разшифрова проявите на преминаване на никотиновия глад в тялото на здравия трийсет и няколкогодишен мъж. Разтърсвана от непонятни тръпки, Дороти почти не участвуваше в разговора. Хладна, спокойна и

уравновесена външно, тя се опитваше да постигне и вътрешно спокойствие.

Затова пък разтревоженият Ъруин изглеждаше като живо олицетворение на невинността и безпомощността. Неговата светлоруса коса беше разчорлена (естествено, по най-очарователен начин), сълзите придаваха допълнителен блясък на огромните теменужени очи, а устните възхитително трепереха... Очарованието на Дороти Симън – една от най-красивите жени в цял свят – се базираше преди всичко на покровителствения инстинкт, който предизвикваше у мъжете нейната безпомощност.

Дейвид Уолис, представител на Управлението на Телеком (САЩ) в Англия при вида на седналото срещу него толкова очарователно същество изпита непреодолимо желание да я... да го... хм... да прегърне Ъруин и да пресуши с целувки потока от сълзи. Единственото, което му попречи да го направи, беше мисълта, че той и Ъруин Блек бяха живели като деца в една и съща кооперация, бяха учили в едно и също училище и заедно бяха направили първите си крачки в живота по студентски времена. Положението беше незавидно.

– Е, Дейвид – рече умолително Ъруин, – лесно ти е на тебе да кажеш колко много съжаляваш, но какво възнамеряваш да направиш?

– Не се тревожете, госпожице Си... тоест, не се тревожи, Ъруин. Уверявам те, че Управлението на Телеком ще ви изплати съответното обезщетение за този толкова неприятен инцидент.

– За какво ми е твоето обезщетение?! Аз си искам тялото обратно. Моето тяло! Как ще се покажа в този вид пред моите студенти?

– Ама ти изглеждаш чудесно! Не можеш ли да се примириш с положението? В края на краищата сега си една много красива жена. Сигурен съм, че милиони момичета в цял свят мечтаят да станат такова красиво същество, като пораснат.

– Ти забравяш, че не съм момиченце и никога не съм горял от желание да стана нещо друго освен напълно нормален мъж, като порасна. И сега просто искам да се върна в моето си тяло. Надявам се, госпожица Симън също копнее да получи обратно своята собственост.

– Честно казано, има известни трудности... Но веднага след вашия случай възложихме на изследователския ни център да се заеме с този проблем. Съществува голяма вероятност само след няколко месеца да го разрешат. Досега винаги са стигали до правилно решение.

– Какво говориш! След няколко месеца! А какво ще правя аз през това време? Утре имам лекция в Унивърсити колидж. Как смяташ, че ще реагират студентите, когато известната в цял свят сладичка блондинка изнесе лекция на тема логичния позитивизъм в научнофантастичната литература на XX век?

– Умолявам ви да не забравяте и мен – намеси се Дороти с все още неовладян басов глас. – Утре аз трябва да играя в пиеса, която ще бъде излъчвана за цял свят! Тя би могла да бъде повратна точка в моята кариера! Великолепно ще изглеждам в ролята на 18-годишно момиче, не мислите ли?

– Единственото, което мога да предложа при възникналите обстоятелства, е да се опитате, само през утрешния ден, да изпълнявате взаимно задълженията си. Разбира се, ние ви обещаваме нашата помощ – доколкото сме в състояние да ви помогнем. Като начало предлагам да се настаните в хотела на станция ТК Бъркли скуеър, за да се уговорите за утре.

– В една стая за двама души – отсече Дороти примирено, но категорично.

– Не съм съгласен – изкрещя Ъруин, – няма да остана в една стая с теб... с този мъж!

Като всеки ипохондрик Ъруин винаги преживяваше тежко превратностите на съдбата и болестите, на които е изложен всеки човек, но досега се беше чувствувал спокоен поне по отношение на едно. Би могъл да се примири с евентуално бащинство, но кой ли мъж би желал да поеме риска да стане майка?

– Не, ще вземем една обща стая – настояваше Дороти. – Можете да си мислите, каквото си искате, господине, но това лице и това тяло са моето най-ценно богатство. Нямам ни най-малко намерение да ги поверявам на този мъж.

– Но... – заекна Ъруин.

– Разбирам, че сте притеснен. Но помислете сам. Досега сте живели в това тяло, а аз – в онова. Всеки от нас знае как изглежда другия. Кой от нас може да си позволи демонстрация на скромност в създаденото положение?

Въпреки логичното обяснение Ъруин отново потъна в сълзи.

Следващата сутрин Дороти загуби цели два часа, за да приготви Ъруин. Естествено, той се облече сам, обаче през цялото време

мърмореше за абсурдността на дамското бельо. После беше принуден да повтори цялата операция от самото начало, тъй като Дороти протестира решително, обвинявайки го в пълна липса на вкус по отношение на тоалета и цветовете. Най-накрая Ъруин направи три отчаяни опита да се гримира. Резултатът беше също така плачевен. Дороти пак се намеси и го приведе във вида, в който можеше да се покаже пред очите на света.

След всички приготовления кръстосаната двойка се запъти към първата уговорена среща. Управлението на Телеком им беше доставило миниатюрен предавател и приемник. Предавателят беше скрит в перлената огърлица на врата на Ъруин, а приемникът – в ухото на Дороти. Чрез тях Ъруин, прибързано представен като стара приятелка, можеше да прошепва на Дороти имената на приветстващите я забележителности, както и цялата си лекция, изречение по изречение.

Лекцията премина чудесно.

Никой не би могъл да упрекне Ъруин, че знае малко, но на лекции той говореше бързо, монотонно и скучно. За първи път подготвеният от него текст беше представен от една талантива и опитна актриса. Когато тя свърши, настъпиха продължителни овации. Всички станаха на крака. Като звезда на видеото Дороти никога досега не беше имала непосредствен контакт с публиката и тази реакция просто я трогна. Тя се кланяше и махаше с ръка на възторжената аудитория. За да се отблагодари за горещата реакция, тя се обърна и целуна Ъруин, което предизвика още по-бурни аплодисменти. Лекцията се превърна в сензационно събитие.

След репетицията, шест часа по-късно, поставиха преподавателя в една от вратовръзките на Ъруин, завързана на врата на Дороти, а приемникът беше скрит грижливо в русокосите къдри на Ъруин, който трябваше да дебютира като актьор. За щастие пиесата беше от онези стари сантиментални истории, а ролята, която трябваше да играе, беше на 18-годишно глухонямо момиче. Просто трябваше да се движи съгласно инструкциите на Дороти и да изглежда шокиран и уплашен, което, като се вземат предвид насочените към него прожектори и камери, никак не беше трудно. Единственият конфузен момент настъпи в кулминационната точка на пиесата, когато героят го прегърна. Мъжкият инстинкт му нареждаше да се отдръпне и да цапардоса яката тоя тип по ченето, но въпреки че всички негови мозъчни центрове бяха мъжки, останалата част от нервната система беше стопроцентово женска. Женската половина надделя и той автоматично реагира, както трябваше.

От Холивуд позвъни Ейб Шулц, импресариото на Дороти:

– Дот, мила! Беше чудесна! Гледахме те заедно с Ал и, повярвай ми, скъпа, трогнахме се до сълзи. Между нас казано, миличка, напоследък малко се тревожихме за теб. Струваше ни се, че започваш да губиш своя топъл стил. Ставаше някак си все по-еманципирана, ако разбираш какво имам пред вид... Но днес направо трябва да ти кажа, че беше просто чудесна и всички, буквално всички са на същото мнение. Затрупан съм с нови предложения и имам за теб нещо съвсем специално. Ще се снима нова версия на стария филм „Замяната“. Става дума за един мъж и една жена, които са заменени един с друг от омагьосана статуя, която те са обидили. Трудно можем да си представим как ти ще се

превърнеш в мъж, но като се уреди всичко, така ще те гримираме, че няма начин да не изиграеш и тази роля!

– Блек – говореше по визофона от Ню Йорк ректорът Локуайлър, – всички колеги от нашия факултет единодушно решиха, че трябва да ти позвъним, за да те информираме колко сме доволни от новините за посрещането на своята лекция в Лондон. Длъжен съм да ти призная, че напоследък чувах критични забележки относно своята работа. Според основателното или неоснователното мнение на мнозинството, независимо от твоите знания и умствени качества, би трябвало да обръщаш по-голямо внимание на уменията да предаваш своите знания на по-широк кръг слушатели. Досега това не ти се удаваше. Но след вчерашния успех мога най-искрено да кажа, че ти ще постигнеш много и че имаме по отношение на теб нови, амбициозни намерения...

* * *

– Трудно ми е да изразя своите съжаления – рече Дейв Уолис, – че всичко трая толкова дълго, но вие сами разбирате колко много технически трудности трябваше да бъдат преодоляни и в същност в сравнение със степента на трудност срокът от шест месеца далеч не е нереален. Впрочем, стига съм се извинявал, вас сигурно много повече ви интересува резултатът от нашата работа.

Уолис млъкна и зачака реакцията на двамата. Тя много го учуди и заинтригува. Въпреки първоначалните настоятелни искания грешката на фирмата да бъде възможно най-бързо поправена, сега те приемаха вестта за успешното разрешаване на проблема с изненадващо равнодушие. Нещо повече – в началото не горящи от

симпатия един към друг, сега двамата се държаха като добри приятели. Малко объркан, Уолис продължи:

– Всички данни говорят, че в резултат на интерференцията на двата успоредни лъча вашите мозъци са били заменени, без това да доведе до други промени във физическото ви състояние. Наистина, повтарянето на подобна техническа ситуация не би дала същия резултат с абсолютна сигурност. Обаче ние подготвихме телекомуникационен апарат, който може да разложи и транспортира вашите центрове на паметта – с други думи, да пренесе сумарния опит и съзнанието, съставлящи вашата личност, от едното тяло в другото и обратно.

Дейв Уолис се усмихна триумфално. Дороти (бивш Ъруин) му отговори с плаха усмивка.

– Ужасно съжалявам, че ви накарахме да положите толкова усилия напразно, защото на нас май всичко това не ни е нужно – тя/той прекъсна и погледна своя/своята партньор/партньорка. – Ъруин и аз се убедихме, че така се чувстваме по-добре. Преди и двамата бяхме постигнали успех в професионалната област, но личният ни живот съвсем не вървеше, а това започваше да се отразява върху работата ни. Почти можем да допуснем, че онова, което стана, се случи специално, за да направи от нас по-добри, по-ценни и по-щастливи хора. Затова се отказваме от услугите на вашата машина.

– Освен това – намеси се Ъруин (бивша Дороти), поруменявайки – миналата седмица поисках ръката на Дороти и тя се съгласи да стане моя жена...

Сватбата беше отпразнувана преди две години и нещо и макар че госпожица Симън беше известна с нещастните си бракове, този път всичко изглежда различно, бракът е стабилен и като че ли такъв и ще си остане. В края на краищата всеки човек обича най-много самия себе си! Представете си какво би било, ако можехте да отделите от себе си своето „аз“ и се ожените за него... Помислете си само: любовта преодолява всички трудности, а какво остава – такава егоцентрична любов!

Дороти (бивш Ъруин) продължи да работи още известно време, но после заряза своята перспективна актьорска кариера, за да се заеме с образованието на Ъруин и да направи от него също толкова голям авторитет в областта на английската литература. Успехът беше главозамайващ, защото липсата на интелигентност у бившата госпожица Симън беше само поза, необходима ѝ за актьорската кариера. Понастоящем те са най-авторитетната двойка преподаватели в Колумбийския университет и може би – във всички други 50 щата.

Напускането на сцената от Дороти беше ускорено и от появилия се на бял свят Ъруин-младши, последван бързо от Дороти-младша. Очарователните деца са гордост за родителите си. За семейство Блек обаче най-важна е друга дейност – да дават съвети на хората, озовали се в подобно на тяхното положение.

Естествено, не можем да очакваме от фирмата, че ще захвърли на боклука сложното устройство, чието конструиране отне шест месеца къртовски труд. Така че Апаратът за трансфер на личности намери приложение. По белия свят има толкова много ценни, необикновени умове, осъдени на живот в неизлечимо болно или

остаряло тяло. Същевременно има и немалко здрави тела с болна психика – неизлечимо луди, психопати, убийци. В такива случаи Апаратът е спасение. Обаче понякога се случва тялото и психиката да не съвпадат – срещат се разлики по отношение на пола, възрастта и расата. Именно на тези хора помагат Дороти и Ъруин Блек – помагат им да се приспособят към новия живот. Нещо повече – понякога Апаратът се използва в бюрата за женитби. Той дава възможност на бъдещите младоженци да се вживеят за две седмици в психиката на съпруга или съпругата... Постигнати са великолепни резултати.

На края бих искал само да ви обърна внимание, че може би хората около вас съвсем не са същите, които са били вчера и които ще бъдат утре.

Реплики

Фантастичен разказ

Н. Блохин

Реплика. 1. Кратка забележка, отговор, възражение... 4. Авторско повторение на художествено произведение, което незначително се различава от оригинала.

Съветски енциклопедичен речник

Днес

– Колеги, мисля, че ще бъде престъпление, ако го съживим.

– Валентин Петрович, искате да кажете, че ние трябва да го оставим спокойно да умре ли?

– Мария Фьодоровна, исках да кажа само онова, което казах.

– Валентин Петрович, това означава, че ние ще го убием. Ние, лекарите, ще убием човек.

– Това не е човек в пълния смисъл на думата, колега. Това е лекарство. Инструмент. Ако щете, неврохирургичен инструмент.

– Само защото няма документи ли?

– Не само затова... Хайде да запалим!

* * *

„За мен ли говорят?“ – отдавна вече лежа със затворени очи и слушам този странен разговор. Мирише на болница. Дали съм болен? Какво става с мен? Трябва да си спомня... Как се казвам?...

Господи, как се казвам наистина!? Мирише на болница. Цигарен дим... Забравих как се казвам. Боже, боже, значи съм луд, а това е психиатрична болница!

* * *

– Валентин Петрович, виждате ли! Той помръдна! Той изпъшка!

– Да-да, колега, сега вече е късно да спорим...

Вчера

– Иван Ефимович, повтарям още веднъж. Вие трябва да копирате моите движения колкото се може по-точно. Иначе всичко това губи смисъла си. Ще ви помагам. Ще коментирам гласно действията си. Това е всичко. Започваме... Обработвам кожата. Внимавайте да не изтриете зелената черта... Кожен разрез... Три сантиметра... Хемостаза... Маша, лировиден разширител! На мен и на Иван! Отваряме краищата на раната... Браво! Маша, фреза за петнадесет... Да, да, на мен и на Иван, нали ви обясних всичко!... Правим трепанационния отвор. Бъдете крайно внимателен!... Готово! Готов ли сте? Твърдата мозъчна обвивка ще отворим с кръстовиден разрез... Маша, изтрий потта от челото ми!... Фиксираме опорната рамка. Не така. По точките!... Канюлата трябва да бъде ориентирана строго в сагиталната плоскост... Извършвам коагулация. Иван Ефимович, коагулация!... Готово ли е?... А сега, дано всичко е наред, започвам пункцията. Повтаряйте всички мои движения, но с малко закъснение. С около три секунди. Ще ви броя. Ако не улуча – ще извикам – и вие веднага спрете! Вие не бива да сгрешите... Готови ли сте? Да почваме... Нула-и-едно-и-две-така... След мен, след мен, не бързайте... Маша, дръпни осцилографа поблизо, нищо не виждам... Нула-и-едно-и-две-така... Нула-и-едно-и-

две-така... Ну-ла-и-едно-и-стоп!!! Моят получи тремор... Прободох... Вие успяхте ли?... Слава богу!... Фу-у! Не се вълнувайте, всичко е наред... Горкият, нали за това е създаден. Все едно, той няма да живее, а човека май че го спасихме... Продължаваме. Иван Ефимович, можете да починете... Деструкцията ще направя сам. Маша, генераторът!

Днес

...Не мога да мръдна главата си. Ще опитам да отворя очи... през мъглата към мен тревожно гледат хора в сини престилки. Лицата им са закрити с марлени превръзки. Само превръзката на дебелия виси на врата му... Пуши... Движа дясната си ръка... Лявата... Краката... А защо не мога да движа главата си?

– Куинбус Флестрин...

– Мария Фьодоровна, разбрахте ли какво каза той?

– Бълнува...

– „Човекът-Планина“... Не мога да мръдна главата си...

– Иван Ефимович, освободете фиксаторите.

Над главата ми нещо слабо скръцна... Помогнаха ми да седна. Една жена бинтова главата ми. Повдига ми се. Рязък мирис на амоняк... Как се казвам?

– Това психиатрична болница ли е? Докторе, аз в психиатрична болница ли съм?

– Не, какво говорите! Това е медицински институт. Не се вълнувайте, вие съвсем не трябва да се вълнувате. Боли ли ви главата?

– Докторе, нищо не мога да си спомня...

Три месеца преди това

– И така, колеги, закривайки нашия консилиум, ще изкажа единодушното мнение, че за успешното лечение е нужно клонирането на болния Журавин.

– Валентин Петрович, решението не беше взето единодушно.

– Мария Фьодоровна, ние ви изслушахме. Позволете ми да завърша и аз. Добре, добре. Ще кажем така: повечето от колегите единодушно решиха, че е необходимо болният да бъде опериран. За да се избегнат грешки, реши се пункцията да се направи паралелно, с малко избързване върху изкуствено отгледания аналог.

– Валентин Петрович, „аналог“ – тази дума е някак си... Ние ще експериментираме с човек.

– С изкуствено създаден аналог на човека, Мария Фьодоровна.

– Но физически той по нищо няма да се различава от болния Журавин.

– Физически – да, но формално – не. Разберете, Мария Фьодоровна, без този... тренажор... ние не можем да гарантираме успешния ход на операцията. Ще погубим болния Журавин.

– Тогава аз още веднъж ще ви попитам. Ако и двете пункции минат успешно, какво ще правим с... с втория?

– На този въпрос не мога да ви отговоря. Ще ви кажа само, че без клониране ние няма да излекуваме Журавин.

Утре

– Дванадесет на квадрат?

– Сто четиридесет и четири.

– Как се казваше майка ви?

– ...Не помня...

– В кой град живеете?

– ...Не помня...

– Кой е любимият ви писател?

– Гогол... Булгаков...

– Композитор?

– Бетховен.

– На колко години сте?

– ...Не помня...

– Благодаря, миличък. За днес стига. Сега си почивайте.

* * *

– Колеги, със съжаление трябва да констатирам, че при вкарването на канюлата случайно е била разрушена областта...

– Искам да уточня. Това, строго казано, не е случайно. Изкуственият човек беше специално отгледан, за да бъде предотвратена такава случайност при оперирането на истинския... истинския човек. И това, че болният Журавин вече е в процес на оздравяване, е заслуга изцяло на този метод...

– Точно така! Важен е резултатът. При нас постъпи умиращият болен Журавин, а сега той вече е оздравяващият болен Журавин.

– ...И неговото точно копие, лишено от памет.

– Там е работата, колеги, че не е лишено. Този човек прекрасно помни всичко с изключение само на онова, което се отнася до собствената му личност. Той помни, че първият спътник е бил пуснат през октомври петдесет и седма година, но не помни рождения си ден. Той обожаваше Гогол. Цитира ми го наизуст... Той свири на пиано, при това изключително! По памет. Но не е в

състояние да каже къде е завършил консерватория и изобщо какво е неговото образование. Не знае дали е женен или не...

– Впрочем, Журавин женен ли е?

– Не зная. Можем да видим в картона му. Но това не е важно...

– Не е важно?

– Разбира се! Щом този... вторият... не знае дали е имал жена, е още по-добре. Журавин ще бъде изписан и ще си отиде в къщи, при жена си, ако има такава. А онзи... Онзи засега ще остане в института.

След два дни. Сънят

„Щастливото усещане от свободния полет се сменя с обичайната тревога. Ами ако днес не се отвори? Време е! Ха-ха-ха!... Тласък!... Оранжево-белият купол скри половината небе. Долу земята престана да се върти... Езерото... Кулата... Ето го и кръста. Вятърът... азимут триста и пет... Наташка се вълнува... Не трябваше да я каня на съревнованието. А Димка, разбира се, е щастлив. Гледа татко. А татко е висо-о-о-ко!!! Кръстът приближава. Да забравя всичко! Удар!!!!“ – отварям очи.

Какво сънувах? Някакъв полет? Не помня. Ами ако съм сънувал онзи живот, преди болестта? Глупости. Ако съм си загубил паметта, и на сън няма да мога да си спомня нищо... Как се казвам? Сергей? Не. Володя? Не. Игор? Не. Алексей? Не...

– Стига си се търкалял в леглото, миличък. Върви се измий, донесох ти закуската.

– Лельо Веро, аз мога да ида до трапезарията.

– Наредено ти е да закусваш тук. Измий се. Боли ли те главата?

– Лельо Веро, кажи ми, как се казвам?

– Че ти сам не си ли знаеш? Леле, леле... За мен вие всички сте болни. „Болният от четвърта“, „болният от дванадесета“...

След два дни. Денем

– Да продължим. На колко години сте?

– Не зная... На тридесет...

– Вие мъж ли сте или жена?

– Не се дръжте несериозно, докторе. Кога ще ми разкажете кой съм и какво се е случило с мен?

– За всичко ще му дойде времето. Имайте търпение. Вас ви лекуват. По-точно ще ви лекуват, ако ни помогнете. Нужно ни е да изучим вашата памет. Постарайте се да отговаряте по-точно. Припомняйте си, припомняйте си!

– Докторе, имам ли близки? Такъв ли попаднах при вас?

– Не се отвлочайте, моля. Във ваш интерес е да ни помогнете. Да продължим. Занимавали ли сте се със спорт?

– Докторе, уморих се...

* * *

„Алексей? Не. Вася? Василий? Не, Михаил? Не. Игор? Не. Сергей? Не...“

След два дни. Вечерта

– Трябва да му кажем. Какво право имаме да крием от човека неговото минало?

– Мария Фьодоровна, уверена ли сте, че това няма да му навреди? Таламусен болеви синдром...

– Не съм уверена... Но не съм уверена и в това, че нашето мълчание му е от полза. И после, не забравяйте – това е болница.

– Това е институт.

– Това е болница. Все едно, той ще научи. Според вас по-добре ли ще бъде да узнае историята си от санитарките или от болните?

– Ще се посъветвам с Валентин Петрович...

След три дни. Сънят

„– Татко, а лодката няма ли да се обърне?

– Няма, Димка.

– Ами ако се обърне?

– Няма да се обърне.

– Е, ами ако все пак се обърне?

– Ние с теб ще доплуваме до брега.

– Тате, че аз не мога.

– Аз ще те измъкна.

– Може ли да погребва малко?

– Може...

...Веслата скърцат. Лодката бавно се върти на място. Слънцето пече в очите...

– Димка, греби на юг.

– А къде е юг?

– На юг... Ето, мама плува към нас..."

...Какво сънувах? Море? В този град има ли море? Не помня...

* * *

В тоалетната мирише на пушек.

– Ей, чуждак, имаш ли тютюн?

– Аз май че не пуша.

– Слушай, чуждак, ти да не си от дванадесета стая?

– От дванадесета. Там съм сам.

– Тебе ли са те отгледали в епруветка?

- Какво? Н-не... Не помня.
- Да, да, ти си... Момчета, той е. Изкуствен дубликат.
- Дръпни се от него. Става ми страшно...
- Момчета, разкажете ми...

* * *

- Музикант ли сте?
- Не зная.
- Коя е столицата на Швейцария?
- Берн... Докторе, как е фамилното ми име?
- После, после, не се отвличайте. Столицата на Узбекистан?
- Ташкент.

...Те са убедени, че аз не зная нищо. Какво искат от мен? Те не искат да се срещна с Него? С този, който и не подозира за моето съществуване.

- ...Не ме ли чувате?
- Извинете, докторе. Припомнях си.
- Какво си припомняхте?
- Аз сигурно съм музикант. Да ви посвиря ли?

...Те не искат да ме пуснат от тук. От мен няма вече нужда. Създали ме, с моята помощ излекували Него. При това случайно или нарочно са унищожили паметта ми. Така е. Те са убедени, че аз ще претендирам за Неговото място в живота. Той си има дом, работа, семейство. Дали Той си има семейство? Божичко... Имам ли си семейство??...

– Не се отвличайте, моля. Опитайте се да кажете номера на вашия паспорт.

– От този въпрос, докторе, аз си изясних, че съм на повече от шестнадесет години. А сега попитайте, дали помня какво ми е подарила жена ми за тридесетгодишнината ми. Ще научим веднага на колко съм години и едновременно с това дали съм женен...

След четири дни

– Валентин Петрович! Болният от дванадесета стая го няма никъде! Избягал е!

– Глупости. Потърсете го в пушалнята. Къде ще бяга?

* * *

...Цялото лице е издраскано. Нощем заключват вратата. Страхуват се от крадци... А може би Той е крадец? Затова и не ми казват... Трябва от някъде да открадна дрехи... Не мога да ходя из града по пижама. Впрочем, ей сега ще научим кой град е това. Ето едно такси. Номер 12–09 ТТФ. Тула?... Туркмения?... Ето още една кола: 87–10 БК. Военна... Е, добре, има време, ще научим...

– Ей, момче, ти да не си избягал от лудницата?

– А?!

– Какво, казвам, ходиш нощем из града по пижама? Върви си в къщи, докато „синеоката“ не е пристигнала. Че с тази пижама току виж си пренощувал в изтрезвителното...

...Бегом по тази улица. Магазин „Облекло“. Работи от 10 часа. Още е нощ. И все едно там по пижама няма да ме пуснат. Понататък... Дъска за афиши. Стоп! Добре, луната свети... „Гастроли на Новосибирския драматичен театър в помещението на ДК на машиностроителния завод.“ Значи това не е Новосибирск... Не е много... „В кино „Смяна“ премиерата на филма „Нощни схватки“... „В Зеления театър ще се състои концерт на югославски естрадни

изпълнители...“ Напред!... А къде всъщност се отправям? По-далеч от болницата? Да търся Него? Къде?...

* * *

– Дежурният по град капитан Сотников е на телефона.

– Другарю дежурен... С вас разговаря професор Тарасов от Медицинския институт. Нужна ни е помощта ви... От нашата клиника изчезна един болен. Тежко болен.

– Името му?

– Това е сложна работа, другарю дежурен. Болният има частично загубване на паметта... Той не помни своето име...

– И вие ли имате частично загубване на паметта, професоре? Можете ли да ми кажете неговото име?

– Той е в светла пижама. На тридесет и четири години. Той не трябва да знае кой е, разбирате ли?

– И аз ли не трябва да зная кой е той? Тогава си го търсете сам!

* * *

– Ето! Май че ти провървя. На въжето се суши бельо. Ха! Долнище на анцуг... Омачкано яке. Но ние няма да ходим в Зеления театър на югославската естрада... Панталоните са още мокри... Много важно! Нощта е топла... Мирише на море... Море! Кой знае защо, но съм сигурен, че в града има море. Трябва да вървя все надолу. Натам!... Някога ще дойда в този двор и ще върна ризата и гащите... Морето! Мирише на сол. И на тиня... Тихо е... На хоризонта се вижда розова ивичка. Аха, значи, натам е изток! А на запад какво има? Плаж на санаториума „Чайка“... Зад преградата има празни шезлонги. Да спя!

След четири дни. Сънят

„– Старши лейтенант Журавин! Заповядвам ви да скочите без парашут!

– Тъй вярно, другарю майор! Разрешете да изпълня!

...Нощ. Нищо не се вижда... Къде е горе, къде е долу? Вятърът е откъм гърба ми. Значи падам с гърба надолу. Какво значение има как падаш от такава височина? Къде ще ме намерят? В планините? В морето? В тръстиката? А ако падна във висока купа сено?... Ами ако от нея стърчат вили?... Ярка светлина. Удар...”

– Защо не бяхте на закуска?

Слънцето пече в очите ми. Плажът на санаториума „Чайка“. Пред мен е жена в бяла престилка. Намериха ли ме?!

– В санаториума трябва да се спазва режим. Всички вече закусиха. Вие от коя стая сте?

– От дванадесета. Сега ще си отида.

– Къде ще си отивате? Марш в трапезарията!

Съгласен съм. Да похапна, докато не са ме изгонили и... Ще видим после. Какво сънувах?

* * *

– Игор!

– А-ха!

– Игор, звъни професор Тарасов.

– Онзи, който ме оперира ли? Пак ли да ходя за анализи?

– Не. Помоли да ти предам...

– Какво?

– Странно... Помоли да ти предам, че ако при нас дойде... При нас може да дойде някакъв човек... Тарасов каза, че веднага ще го познаем. И да не се плашим, а веднага да му позвъним.

– На кого?

– Ами на Тарасов...

– А кой ще дойде?

– Не каза. Можел и да не дойде. А кой – не каза. Ние и двамата – каза – ще го познаем. И да не се плашим... Страхувам се...

– Щуротия някаква... Наташа... Да идем днес на плажа. Димка вече се събуди.

– Тарасов моли още да занесеш твоя снимка. За статия, казва. За каква пък статия?

– „...Болният Ж., спортист-парашутист, в резултат на неуспешно приземяване получи сериозно увреждане на еднa кой си участък от главния мозък. На фиг. 1 – снимката на Ж. преди операцията, на фиг. 2 – след операцията...“ И на очите черна ивичка... Наташа, ще отидем ли на плаж?

– Не искам.

* * *

– Той ще се изгуби сам в града. Той дори не помни името му. Ще се заблуди и... и...

– Няма нищо страшно. Бързо ще го намерят. Тарасов звъни в милицията. Болен в раирана пижама. Макар че ние сме курорт, все пак...

– Говорите за него като че ли е избягал затворник: милиция, раирани дрехи... Той е свободен човек!

– Той избяга от клиниката.

– Той не е опасен за никого. Самият е в опасност.

– Не бива да преувеличавате, Мария Фьодоровна. Всеки ден разговарях с него. Той е изключително здравомислещ човек. Умен,

рязък, принципен. Просто не помни, пък и не може да помни миналото си.

– По-лошо, колега. За самия себе си той не съществува като личност.

– Ето че тук грешите.

След пет дена

...Пристанището. Тухленото здание на управлението.

– Здравейте!

– Здравей, ако не се шегуваш!

– Имате ли нужда от докер?

– А ти докер ли си?

– Докер. Забравих дипломата си в къщи.

– И паспорта ли си забрави?

– С паспорта е сложно...

– Не си ли регистриран?

– На вас докер ли ви е нужен или паспорт?

– На ден по десетка. На площадка номер двадесет и девет ще потърсиш бригадира Алексей Иванович. Как се казваш?

– Как се казвам ли?... Толмачов.

– Да не лъжеш?

– Довиждане. Коя площадка беше?

– Двадесет и девета, Толмачов.

* * *

– Петрович! Ти какво, отдавна ли не си имал неприятности?

– Е, да кажем, че съм имал скоро. И още ще имам. Работата ми е такава.

– Ще имаш, Петрович. На работа взе явно пиянде. На всичко отгоре и без паспорт... Лицето му издраскано. Главата превързана...

– Лариса, аз го познах. Това е Игор Журавин. Майстор на спорта от международна класа. През пролетта катастрофира. Престана да скача. В Испания не отиде. И ето че почнал да пие...

* * *

– Не, сега нямам хора, професоре. Само в Приморския район вчера станаха две кражби... Макар че, кой знае, може и вашият психопат да се е постарал...

– Другарю капитан! Това е изключително интелигентен човек. Спортист, музикант...

– В интелигентността на вашия психопат аз не се съмнявам. В двора на номер деветнадесет на улица „Лермонтов“ е открита раирана пижама с печат на клиниката на медицинския институт. А в съседния двор има кражба. Неизвестен злосторник е снел от въжето бельо. Риза и гащи. А вие ми казвате „интелигентен“!

* * *

...Рулото хартия срещу теб... завиваме... напред към склада... Никога не бих помислил, че хартията може да бъде толкова тежка. Колко ли е в това руло? Около триста килограма?... Търкалят се рулата... Олег? Не. Николай? Не. Игор?

– Ей, Толмачов! Сядай да обядваш!

– Благодаря, момчета, не съм гладен... Рулото срещу теб... завиваме...

* * *

– Валентин Петрович, е??

– Търсят го, Мария Фьодоровна, търсят го. Дежурният от градския отдел обеща да направи всичко възможно. Видели са нашия болен в района на Старото пристанище. За там вече е тръгнала група милиционери. След час – час и половина ще го доведат в клиниката. Не се безпокойте.

– Да, ще го доведат, измъчен, гладен... Той нищо не може да разбере... И какво ще стане по-нататък? Ще му разкажем всичко, ще ходатайствуваме да му издадат паспорт... „Журавин Игор Александрович, на толкова и толкова години, бил женен, възпитавал син, регистриран...“ Регистриран... А къде ще живее? В дванадесета стая ли?

– Всичко това можеше да се избегне, ако не беше вашата мекушавост, Мария Фьодоровна.

– Вие искахте да го убие.

– Подбирайте изразите си, колега. Не забравяйте, че с негова помощ ние спасихме болния Журавин.

– Стара песен на нов глас.

* * *

– Другарю старши сержант, вижте. Ето там, до магазинята, на площадка номер двадесет и девет, не е ли той? Не е ли онзи психопат? По описанието сякаш прилича – нисък, мургав, в анцуг. Бута рулото.

– Чакай, Дитин, чакай. Май че прилича. Ти иди, провери документите му, а аз ще дежуря край колата.

* * *

– Димка, не се мотай в краката ми! Хвани мама за ръка.

– Татко, а на морето днес няма ли да отидем?

– Няма.

– Защо?

– Защото.

– А кого гони милиционерът?

– Къде?

– Ето, зад нас.

– Някой хулиган. Този чичо е хулиганствувал. Ако и ти хулиганствуваш, и тебе...

– Татко, този чичо прилича на теб.

– Не приказвай глупости... Наташа, какво ти стана?

След пет дена. Вечерта

– Лельо Веро!

– Кой е? Сега ще запаля лампата...

– Лельо Веро, аз съм...

– Ти ли? Божичко... Заради теб тук... Я ми кажи ти защо избяга? Всички доктори паникьоса. С милиция те търсят.

– С милиция ли?... Лельо Веро, донеси ми да хапна нещо. Само не казвай никому нищо, чуваш ли? Не казвай...

* * *

– Мария Фьодоровна! Валентин Петрович! Там при мен в стаичката е оня, избягалият. Дотича гладен, целият изподран... Помоли ме да не ви казвам... А аз...

– Помолил да не казвате, а вие казахте.

– Но аз...

– Добре, добре, почакайте... Занесете му да хапне. Помоли ли ви за храна?

– Помоли.

– Вера Михайловна, занесете му да хапне. А ние ще дойдем после.

* * *

...Крчки по коридора. Бързо до прозореца! Кой е?... Така си и мислех! Валентин Петрович с онази... хирурга и с леля Вера. Трябва да се измъквам. Днес целия ден все от някого бягам... А леля Вера е подлярка!

След пет дни. Ноща

– Гледай, Литин, той ли е?

– Май че е той, другарю старши сержант. Сега няма да ни избяга!

– Гражданино!... Да-да, вие. Моля покажете документите си.

– Нарушил ли съм нещо?

– Гражданино, покажете документите си!

– А вие, старши сержант, винаги ли ходите за хляб с паспорта си?

– Аз не ходя за хляб в един часа посред нощ.

– А пък аз ходя. Добре де, да кажем искам да се срещна с един човек. Не взех със себе си документи. Не сметнах че е нужно.

– Кажете как се казвате.

– Това разпит ли е?

– Изясняване на личността. Ще кажете ли името си или ще вървим в милицията?

– Журавин Игор Александрович.

– Вие си спомнихте вашето име?

– Не ви разбирам. А вие помните ли вашето?

– С кого искахте да се срещнете?

– Сами знаете.

– Разговарям с вас сериозно.

– И аз с вас. Нали през деня го гонехте. Видях ви.

– Нищо не разбирам.

– И аз нищо не разбирам.

* * *

Какво искат от мен? Търсят ме с милиция. Може би той наистина е престъпник?... Няма да ми върнат паметта. Това е ясно. Ще ме държат в медицинския институт като експонат... „– Пред вас е изкуствено отгледан организъм, оживял случайно след проведените над него такива и такива експерименти. Експонатът не помни името си, не помни възрастта си, не узнава познатите си. Отговаря на повикването „болния от дванадесета“. Обърнете внимание на характерното потръпване на бузата и на крайниците му...“ ...Колко съм гладен... Трябва да го търся... Дали да ида във филхармонията? А има ли в града филхармония?... „– Здравейте, работи ли при вас пианист, който прилича на мен като две капки вода? Името му не зная...“ Идиотизъм! Колко ли е часът?

– Извинете, колко е часът?

– Два без пет... Ти?

– Ти?!

...Мъгла... Отново кървава мъгла...

– Кажи ми, моля те, как се казваш?

– Игор.

– Игор... Игор... Игор... Игор Журавин!!!!

– Какво ти е? Помогнете! Помогнете за бога!

След шест дена

– Докторе, ще умре ли?

– Страхувам се, че да.

– И нищо ли не може да се направи?

– Хирургичното лечение на таламусен болеви синдром засега е неефективно и опасно. Може да помогне само стереотаксична деструкция на неспецифичните таламусни ядра...

– Таламусни...

– Много голяма е опасността от прекомерно потъване на електродаканюла... както в случая с вас, тоест с него, с вашия аналог... За успешното извършване на операцията отново е нужно паралелно вкарване на канюлата с малко изпреварване. Но повторното клониране отново ще ни доведе до решението... С една дума, Игор Александрович, всичко се връща отново в своето начало...

– Аз съм готов, докторе.

– Не-не, какво говорите! Имах пред вид съвсем друг изход.

– Той спаси живота ми.

– Не бих нарекъл това така. Той беше създаден специално, за да ви излекува. Това е изкуствен човек, разберете.

– Докторе, косата ми не е пораснала още. И отворът на темето ми още не се е затворил. Ще имате по-малко мъчнотии.

Маестро

Фантастичен разказ

Алберт Валентинов

До започването на конференцията оставаше съвсем малко време, но Платон не се възползува от гравикара. По-рано тези апарати имаха пултове за управление: набереш индекса по картата на града, натиснеш с пръст копчето и политаш. Сега гравикарите се управляват с мозъчните биотокове и изискват целеустремено мислене. А Платон беше страшно разсеян. Мисълта му работеше на тласъци, скачаше от предмет на предмет и изкуственият мозък буквално закипяваше, без да може да се оправи в хаоса от върхове и стръмни спадания, чертани от осцилографите. В края на краищата се задействуваше блокът за самозащита, машината се приземяваше и категорично отказваше да върви по-нататък. Сигнало се беше вече до там, че някои гравикари го бяха запомнили и просто не отваряха вратата... Не, каквото искат да си приказват за остарелите и допотопни бавни автомобили, но те си бяха къде къде по-сигурни от тези новотии.

Като примижаваше срещу пролетното слънце и напразно бъркаше из джобовите да търси тъмните си очила, Платон мина край два свободни гравикара и натисна копчето за повикване върху оранжевия стълб на края на тротоара. След минута ниска сива „костенурка“ се спусна до бордюра. Платон влезе през отворилата се врата и веднага моторите под краката му приглушено заработиха. Машината се плъзна напред.

Отпусна се върху пневматичната седалка, опря колене до кръглата масичка в средата на кабината и за кой ли път вече се опита да отгатне с какъв точно аргумент ще го срази професор Степанов. Платон не се и съмняваше, че той си е приготвил някакъв неочакван коз.

Психологията на роботите в сложно нещо. Сложно и опасно като бръснач, ако не работиш както трябва. Безпощадният ум, праволинейно логичен, лишен от всякакви чувства, е страшен. Той трябва да се държи при строго ограничена степен на свобода. Но не е ли по-страшен същият този ум, когато е разкрепостен, неограничен в саморазвитието си, способен да оценява своите и чуждите постъпки не само от гледна точка на рационализма? Та нали колкото и да се доближава сетивният комплекс на роботите до човешкия, те са както онези математически криви, които вечно се приближават и не могат да се слеят.

Професорът ще предрича като оракул тези азбучни истини, без да ги подкрепи с нито един факт. Та те не се и нуждаят от факти, точно защото са азбучни. И козът, който той е скътал, е несъмнено неочаквана логична нападка, блестящ силогизъм, толкова очевиден и толкова неверен, както твърдението, че Слънцето се върти около Земята.

А Платон застъпва друга гледна точка. Защо толкова се страхуваме от думите „емоционален робот“? Нека начините на мисленето при човека и робота да са различни, но нали те са изградени върху едни и същи логически закони, тласкат се от една и съща реалност, доколкото и хората, и роботите живеят на Земята... Да, ние, разбира се, използваме машинния разум. Но в пълна ли

степен? Използуваме го там, където са нужни сухото пресмятане и строгата логика на умозаклученията. И се мъчим сами, когато стане дума за нови форми в архитектурата или например за оригинални модели женски облекла. Тези доброволни мъки по старому се наричат творчество. Смята се, че те доставят на човека висшата радост на съществуването – радостта от това да създаваш нещо. А някой изчислил ли е колко часове, дни и колко живота отнасят всяка година от човечеството точно тези радости?

Така разсъждаваше Платон, готвейки се да изкаже заветните си мисли на конференцията. Докладът му, разбира се, ще бъде посрещнат на нож. Та той оскърбява самолюбието им; лесно ли е да признаеш, че машините могат да заменят човека и в сферата на неговите творчески търсения? И какво тогава ще остане за хората, които, отстъпили на роботите физическия труд, трябва да се откажат и от творчеството? И макар че никой няма намерение да прехвърля на машините сферата на интелектуалното изграждане, а става дума само за по-нататъшното разкриване на възможностите на изкуствения мозък, от Платон ще поискат факти – точни, проверени, неопровержими факти, оформени по съответния начин в лабораторния дневник. Е добре, факти ще има...

Платон пхна пръсти в гъстата си рошава коса. Той знаеше, че е грозен. Никакви хитрости, никаква козметика не можеха да разкрасят скулестата му физиономия с голям нос и дебели устни. Но все пак трябва да съществува един единствен вариант на прическа, която ще облагороди вида му, ще слее всички части на лицето в едно хармонично цяло, което ще бъде приятно за очите на околните. Дълги години беше търсил този вариант, но все не го

намиреше... Днес той ще го демонстрира! Залата ще ахне изумена, когато Платон застане пред нея, същински симпатяга – къдрав... или може би... с път по средата? Е, за това ще се погрижи МАЕСТРО – Малкият Експериментален Самостоятелно Творящ Робот, над създаването на който през последните месеци Платон и сътрудниците му от лабораторията се трудиха до самозабрава. Във всеки случай „преобразяването“ на Платон ще бъде твърде тежък аргумент в полза на машините, снабдени със сетивен комплекс...

Рязък удар върна Платон в действителността. Завой, още един и в подножието на полегатия хълм над гъстите корони на дърветата се показва бялата сграда на научноизследователския институт по психология на роботите.

Платон изскочи от машината, бързо закричи по пясъчните пътеки на градината и по измитото стълбище на черния вход се спусна в мазето, където поради липса на място временно бяха настанили „Маестро“.

Тук беше тъмно и тревожно. Миришеше на спарено и на плесен, както мирише винаги там, където рядко надникват хора. Като включи осветлението, Платон се поколеба за секунда, поемайки въздух, дръпна прекъсвача, който включи електронния бръснар в мрежата, и решително се настани в креслото.

Зад гърба му с тихо шумолене се появи блестящо полукълбо и леко се спусна върху рамото му. Климатичната инсталация заработи. Във вътрешността на полукълбото започнаха да святкат и изгасват индикатори – „Маестро“ изучаваше клиента.

Обикновено Платон се подстригваше в малката бръснарница до жилището си. Там работеше старичък робот, един от първите

варианти на Платоновата конструкция. Без да притежава и капка фантазия, той просто питаше каква прическа да направи и действуваше по поръчаната програма, като развличаше клиента с вчерашните новини. Старикът беше приказлив, не умееше да отгатва настроението на събеседника и нямаше копче за изключване на говора. Бръснари без такива копчета вече не се произвеждат.

Роботът, на когото сега Платон се довери, също нямаше такова копче. Платон сметна, че е излишно: в известна степен „Маестро“ е естет и няма да започне да дразни клиента с празното си бръщолевене.

– Е, какво, да започваме! – решително каза роботът, като завърши оглеждането.

– Да започваме, моля – разсеяно отвърна Платон и изведнъж се стресна. – Стой, стой, да беше ме попитал поне какво подстригване желая!

– Че защо? – искрено се учуди „Маестро“. – Аз съм специалист и разбирам по-добре от вас това. За прическите зная всичко, което историята на човечеството е натрупала, започвайки от скалните рисунки и древните папируси и завършвайки с най-новите разработки в института по естетика. Затова ми се доверете, без да се страхувате. Моята задача е да отразя във външността на клиента истински прекрасното...

– Преди всичко твоята задача е да изпълниш желанието на човека – сурово възрази Платон. – Може би ще поискам прическа „Майско утро“ или „Есенна песен“...

– Невъзможно, съвсем невъзможно! – развълнува се роботът. – „Майско утро“ е добра за леко удължени глави и за дребни черти на лицето, а „Есенна песен“ е подходяща за мъже, които отдавна са прекрачили в зрелостта. Вие сте млад още и имате кръгла глава с неправилна форма...

– Стига, стига! – набързо го прекъсна Платон. – Аз прекрасно знам недостатъците си и напълно ти имам доверие. Но все пак покажи ми отначало като как ти изглеждам в твоето въображение.

– Моля – неохотно се съгласи роботът.

Във вътрешността на полукълбото светна малък екран. Косите на Платон се изправиха. Ама че мутра! Половината глава беше избръсната до голо, както при каторжниците от древността, а по другата половина се разклоняваха някакви странни зигзаги. Около темето те преминаваха в добре подстриган триъгълник. Веждите му бяха оскубани като тънички нишки и кой знае защо всяка беше разделена на четири части...

– Ти нямаш ум! – ужаси се Платон. – Ясно ли ти е какво искаш да направиш?

– Съвършено ясно. Такава прическа ще подчертае всичко мъжествено и решително във вашето лице и ще накара околните да не свалят очите си от вас. Тя ще открие вашето умно чело...

– Не ми трябва умно чело! – прекъсна го Платон. – На мен ми е нужна красива модерна прическа!

Роботът презрително подсвирна.

– Мода! Моля, не изговаряйте пред мен тази дума. Вие, хората, сте странни създания. Готови сте да се обезобразите в името на тази мода, вместо да подходите логично към своята външност и

потърсите онова единствено прекрасно съчетание, което ще би позволи да слеее в неделимо цяло формата и съдържанието.

Платон престана да се вслушва в сентенциите, които въодушевилият се механизъм изричаше. „Възможно е – мислеше той – при „Маестро“ самото понятие за човека така да се е трансформирало, че сега в мен той да вижда своя по-съвършен, а може и обратно, по-глупав, но също механичен събрат? Във всеки случай такава прическа би могла да разкраси по своему един робот...“ Но нямаше време за мислене.

– Стига демагогия! Заповядвам ти да ме подстрижеш прическа „Майско утро“! – категорично поиска Платон.

„Маестро“ тежко въздъхна.

– По-добре не искайте. Електроните ми се откъсват от орбитите си, когато слушам такова нелогично и необосновано искане.

– Добре! В такъв случай отказвам се от подстригване – заплашително заяви Платон и се надигна.

Меките краища на полукълбото го върнаха обратно в креслото.

– Страшно съм огорчен – каза роботът, – но не мога да ви пусна. Това би означавало, че не съм изпълнил предназначението си да нося на хората красотата. Ще трябва малко да потърпите. Сега сте недоволен, но след време ще свикнете със своя нов вид и ще разберете, че за вас той е единствено възможния.

Платон почувствува как между лопатките на гърба му започна да се стича студена пот... За да спечели време, той отново помоли робота да му покаже проекта на предполагаемата прическа.

– Слушай – каза той, като се мъчеше да потисне треперенето на гласа си. – Това, което предлагаш, е съвсем неестетично. Разбери,

това не е наша, не е човешка красота и сред нас тя ще предизвика само отвращение.

– Вие мислите със стари категории и аз ще ви накарам да признаете тяхната погрешност – тържествено възвести механичният фанатик. – Ще ви докажа, че красиво е не онова, което е вчесано, подравнено и зализано. Истинската красота няма нищо общо с красивото. Тя трябва да възбужда въображението, да навежда на определена мисъл... Впрочем, стига толкова! – прекъсна се самият той. – Вие ме развълнувахте, температурата на смазката ми се покачи с осем и половина градуса, а за моята работа съвсем нямам нужда от емоции. Спокойствие и само спокойствие – ето необходимото условие за успешна работа. Не се дърпайте. Длъжен съм да съм непреклонен за ваше добро.

– Спирай, келяв естет! – закрещя като бесен Платон. Похлупакът болезнено са впи в плещите му. Платон замаята глава. В същия миг два ограничителя опряха до бузите му. Платон си представи какъв кикот ще настане при появяването му на конференцията, как ще се наложи да обяснява, че експериментът, който трябваше да потвърди неговата теория, се е оказал против него и беззвучно заплака...

След няколко минути похлупакът се вдигна нагоре.

– Ето, сега вече сте красив! – с меден глас каза „Маестро“ и придърпа огледалото към него. Платон си помисли, че ще откачи: от огледалото го гледаше някакво чудовище. Извън себе си от ярост, виейки, той ритна огледалото с крак. Посипаха се парчета стъкло. Блуждаещият поглед на Платон попадна върху тежкия гаечен ключ, който се търкаляше в мазето от незапомнени времена. С мъка го

вдигна над главата си и застана от наслада, когато блестящото полукълбо на електронния бръснар пръсна водопад от разноцветни искри.

...До улицата стигна, като криеше главата си с пешовете на сакото. О, щастие! – до входа имаше свободен гравикар. Този път вниманието му не се разсейваше. Гравикарът като по нишка се носеше... към най-близката бръснарница.

Когато Платон се втурна в лабораторията без коса и без вежди, сътрудниците му се препарираха. После Михаил бавно сне очилата си, замига разстроено, замисли се и рязко скри лице в дланите си, а Евгени не издържа и се засмя, жестоко и нечестиво.

Платон хвърли свиреп поглед към помощниците си и смехът им секна. Лицето на Михаил доби уплашен вид, когато му докладваше:

– Най-сетне ни провървя. Научният съвет разреши, като илюстрация към доклада да използваме „Маестро“. А професор Степанов като официален рецензент е съгласен да бъде неговия пръв клиент. Можем да пренесем робота в залата на конференцията...

– Можете! – кресна Платон. – Бягайте да го доведете! Блъскайте се по стълбите! Бутайте се един друг с лакти! Само... не забравяйте да вземете със себе си една пазарска мрежа с най-дребните дупки.

Двестагодишният човек

Научно-фантастична повест

Айзък Азимов

Трите Закона на Роботиката:

1. Роботът не може да навреди на човека или с бездействието си да допусне да бъде причинена вреда на човешко същество.

2. Роботът трябва да се подчинява на всички заповеди, дадени му от човек, освен когато такива заповеди противоречат на Първия Закон.

3. Роботът трябва да се грижи за собствената си безопасност дотолкова, доколкото това не противоречи на Първия и Втория Закон.

1.

Ендрю Мартин благодари и седна на предложението му стол. Не изглеждаше принуден да прибегва до крайната мярка, но беше наистина стигнал до там.

Косата му беше светлокафява, гладка и фина, по лицето му нямаше косми, изглеждаше свежо. Дрехите му бяха подчертано старомодни, но елегантни, преобладаваше пурпурночервеното кадифе.

Хирургът го гледаше иззад бюрото, на което имаше табелка със серии от букви и цифри за пълна идентификация. Но Ендрю не им обръщаше внимание. Смяташе за достатъчно да го нарича „докторе“.

– Кога ще може да бъде извършена операцията, докторе? – попита той.

Хирургът отговори меко, с тази неотчуждаема нотка на респект, която роботът винаги използва спрямо човека.

– Не съм сигурен, сър, че разбрах как и върху кого може да бъде извършена такава операция.

Израз на почтителна непреклонност стоеше на лицето на хирурга, ако робот от този вид – от леко бронзирана неръждаема стомана – можеше да придобие такова или каквото и да е изражение.

Ендрю Мартин изучаваше дясната ръка на робота, ръката, с която хирургът режеше, докато тя лежеше на бюрото абсолютно неподвижна. Пръстите бяха дълги и оформени в артистично извити метални криви, толкова грациозно и естествено, че човек би могъл да си представи как им подхожда скалпелът, който сякаш става временно част от тях.

Не можеше да има колебание в работата му, нито засечка, нито треперене, нито грешка. Това естествено се постигаше със специализация, толкова силно желана от човечеството, че някои работи бяха – все още – с независим мозък. Хирургът трябваше да бъде такъв, разбира се. А този тук, въпреки че притежаваше мозък, беше толкова ограничен във възможностите си, че не разпозна Ендрю. Вероятно никога не бе чувал за него.

– Мислил ли си някога да поискаш да бъдеш човек? – каза Ендрю.

Хирургът се поколеба за момент, като че ли въпросът не намираще място в разрешените му позитронни връзки.

– Но аз съм робот, сър.

– Би ли било по-добре да си човек?

– Ще е по-добре сър, да съм по-сръчен хирург. Не би могло да бъде така, ако бях човек, а само ако бях по-съвършен робот. Бих искал да съм по-съвършен робот.

– Не те ли засяга, че мога да ти заповядвам? Че мога да те накарам да ставаш, да сядаш, да се движиш на ляво на дясно, и то само като ти казвам да го правиш?

– Удоволствие е за мене да ви угодя, сър. Ако заповедите ви противоречеа на уважението ми към вас или към друг човек, не бих ви се подчинил. Първият Закон, отнасящ се до задълженията ми за сигурността на хората, щеше да надделее над Втория, който изисква подчинение. От друга страна, да се подчинявам е удоволствие за мен... Но върху кого трябва да извърша тази операция?

– Върху мен – каза Ендрю.

– Но това е невъзможно. Ясно е, че операцията ще ви навреди.

– Няма значение – отвърна спокойно Ендрю.

– Аз не трябва да допускам увреждане – протестира хирургът.

– На човешко същество – каза Ендрю. – Но аз, аз също съм робот.

2.

Ендрю приличаше много повече на робот, когато най-напред бе произведен. Тогава изглеждаше толкова робот, колкото който и да е друг, съществувал някога, с гладки форми и предназначен за работа.

Беше служил добре в къщата, където го докараха в онези дни, когато роботите в домакинството или изобщо на планетата бяха рядкост.

В дома живееха четирима души: Сър, М'ем, Мис и Малката Мис. Той знаеше имената им, разбира се, но никога не ги използваше. Сър се казваше Джерълд Мартин.

Неговият собствен сериен номер беше НДР. Беше забравил цифрите. Наистина беше минало много време, но ако бе искал да помни, не би могъл да забрави. Не бе искал да ги запомни.

Най-напред Малката Мис го нарече Ендрю, защото не можеше да използва буквите, и всички я последваха.

Малката Мис. Бе доживяла до деветдесет години и бе починала много отдавна. Веднъж той се бе опитал да я нарече М'ем, но тя не му бе разрешила. До последния си ден бе останала Малката Мис.

Ендрю беше предназначен да изпълнява задълженията на прислужник, на домакин, на камериерка. Тези дни бяха дни на проверка за него и за всички работи навсякъде, освен в индустриалните и изследователските заводи и в станциите извън Земята.

Семейство Мартин му се радваше и половината от времето минаваше без да може да върши работата си, защото Мис и Малката Мис предпочитаха да играят с него.

Мис първа разбра как може да се уреди това. Тя му каза:

– Заповядваме ти да играеш с нас и ти трябва да изпълняваш заповедите!

– Съжалявам, Мис, но предишна заповед от Сър трябва да бъде с предимство.

– Татко каза само, че се надява да се погрижиш за почистването
– отвърна тя. – Това не звучи като заповед. Аз ти **заповядвам!**

Сър нямаше нищо против. Той обичаше много Мис и Малката Мис, дори повече от М'ем. И Ендрю ги обичаше.

Ендрю бе издялал гердан от дърво за Малката Мис. Тя му беше заповядала. Мис беше получила за рождения си ден гердан от слонова кост със спирален орнамент и изглеждаше, че заради това Малката Мис се чувствуваше нещастна. Тя имаше само парче дърво, което даде на Ендрю с малък кухненски нож.

Той го направи бързо и Малката Мис възкликна:

– Хубаво е, Ендрю. Ще го покажа на татко.

Сър не можеше да повярва.

– Откъде взе това, Менди?

Менди беше името на Малката Мис, с което той я наричаше. Когато тя го увери, че казва истината, Сър се обърна към Ендрю:

– Ти ли направи това, Ендрю?

– Да, Сър.

– И модела ли?

– Да, Сър.

– От какво копира модела?

– Това е геометрично изображение, Сър, което подхожда на строежа на дървото.

На следващия ден Сър му донесе друго парче дърво, по-голямо, и вибриращ електрически нож.

– Направи нещо от това, Ендрю – каза той. – Каквото поискаш.

Ендрю изпълни поръчката и Сър го наблюдаваше, а после дълго гледа произведението.

След това много време Ендрю не прислужваше около масата. Беше му заповядано обаче да чете книги по вътрешна архитектура и той се научи да прави мебели.

– Това са удивителни произведения, Ендрю – каза Сър.

– Радвам се, когато ги правя, Сър – отвърна Ендрю.

– Радваш се?

– Това кара токовете в мозъка ми да текат някакси по-лесно. Чух ви да употребявате думата „радвам се“ и начинът, по който я използвахте, подхожда на това, което чувствам. Радвам се, когато ги правя, Сър.

3.

Джерълд Мартин заведе Ендрю в местното представителство на „Юнайтед Стейтс Роботс енд Мъкеникъл Мен“. Като член на Районната легислатура за него не беше трудно да уреди среща с Главния робопсихолог. В действителност само като член на Районната легислатура той можеше да притежава собствен робот – в тези ранни години роботите се срещаха рядко.

На времето Ендрю не разбираше нищо от това, но по-късно, след години на усилено учене, можеше да преразгледа тази някогашна сцена и да разбере истинското ѝ значение.

Робопсихологът Мертън Мански слушаше и лицето му постепенно добиваше намръщен вид. На няколко пъти успя да задържи пръстите си да не изтропат по масата. Чертите на лицето му бяха разкривени и имаше бръчки по челото. Можеше да е по-млад, отколкото изглеждаше на пръв поглед.

– Роботиката не е точно изкуства мистър Мартин – каза той. – Не мога да ви го обясня подробно, но математическият апарат, който

служи за определяне на позитронните връзки, е много сложен и позволява само приблизителни решения. Естествено, след като изградим всичко за Трите Закона, те са неизменими. Ще сменим, разбира се, робота ви...

– В никакъв случай – каза Сър. – Не става дума за дефект от негова страна. Той изпълнява предписаните му задължения отлично. Особеното е, че той дяла дърво по изящен начин и никога два пъти еднакво. Прави произведения на изкуството.

Мански изглеждаше объркан.

– Странно. Ние изпробваме разширени връзки тези дни... Наистина творчески, така ли мислите?

– Вижте сам.

Сър му подаде малко дървено кълбо със сцена на спортна площадка, на която момчетата и момичетата бяха толкова дребни, че едва се различаваха. Обаче бяха в съвършена пропорция и се смесваха така естествено със структурата на дървото, че тя също изглеждаше като издялана.

– Той ли направи това? – попита Мански. Върна скулптурата, като поклати глава. – Дарба на художник. Има нещо във връзките.

– Можете ли да го направите отново?

– Вероятно не. Нищо подобно досега не е било отбелязвано.

– Добре. Ни най-малко не смятам, че Ендрю е единственият.

– Предполагам – каза Мански, – че корпорацията би поискала да получи обратно робота ви, за да го изследва.

Сър, внезапно помръкнал, отвърна:

– Няма да стане. Забравете за това. – Обърна се към Ендрю: – А сега да си вървим.

– Както желаете, Сър – каза Ендрю.

4.

Мис излизаше с момчета и не се задържаше много в къщи. Сега Малката Мис, която вече не беше толкова малка, запълваше света на Ендрю. Тя не забрави никога, че първото издялано парче дърво, което той бе направил, бе за нея. Носеше го на сребърна верижка около врата си.

Тя първа се отнесе критично към навика на Сър да раздава произведенията.

– Хайде, татко – каза тя, – ако някой иска някое от тях, нека да го заплати. То си го заслужава.

– Не трябва да бъдеш алчна, Менди – каза Сър.

– Не за нас, татко. За твореца.

Ендрю не бе чувал думата никога преди и когато му остана малко лично време, я потърси в речника. После дойде друго пътуване, този път до адвоката на Сър.

– Какво мислиш за това, Джон? – попита Сър.

Адвокатът беше Джон Фейнголд. Имаше бяла коса и кръгло коремче, а рамките на очилата му бяха боядисани в ярко зелено. Той погледна малката плочка, която Сър му бе дал.

– Красива е... Но слушах новините. Тази резба е направена от робота ви. Този, който сте довели с вас.

– Да, Ендрю ги прави. Нали, Ендрю?

– Да, Сър – отвърна Ендрю.

– Колко бихте платили за това, Джон? – попита Сър.

– Не мога да ви кажа. Не колекционирам подобни неща.

– Ще ми повярват ли, че ми предложиха двеста и петдесет долара за тази дреболия? Ендрю беше направил столове, които се продаваха за петстотин. В банката има две хиляди долара от произведенията на Ендрю.

– О небеса, той те прави богат, Джерълд.

– Наполовина – каза Сър. – Половината от това е на сметка на името на Ендрю Мартин.

– Робота?

– Точно така и искам да знам дали това е законно.

– Законно? – столът на Фейнголд изскърца, когато той се облегна назад. – Това е без прецедент, Джерълд. Как е подписал роботът ти необходимите документи?

– Той може да се подписва и аз занесох подписа. Не съм го водил лично в банката. Има ли нещо друго, което трябва да се направи?

– Хм. – За миг очите на Фейнголд изглеждаха обърнати навътре. После каза: – Добре. Можем да основем компания, която да се занимава с финансите от негово име и това ще сложи изолираща стена между него и враждебния свят. Освен това моят съвет е да не правите нищо. Никой не може да ви попречи дотук. Ако някой се противопостави, оставете го да подаде тъжба.

– И вие ще се заемете със случая, ако се заведе процес?

– Срещу хонорар, разбира се.

– Колко?

– Нещо като това – Фейнголд посочи дървената плочка.

– Наистина справедливо – каза Сър.

Фейнголд се засмя тихо, когато се обърна към робота:

– Ендрю, доволен ли си да имаш пари?

– Да, сър.

– Какво смяташ да правиш с тях?

– Да запламя за неща, за които иначе Сър би трябвало да плаща.

Това ще му спести разходите, сър.

5.

Такива случаи се появиха. Поправките бяха скъпи, проверките също. С годините бяха произведени нови модели и Сър се грижеше Ендрю да има предимство за всяко ново приспособление, докато стана образец на метално съвършенство. Всичко ставаше за сметка на Ендрю.

Ендрю настояваше за това.

Само позитронните му връзки оставаха недокоснати. Сър настояваше за това.

– Новите не са толкова добри, колкото си ти, Ендрю – казваше той. – Новите работи не струват. Корпорацията се научи да прави връзките им по-точно, по-близо до целта, по-дълбоко по следата. Новите работи не се променят. Те вършат това, за което са предназначени, и никога не се отклоняват. Тебе те харесвам повече.

– Благодаря ви, Сър.

– И това е твоето постижение, Ендрю, не го забравяй. Сигурен съм, че Мански е отхвърлил разширените пътеки още след като те видя. Той не харесваше непредвиденото... Знаеш ли колко пъти пита, дали може да те вземе за изследване? Девет пъти! Аз нито веднъж обаче не го оставих да се добере до теб и сега, след като се пенсионира, ще можем да си починем малко.

Косата на Сър изтъняваше и посивяваше, лицето му се набръчка, докато Ендрю изглеждаше по-добре, отколкото когато за пръв път дойде в семейството.

М'ем се присъедини към една колония на изкуството някъде в Европа, а Мис стана поетеса в Ню Йорк. Пишеха си, но не често. Малката Мис беше омъжена и живееше недалеч. Тя каза, че не иска да изостави Ендрю, и когато детето ѝ, Малкия Сър, се роди, оставяше Ендрю да държи бутилката и да го храни.

С раждането на внука Ендрю почувствува, че сега Сър имаше с кого да замести тези, които бяха заминали. Нямахме да бъде толкова несправедливо да се обърне с искане към него.

– Сър – каза Ендрю, – много мило бе от ваша страна, че ми позволихте да изразходвам парите си, както исках.

– Те бяха твои пари, Ендрю.

– Само заради доброжелателната ви постъпка, Сър. Не вярвам, че законът би ви спрял да ги задържите всичките.

– Законът не ще ме накара да направя нещо лошо, Ендрю.

– Въпреки всичките разходи и такси, Сър, аз имам близо шестстотин хиляди долара.

– Знам това, Ендрю.

– Искам да ви ги дам, Сър.

– Аз не искам да ги взема, Ендрю.

– В замяна на нещо, което можете да ми дадете, Сър.

– О! Какво е това, Ендрю?

– Свободата ми, Сър.

– Твоята...

– Бих желал да купя свободата си, Сър.

6.

Не стана толкова лесно. Сър почервеня, каза „За бога!“, обърна се и се отдалечи.

Малката Мис го убеди, предизвикателно и грубо, и то пред Ендрю. От тридесет години никой не се стесняваше да говори в присъствието на Ендрю, независимо дали това се отнасяше до него или не. Той беше робот.

– Татко – каза тя, – защо го приемаш като лична обида? Той пак ще бъде тук. Пак ще бъде верен. Той не може да престъпи това. То е вградено в него. Всичко, което иска, е да бъде наречен свободен. Толкова ли е страшно? Не го ли е заслужил? О, ние с него говорим за това от години.

– Говорите за това от години, така ли?

– Да, всеки път той се въздържа от страх, че ще те засегне. Аз го накарах да ти го каже.

– Той не знае какво е свобода. Той е робот.

– Татко, ти не го познаваш. Той е прочел всичко в библиотеката. Не знам какво чувства той в себе си, но не знам какво чувствуваш и ти. Когато разговаряш с него, ти ще откриеш, че той реагира на различните понятия и абстракции като мене и тебе, а какво друго има значение? Ако реакциите на някой друг са като твоите собствени, какво още можеш да желаеш?

– Законът няма да е на такова мнение – каза Сър сърдито. – Виж какво – той се обърна към Ендрю с преднамерена строгост в гласа си, – не мога да те освободя, освен ако не го направя законно, а стигне ли се до съда, не само няма да получиш свободата си, но властта ще научи официално за парите ти. И ще ти кажат, че робот

няма право да получава пари. Заслужава ли си заради тази глупост да загубиш парите си?

– Свободата няма цена, Сър – каза Ендрю. – Дори шансът за свобода си заслужава парите.

7.

Съдът също можеше да вземе становището, че свободата няма цена, и можеше да реши, че на никаква цена, колкото и да е голяма, един робот не може да купи свободата си.

Местният адвокат, представящ тези, които се противопоставиха на свободата, тълкуваше случая по следния прост начин: Думата „свобода“ няма значение, когато се прилага към робот. Само човешко същество може да бъде свободно.

Той повтори тази своя мисъл няколкократно: бавно, с ритмично спускане на ръката върху масата, пред всяка дума.

Малката Мис поиска разрешение да говори в защита на Ендрю. Тя бе извикана с пълното ѝ име, което Ендрю не бе чувал да се произнася дотогава.

– Моля, Аманда Лаура Мартин Чарни да дойде пред съда.

– Благодаря ви, Ваше благородие – каза тя. – Аз не съм адвокат и не знам да изказвам мислите си по особен начин, но се надявам, че ще изслушате мнението ми.

Нека разберем какво означава „да бъде свободен“ в случая с Ендрю. В известен смисъл той е свободен. Мисля, че са минали най-малко двадесет години, откакто някой от семейството му заповяда да прави нещо, което чувствахме, че не би могъл да прави по собствено усмотрение.

Но ние можем, ако пожелаем, да му заповядаме да върши всичко, да му го наложим така сурово, както искаме, защото той е машина, която ни принадлежи. Защо трябва да сме в състояние да го правим, след като той ни е служил толкова дълго, толкова вярно и е спечелил толкова много пари за нас? Той не ни дължи нищо повече. Дългът е изцяло на другата страна.

Дори ако официално ни беше забранено да поставим Ендрю в принудително подчинение, той би ни служил пак, доброволно. Да го направим свободен е само игра на думи, но тя би означавала много за него. Тя ще му даде всичко и няма да ни струва нищо.

За момент изглеждаше, че съдията потисна усмивката си.

– Разбирам мнението ви, мисис Чарни. Факт е, че в това отношение няма забраняващ закон и няма прецедент. Налице е обаче негласното предположение, че само човек може да се радва на свободата. Мога да изработя нов закон тук, да се обърна към по-висока инстанция, но не мога да отхвърля лесно това предположение. Нека да се обърна към робота. Ендрю!

– Да, Ваше благородие.

За пръв път Ендрю проговори в съда и съдията изглеждаше леко учуден от човешкия тембър на гласа му.

– Защо искаш да бъдеш свободен, Ендрю? – попита той. – Как ще ти се отрази това?

– Бихте ли искали – каза Ендрю – да бъдете роб, Ваше благородие?

– Но ти не си роб, ти си отличен робот, робот-гений, както разбрах, способен да се изразява с езика на изкуството, което не се

забелязва никъде другаде. Какво би могъл да правиш повече, ако си свободен?

– Може би не повече, отколкото сега. Ваше благородие, но с по-голяма радост. В тази съдебна зала беше казано, че само човешко същество може да бъде свободно. Според мен само този, който желае свободата, може да бъде свободен. Аз желая свобода.

Точно това трогна съдията. Критичното изречение в решението му беше: „Няма право да се отрича свободата на когото и да е със съзнание, достатъчно узряло да схване понятието и да желае състоянието.“

Световният съд поддържаше същото мнение.

8.

Сър остана недоволен и суровият му глас караше Ендрю да се чувства така, като че ли бе включен на късо.

– Не искам проклетите ти пари, Ендрю – каза той. – Ще ги взема, само защото иначе няма да се чувствуваш свободен. От сега нататък ще можеш сам да избираш работата си и да я вършиш, както ти харесва. Няма да ти давам заповеди освен тази – да действуваш, както ти се нрави. Но аз съм все още отговорен за теб; това е част от решението на съда. Надявам се, че го разбираш.

Малката Мис го прекъсна.

– Не бъди раздразнителен, татко. Отговорността не е толкова трудна задача. Знаеш, че няма да има какво да правиш. Трите Закона са все още в сила.

– Тогава как е свободен той?

– Не са ли обвързани хората от законите си, Сър? – обади се Ендрю.

– Няма да споря – каза Сър и си отиде. Ендрю го виждаше след това рядко.

Малката Мис го посещаваше често в малката къща, която бе построена и обзаведена за него. Нямаше нито кухня, нито баня, разбира се. Състоеше се само от две стаи: едната беше библиотека, а другата комбинация от склад и работилница. Ендрю приемаше много поръчки и като свободен робот работеше повече, отколкото когато и да било преди, докато стойността на къщата бе изплатена и всичко официално прехвърлено на него.

Един ден дойде Малкият Сър... Не, Джордж! Малкият Сър бе настоял за това след кратко размишление.

– Един свободен робот не трябва да нарича никого „сър“ – бе казал Джордж. – Аз те наричам Ендрю. Трябва да ме наричаш Джордж.

Беше формулирано като заповед, така че Ендрю го наричаше Джордж. Но Малката Мис си остана Малката Мис.

В този ден Джордж дойде сам да каже, че Сър умира. Малката Мис беше край леглото му, но Сър искаше да види Ендрю.

Гласът на Сър беше достатъчно силен, въпреки че изглеждаше неспособен да се движи. Помъчи се да вдигне ръката си.

– Ендрю – каза той, – Ендрю! Не ми помагай, Джордж! Аз само умирам, не съм сакат... Ендрю, радвам се, че си свободен. Искях само да ти кажа това.

Ендрю не знаеше какво да каже. Никога преди не е бил край някого, който умираше, но знаеше, че това е начинът, по който човек спира да функционира. Беше като неволно и невъзвратно разглобяване и Ендрю не знаеше какво да каже, което да бъде

подходящо за случая. Можеше само да остане прав, абсолютно тих и неподвижен.

След като свърши, Малката Мис му каза:

– Може да не е изглеждал приятелски настроен към теб в последно време, Ендрю, но беше стар, и се засегна, че ти искаше да бъдеш свободен.

Тогава Ендрю намери необходимите слова и каза:

– Аз никога нямаше да бъда свободен без него, Малка Мис.

9.

Едва след смъртта на Сър, Ендрю започна да носи дрехи. Най-напред облече едни стари панталони, които Джордж му беше дал.

Сега Джордж беше женен. Бе станал адвокат и се бе присъединил към фирмата на Фейнголд. Стариат Фейнголд отдавна бе починал, но дъщеря му бе продължила делото и сега името на фирмата стана Фейнголд и Мартин. То остана същото дори след като дъщерята се оттегли и никой от фамилията Фейнголд не зае мястото ѝ. По времето, когато Ендрю за пръв път облече дрехи, името на Мартин току що се бе присъединило към фирмата.

Джордж се бе опитал да прикрие усмивката си, когато Ендрю нахлузи панталоните, но в очите на робота усмивката беше явна.

Джордж показва на Ендрю как да си служи със статичния заряд, за да могат панталоните да се загръщат около долната част на тялото му и да се затварят. Джордж го показва на собствените си панталони, но на Ендрю му беше ясно, че ще му е необходимо време, докато усвои това плавно движение.

– Но защо искаш панталони, Ендрю? – попита Джордж. – Тялото ти е толкова добре устроено за целта си, че е срамно да го

покриваш. Особено след като не трябва да се грижиш за температурния му контрол, нито да се стесняваш. И то не звъни, няма звук на метал.

– Не са ли красиви човешките тела, Джордж? – каза Ендрю. – Все пак вие ги покривате.

– За да ги стоплим, за чистота, за да ги предпазим, за украшение. Нито едно от това не се отнася за теб.

– Чувствувам се гол без дрехи – каза Ендрю. – Чувствувам се различно, Джордж.

– Различно! Ендрю, на Земята има милиони работи сега. В този район според последното преброяване има почти толкова работи, колкото и хора.

– Знам, Джордж. Тези работи извършват всякакъв вид работа.

– И нито един от тях не носи дрехи.

– Но нито един от тях не е свободен.

Малко по малко Ендрю попълваше гардероба си. Задържах го усмивката на Джордж.

Можеше да бъде свободен, но в него имаше вградена програма, внимателно съставена, която определяше отношението му към хората, и той се опитваше да напредва само с много ситни стъпки. Явно неодобрение би го върнало с месеци назад.

Не всеки възприемаше Ендрю като свободен. Той не можеше да го усети и това представляваше трудност за мисловния му процес, когато размишляваше по този въпрос.

Преди всичко избягваше да бъде с дрехи – или с много от тях, когато смяташе, че Малката Мис можеше да го посети. Сега тя бе

стара и често отиваше на по-топъл климат, но когато се върнеше, първата ѝ работа бе да го посети.

След едно от завръщанията ѝ Джордж каза печално:

– Тя ме принуди, Ендрю. Ще се кандидатирам догодина за Легислатурата. Внукът, както дядото, казва тя.

– Както дядото... – Ендрю се запъна.

– Искам да кажа, че аз, Джордж, внукът, ще бъда като Сър, дядото, който някога е бил в Легислатурата.

– Щеше да е хубаво, Джордж – каза Ендрю, – ако Сър беше още... – той млъкна, като не искаше да изрече нещо, – в работещо състояние.

Това звучеше неподходящо.

– Жив – каза Джордж. – Да, и аз си мисля също от време на време за старото чудовище.

Ендрю мисли много върху разговора. Забеляза собствената си неспособност да се изразява, когато говореше с Джордж. Някакси езикът се бе изменил, откакто Ендрю се бе появил на бял свят с вроден речников фонд. Още повече, че Джордж използваше разговорна реч, каквато Сър и Малката Мис не бяха употребявали. Защо беше нарекъл Сър чудовище, когато явно тази дума не бе подходяща?

Ендрю не можеше да се обърне към книгите си за съвет. Те бяха стари и се отнасяха предимно за дървообработване, за изкуство, за вътрешен дизайн. Нямаше такива за езика, за поведението на хората.

В този момент му се струваше, че трябва да потърси необходимите книги, и като свободен робот почувствува, че не

трябва да пита Джордж. Можеше да отиде в града и да използва библиотеката. Това беше триумфално решение и той почувствува електропотенциала си да нараства значително, докато се наложи да го прехвърли върху една бобина.

Сложи си цял костюм, дори и дървена верижка на раменете. Би предпочел блестящата пластмаса, но Джордж беше казал, че дървото е много по-подходящо и че полираният кедър е значително по-ценен.

Беше изминал стотина крачки от къщата, когато растящо съпротивление го накара да спре. Изхвърли бобината от електрическата верига и след като това изглежда не помогна достатъчно, върна се в къщата, написа ясно на парче хартия: „Отивам до библиотеката“ и го остави на видно място върху работната си маса.

10.

Ендрю не стигна до библиотеката. Беше изучил картата. Знаеше пътя, но не и как изглежда. Действителните признаци на околността не приличаха на символите на картата и той се поколеба. Дори си помисли, че нещо е било погрешно, тъй като всичко изглеждаше странно.

Мина покрай случаен селскостопански робот, но когато се реши да попита за пътя, наоколо нямаше никого. Една кола мина, без да спира. Той стоеше нерешителен, което означаваше спокойно и неподвижно, и тогава през полето към него дойдоха двама мъже.

Той се обърна към тях и те промениха пътя си, за да се приближат до него. Преди малко те разговаряха високо, той чуваше гласовете им, но сега мълчаха. По това как изглеждаха, Ендрю

заклучи за човешката им неувереност. Бяха млади, но не много. Може би на двадесет? Ендрю никак не можеше да определя възрастта на хората.

– Бихте ли ми описали пътя до градската библиотека, господа? – каза той.

Единият от тях, по-високият, чиято заострена шапка го удължаваше още повече, почти до гротеска, каза, но не на Ендрю, а на другия:

– Той е робот.

Другият имаше дебел нос и тежки клепачи и отвърна, но не на Ендрю, а на първия:

– Той носи дрехи.

Дългият щракна с пръсти.

– Това е свободният робот. Имаше един робот на Мартин, който беше ничия собственост. Защо иначе ще носи дрехи?

– Попитай го – каза този с дебелия нос.

– Ти ли си роботът на Мартин? – попита високият.

– Аз съм Ендрю Мартин, сър – каза Ендрю.

– Добре. Съблечи си дрехите. Роботите не носят дрехи. – После се обърна към другия: – Това е отвратително. Погледни го!

Ендрю се поколеба. Не бе чувал заповед с такъв тон на гласа отдавна, така че връзките на Втория Закон се бяха запушили за момент.

– Махни си дрехите! – каза високият. – Заповядвам ти!

Ендрю започна бавно да ги съблича.

– Направо ги скъсай! – заповяда високият.

– Ако не принадлежи на никого – каза този с носа, – може да бъде наш, както на когото и да е друг.

– Както и да е – коментира високият, – кой може да ни съди за действията ни? Ние не увреждаме чужда собственост... Застани на главата си! – това беше към Ендрю.

– Главата не е предназначена... – започна Ендрю.

– Това е заповед! Ако не знаеш как, опитай някакси.

Ендрю се поколеба отново, след това се наклони да постави главата си на земята. Опита се да вдигне краката си и падна тежко.

– Лежи там и не мърдай! – заповяда високият, после се обърна към другия: – Можем да го разглобим. Разглобявал ли си досега робот?

– Ще ни позволи ли?

– Как може да ни спре?

Нямаше начин Ендрю да ги спре, ако те му заповядаха да не се съпротивлява достатъчно властно. Вторият закон за подчинението има предимство пред Третия за самосъхранението. Във всеки случай той нямаше да може да се отбранява без евентуално да ги удари, а това би означавало нарушаване на Първия закон. При тази мисъл всяка негова подвижна част се сви леко и той потрепери, както лежеше.

Високият го обиколи и го подритна с крак.

– Тежък е. Мисля, че ще се нуждаем от инструменти за работата.

– Можем да му заповядаме да се разглоби – каза онзи с дебелия нос. – Ще бъде весело да го наблюдаваме как ще го направи.

– Да – съгласи се високият. – Но нека да го махнем от пътя. Ако мине някой...

Беше твърде късно. Някой наистина идваше и това беше Джордж. От мястото, където лежеше, Ендрю го бе видял да се изкачва на един близък хълм. Би искал да му сигнализира по някакъв начин, но последно му бе заповядано: „Лежи там и не мърдай!“

Джордж вече тичаше и пристигна леко задъхан. Двамата младежи отстъпиха малко и чакаха замислено.

Джордж попита загрижено:

– Ендрю, има ти ши нещо?

– Добре съм, Джордж – каза Ендрю.

– Тогава стани... Какво е станало с дрехите ти?

– Този робот ваш ли е, господине? – попита високият.

Джордж се обърна остро:

– Той е ничий робот. Какво става тук?

– Ние го помолихме учтиво да си съблече дрехите. Какво ви засяга, след като не е ваш?

– Какво правеха тези, Ендрю? – попита Джордж.

– Имаха намерение да ме разглобят по някакъв начин – каза Ендрю. – Искаха да ме преместят на спокойно място и да ми заповядат да се разглобя сам.

Джордж погледна към двамата и брадичката му потрепери. Двамата младежи не отстъпваха повече, ами се усмихваха. Високият каза пренебрежително:

– Какво смяташ да правиш, дебеланко? Ще ни нападаш ли?

– Не – отвърна Джордж. – Не е нужно. Този робот е бил в семейството ни над седемдесет години. Той ни познава и ни цени повече, отколкото цени когото и да е друг. Ще му кажа, че вие

двамата заплашвате живота ми и че смятате да ме убие. Ще му кажа да ме защитава. В избора си между мен и Вас той ще избере мене. Знаете ли какво ще се случи, когато той ви нападне?

Двамата бавно отстъпваха, оглеждайки се неспокойно.

– Ендрю, аз съм в опасност и тези двама мъже искат да ми навредят. Тръгни срещу тях!

Ендрю изпълни заповедта и двамата младежи не чакаха, ами хукнаха да бягат.

– Всичко е наред, Ендрю, успокой се – каза Джордж. Изглеждаше със слаби нерви. Бе преминал отдавна възрастта, когато можеше да приеме възможността за борба с някой младеж, камо ли с двама.

– Аз нямаше да мога да ги ударя, Джордж – започна Ендрю. – Можех да видя, че те не те нападаха.

– Не ти заповядах да ги удариш. Само ти казах да тръгнеш срещу тях. Останалото свърши сам страхът им.

– Как могат да се страхуват от робот?

– Това е болест на човечеството, една от тези, от които то все още не се е излекувало. Но не мисли за това. Какво, по дяволите, правиш тук, Ендрю? Бях решил вече да се връщам и да взема хеликоптер, когато те намерих. Как можа да ти дойде в главата да ходиш в библиотеката? Аз щях да ти донеса каквито искаш книги.

– Аз съм... – започна Ендрю.

– Свободен Робот. Да, да. Добре, какво искаше от библиотеката?

– Исих да знам повече за хората, за света, за всичко. И за роботите, Джордж. Искам да напиша история на роботите.

– Добре, да си вървим у дома – каза Джордж. – И си вземи най-напред дрехите. Ендрю, има милион книги по роботика и всяка от

тях включва история на науката. Светът е наситен не само с роботи, но и с информация за роботите.

Ендрю поклати главата си, един човешки жест, който бе започнал да прави напоследък.

– Не история на роботиката, Джордж. История, написана от Робот. Искам да обясня как те чувствуват всичко, след като на първите от тях бе разрешено да работят и живеят на Земята.

Веждите на Джордж се повдигнаха, но той не отвърна нищо.

11.

Малката Мис току що бе станала на осемдесет и три, но не бе загубила нищо нито от енергичността, нито от решителността си. Тя по-често размахваше бастуна си, отколкото се подпираше на него.

Изслуша случката, побесняла от възмущение.

– Джордж, това е ужасно – каза тя. – Кои бяха тези хулигани?

– Не знам. Какво значение има? В края на краищата те не навредиха с нищо.

– Но можеха. Ти си адвокат, Джордж, и ако си добре уреден в живота, то е само заради таланта на Ендрю. Парите, които той спечели, са в основата на всичко, което имаме. Той осигури просъществуването на това семейство и аз не искам той да бъде третиран като подхвърлена от вятъра играчка.

– Какво искаш да направя, мамо? – попита Джордж.

– Казах, че си адвокат, не слушаш ли? Някакси ще изработиш такова положение и ще принудиш районния съд да се обяви за правата на роботите и Легислатурата да прокара необходимите документи, ще отнесеш цялата работа до Световния съд, ако

трябва. Ще наблюдавам, Джордж, и няма да прощавам никаква отстъпка.

Тя говореше сериозно и това, което започна като начин да се укроти страшната стара лейди, стана солидна работа с достатъчно юридически заплитания, за да я направят интересна. Като главен партньор във Фейнголд и Мартин, Джордж изработваше стратегията, но остави работата на по-младите съдружници и най-вече на сина си. Пол, който също работеше във фирмата и почти всеки ден докладваше като по задължение на баба си. Тя, на свой ред, обсъждаше въпросите с Ендрю.

Ендрю бе въввлечен дълбоко. Работата му върху книгата за роботите бе отложена отново, тъй като той се задълбочи в законните положения и дори понякога правеше много уместни предложения.

– Джордж ми каза тогава, че хората винаги са се плашили от роботите – разсъждаваше той. – Докато това е така, съдът и Легислатурата няма да искат да работят в полза на роботите. Не може ли да се направи нещо за общественото мнение?

Така докато Пол седеше в съда, Джордж се зае с публичната изява.

При един случай той се обърна към годишното събрание на редакторите на холоновините и между другото каза:

– Ако благодарение на Втория Закон може да искаме от който и да е робот неограничено подчинение във всяко отношение, с изключение нанасянето на вреда на човешко същество, тогава **който и да е човек**, който и да е човек има страшна власт над който и да е робот, **който и да е робот**. В частност, тъй като Вторият закон

доминира над Третия, **който и да е** човек може да използва закона за подчинението, за да изключи закона за самосъхранението. Той може да заповяда на всеки робот да си навреди или дори да се саморазруши по някаква или без каквато и да е причина.

Правилно ли е това? Отнасяме ли се към животно по такъв начин? Дори неодушевен предмет, който ни е служил добре, има влияние върху решението ни. А роботът не е безчувствен, той не е животно. Може да мисли достатъчно добре, за да бъде способен да говори с нас, да се смее с нас. Можем ли да се отнасяме към тях като към приятели, можем ли да работим заедно с тях и да не им даваме част от плода на това приятелство, нещо от ползата на сътрудничеството?

Ако човек има право да дава на робота всякаква заповед, която не включва вреда на човешко същество, той трябва да има благоприличието да не дава на робота заповед, която да включва вреда на робот, освен ако човешката безопасност не го изисква. С голямата власт идва и голямата отговорност и ако роботите имат Три Закона за защита на човека, толкова ли е много да се иска хората да имат закон или два в защита на роботите?

Ендрю беше прав. Решението на съда и на Легислатурата зависеше много от общественото мнение. Най-сетне бе приет закон, който слагаше условия, забраняващи заповедите във вреда на роботите. Беше безкрайно ограничен и наказанията за нарушителите му бяха съвсем недостатъчни, но принципът беше установен. Окончателното одобрение от Световната легислатура дойде в деня на смъртта на Малката Мис.

Не беше съвпадение. По време на последните дебати Малката Мис се държеше отчаяно за живота и си отиде едва след ката победата дойде. Последната ѝ усмивка беше за Ендрю. Последните ѝ думи бяха:

– Ти си добър към нас, Ендрю.

Почина, държейки ръката му, докато синът ѝ, жена му и децата оставаха на почетно разстояние от двамата.

12.

Ендрю изчака търпеливо, докато човекът от рецепцията изчезна във вътрешния кабинет. Можеше да използва холографната информационна машина, но несъмнено в нея не се появяваше човек (или може би робот), когато ѝ се налагаше да се занимава с друг робот, вместо с човек.

Ендрю убиваше времето, като обмисляше проблема наум. Можеше ли да се измисли аналогичен израз на „лишен от мъжество“, който да се отнася за липсата на съответното качество у робот, или „лишен от мъжество“ се бе превърнал в метафора, достатъчно отдалечена от първоначалното си точно значение, така че да може да се прилага и за роботи, или за жени, например?

Такива проблеми възникваха често, докато работеше върху книгата си за роботите. Изкуството да измисля изречения, с които да изрази цялата сложност на материята, несъмнено бе увеличило речниковия му фонд.

Някой случайно влезе в стаята и се вгледа в него, но той не се опита да избегне погледа. Изглежда влезлия спокойно и последният от своя страна отмести погледа си встрани.

Пол Мартин излезе най-накрая. Изглеждаше изненадан или би изглеждал така, ако Ендрю можеше да различи изражението му със сигурност. Пол бе започнал да си слага тежкия грим, който модата диктуваше и на двата пола, и въпреки че гримът правеше някакси по-остри и твърди меките черти на лицето му, Ендрю не одобряваше това. Роботът откри, че подобно неодобрително отношение към хората, докато все още не го изразяваше гласно, не го караше да се чувства много зле. Можеше дори да напише за неодобрението си. Беше сигурен, че не винаги е било така.

– Влез, Ендрю – каза Пол. – Съжалявам, че те накарах да чакаш, но трябваше да свърша нещо. Влез. Казал си, че искаш да говориш с мене, но не знаех, че тук, в града.

– Ако си зает, Пол, аз съм готов да продължа да чакам.

Пол погледна картината от променящи се сенки на циферблата на стената, който служеше за часовник, и каза:

– Мога да отделя малко време. Сам ли дойде?

– Наех автомобил.

– Неприятности ли имаш? – попита Пол разтревожен.

– Не. Правата ми са охранявани.

Пол изглеждаше още по-обезпокоен от това.

– Ендрю, обясних ти, че законът е неприложим, поне в повечето случаи... И ако настояваш да носиш дрехи, ще си навлечеш вероятно беля – точно както първия път.

– И единствения, Пол. Съжалявам, че не ти се нрави.

– Добре, но помисли малко: Ти си наистина жива легенда, Ендрю, и си ценен по още много причини, за да имаш право да си играеш така с късмета си... Какво става с книгата ти?

– Приближавам края, Пол. Издателят е доволен.

– Добре.

– Не знам дали той непременно ще хареса книгата като книга. Мисля, че издателят очаква да продаде доста от нея, защото е написана от робот, и ето кое му се нрави повече.

– Човешко е, съжалявам.

– Аз не съм недоволен. Нека да я разпродаде по каквато и да е причина, след като това ще означава пари и аз ще мога да ги използвам.

– Баба ти остави...

– Малката Мис беше добра и аз съм сигурен, че ще мога и по-нататък да разчитам на помощта на семейството. Но се надявам, че именно с парите от книгата ще мога да направя следващата крачка.

– Каква ще е тя?

– Искам да видя президента на „Юнайтед Стейтс Роботс енд Мъкеникъл Мен“. Опитвах се да си уредя среща, но досега не успях да се свържа с него. Корпорацията не ми сътрудничеса в писането на книгата, така че не съм изненадан, ако разбираш.

Пол беше леко развеселен:

– Сътрудничеството е последното, което можеш да очакваш. Те не ни помогнаха в голямата ни борба за правата на роботите. Дори обратното, и ти знаеш защо. Дай на роботите права и хората няма да ги купуват повече.

– Независимо от това – каза Ендрю, – ако се свържеш с тях, би могъл да ми уредиш едно интервю.

– Аз не съм по-близък с тях, отколкото си ти, Ендрю.

– Но може би ти ще успееш да преодолееш пречките, като им кажеш, че ако ме приемат, ще могат евентуално да спрат една кампания на Фейнголд и Мартин за по-нататъшно разширяване на правата на роботите.

– Няма ли да е лъжа, Ендрю?

– Да, Пол, и аз не мога да я кажа. Ето защо ти трябва да се обадиш.

– А, ти не можеш да лъжеш, но можеш да ме караш аз да лъжа, така ли? Ти ставаш все повече човек, Ендрю.

(Следва)

Мистър Магистър

Фантастичен разказ

Томас Монтелеоне

Мистър Магистър не беше истинското му име.

Беше висок и слаб като скелет и това впечатление се подсилваше от неговите тъмни дрехи и развяващата се черна мантия, която висеше върху му като дрипите на плашило за гарги, придържана единствено от сребърна закопчалка с формата на закривен нокът на хищна птица. Бледото му, изпито лице се подчертаваше от хлътнали бузи, остър нос, тънки, безкръвни устни и тъмни очи, които сякаш горяха като полузатрупаните въглени на умиращ огън. Косата му беше черна и гъста, пригладена към черепа и почти скрита от широкополата, килната надолу черна шапка.

В същност Мистър Магистър беше това, което в романите описват като „чужденец сред нас“.

Беше дошъл от далечна звездна система, за да изпълни възложените му задачи – да търси разумен живот в подобни светове и да го подложи на изпитание за определени качества. За успешното протичане на експеримента му беше необходимо да се представя не за такъв, какъвто бе в действителност и по време на престоя си на Земята възприе ролята на пътуващ панаирджия.

В ролята на Мистър Магистър той бе съдържател на фургон, украсен като панаирджийско стрелбище. Фургонът беше великолепно направен: пишно облицован, с филигранени орнаменти от ковано желязо, лъснати месингови повърхности и

блестяща боя. Хората от малкия градец от Средния запад бяха силно впечатлени, когато една ранна есенна вечер се появи на главната улица по петите на пращен странствуващ панаир от груби викачи и цигани. Хората от града съвсем естествено приеха, че се е отклонил от главното звено на панаирджиите и неговият фургон не предизвика никакво съмнение.

В единия край на стрелбището имаше дъски, сглобени така, че образуваха тезгях, към който с дълги синджири бяха закотвени няколко комплекта пушки. Отвъд тезгяха имаше празно пространство, празнота, която създаваше илюзия за дълбочина, далеч по-голяма от самата дължина на фургона, а в дъното се намираше слабо осветена сцена със свободно плаващи мишени.

Мишените бяха важното нещо.

Първата вечер, когато хората на града се струпаха пред тезгяха и примижваха над тънките цеви на пушките, мишената, която видяха, представляваше ухиленото лице на един от негрите на града – млад човек, доставчик на стоката на местния зарзаватчия. Въпреки че хората намираха това за необичайно, то не ги възпря да се прицелят внимателно в познатото синкаво-черно лице.

Но на другата сутрин изумени научиха новината, която се носеше из улиците, че младият негр е намерен застрелян в алеята зад зарзаватчийницата. Тогава накараха шерифа да разследва причините за смъртта, но в града цареше странно чувство – като че ли всеки разбираше какво се е случило, но предпочиташе да не говори за него.

Следващата вечер ново лице се появи в забулената светлина на стрелбището и Мистър Магистър спокойно събираше монетите на

хората, докато те се изреждаха, прицелвайки се в меланхоличното лице на обуцаря на града – стар евреин, който говореше с особен акцент.

И в същност никой не се изненада, когато малко след изгрев слънце намериха стария евреин застрелян на обуцарската си скамейка. Но все още хората се преструваха, че не знаят. И все още предпочитаха да не говорят, а още по-малко – да поглеждат към южния край на града, където Мистър Магистър бе опънал палатката си от намачкано платно редом с привлекателния фургон.

Следващата вечер насъбра постоянен поток от хора край тезгяха, където от движещата се мишена гледаше добре познатия едър автомеханик-емигрант – добронамерен швед, който говореше английски толкова малко и толкова слабо, че повечето хора му се смееха. Пускаха монети. Пушките гърмяха.

А на сутринта намериха шведа мъртъв.

През вечерите, които последваха, притокът от хора във фургона на Мистър Магистър не спря. Някои жители на града прекарваха времето си в размисли за това, кой друг ще се появи в злокобния край на стрелбището.

Повечето от техните предвиждания се сбъднаха: индианец, който помпаше бензин в бензиностанцията, още един негър, чистач във фабриката за бойлери, недалеч от града; умопобърканото, кривогледо момче, което се занимаваше с градинарство през лятото и с почистване на снега през зимата, колкото да може да си осигури престоя в пансиона в северния край на главната улица; друг един емигрант-италианец, мияч на съдове в хотелското кафене.

Всички те бяха мишени. Всички те бяха намерени мъртви след това.

А най-странното в тази история беше, че хората от града вършеха обичайната си работа, като че ли всичко беше наред. Като че ли знаеха, че Мистър Магистър и неговият странен фургон са виновни, но никой не казваше дори и думица против него.

Никой, освен едно малко тринадесетгодишно момиче на име Стела. Беше тънка като струна, с червеникаворуси коси, които падаха върху гърба ѝ, сплетени в дебела плитка, със зеленикавосиви очи, пълни нацупени устни и вирнато носле. Тя се приближи до фургона точно след часа за вечеря, когато Мистър Магистър се приготвяше за вечерното забавление.

– Зная, кой сте Вие – каза тя, вторачена в студените му тъмни очи.

– Така ли? – попита той с тих, тържествен глас.

Стела кимна, като продължи на наблюдава високия, слаб мъж.

– Да. Вие сте Смъртта, нали?

Мистър Магистър се усмихна и поклати глава.

– Смъртта?

– Да. Този, който ни отвежда. Жътварят.

– Разбирам за кого говорите, малко момиче – каза Мистър Магистър, – но трябва да призная, че не съм тази особа.

– Тогава кой сте? Защо ни убивате?

– Не аз ви убивам. Вие сами се убивате.

– Но ние нямаше да го правим, ако не бяхте Вие с Вашето стрелбище. Не разбирате ли какво искам да кажа?

– Прекрасно разбирам. Но ти грешиш, дете... – Мистър Магистър се замисли, прехвърляйки в ума си последната дума „дете“. Странно, тя наистина беше дете в сравнение с повечето хора в града, а мислите ѝ бяха толкова зрели, така изпълнени с прозрение.

– Струва ми се – продължи той, – че вашите хора убиваха тези, които умряха, доста преди да дойда аз. Само че много по-бавно.

Цупейки устни, Стела се замисли над думите му. Тя успя да вникне в смисъла на казаното от Мистър Магистър и онова, което той имаше предвид. Не беше толкова малка, че да не забелязва омразата в света, безсмисленото неодобрение на хората към неща, които не разбират, към неща, които са **различни**.

Тогава ѝ хрумна друг въпрос:

– Има обаче още нещо, Мистър Магистър.

– И какво е то? – попита той, захващайки се внимателно да подрежда пушките от стрелбището и да прави малки промени в разположението на украсата.

– До кога ще оставите да продължава всичко това?

– Може да продължи много дълго. Не знам. – Мистър Магистър поклати глава и обърна гръб на малкото момиче.

То прие това като знак, че разговорът е приключил и си тръгна, търсейки да открие някакъв по-дълбок смисъл в думите му.

Малко по-късно същата вечер клиентите отново заприиждаха. В полутъмния фургон се появиха нови мишени. Но хората от града не ги бе грижа.

Новите жертви вече не бяха само мразените или чужденците. Всяка сутрин новината за насилствената смърт на съсед, братовчед, градски съветници, дори и братя обхождаше града.

След разговора си с мрачния Магистър малката умна Стела сякаш бе извън състоянието подобно на хипноза, което необикновеното и ужасяващо стрелбище упражняваше върху града. Струваше й се, че вече знае какво наистина ставаше и затова отиде отново да види съдържателя на черния фургон Мистър Магистър.

Беше късно и той сваляше платницето, което щеше да прикрие пушките и тезгяха за през нощта.

– И така – каза той като я видя на светлината на едреещата луна, – вие отново дойдохте.

– Вие никога няма да спрете, нали? – тя се опитваше да мрази този странен човек, но не успяваше.

Магистър се усмихна. Да, това дете знаеше.

– Така е. Моето решение не може да сложи край на това. Аз съм само оръдие, средство за постигане на една цел, но не и деятел.

– Ние сме деятелите – промълви Стела – и ние трябва да спрем.

Мистър Магистър кимна бавно с глава и огънат зад тъмните му очи припламна за миг.

Стела се усмихна и се закашли нервно. Имаше нещо в този човек, което я караше да усеща, почти да знае, че той не принадлежи към този свят, особено към света на малкия градец от Средния запад. От него лъхаше студенина и безучастност, която определено не беше добра, но не бе и зла.

– Вече знам – изрече уверено Стела – че всички ние, всички ние, които ставаме живи всяка сутрин, ще идваме при Вас докато... докато никой не остане.

Мистър Магистър само кимна с глава и тя като че ли долови отсянка на тъга в неговия жест.

– Боя се, че така сме устроени. Докато е някой друг, а не ние самите, сякаш няма значение. Но аз искам да спра всичко това. Мистър Магистър, искам да го спра незабавно!

Слабият, тайнствен човек я погледна и тя потрепери. Той здраво залости болта, който заключваше фургона и каза:

– Ти вече го стори, малка моя. Ти вече го стори. Работата ми тук приключи.

– Вие си тръгвате? – Стела наистина беше изненадана да чуе това.

– Да, аз открих това, което бях дошъл да науча.

– И какво е то? – запита тя.

– Че има надежда за тези същества, за този малък свят от егоистични създания. Помни, дете: никога не се замисляй защо съм дошъл тук. Дойдох за **тебе**.

Когато Стела чу тези думи, луната се скри зад един отминаващ облак и наоколо стана много тъмно. Изневиделица излезе вятър и я докосна с ледените си пръсти. Отначало помисли, че Мистър Магистър ще я грабне и отвлече с тъмната си кола в някакво далечно ужасно място.

Но той не го направи.

Вместо това се изкачи във фургона си, разтърси черните юзди и мълчаливо отмина. Когато разстоянието между него и града нарасна, Мистър Магистър се озова сам сред полюшващите се житни поля, огрени от лунната светлина. Погледна към небето и се усмихна. Някъде далеч сред звездите ще се намерят други същества, друг град и друга роля, която ще трябва да изиграе.

Зачуди се дали следващата планета ще бъде така щастлива да притежава поне един като мъдрата Стела. Ако ли не, той чувствуваше, че ги съжaliaва.

Двестагодишният човек

Научно-фантастична повест

Айзък Азимов

(Продължение от бр. 4)

13.

Не беше лесно да се уреди, дори с небезизвестното име на Пол.

Но накрая, когато успяха, Нарли Смайт-Робертсън изглеждаше особено нещастен. Поглеждаше към Ендрю с открита ненавист.

– Сър – каза Ендрю, – приблизително преди цял век Мертън Мански ми каза, че математическият апарат, определящ програмирането на позитронните връзки, е бил прекалено сложен, за да позволява друго, освен само приблизителни решения, и затова моите собствени способности не са били напълно предсказуеми.

– Това е било преди век – Смайт-Робертсън се поколеба, после каза студено: – сър. Вече не е истина. Сега нашите роботи се правят прецизно и са обучени точно за работата си.

– Проучването, което направих във връзка с книгата ми – продължи Ендрю, – показва, че аз съм най-старият все още действащ робот.

– Най-старият сега – каза Смайт-Робертсън – и изобщо. Най-старият, който въобще ще има. Нито един робот не може да се използва повече от двадесет и пет години.

– Като най-стария робот на света и най-приспособимия не съм ли достатъчно необикновен, за да заслужи специално внимание от страна на корпорацията?

– Съвсем не – каза Смайт-Робертсън. – Вашата необикновеност е затруднение за корпорацията. Ако бяхте даден под наем, вместо да сте направо продаден по някакво нещастно стечение на обстоятелствата, отдавна щяхте да бъдете заменен.

– Точно там е въпросът – каза Ендрю. – Аз съм свободен робот и принадлежа на себе си. Затова дойдох при вас и искам да бъда заменен.

– Как мога да ви заменя за вас? – каза Смайт Робертсън. – Ако ви заменя като робот, как ще мога да дам новия робот на вас като собственик, след като в самия процес на замяната вие ще престанете да съществувате?

– Никак не е трудно – намеси се Пол. – Насител на личността на Ендрю е позитронният му мозък и той е единствената част, която не може да бъде заменена, без да се създаде нов робот. Следователно позитронният мозък е Ендрю собственикът. Всяка друга част от тялото на робота може да бъде заменена, без да се засегне личността на робота, и тези други части са собственост на мозъка. Ендрю иска да снабди мозъка си с ново тяло на робот.

– Точно така – каза спокойно Ендрю и се обърна към Смайт-Робертсън. – Вие бяхте произвели андроиди, нали?

– Да – отвърна Смайт-Робертсън. – Те работеха отлично със синтетичните си влакна, кожа и сухожилия. Нямаха никаква метална част освен мозъка и бяха почти толкова здрави, колкото металните роботи.

Пол изглеждаше заинтересован:

– Колко от тях има на пазара?

– Нито един – каза Смайт-Робертсън. – Те бяха много по-скъпи от металните модели и проверката на пазара показва, че няма да бъдат приети. Изглеждат прекалено човешки.

– Но корпорацията пази опита си, предполагам. Щом е така, бих искал да бъда заменен с андроид.

– Ние не произвеждаме андроиди – каза Смайт-Робертсън.

– Вие не сте **избрали** да произвеждате андроиди – намеси се Пол бързо. – Но това не означава, че не можете да ги направите.

– Но ние не ги произвеждаме и няма да ги произвеждаме!

– Мистър Смайт-Робертсън – каза Пол, – Ендрю е свободен робот, който е под защитата на закона, осигуряващ правата на роботите. Това ви е известно, предполагам!

– Много добре.

– Моят клиент, Ендрю Мартин, е свободен робот, който има право да иска от „Юнайтед Стейтс Роботс енд Мъкеникъл Мен“ разрешение за замяна. Позитронният мозък на клиента ми е собственик на тялото на клиента ми, което сигурно е доста по-старо от двадесет и пет години. Позитронният мозък иска замяна на тялото и предлага да заплати всяка разумна цена за тялото на андроид в тази замяна.

– Вие се опитвате да ме принудите...

– Не ви принуждавам да правите нищо – каза Пол. – Ако откажете да удовлетворите съвсем нормалното искане на клиента ми, ние ще си отидем, без да кажем нито дума повече... Но ще ви дадем под съд.

– Добре... – започна Смайт-Робертсън и млъкна.

14.

Чувствуваше се като че ли е сътворен наново. От дни, после от седмици, накрая от месеци Ендрю откриваше, че някакси не беше той самият и дори най-простите действия го караха да се колебае.

Пол беше отчаян.

Ендрю можеше да чувства мозъка си отвътре. Никой друг не можеше. Той знаеше, че е добре, и през месеците, които му бяха необходими да свикне напълно с координацията и да установи пълно позитронно взаимодействие, прекарваше часове пред огледалото.

Не беше съвсем човек! Лицето беше сковано, прекалено сковано и движенията му бяха прекалено преднамерени. Липсваше им свободната лекота и плавност като при хората, но тя може би щеше да се постигне.

Накрая той каза:

– Ще се върна към работата си.

Пол се изсмя и констатира:

– Това означава, че си добре. Какво ще правиш? Друга книга ли ще пишеш?

– Не – отвърна сериозно Ендрю. – Аз живея прекалено дълго, за да се захвана с каквато и да е кариера и тя никога да не ми омръзне. Мина времето, когато бях предимно творец на изкуство и винаги мога да се върна към това занимание. По едно време бях историк и още мога да се ровя в историята. Но сега искам да стана робобиолог.

– Искаш да кажеш робопсихолог.

– Не. Това би включвало изучаване на позитронните мозъци, а в момента ми липсва желание да го правя. Робобиологът ще се занимава с тялото, което е прикрепено към този мозък.

– Няма ли да бъдеш роботолог?

– Роботологът работи с метално тяло. Аз искам да изуча органичното хуманоидно тяло, каквото единствено аз имам, доколкото ми е известно.

– Стесняваш областта си – каза Пол замислено. – Като творец, всяка идея е твоя. Като историк, ти се занимаваше с роботите. Като робобиолог ще се занимаваш със себе си.

Ендрю кимна:

– Така изглежда.

Ендрю трябваше да започне съвсем отначало, тъй като не знаеше нищо за обикновената биология, почти нищо от науката.

Обзаведе си лаборатория в една стая, която си пристрои към къщата. Библиотеката му нарасна също.

Годините минаваха. Един ден Пол дойде при него и каза:

– Жалко, че вече не работиш върху историята на роботите. Разбрах, че „Ю. С. Роботс“ са приели радикално нова политика.

Пол беше остарял и отслабналите му очи бяха заменени с фотооптични клетки. В това отношение той бе станал по-близък до Ендрю.

– Какво са направили? – запита Ендрю.

– Строят централни компютри, огромни позитронни мозъци, които се свързват с дузина до хиляда робота посредством микровълни. Самите работи изобщо нямат мозъци. Те са крайниците на гигантски мозък, а физически са отделени от него.

– Това по-ефективно ли е?

– „Ю. С. Роботс“ твърди, че е така. Смайт-Робертсът основа нова насока, преди да умре, обаче аз смятам, че това е контраудар срещу тебе. „Ю. С. Роботс“ са решили да не правят повече роботи, които да им създават такива трудности, каквито ти им причини, и затова те разделят мозъка от тялото. Мозъкът няма да има тяло, което да сменя. Тялото няма да има мозък, който да желае нещо.

– Удивително е, Ендрю – продължи Пол, – влиянието, което оказваш върху историята на роботите. Твоята дарба да твориш накара „Ю. С. Роботс“ да направят роботите по-прецизни и специализирани; от твоята свобода последва основаването на принципа за правата на роботите; настояването ти за тяло на андроид накара „Ю. С. Роботс“ да разделят тялото от мозъка.

– Предполагам, че накрая – каза Ендрю – корпорацията ще произведе един огромен мозък, който ще контролира милиарди тела на роботи.

– Мисля, че си прав – съгласи се Пол. – Но не смятам, че ще се случи по-рано от един век и няма да съм жив да го видя. Фактически може да не доживея и до следващата година.

– Пол! – извика Ендрю разтревожен.

Пол потрепери.

– Ние сме смъртни, Ендрю. Не сме като тебе. Това няма особено значение, но може би ще е важно да те уверя в едно нещо. Аз съм последният човек от фамилията Мартин. Имам роднини, произхождащи от пралеля ми, но те не се броят. Парите, които имам като собствени, ще оставя във фирмата на твое име и доколкото

някой може да предвижда бъдещето, ти ще си осигурен материално.

– Не е необходимо – каза с труд Ендрю. През цялото време не можеше да свикне със смъртта на членовете на семейство Мартин.

– Да не спорим – парира Пол. – Така трябва да бъде. Над какво работиш сега?

– Проектирам система, която да позволява на андроидите – на мене – да извличат енергия от изгарянето на въглехидрати, вместо от атомни батерии.

Пол вдигна вежди.

– Така че да дишат и ядат?

– Да. Изобретил съм горивна камера за катализно управлявано разпадане.

– Но защо, Ендрю? Атомната батерия е безкрайно по-добра.

– В някои отношения може би, но тя не е човешка.

15.

Изискваше време, но Ендрю го имаше. На първо място не искаше да прави нищо, преди Пол да умре на спокойствие.

Със смъртта на правнука на Сър Ендрю се почувствува изложен повече на враждебния свят и по тази причина беше най-добре да следва пътя, който отдавна бе избрал.

Не беше съвсем сам. Ако човек умираше, фирмата „Файнголд и Мартин“ живееше, фирмата имаше насоките си и ги следваше. Под закрилата на фирмата Ендрю продължаваше да бъде здрав. В замяна на големия годишен хонорар, който получаваха, „Файнголд и Мартин“ се включи в разглеждането на юридическия аспект на новата горивна камера.

Когато настъпи време Ендрю да посети „Юнайтед Стейтс Роботс енд Мъкеникъл Мен“, той отиде сам. Веднъж бе ходил със Сър и веднъж с Пол. Този път – третия – беше сам и приличаше на човек.

„Ю. С. Роботс“ се бе изменила. Заводът, откъдето идваше продукцията, беше преместен на широка космическа станция.

Директор на Изследователския отдел беше Алвин Магдескю, мургав човек с тъмна коса и малка остра брада, който носеше над кръста си само една лента на гърдите, както изискваше модата. Ендрю от своя страна бе добре облечен по старомоден начин от преди няколко десетилетия.

– Аз ви познавам, разбира се – каза Магдескю. – И се радвам да ви видя. Вие сте нашият най-забележителен продукт. Какво искате сега?

– Да съм още по-малко робот. Тъй като съм достатъчно органичен, искам органичен източник на енергия. Нося планове...

Магдескю не ги прехвърли набързо. Може би отначало имаше подобно намерение, но се задълбочи и стана по-внимателен. Накрая каза:

– Това е забележително, гениално. Кой го е измислил?

– Аз – отвърна Ендрю.

Магдескю го погледна остро:

– Това ще изисква основна промяна в тялото ви и ще бъде само опит, тъй като никога преди не е било правено. Аз съм против. Останете такъв, какъвто сте.

Лицето на Ендрю имаше ограничени възможности за изразяване, но нетърпението се показва в гласа му.

– Доктор Магдескю, вие изпускате целия смисъл на работата. Вие нямате избор, освен да се съгласите с искането ми. Ако такива органи могат да се вградят в тялото ми, те ще могат също така да се присаждат и в човешки тела. Тенденцията да се удължи животът на човека с изкуствени органи вече се забелязва. Няма по-добри устройства от тези, които аз съм конструирал. А факт е, че аз контролирам патентите посредством фирмата „Файнголд и Мартин“. Ние можем спокойно да се включим в бизнеса за наша сметка и да разработим такива изкуствени органи, които накрая да дадат на хората много от качествата на работите. Тогава вашият собствен бизнес ще пострада.

Но ако вие ме оперирате сега и се съгласите да го извършвате при подобни обстоятелства и в бъдеще, ще получите разрешение да използвате патентите и ще контролирате технологията както на роботите, така и на протезите на хората. Лицензът обаче няма да ви бъде даден, естествено, преди първата операция да бъде извършена успешно и преди да мине достатъчно време, за да се докаже, че наистина е успешна.

Ендрю едва чувствуваше задръжката на Първия Закон по отношение на строгите условия, които поставяше на един човек. Беше се научил да разсъждава, че това, което изглеждаше жестокост, можеше да се окаже след време милост.

Магдескю сякаш бе зашеметен.

– Не съм само аз, който може да решава в такъв случай – каза той. – А решението на корпорацията ще иска време.

– Аз мога да почакам известно време – каза Ендрю – Но само в разумни граници.

16.

Решението отне само известно време и операцията беше успешна.

– Аз бях против операцията, Ендрю – каза Магдеску. – Но не по причина, за каквато можеш да си мислиш. Ни най-малко не бях против експеримента, ако беше върху някой друг. Не ми се нравеше да рискувам твоя позитронен мозък. Сега, когато позитронните ти връзки са във взаимодействие със симулирани нервни възли, щеше да бъде трудно да се спаси незасегнат мозъкът ти, ако тялото се повредеше.

– Вярвам в умението на екипа на „Ю. С. Роботс“ – отвърна Ендрю. – И сега мога да ям.

– Добре, можеш да гълташ дървено масло. Това ще изисква редовно почистване на горивната камера, както ти обясних. Както мисля, по-скоро ще бъде неудобство.

– Може би ако не смятах да продължа нататък. Самопочистването не е невъзможно, фактически работя над устройство, което ще обработва твърда храна, съдържаща негорими съставки – несмилаема храна, която ще трябва да бъде отстранена.

– Тогава ще трябва да разработиш и анус.

– Еквивалентът му.

– Какво още, Ендрю?

– Всичко останало.

– И полови органи ли?

– Ако ще съответствуват на плановете ми. Тялото ми е като платно, на което имам намерение да нарисувам...

Магдескю чакаше изречението да бъде довършено, но тъй като не дочака това да стане, го допълни сам.

– Човек?

– Ще видим – каза Ендрю.

– Амбицията ти е слаба, Ендрю – укори го Магдескю. – Ти си подобър от човек. Ти започна да регресираш, от момента, когато се реши за органичното.

– Мозъкът ми не пострада.

– Не. Допускам, че си прав. Но, Ендрю, цялото ново ориентиране към изкуствените органи стана възможно благодарение на твоите патенти, които се продават с твоето име. Ти си признат за откривателя им и си награден заради тях – такъв, какъвто си. Защо ще продължаваш да си играеш с тялото си?

Ендрю не отговори.

Почестите последваха, Той прие да стане член на много научни дружества, включително на тези, които се бяха посветили на новата наука, основана от него: тази, която той бе кръстил робобиология, но която бе наречена простетология¹.

На сто и петдесетата годишнина от конструирането му се състоя тържествена вечеря, дадена в негова чест от „Ю. С. Роботс“.

Алвин Магдескю, вече пенсионер, дойде да възглави вечерята. Беше на деветдесет и четири и живееше, защото бе приел да му се присадят изкуствени органи, които между другото допълваха функциите на черния дроб и на бъбреците. Вечерята достигна кулминационната си точка, когато Магдескю, след къса и прочувствена реч, вдигна наздравица за „Сто и петдесетгодишния робот“.

Ендрю беше направил нови мускули на лицето си, които да могат да изразяват ред чувства, но седя тържествено пасивен по време на цялата церемония. Не му харесваше да бъде Сто и петдесетгодишен робот.

17.

Простетологията бе причината, която най-накрая накара Ендрю да напусне Земята. В десетилетията, които последваха чествуването на сто и петдесетгодишнината, в много отношения Луната заприлича повече на земен свят, отколкото самата Земя, с изключение на силата на притеглянето. В подземните ѝ градове населението беше доста гъсто.

Изкуствените органи там трябваше да се съобразяват с по-малката сила на тежестта и Ендрю прекара пет години на Луната в работа с местните простетолози, за да направи необходимите приспособления.

Върна се на Земята, която беше банална и спокойна в сравнение с Луната. Посети кантората на „Фейнголд и Мартин“, за да съобщи за завръщането си.

Сегашният шеф на фирмата, Саймън Де Лонг, се изненада.

– Казаха ми, че се връщате, Ендрю – той едва не каза „мистър Мартин“, – но ви очаквахме не по-рано от следващата седмица.

– Ставам нетърпелив – каза Ендрю рязко. Безпокоеше се да започне със същината на въпроса. – На Луната, Саймън, бях отговорен за изследователски екип от двадесет учени, които бяха хора. Давах заповеди, които никой не обсъждаше. Лунните работи се отнасяха към мен като към човешко същество. Защо тогава не съм човек?

Де Лонг го погледна предпазливо.

– Мой скъпи Ендрю – започна той, – както ти току що обясни, към теб са се отнасяли като към човек – и роботите, и хората. Следователно *de facto* ти си човек.

– Да си човек *de facto* не е достатъчно. Не искам да се отнасят към мене така, а да бъде официално признат за такъв. Искам да бъде човек *de jure*.

– Това е друг въпрос – каза Де Лонг. – Тук ще се сблъскаш с човешките предразсъдъци и с несъмнения факт, че колкото и да си подобен на човек, ти **не** си такъв.

– В какъв смисъл? – попита Ендрю. – Имам формата на човек и органи, съответни на човешките. Фактически моите органи са идентични с някои от тези на човек с протези. Работейки за развитието на изкуството, литературата и науката, аз допринесох за обогатяването на човешката култура толкова, колкото никой жив сега човек. Какво повече може да се иска?

– Аз лично не бих искал нищо повече. Проблемът е, че ще трябва акт на Световната легислатура, за да бъдеш признат за човек. Честно казано, не мисля, че това ще стане.

– С кого от Легислатурата мога да говоря?

– С председателя на Комитета за наука и техника, може би.

– Можеш ли да уредиш среща?

– Но ти едва ли се нуждаеш от посредник. С твоето положение...

– Не. **Ти** ще го уредиш! – Ендрю дори не забеляза, че дава категорично заповед на човек. Беше свикнал с това на Луната. – Искам той да разбере, че фирмата „Фейнголд и Мартин“ е зад гърба ми в това дело до края.

– Ще направя каквото мога – каза Де Лонг.

18.

Председателят на Комитета за наука и техника беше жена. Прозрачните ѝ дрехи, закриващи това, което тя искаше да скрие, с блясъка си я правеха да изглежда като покрита с пластмаса.

– Поддържам ви в желанието ви за пълни човешки права – каза тя. – В историята е имало случаи, когато части от човешкото население са се били за пълни човешки права. Какви права обаче можете евентуално да искате, които още нямате?

– Много просто – правото ми на живот. Като робот мога да бъда разглобен по всяко време.

– Понякога човек може да бъде екзекутиран.

– Екзекуция може да последва само след съдебен процес. За моето разглобяване не е необходимо да има присъда. Само думата на властен човек стига, за да ме унищожи. От друга страна... – Ендрю отчаяно се опита да не покаже и намек от молба, но изкусно изработените приспособления за човешко изражение и тон на гласа го издадоха. – Истина е, че искам да бъда човек. Искал съм го през цялото време, за което се изредиха шест поколения на хората.

Жената го погледна с тъмните си симпатични очи.

– Легислатурата може да прокара закон, който да би провъзгласи за такъв. Те могат да изкарат закон, с който дори каменна статуя да бъде обявена за човек. Дали наистина ще го направят обаче и в двата случая е малко вероятно. Винаги има елемент на подозрение към роботите.

Тя седна и на челото ѝ се появиха бръчки.

– В действителност, ако въпросът се разпали много, може да се породи особено мнение в Легислатурата и в обществото относно разглобяването, за което споменахте. Отстраняването ви може да се окаже най-лесният начин да се разреши проблемът. Преценете този случай, преди да се решите да действувате.

– Никой ли няма да си спомни за технологията на протезите – каза Ендрю, – нещо, което е почти изцяло мое?

– Може да ви изглежда жестоко, но няма. Дори да го направят, то ще бъде срещу вас. Ще кажат, че сте мислили само за себе си. Ще кажат, че е част от кампанията да се роботизират хората или очовечат роботите, и в двата случая ще бъде лошо и порочно. Мистър Мартин, оставете живота си, какъвто е.

Тя стана и до седналата фигура на Ендрю изглеждаше дребна и почти като дете.

– Ако реша да се боря да стана човек – попита Ендрю, – ще бъдете ли на моя страна?

Тя помисли, после каза:

– Ще бъда, доколкото мога. Ако по някое време се появи такова положение, което заплашва политическото ми бъдеще, може да се наложи да ви изоставя, тъй като тогава резултатът няма да съвпада с истинската ми вяра. Опитвам се да бъда честна с вас.

– Благодаря ви, аз няма да искам повече. Възнамерявам да се боря, каквито и да са последствията, и ще искам помощта ви само докато можете да ми я дадете.

19.

Борбата не беше открита. „Файнголд и Мартин“ съветваха за търпение и Ендрю мърмореше сърдито, че имал безкраен запас от

него. После „Фейнголд и Мартин“ започнаха кампания да стеснят и ограничат полето на борбата.

Те направиха процес за отхвърляне на задължението да се плащат дългове към индивид с изкуствено сърце, основавайки се на твърдението, че притежаването на орган на робот премахвало човечността и заедно с нея конституционните права на човека.

Те се бореха за това умело и упорито, като губеха на всяка крачка, но винаги по такъв начин, че принуждаваха решението да бъде колкото се може по-широко и тогава подаваха жалба до Световния съд, за да го прокарат така и там.

Това отне години и милиони долари.

Когато окончателното решение бе обявено, Де Лонг даде по случай официалната загуба тържество, подобаващо за победа. Естествено, Ендрю присъствуваше на тържеството в кантората.

– Направихме две неща, Ендрю – каза Де Лонг, – и двете са добри. Преди всичко установихме факта, че какъвто и да е броят на изкуствените органи в човешкото тяло, то не престава да бъде човешко. Второ, настроихме общественото мнение по въпроса така, че понятието човек да се интерпретира широко, тъй като не съществува човек, който да не се надява да получи протези, ако те ще запазят живота му.

– Мислиш ли, че сега Легислатурата ще ме признае за човек? – попита Ендрю.

Де Лонг се почувствува неудобно.

– Колкото до това, не мога да бъда оптимистичен. Остава един орган, който Световният съд употреби като критерий за човек. Човешките същества имат органичен клетъчен мозък, а роботите

платиноиридиев позитронен мозък, ако въобще имат такъв. А ти сигурно имаш позитронен мозък. Не, Ендрю, не гледай така! Липсва ни познанието да копираме дейността на клетъчен мозък с изкуствена структура, достатъчно близка до органичния вид, за да позволят той да попадне в решението на съда. Дори ти не можеш да го направиш.

– Какво да направим тогава?

– Можем да опитаме, разбира се. Председателката на Комитета за наука и техника ще е на наша страна, както и много от конгресмените. В този случай Президентът ще бъде несъмнено с мнозинството на Легислатурата.

– Ще имаме ли мнозинство?

– Не, далеч сме от него. Но можем да го спечелим, ако обществото пожелае широката интерпретация на понятието човек да се отнася и за тебе. Шансът е малък, но ако не желаеш да се откажеш, ще трябва да рискуваме.

– Не желая да се отказвам.

20.

Председателката на Комитета за наука и техника, все още член на Конгреса, беше много по-стара, отколкото когато Ендрю я видя за пръв път. Прозрачното ѝ облекло бе изчезнало отдавна. Косата ѝ сега бе прибрана и дрехите ѝ бяха цилиндрични. Ендрю носеше все още облекло, което, доколкото позволяваха границите на разумния вкус, бе близко до стила, преобладаващ преди повече от век, когато той за пръв път облече дрехи.

– Стигнахме докъдето можахме, Ендрю – каза тя. – Ще опитаме още веднъж след почивката, но – за да бъде честна – загубата ни е

сигурна. Всичките ми предишни усилия ми донесоха само сигурен провал в приближаващата конгресна кампания.

– Знам – каза Ендрю, – и това ме прави нещастен. Ти ми беше казала веднъж, че ще ме изоставиш, ако се случи нещо подобно. Защо не го направи?

– Всеки може да измени мнението си. Да те оставя ми се видя някакси много висока цена, която трябва да платя само за още един мандат. Аз съм в Легислатурата повече от четвърт век. Това е достатъчно.

– Няма ли начин да променим мненията на другите?

– Успяхме с всички, които разсъждаваха. Останалите – болшинството – не могат да се отърват от чувството си на антипатия.

– Антипатията като емоция не е сериозна причина да се гласува по този или онзи начин.

– Знам, Ендрю, но те не поставят разума си над чувствата.

– Всичко се свежда до мозъка – каза Ендрю предпазливо. – Но трябва ли да го оставим на нивото на клетки срещу позитрони? Няма ли начин да се даде определение според действието? Трябва ли да казваме, че мозъкът е направен от това или онова? Не можем ли да определим мозъка като нещо, което е способно да мисли на известно ниво?

– Няма да стане. Твоят мозък е направен ръчно, човешкият не е. Твоят е конструиран, техният се е развивал. За всеки човек, който възнамерява да поддържа бариерата между себе си и робот, тези разлики са стоманена стена, висока миля и толкова дебела.

– Ако можехме да стигнем до източника на антипатията им – самия източник на...

– След всичките години, които си живял, ти все още се опитваш да разбереш човека. Бедни Ендрю, не се сърди, но роботът в тебе те води в тази насока.

– Не знам – каза Ендрю. – Ако мога да се доведе...

* * *

Ако можеше да се доведе...

Знаеше отдавна, че може би ще стигне до това, и накрая отиде при хирург. Намери такъв, достатъчно сръчен за дадената работа, което означаваше робот-хирург, тъй като в случая на сръчността и намеренията на нито един човек-хирург не можеше да се вярва.

Хирургът не можеше да е извършвал операцията върху човек. Така че Ендрю, след като отлагаше решаващия момент с тъжни въпроси, които отразяваха вътрешния му смут, отстрани Първия закон, казвайки:

– Аз също съм робот.

После продължи толкова строго, колкото се бе научил да използва думите дори към хора през последните десетилетия:

– **Заповядвам** ти да извършиш тази операция върху мен.

При отсъствието на Първия Закон така строго дадена заповед от някой, който изглеждаше като човек, задействува Втория Закон достатъчно, за да свърши работата.

21.

Ендрю беше сигурен, че чувството му за слабост бе напълно въображаемо. Беше се оправил от операцията. Все пак той се подпираше на стената, като се стараеше да не го прави много явно.

– Крайното гласуване ще бъде тази седмица, Ендрю – каза председателката на Комитета за наука и техника. – Няма да мога да го отлагам повече и ще трябва да загубим...

– Благодарен съм ти за умението да отлагаш – отвърна Ендрю. – Даде ми времето, от което имах нужда, и аз поех риска, както трябваше.

– Какъв риск? – попита загрижено жената.

– Не можех да го кажа нито на теб, нито на хората от „Фейнголд и Мартин“. Бях сигурен, че ще ме спрат. Виж какво, щом мозъкът е причината главно за различие, не е ли най-вече по въпроса за безсмъртието? Кой се интересува в същност как изглежда мозъкът, как е устроен или как се е развивал? От значение е, че мозъчните клетки умират, **трябва** да умрат. Дори ако всеки друг орган от тялото е поддържан или заменен, мозъчните клетки, които не могат да бъдат сменени, без да се промени и следователно да се убие личността, трябва накрая да умрат.

Моите позитронни връзки издържаха близо два века без забележима промяна и могат да издържат още векове. Не е ли **това** основната пречка? Хората могат да търпят безсмъртен робот, тъй като няма значение колко дълго работи една машина. Те обаче не могат да приемат безсмъртен човек, след като собствената им смърт е поносима само докато е валидна за всички. И по тази причина те не могат да ме направят човек.

– Накъде клониш, Ендрю?

– Аз отстраних този проблем. Преди десетилетия позитронният ми мозък беше свързан с органични нерви. Сега една последна

операция поправи тази връзка така, че бавно, съвсем бавно, потенциалът на мозъка ми ще спадне.

– Означава ли това, че така си направил, за да умреш, Ендрю? Не може да си го сторил. Би нарушил Третия Закон.

– Не – каза Ендрю. – Аз избрах между смъртта на тялото ми и смъртта на желанията и целите ми. Да оставя тялото да живее за сметка на смъртта на нещо по-ценно, би означавало нарушение на Третия Закон.

– Ендрю, няма да помогне. Върни го обратно.

– Не може. Прекалено много е навредено. Остава ми да живея повече или по-малко от година. Ще издържа до двестагодишнината от конструирането ми.

– Ендрю, ти си глупак.

– Ако ще ме направи човек, заслужава си. Ако не, ще сложи край на борбата и пак ще си заслужава.

22.

Странно беше как тази последна постъпка завладя въображението на света. Всичко, което Ендрю бе направил преди, не им бе повлияло. Но накрая той бе приел дори смъртта, за да бъде човек, и жертвата беше прекалено голяма, за да бъде отхвърлена.

Финалната церемония беше определена, съвсем преднамерено, за двестагодишнината. Световният президент трябваше да подпише акта и да го направи закон.

Ендрю седеше на подвижен стол. Все още можеше да върви, но само клатушкайки се.

Гледан от цялото човечество, Световният президент каза:

– Преди петдесет години бяхте обявен за Сто и петдесетгодишен робот, Ендрю. – След пауза той продължи с по-тържествен тон: – Днес ви обявяваме за двестагодишен Човек, мистър Мартин.

И Ендрю, усмихвайки се, протегна ръката си да стисне тази на Президента.

23.

Мислите на Ендрю бавно се разпръскваха, докато той лежеше в леглото.

Отчаяно се залови за тях. Човек! Той беше човек! Искаше това да е последната му мисъл. Искаше да се разтвори, да умре – с нея.

Отвори още веднъж очите си и за последен път разпозна председателката на Комитета за наука и техника, която чакаше. Имаше и други, но те бяха само сенки, неразличими сенки. Само жената оставаше извън настъпващата сивота. Бавно, постепенно, той вдигна ръката си към нея и съвсем слабо и неясно усети, че тя я взе.

Тя чезнеше в очите му, когато последните му мисли изтекоха.

Но преди да изчезне напълно, една последна бегла мисъл му дойде и остана за момент в съзнанието му, преди всичко да спре.

– Малка Мис... – промълви той, прекалено слабо за да бъде чуто.

¹ Наука за протезите (бел. прев.)

Ковчегът

Фантастичен разказ

Николай Гуданец

Преди всичко, момче, на кораба трябва да има чистота и пълен екологичен баланс. Никой никого да не яде, да не тормози, да не завъжда потомство, разбра ли? Видиш ли таквоз безобразие – и хайде при мене, пък аз ще се разправам с тях. Ти недей да се занимаваш. За изяждане – може и да не те изядат, ама да те осакатят могат.

Седни де, не се стеснявай. Ей тука, на чувала с фуража. Ще ми викаш, без всякакви церемонии, чичо Крунк. То, наистина, намират се разни сукалчета, дето трябва да взема хубавичко да им дръпна ушите, че ми викат „стария свирчо“. Ама ти нали не си от тях? Та, значи, чичо Крунк – и толкоз.

Миналия месец пак имахме един стажант като тебе. Щурманът нямаше кога да се занимава с него и, то се знае, пробутаха ми го на мене в трюма. От интелигентен по-интелигентен помощник излезе, демек, нали разбираш, за нищо не го биваше. Не че клинчеше, просто все гледаше повече да измисля, пък по-малко да работи. Наместо да изтърка трюма както трябва, тоя калпазанин да вземе да домъкне от жилищната част робота-чистач. Че като видяха животинките робота, че като изпаднаха в една истерика! Щипачките се разкрещяха, змиглавът от страх цялата си клетка изпоцапа, а пък опашедонтът от Ханенбейзе строши решетката, хвана робота и го изяде. Ветеринарят сетне два дена му ряза корема с автогена да

изкара корабното имущество. Ей го там, опашедонтът, зад терариума. Не бой се, сит ли е – кротува.

Та да се разберем – никакви работи. Ей туй нещо тук, синко, се казва четка. Сигур никогаж не си виждал таквоз? Знам аз. Нищо, ще свикнеш, проста работа е. Зъбат ли е звярът – не се пъхай в клетката при него; измиваш пода с маркуча – и толкоз. А пък онуй триглавото животно, дето прилича на дракон, отдалеч го заобикаляй. Пламък плюе.

Ти, гледам, си кротко момче, схватливо. Слушай ме като да съм ти родна майка и не развивай самодейност. Оня, другият стажант, разбираш ли, решил да боядиса клетките. Уж за добро го беше намислил, ама щом влязъл при гигантския скункс от Тамалта, туй животно тъй го наредило, че здраве му кажи. Уж на всичко съм навикнал, ама пак ми се повдигаше, щом наближеше към мене. Пък той, горкият, чак се къпеше в одеколон – и пак полза никаква. Просто противогаз да носиш. Такива ми ти работи.

Ти какво рипаш тъй? Що скочи, викам? Не се тревожи, той чупикамъкът тъй си крещи. От скука. Стой си спокойно. Ще покрещи час-два и ще млъкне.

Та какво ти разправях? А, да. Аз, значи, съм тука на Ковчега от най-напред, още откак академик Фукс я измисли таз програма за спасяване на редки животни. Имаше едно време една планета Пиритея и там гъмжеше от какви ли не птици. Че като я бяха заизучавали – надлъж и нашир и всякак другояче. На всяка животинка се падаше по един професор, че и куп дисертанти, да не приказваме пък за студентите и лаборантите. Тъй и щяха да си развиват науката до ден днешен за радост на всинца ни, ама един

хубав ден в Пиритея се бухна един възголям астероид. Здравата я раздруса и половин континент отиде по дяволите. То туй още нищо не е, ама промени се наклонът на оста ѝ към еклиптиката, разтопиха се полярните шапки и настана, значи, на Пиритея същински всемирнен потоп. Та тогаз Фукс предложи програмата си. Да се откарат птиците и другата фауна и да се заселят на някоя подходяща планета. На академичка какво му е, него откога го изяде птицегушерът и бюст му сложиха на Главния космодрум. Пък ний и досега караме всякакви гадини – най-напред от Пиритея, сетне от една планета, дето изгасна слънцето, сетне откъде ли не още.

Да речем, от Миранда. Взе Галактическият съвет решение да се използва цялата планета за добив на руда. А пък ний, значи, да извозим от нея всичката биосфера. Тя таз биосфера ей до тука ми дойде. Взехме например от Миранда червени термити. Като ги товарехме, спяха зимен сън. Добре, ама по време на полета мравоците взели че се събудили. Изпогризали си ходове, съсипали кажи-речи половин дузина преградни стени, намърдали се в запасния двигател и изгълтали там всичкия уран. Пак добре, че не са стигнали до основния реактор. С течен хелий сме ги замразявали, поразниците.

Или пък Алмар. Там стана такваз една история – не ти е работа... Трябва да си чувал? Как тъй не си? Ами че нея цялата Галактика я знае.

Ти какво се свиваш? Е, да, правичката да си кажем, бива си я миризмата тук. Не си ли свикнал – случва се и да припаднеш. Я дръж манерката, сръбни си. Не пиеш ли? Тука вече бъркаш.

Та на Алмар отглеждаха зеле. Ама пък зеле за чудо и приказ ставаше, зелките колкото мене големи. И всичко вървеше по мед и масло, ама появиха се десетоножки. Таквиз едни буболечки, колкото молив. Разплодиха се – нямат чет и брой, омитат зелето до корен и никакви химикали не ги трябва. Тогаз професорите хоп – почесват се по темето и решават да развъдят на Алмар едрогущести тукани. Речено-сторено, развъдиха ги без мяра и помен не остана от десетоножките. Да, ама и от сините педомерки. И щом изчезнаха педомерките, взеха да измират от глад четирикрилите гъски. Тогаз взеха да трепят туканите, да развъждат педомерки и да спасяват гъските, щото те наторяват дъбовите горички, дето растат дълбачките в симбиоза с пълзящия брадавичник, дето хаврите се хранят с него. А пък с хаврите шега не бива. И като захвана една бъркотия! Дето викаше моята бабичка, муцуната измъкнеш – опашката затыне. Като взеха да измират зъбодухците, долетяхме и ний с Ковчега. Гледаш наоколо – пустош. Цялата планета плешива, само някое и друго окаяно хайванче крета по пясъка. Даже и наполовина не напълнихме трюма – толкоз малко живинки бяха останали. Да видиш ти едно зеле.

Ами тъй, значи. Ей ти четката, парцала, кофата. Вझे ли да ти прилошава – ей там има едно синьо кранче. Отваряш го и дишаш кислород. Ушите можеш да си затыкнеш с памук.

Аз съм в съседния отсек, тъй че не бой се. Много не се помайвай, че работа ни чака. То се знае, най-важното е да измиеш, ама наглеждай и животинките.

Пази боже да вземат да въдят малки. Че то през един от рейсовете двуглавата питоница роди от тръстиковия бодливец.

Малките и те взеха да се плодят. Кажиречи всеки ден – ново попълнение. И толкоз издръжливи се оказаха, мръсниците, от нищичко не мрат. Най-сетне снихме метеоритното оръдие от подставката му, довлякохме го всички заедно в трюма и ги изпостреляхме гадините. Инак щяха да излапат биосферата от две планети, че и мене с нея. Оръдието си остана тук – за всеки случай. Върши ни работа, макар да го използваме рядко. Ти без мене хич не го пипай, че то да пробиеш с него обшивката на кораба – от туй по-лесно няма, разбра ли?

А, и още нещо. Ти, синко, по-далечко стой ей от оназ клетка там. В нея държим най-злобните и опасни твари в цялата Галактика. Те просто са чалдисали, тез двукраки войничета. Изпотрепали са се помежду си и цялата си планета открай докрай съсипали. Останали са всичко на всичко три екземпляра. Отваряй си очите на четири с тях. Вчера като ги хранех, нещо се записах и едното войниче само дете не ми откъсна горното пипало.

Хайде, аз да вървя. Заприказвах се тука с тебе, пък нали трябва и хрипкавеца да храня. По някое време ще намина да видя как ти върви работата.

Чичо Крунк стана, пое с пипалата си торбата и изпълзя към съседния отсек. Стажантът хвана четката с щипките си и се зае да чисти, като се мъчеше да не обръща внимание на клетката с двукраките войничета, които размахваха юмруци и се караха с пресипнали гласове на своя непознат език.

Картофи, звезди и учени
или двадесет и петото пътешествие на Ийон Тихи
Фантастичен разказ

Станислав Лем

Един от главните ракетни маршрути в съзвездието Голямата мечка свързва планетите Мутрия и Латрида. Той заобикаля каменистата планета Таирия, радваща се сред пътешествениците на най-лоша слава. Виновни за всичко са орляците скални блокове, които я обкръжават. Цялата тази околност дава представа за първичния хаос и ужас; дискът на планетата едва-едва просветва иззад каменните облаци, непрекъснато пронизвани от светкавици и разтърсвани от грохота на сблъскващите се каменни отломъци.

Преди няколко години пилотите, летящи по курса между Мутрия и Латрида, започнаха да разказват за някакви страховити твари, които изникват ненадейно от кълбящите се над Таирия вихрушки, нападат ракетите, като ги оплитат с дългите си пипала и се стараят да ги отмъкнат към мрачните си леговища. На първо време всичко свършваше с уплахата на пътниците. Но не след дълго се разнесе вестта, че тези твари нападнали един пътешественик, когато той се разхождал след вкусния обяд. Длъжен съм да кажа, че в тази история има доста преувеличения, тъй като споменатият пътешественик (когото аз добре познавам), просто бил полял скафандъра си с чай и го бил провесил през люка да съхне, а в този миг долетели странни извиващи се същества и го отмъкнали.

В крайна сметка тези слухове така възбудиха духовете на близките планети до една, че специална експедиция отиде да изследва околностите на Таирия. Някои от членовете на експедицията твърдяха, че уж са видели под дълбините на облаците на Таирия подобни на змии или октоподи създания, обаче техните наблюдения не бяха потвърдени и след месец експедицията, на която не достигна смелост да се спусне в мрачните райони на силициевите облаци на Таирия, се завърна на Латрида. Сетне бяха организирани и други експедиции, но нито една от тях не даде резултат.

Най-после смелият Ас Мурбрас, прочутият звезден трапер, се насочи към Таирия лично на лов за загадъчните страшилища, придружен от две кучета със скафандри. След пет дни той се завърна сам, изтощен като сянка. Разказваше как близо до Таирия от каменния облак изневиделица изскочили безброй чудовища, които оплели с пипалата си кучетата и самия него; храбрият ловец извадил ножа си и, нанасяйки удари, както му падне, успял да се освободи от смъртоносните обятия, без да може да помогне, за съжаление, на кучетата. Следите от сблъсъка личеха по скафандъра на Мурбрас – и отвън, и отвътре, а на няколко места по него бяха полепнали нещо като зелени парцалчета, нещо като влакнести стебла. Колегиум учени ги изследва добросъвестно и заключи, че това са късчета от прекрасно познатия на Земята многоклетъчен организъм *Solanum tuberosum* – многосеменна клубенова система, която испанците бяха пренесли от Америка в Европа през XVI век. Тази информация беше достатъчна, за да накара духовете да закипят, а трудно може да се опише какво пък

стана, когато някой преведе научните изводи на простосмъртен език и се оказа, че по скафандъра на Мурбрас има парченца от стеблата на картофи.

Обвинен, че четири часа се е сражавал с картофи, засегнат до дъното на душата си от това подозрение, храбрият звезден трапер поиска от колегиума да опровергае тази гнусна клевета, но учените заявиха, че не могат да оттеглят дори една-едничка дума. Атмосферата се нагорещи. Бяха създадени партии на картофобите и картофилите; те обхванаха най-напред Малката, а после и Голямата мечка. Противниците си разменяха най-тежки оскърбления. Но всичко това беше нищо в сравнение с последвалите събития, когато в спора се включиха философите. От Англия, Франция, Австралия, Канада и Съединените щати пристигнаха най-изтъкнатите теоретици на човешкото познание и представители на чистия разум, а резултатите от тяхната дейност бяха просто изумителни.

Физикалистите изследваха всестранно проблема и заявиха, че когато две тела, А и Б, се движат, еднакво вярно е да се каже, че А се движи спрямо Б или че Б се движи спрямо А. Понеже движението е относително, с еднакво основание може да се твърди, че човекът се движи спрямо картофа или че картофът се движи спрямо човека. Следователно въпросът дали картофите могат да се движат е безсмислен, а целият проблем – имажинерен, тоест, изобщо не съществува.

Семантиците заявиха, че всичко зависи от начина, по който разбираме думите „картоф“, „е“ и „подвижен“. Тъй като тук ключът е оперативната връзка „е“, именно тя трябва да се изследва

задълбочено. След което те пристъпиха към разработване на Енциклопедия на Космическата Семасиология, като посветиха първите четири тома на разшифроване на оперативното значение на думата „е“.

Неопозитивистите заявиха, че ние разполагаме непосредствено не с картофени стебла, а със стеблата на сетивните възприятия – след което създадоха логични символи, означаващи „стебло на възприятие“ и „стебло на картоф“, съставиха само от алгебрични знаци специални системи уравнения и изписаха цели морета мастило, за да достигнат до математически точния и изключващ всякакви съмнения резултат, че $0=0$.

Томистите заявиха, че бог е създал природните закони, за да има възможност да прави чудеса, защото чудото е нарушение на природния закон, а там, където няма закони, няма какво да се нарушава. В разглеждания случай картофите се движат, щом такава е волята на Всевишния, но не се знае дали това не са фокуси на проклетите материалисти, които се опитват да дискредитират църквата; следователно, трябва да се изчака решението на Ватиканската курия.

Неокантианците заявиха, че предметите са продукт на духа, а не познаваеми обекти; ако разумът създаде идеята за подвижен картоф, то подвижният картоф ще съществува реално. Същевременно това е само първото впечатление, понеже духът е толкова непознаваем, колкото са непознаваеми и неговите творения; затова и тук нищо не се знае.

Холисто-плуралисто-бихейвористо-физикалистите заявиха, че както е известно от физиката, закономерностите в природата се

подчиняват само на статистически закони. Така както не е възможно с абсолютна точност да се предвиди траекторията на един единствен електрон, също така не може да се предвиди със сигурност какво ще бъде поведението на един единствен картоф. Досегашните наблюдения ни учат, че човекът е изкопавал и подритвал картофи милиони пъти, обаче не е изключено да се разменят и сега картофът да подритне човека.

Самотният мислител от школата на Ръсел и Райхенбах, професор Урлипан, подложи на унищожителна критика всички тези изводи. Той заяви, че човекът няма сетивни възприятия – нали никой не забелязва сетивните възприятия на масата, а само самата маса; но понеже, от друга страна, е известно, че за външния свят не ни е известно нищо, то не съществуват нито външни явления, нито сетивни възприятия. „Няма нищо – заяви професор Урлипан. – Ако някой е на друго мнение, греши.“ Следователно, за картофите не можеше да се каже нищо, но поради съвършено различни причини, отколкото твърдяха това неокантианците.

Докато Урлипан работеше неуморно, без да напуска жилището си, пред което го очакваха картофобите с изгнили картофи, тъй като страстите се бяха разгорещили до невъзможност, на сцената се появи, или по-точно казано – на Латрида кацна професор Тарантога. Без да обръща внимание на безплодните диспути, той реши, както се полага на учен от най-чиста проба, да изследва тайната *sine ira et studio*. Първата му работа беше да посети най-близките до Таирия планети, където разпита местните жители. Така той научи, че загадъчните твари са известни под имената: компири, компари, барабои, барабоеци, барабойчя, картофели, патаци,

патати, картошки, компареци, компирчя. Тази информация даваше основания за задълбочени размисли, понеже съдейки по речниците, тези наименования до едно са синоними на обикновения картоф.

Тарантога вървеше към ядрото на загадката със заслужаващи възхищение упоритост и неуморна страст. Трябваша му пет години, за да създаде теория, обясняваща всичко.

Някога, много отдавна, в околностите на Таирия попаднал на метеоритен риф кораб, натоварен с картофи за жителите на Латрида. Корабът бил снет от рифа и довлечен на буксир със спасителни ракети на Латрида, а случката била забравена. Същевременно картофите, паднали на повърхността на Таирия, пуснали корени и започнали устремно да се развиват. Все пак, не бива да се забравя, че условията на съществуване били невъобразимо тежки: от небесните висини току падал каменен дъжд, смазващ младите стъбълца, а понякога и цели семейства. Затова оцелявали само най-съобразителните растения, които съумявали да се устроят на подходящо безопасно място. Получената вследствие тази селекция раса на съобразителни картофи се развивала все по-буйно. След редица поколения на тях им омръзнал заседналият начин на живот. В същото време загубили своята кротост и пасивност, тъй характерни за земните картофи, опитомени чрез грижливото отношение на хората. Те подивявали все повече и повече, докато станали хищници. Когато планетата станала тясна за всички, настъпила нова криза: младото поколение картофи било разкъсвано от стремежа за изява, мечтаело да извърши необикновени и съвършено неприсъщи на растенията

дела. Обръщайки поглед към небето, младите съзрели летящите каменни блокове и решили да се заселят на тях.

Ще стигнем много далече, ако трябва да изложи тук цялата теория на професор Тарантога, проследяваща как картофите се научили най-напред да летят (като размахвали листа), а после започнали да се издигат над атмосферата на Таирия, за да отседнат най-накрая на обикалящите около планетата скални отломъци. Във всеки случай, помогнало им и това, че благодарение на растителната обмяна на веществата можели да преживяват продължително време само с почерпената от слънчевите лъчи жизнена енергия. Докато не се главозамаяли и не започнали да нападат ракетите, които прелитали около планетата.

На мястото на Тарантога всеки изследовател би публикувал тази забележителна хипотеза и би останал да лежи на лаврите си. Обаче професорът реши да не си отдъхва, преди да е заловил поне един хищен картоф.

И така, след теоретичното разрешение дойде ред на практическата задача, не по-малко трудна за изпълнение. Знаеше се, че картофите дебнат в пукнатините на големите камъни. Да се спуснеш по следите им в подвижния лабиринт на устремно носещите се скали би било равно на самоубийство. От друга страна, Тарантога не искаше да застрелва картофа – целта му беше да го залови жив и здрав. Известно време кроеше планове за лов с хайка, но после отхвърли тези идея като не най-успешна и се спря на хрумване свършено оригинално, което сетне прослави широко името му. Реши да лови картофите с примамка. За тази цел купи в магазина за учебни принадлежности на Латрида най-големия

глобус, с който разполагаха – едно красиво лакирано кълбо с диаметър шест метра. Достави си и известно количество мед, общарско лепило и рибено масло, смеси ги добре в равни пропорции и покри равномерно повърхността на глобуса с получената смес. След това го привърза с дълго въже за ракетата си и полетя към Таирия. Приблизил на достатъчно разстояние, професорът се скри зад ръба на най-близката мъглявина и изхвърли въжето с примамката. Планът се основаваше на изключителното любопитство на картофите. Не мина и час и леко потрепване на въжето подсказа за нечие приближаване. Тарантога надникна предпазливо и видя как няколко картофа се насочват към глобуса, размахвайки стебла и разтърсвайки клубените си: очевидно го бяха взели за някаква неизвестна планета. Бързо набраха смелост, кацнаха върху него и се залепиха за повърхността му. Професорът тутакси издърпа въжето, привърза го към опашката на ракетата и полетя към Латрида.

Как да опиша ентусиазма, с който беше посрещнат храбрият и изобретателен изследовател? Поставиха заловените екземпляри заедно с глобуса в клетка и така ги показваха на публични места. Обхванати от ярост и паника, картофите размахваха стебла, тропаха с корени – разбира се, безполезно.

На другия ден при Тарантога пристигна колегиумът учени, за да му връчи почетен диплом и големия медал за заслуги, обаче професорът вече го нямаше. Той си беше свършил работата. И се беше оттеглил в неизвестна посока.

Великолепно знаех какво го беше накарало да замине така внезапно. Тарантога бързаше, понеже след девет дни имаше

уговорена среща с мен на Церулея. От своя страна по същото време аз се носех стремително към мястото на срещата от противоположната страна на Млечния път. С професора възнамерявахме да потеглим заедно към още неизследвания ръкав на Галактиката, разположен зад тъмната мъглявина в Орион. Не се познавахме лично; в стремежа си да се покажа като човек точен и държащ на думата си, изстисквах от двигателя максимална мощност. За съжаление, както често става, когато особено държим да не закъснеем, и този път едно непредвидено произшествие ми попречи. Някакво дребничко метеорче проби резервоара ми за гориво и заседна в ауспуха на двигателя, запушвайки го напълно. Без да му мисля много, облякох скафандъра, грабнах едно силно електрическо фенерче и необходимите инструменти и излязох от кабината навън. Докато изваждах метеора с клещите, без да искам, изпуснах фенерчето, а то мигновено отхвърча надалече и се понесе самостоятелно в космоса. Запуших дупката на резервоара и се върнах в кабината. Бях изразходвал вече почти целия си запас от гориво, не можеше и дума да става да преследвам фенерчето, но до Процития, най-близката планета, все пак успях да долетя.

Процитите са разумни същества. Много приличат на нас; единствената (несъществена, впрочем) разлика е, че краката им стигат само до коленете, а под тях се намират колела – не изкуствени, а неделима част от тялото им. Движат се доста бързо и просто е приятно да ги гледаш – все едно че са циркови артисти на велосипед с едно колело. Имат развита наука, особено ги увлича астрономията. Изследването на звездите е толкова широко разпространено, че всеки минувач, бил той стар или млад, не се

разделя никога с подръчния си телескоп. Там най-популярни са слънчевите часовници и да извадиш от джоба си на обществено място своя механичен часовник на тази планета се смята за неморална постъпка. Спомням си, като бях за първи път там, присъствувах на банкет в чест на стария Маратилитец, техният прочут астроном. От дума на дума стигнахме до някакъв астрономически проблем. Професорът ми възразяваше, дискусията ставаше все по-остра, старецът ме изпепеляваше с поглед и май малко оставаше да избухне. Ненадейно той скочи и хукна извън залата. Върна се след пет минути. Седна до мен кротък, усмихнат, спокоен като детенце. Бях заинтригуван и по-късно попитах един процит на какво се дължеше тази чудодейна промяна в настроението на професора. Той ми обясни:

– Как така, ти не знаеш ли? Професорът е използвал беснилнята.

– Какво е това?

Специално съоръжение, чието наименование произхожда от думата „беснея“. Когато индивидът е сърдит или ядосан някому, той влиза в неголяма кабина, тапицирана с корк, и там излива на воля чувствата си.

При сегашното си кацане на Процития още от въздуха видях по улиците тълпи; разнасяха се радостни викове, някои процити размахваха разноцветни лампиони. Оставих на механиците от летището да нагледжат моята ракета и се отправих към града. Там научих, че жителите му празнуват откриването на нова звезда, появила се на небосвода миналата нощ. Нещо ме накара да се позамисля, а когато Маратилитец ме поздрави най-сърдечно и ме

покани да погледна през мощния му рефрактометър, стигаше ми да допра око до обектива, за да разбера коя беше мнимата звезда – моето носещо се из Космоса фенерче. Вместо да кажа на процитите истината, рекох, донякъде лекомислено, да се позабавлявам в ролята на по-добър астроном от тях. Пресметнах набързо на ум за колко време ще стигне батерията на фенерчето и обявих на събралите се, че новата звезда ще свети ярко още шест часа, а после ще смени последователно цвета си на жълт и червен, след което ще угасне завинаги. Никой не повярва на предсказанието ми, а Маратилитец с присъщата му избухливост заяви, че ако аз се окажа прав, той е готов да изяде собствената си брада.

Блясъкът на звездата започна да отслабва в предвиденото от мен време. Вечерта отидох в обсерваторията, където сварих група загрижени асистенти. Те ми обясниха, че гордостта на Маратилитец е дълбоко засегната и той се е затворил в кабинета си, за да изпълни така прибързано даденото обещание. Разтревожих се да не би това да навреди на здравето му и се опитах да му поговоря през вратата; напразни усилия. Сложих ухо до ключалката – чувах се звуци, които потвърждаваха думите на асистентите. Напълно объркан, написах писмо, в което му обясних всичко и го връчих на асистентите с молба да го предадат на професора непосредствено след като отлети от планетата, и с все сили хукнах към летището. Принуден бях да постъпя така – нищо не ми гарантираше, че професорът ще успее да използва беснилния преди разговора си с мен.

Напуснах Процития в един часа през нощта така прибързано, че съвсем забравих за горивото. На някакви си милион километра от

планетата резервоарът се изпразни и изпаднах в положението на космически корабокрушенец, чийто кораб се рее безпомощно във вакуума. Оставах само три дни до срещата ми с Тарантога.

През прозореца виждах великолепно Церулея, сияеща на едва триста милиона километра, но можех само да я гледам с безсилна ярост. Ето как понякога незначителни поводи довеждат до сериозни последствия!

Някъде след около час видях пред себе си бавно нарастваща планета; корабът се поддаде пасивно на нейното привличане, после полетя надолу все по-бързо и най-накрая се понесе като падащ камък. Реших да приема нещата откъм добрата им страна и седнах зад управлението. Планетата беше доста малка, с пустинна повърхност, но изглеждаше уютна. Открих оазиси с вулканично отопление и течаща вода. Вулканите бяха много, а кратерите им непрекъснато изригваха огън и стълбове дим. Летях вече в атмосферата и маневрирах, доколкото можех, но така само отдалечавах мига на неизбежното падане. И както си прелитах над групички вулкани, ме осени нова мисъл; светкавично я прецених, след което взех отчаяно решение – насочих носа на ракетата право надолу в зеещата челюст на най-големия вулкан. В последното мигновение, когато а-а да ме погълне разжарената му паст, обърнах с ловка маневра ракетата с носа нагоре и така се потопих в бездънната клокочеща лава.

Рискът беше голям, но нямах друг изход. Разчитах на това, че вулканът ще реагира с внезапно избухване на резкия удар, който му нанесе ракетата. Не се излъгах. Последва такъв грохот, та чак стените затрещяха и аз излетях в небето сред дълъг цели мили

стълб от огън, лава, пепел и дим. Насочих ракетата на курс право към Церулея – резултатът беше великолепен!

Достигнах планетата след три дни, като закъснях за срещата само с дващест минути. Обаче не заварих Тарантога – той беше отлетял. Чакаше ме писмо „до поискване“.

„Скъпи колега, принуден съм да замина незабавно, затова ви предлагам да се срещнем направо в дълбините на още неизследвания район; тъй като тамошните звезди не са наименовани, давам ви ориентири; ще полетите направо, след синьото слънце ще свиете наляво, а след следващото, оранжевото – надясно; там ще видите четири планети – е, на третата, броено отляво, ще се срещнем. Чакам ви!

Ваш предан Тарантога“

Заредих с гориво и призори стартирах. Пътят ми отне едва една седмица, а като навлязох в непознатите области, нямаш проблеми с откриването на интересуващите ме звезди. Следвайки точно указанията на професора, рано сутринта на осмия ден съзрях планетата, за която ми беше писал той. Масивното кълбо беше покрито с космат зелен килим – гигантски тропически джунгли. Малко се постъписах пред този пейзаж, нямаше да бъде лесно да открия тук Тарантога, но разчитах на неговата изобретателност. Носех се право към планетата и в единайсет преди обяд забелязах на северното ѝ полукълбо някакви неясни очертания. Сърцето ми замря.

Винаги съм говорил на младите, неопитни астронавти: „Не вярвайте на бабини деветини, дето уж някой се доближил до планетата и прочел името ѝ, това са най-обикновени космически

анекдоти.“ Само че този път целият ми досегашен опит ми изневери: на фона на зелените борови гори ясно се четеше:

„Не можех да чакам. Среца на следващата планета.

Тарантога“

Буквите бяха с километрични размери, иначе в никакъв случай не бих ги забелязал. Разкъсван от изненада и любопитство, снижих полета, за да разбера как професорът беше изписал това огромно съобщение. Оказа се, че очертанията на буквите са в същност просеки от повалени и натрошени дървета, открояващи се отчетливо от незасегнатите гори наоколо.

Без да съм разрешил загадката, се понесох съгласно инструкциите към следващата населена и цивилизована планета. Привечер кацнах. Напразно разпитвах за Тарантога в космодрума. И този път вместо него ме очакваше писмо.

„Скъпи колега, поднасям ви най-горещи извинения, но поради нетърпящ отлагане семеен въпрос ми се налага да се завърна незабавно у дома. За да понамаля вашето разочарование, оставям в бюрото на космодрума един пакет, който, надявам се, ще бъдете така любезен да приемете; той съдържа плодовете на моите последни изследвания. Вероятно ще ви бъде интересно да узнаете по какъв начин изписах на предишната планета съобщението за вас. Много просто. Тази планета преживява период, отговарящ на каменовъгления период на Земята. Населяват я гигантски гущери, включително и ужасните атлантозаври, дълги четирийсет метра. Кацнах на планетата, промъкнах се до едно голямо стадо атлантозаври и започнах да ги дразня, докато те не се нахвърлиха върху мен. Побягнах бързо през гората, като изчислявах трасето на

моето бягство да очертава необходимите букви. Стадото се носеше вихрено след мен и поваляше всичко по пътя си. Така се получи широка осемдесет метра просека. Повтарям, всичко беше много просто, но донякъде уморително – наложи се да пробягам повече от 30 километра, и то доста бързо.

Искрено съжалявам, че и този път не се запознахме лично; стискам мъжествената ви десница и се прекланям пред вашите достойнства и смелост.

Тарантога

П.П. Горещо ви съветвам да отидете довечера в града на концерт – чудесен е.“

Взех оставения за мен пакет, наредих да го отнесат в хотела, а аз тръгнах към града. Изглеждаше доста интересен. Тази планета се върти около оста си с такава скорост, че денонощията се сменят през един час. В резултат възниква центробежна сила, от която свободно висящият отвес не е перпендикулярен на повърхността, както е на Земята, а образува с нея ъгъл 45 градуса. Всички къщи, кули, стени, изобщо всички сгради, са наклонени спрямо повърхността на терена под ъгъл 45 градуса, което за погледа на човека е твърде странно. Къщите от едната страна на улицата като че ли лягат „по гръб“, а онези от другата страна, напротив, се навеждат и висят над уличното платно. За да не падат, жителите на планетата имат вследствие на естественото приспособяване един по-къс и един по-дълъг крак, а в случая с човек се налага той да сгъва непрекъснато единия си крак, което след време става и досадно и уморително. Вървах толкова бавно, че стигнах до

концертната зала, когато вече затваряха вратите. Побързах да си купя билет и изтичах вътре.

Едва що седнах и диригентът почука с палката си. Настъпи тишина. Членовете на оркестъра замърдаха енергично, свирейки на непознати за мен инструменти – приличаха на туби с пробити дупчици като на лейки; диригентът ту вдигаше емоционално предните си крайници, ту ги разперваше, сякаш нареждаше да се свири „пиано“. Но аз бях все по-удивен, понеже не чувах и най-слаб звук. Дискретно поглеждах наоколо – по лицата на съседите ми беше изписан екстаз; все по-объркан и обезпокоен, скришом се опитах да си отпуша ушите. Без ефект. Реших, че съм си загубил слуха и лекичко чукнах нокът о нокът, но този звук чух ясно. И така, просто без да знам какво да си мисля, стъписан от проявите на всеобщо естетическо задоволство, изчаках края на творбата. Разнесоха се бурни аплодисменти. Диригентът се поклони и пак почука с палката; музикантите пристъпиха към следващата част на симфонията. Всички около мен бяха във възторг; мнозина подсмърчаха шумно – вероятно от силно вълнение. Настъпи и бурният финал, за който можех да съдя само по резките движения на диригента и едрите капки пот, стичащи се по лицата на музикантите. Пак избухнаха аплодисменти. Съседът ми сподели с мен възхищението си от симфонията и изпълнителите. Отговорих му едно към гъотере и, окончателно объркан, се измъкнах на улицата.

Бях се отдалечил на петнайсетина крачки, когато нещо ме накара да погледна към фасадата на сградата. И тя като другите беше наклонена под остър ъгъл към улицата; на фронтонa се виждаше

голям надпис: „Градска олфактория“, а по-долу бяха разлепени афишите за концерта. Прочетох:

ОДОНТРОН

МУСКУСНА СИМФОНИЯ

I. Preludium Odoratum

II. Allegro Aromatoso

III. Andante Olens

ДИРИЖИРА

гастролиращият прославен носист

ХРАНТР

Ядосах се, изругах, обърнах се и побързах да се прибера в хотела. Не винях Тарантога, дето не успях да получа естетическа наслада – откъде можеше да знае той за хремата, която хванах на Сателина и която ме мъчеше до днес.

Като компенсация за разочарованието веднага разопаковах пакета. В него намерих звуков киноапарат, една ролка с филм и писмо със следното съдържание:

„Скъпи мой колега!

Вероятно си спомняте нашия разговор по телефона, когато вие бяхте в Малката, а аз в Голямата мечка. Тогава ви казах за предположенията си, че при високите температури на горещите, полутечни планети живеят разумни същества, както и за намеренията си да пристъпя към изследвания в тази област. Вие благоволихте да изразите съмнение в успеха на подобно начинание. Ето, сега доказателствата са сред вас. Аз избрах една огнена планета и се приближих до нея на възможно най-малко разстояние, след което спуснах на дълъг азбестов шнур огнеупорния киноапарат

и микрофон; така можах да направя много интересни снимки. Позволявам си да приложа към писмото част от тях. Ваш предан Тарантога“

Дотолкова изгарях от любознателност, че щом прочетох писмото, поставих филма в апарата, закачих на вратата чаршафа от леглото, угасих светлината и включих прожекторния апарат. На импровизирания екран затрептяха разноцветни петна, разнесоха се хрипкави звуци и сякаш пукането на цепеници в огнище, след което образът се изостри.

Слънцето се спускаше зад хоризонта. Повърхността на океана се вълнуваше, тук-там по нея пробягваха деликатни сини пламъчета. Огнените облаци посивяваха, мракът ставаше все по-гъст. Появиха се първите бледи звезди. Уморен от работата си през деня, младият Кралош излезе от своя тшпион, за да се наслади на вечерната си разходка. Не бързаше за никъде, движеше ритмично скриплете си и с наслада вдишваше свежите, ароматни кълба горещ амоняк. Наближи някой, почти невидим в сгъстяващата се тъмнина. Кралош напрегна слух, но позна своя приятел, едва когато той застана до него.

– Каква чудесна вечер, нали? – каза Кралош.

Приятелят му пристъпи от ходун на ходун, подаде се наполовина от огъня и отвърна:

– Да, наистина. Знаеш ли, реколтата от нишадър тази година е просто невероятна!

– О, да, добивите се очертават особено перспективни.

Кралош се залюля лениво, обърна се по корем и облещи всичките си зренки в звездите над тях. След миг започна:

– Знаеш ли, скъпи мой, колкото пъти се заглеждам в нощното небе, ей така, както сега, винаги ме обзема увереността, че там, далече, има други светове, приличащи на нашия, и че там също живеят разумни същества...

– Кой говори тук за разума? – разнесе се досами приятелите.

Двамата младежи обърнаха гръб към мястото, откъдето се чу гласът, за да познаят кой идва. Видяха чворестата, но все още яка фигура на Фламент. Достопочтеният учен се приближи с величествена походка, а бъдещото му потомство, досущ като гроздове, вече набъбваше и пускаше първите си кълнове на мощните му рамене.

– Аз... аз говорех за разумните същества, населяващи другите светове... – почтително вдигна тлуст в знак на приветствие Кралош.

– Значи така, Кралош говори за разумни същества от други светове? – започна ученият. – Я го вижте! От други светове!!! Ах, този Кралош, този Кралош! Какви ги измисляш, младежо? Фантазии, фантазии, а? Разбира се... похвално е... в прекрасна вечер като тази... може... Но май здравата захладня, не мислите ли?

– Не – в един глас се обадиха младежите.

– Да, да, естествено, младият огън си е нещо друго. А все пак сега е само осемстотин и шейсет градуса; трябваше да си взема наметката с двойна лава. Какво да се прави, старост – нерадост. Значи, ти твърдиш – обърна се той заднешком към Кралош, – че на другите светове има разумни същества? И какви са тези същества според теб?

- Какви са, не се знае точно – предпазливо проговори младежът.
- Аз мисля, че са различни. Дори на по-хладните планети биха могли да възникнат живи същества от веществото, наречено белтък.
- От кого си чул това? – ядосано викна Фламент.
- От Имплюз. Онзи млад студент по биохимия, който...
- По-точно казано – онзи млад глупак! – възкликна още по-рязко Фламент. – Живот от белтък?! Живи същества от белтък? Не те ли е срам да дрънкаш такива глупости пред своя учител?! Ето плодовете на невежеството и арогантността, които така застрашително се ширят днес! Ти знаеш ли какво би трябвало да се направи с твой Имплюз? Да го напръскат с вода, ето какво!

Приятелят на Кралош си позволи да се намеси плахо:

– Но, почтени Фламент, защо искаш да накажеш Имплюз толкова сурово? И не можеш ли ти да ни кажеш как може би изглеждат съществата на другите планети? Защо например те да не притежават вертикално тяло и да не се придвижват на така наречените крака?

– Кой ти е казал това?

Уплашен, Кралош мълчеше.

– Имплюз... – прошепна приятелят му.

– Ама оставете ме най-сетне на мира с вашия Имплюз и неговите фантазмагории! – избухна ученият. – Крака! Само това липсваше! Сякаш още преди двайсет и пет Пламъка аз не доказах математически, че всяко двуного същество, поставено изправено, тутакси ще се преобърне! Изготвих дори съответния модел и чертежи, но какво ли знаете вие за тези неща, мързеливци? Как изглеждат разумните същества от другите светове ли? Няма да ти кажа, помисли сам, научи се да разсъждаваш. Първо, те трябва да

имат органи за усвояване на амонияка, не съм ли прав? Кое устройство ще върши това по-добре от скриплете? Освен това нали трябва да се движат в умерено гъста и умерено топла среда – като нашата? Трябва или не? А, виждаш ли? Могат ли да вършат това другояче, освен с ходуни? Аналогично ще се формират и сетивните им органи – зренки, лусхини и клуствици. Те трябва да приличат на нас, петорняците, и по строежа на тялото, и по начина си на живот изобщо. Известно е, че петорката е основна клетка на нашия семеен живот – я се опитай да пофантазираш, развихри въображението си колкото искаш... Гарантирам ти пълен неуспех! Сами знаете, че за да се създаде семейство, е необходимо да се свържат Дада, Гага, Мама, Фафа и Хаха. Напразни са всички взаимни симпатии, напразни са плановите и мечтите, ако отсъствува дори само представителят на един от петте пола! За съжаление, и това се случва понякога в живота, такава ситуация наричаме драма на четворката или нещастна любов... Да, както виждаш, ако се разсъждава без предубеждение, опирайки се само на строго научните факти, ако се използва прецизен логически апарат, ако се мисли хладнокръвно и обективно, стигаме до неопровержимия извод, че всяко разумно същество трябва да прилича на петорняците... Да. Е, младежи, надявам се, че ви убедих?

Из книгата „Звездни дневници“, която книгоиздателство „Георги Бакалов“ подготвя за печат.

Гхост

Фантастичен разказ

Анджей Джевински, Анжей Жемянски

„Както се разказва в никъде незаписаните легенди, съществува в Космоса племето на смелите мъже от планетата Земос, наричана от някои Земя, които със своето мъжество удивиха нашите братя. Дори расата на гхостовете, жестоките космически вампири, отстъпва от пътя им...“*

Гхостът¹ висеше в безкрая на вакуума и се носеше стремително по енергетичния лъч към най-близкия звезден куп, където се надяваше да намери цивилизация на равнище поне техническо. Приличаше на кълбо просветваща мъгла, сливаше се с воалите на далечните галактики и затова нищо чудно, че до този момент никой не го беше откривал. Така стана и с последните му жертви – разумни гущери от някаква система в центъра на галактиката. Той прилагаше прост, но винаги ефикасен метод.

Настигна кораба им, когато те напускаха собствената слънчева система. Промъкна се във вътрешността, тъй като умееше да преминава през всякаква материя. Там активизира телепатичните си способности и опипа мозъците на съществата. Така разбра от

какво се страхуват най-много. Може да се каже, че нещастниците сами му посочиха най-чувствителното си място. В случая – ядреният реактор. Гхостът унищожи защитата с няколко енергетични удара. Трябва да се признае, че съществата имаха основание да се страхуват. Огненият балон го гонеше после на хиляди километри. Впрочем, честно казано, в последно време той беше станал твърде самоуверен. Но можеше ли да бъде друг, след като никога досега не беше срещал достоен противник? Е, понякога нападаните същества се бореха отчаяно, но загиваха под смъртоносните му удари.

Изведнъж той почувствува надсетивни вибрации и започна да се концентрира. На разстояние не повече от половин светлинна година прелиташе космически кораб. Гхостът се наду като балон, прекъсна енергетичния лъч и изстреля нов лъч към масата на кораба. Всмука се и се понесе към него, деформирайки пространството.

* * *

Мартин се обърна на другия хълбок и захърка гръмогласно. Това се случваше всяка нощ и можеше да се очаква, че останалите са свикнали. Само Робърт не можа да свикне. И сега той изруга през зъби и се надвеси над долната койка. Тъмнината скриваше лицето на Мартин от убийствения му поглед. Робърт се позамисли, а после свирна. Нищо. Пак свирна, този път по-силно.

– Ей, да не си откачил? – изръмжа някой в тъмното.

Робърт не можа да разбере дали беше Капитана или пък Богдан, но за всеки случай си замълча. После му хрумна нещо. Бързо се обърна и отвори безшумно скривалището в стената, което отдавна

беше обърнал в хладилник. Грабна две кубчета лед и затвори вратата с лакът.

Първият студен снаряд не улучи целта, но явно вторият не я пропусна – хъркането престана. След минута Мартин се надигна и хвърли леда на пода.

– Робърт, знам, че ти го направи – прошепна. – Ама че си говедо!

Онзи, към когото се обръщаше, се смееше безшумно, забил лице във възглавницата.

– Ама че си... – изсумтя Мартин.

Стана и тръгна към коридора. Докато го нямаше, Робърт пак заспа. Капитана не спеше. Видя как Мартин се върна и отново си легна. Капитана включи вътрешната връзка. Гармински, който дежуреше тази нощ в залата за свързка, спеше, изтегнал се на две кресла и опрял крака до вратата. Както винаги, беше забравил за съществуването на камерата. Другите поне уж неволно засланияха обектива я с вестник, я с нещо друго. Горкият Юрек, все забравяше... Капитана нямаше сърце да го буди. Изключи екрана.

Гхостът се появи половин час, след като той заспа. Увисна като бяло кълбо под тавана и освети лицата им. Дори се учуди, че толкова лесно му се удава да опипа мозъците им. Страхуваха се, страхуваха се до един. Страхът им беше толкова ясен, толкова лесно беше да се открие за какво се страхуват, че той без никакви проблеми можа да се концентрира и да унищожи онова, което им беше скъпо. Няколко инихилационни блясъка и от кораба изчезнаха няколко предмета. Иначе нищо не се случи, но гхостът си знаеше работата. Сутринта, когато разбяха какво са загубили, те щяха да

изпаднат в паника, а после ги чакаше дълга и бавна смърт. Сигурен в себе си, той се сви в малко топче и увисна в ъгъла на спалнята...

* * *

– Да не се казвам Мартин, ако не удуша този негодник! – Мартин крещеше и дърпаше Робърт за краката.

Робърт се беше вкопчил в преградата и изглеждаше, че ще го смъкнат от там само заедно със стената. В устата му зееше дупка.

– А моите ишкучствени жъби, а? – изфъфли той.

Великолепната му зъбна протеза се беше изпарила яко дим!

– Веднага престанете! – нареди Капитана, вече съвсем буден.

– Капитане, този негодник ме преследва от самото начало. Заяжда се и какво ли не! Ама да ми открадне портфейла с всичките мангизи – това е вече бандитски номер!

– Къде ти бяха парите? – подскочи Капитана.

– Ето тук, под възглавницата... Сигурно ги е взел, когато през нощта отидох до тоалетната.

– Извинявайте, че се намесвам – обади се зад тях Богдан. – Но някой...

Гласът му се прекърши. Ръцете му мачкаха някаква хартиена опаковка.

– Какво още е станало? – попита уморено Капитана.

– А, нищо... Стори ми се, че... – Богдан се надяваше, че никой няма да забележи опаковката от средство против косопад в ръцете му.

Вратата се отвори с трясък. В спалнята нахлу Гармински, червен като рак.

– Капитане! Някакъв кретен е откраднал нощес вратата на залата за свръзка.

– Какво е откраднато? – от гърлото на Капитана се изтръгна странен звук, сякаш някой отпушваше запушена мивка.

Гармински оголи зъби в измъчена усмивка.

– Вратата. Цяла нощ се опирах на нея... исках да кажа, гледах я, а изведнъж: прас! и остана само гола рамка.

– Не дрънкай глупости, та тя теши што кила – изфъфли Робърт, но бързо замлъкна, защото Мартин пак посегна да го дръпне.

Пръв се окопоти Капитана. Откри, че холографският му апарат също го нямаше.

– Чакайте, чакайте! Значи на всички е изчезнало по нещо?

Екипажът беше готов да потвърди, но очевидно на всички едновременно им хрумна едно и също нещо, защото се обърнаха към койката на Келвин, шестият човек на борда на кораба. Мартин безцеремонно дръпна одеалото на спящия, като че ли се надяваше там да намери своя изчезнал портфейл. Келвин лежеше с блага усмивка и успешно се правеше на заспал.

– Келвин! – приближи се до него Капитана.

Спящият отвори подозрително бързо едното си око и рече:

– Здравейте, момчета!

И се обърна с гръб към тях.

– Келвин! – ревна Мартин.

Това най-сетне го накара да скочи на крака.

– Извинявам се, капитане – започна той да обяснява, но не довърши. Светкавично промени тона си: – По дяволите! Кой е направил това?! – викна отчаяно.

Проследиха погледа му. Рамката, в която беше поставено бракоразводното му решение, беше празна.

– Капитане! – крещеше Келвин. – Това ми струваше пет години нерви и половината ми заплата за адвокати – вече говореше през сълзи.

– Ще се побъркам! – изръмжа Капитана и хукна навън.

Последваха го до един.

След един час разправия решиха, че няма да се изпускат от очи, а след това ще направят обиск. Всеки пет минути Капитана молеше виновния да си признае, обещавайки, че няма да го накаже. Макар че, ако виновен беше Робърт, физиономията на Мартин не предвещаваше нищо добро за него...

* * *

Гхостът беше объркан. Той беше убеден, че като унищожи толкова важни за съществата предмети, смъртта им беше сигурна. А при тях само се ускори обмяната на веществата. „Всеки може да сгреша“ – помисли си. Същевременно още от самото начало му се видя подозрителна лекотата, с която ги разшифрова телепатично. Вероятно бяха предварително подготвени и съответно обучени. Реши по-нататък да действа открито. А сетне, като го нападнат, да ги унищожи по обичайния начин. От сега беше доволен, че ще попълни кървавата си колекция с нови образци.

Шестимата закусваха сред мрачно мълчание. Гледаха се изпод вежди и през демонстративната любезност прозираше опасността нечия чиния да кацне върху нечие лице.

Гхостът, който се показва на масата във вид на светлинен стълб, първоначално не направи никакво впечатление. Само Келвин се

задави със супата си. Но гласът, който се обади в мозъците им, предизвика панически страх.

– Дойдох да ви унищожа – гърмеше в главите им. – Отбранявайте се, както се полага на разумни същества.

– Господине, послушайте... – започна Робърт, обаче експлозията, която изби солидна дупка в стената, прекъсна речта му.

– Това бяха само малка част от моите възможности! – отсече светлинният стълб. – Сражавайте се! – изкрещя и придоби зеленикав оттенък.

Беше молекулното поле, вечното оръжие на гхостовете. За миг настана тишина. Стълбът сякаш чакаше.

– Бягайте! – викна Капитана, блъсна масата и хукна към коридора. Останалите това и чакаха. Натрупах се при вратата едновременно, всеки искаше да излезе и никой не отстъпваше. Най-накрая се измъкнаха и се разбягаха из кораба.

– Във верига! – крещеше Мартин, който явно беше объркал нещата, понеже се опитваше да се скрие в едно шкафче, още на пръв поглед два пъти по-малко от него самия.

Келвин напусна кухнята на четири крака и без да губи време, се носеше в същата позиция към асансьора. Останалите също изчезнаха по твърде оригинални начини.

Гхостът застана неподвижно. Стана нещо, което, логично погледнато, не биваше да се случва. Интелигентните същества не се бореха за живота си, а се разбягваха в паника. Никога, откакто се помнеше, никой не беше постъпвал така. Просто невероятно! Гхостът още веднъж огледа помещението и затрепери. Очаквайки нападение, той се беше обвил с молекулно поле, унищожаващо

живата материя. При атака полето би се разредило върху нападателите, а сега... Сега той беше затворен вътре в полето като какавида в пашкул и ако в течение на близките няколко минути не намереше жива материя, то щеше да се разреди върху самия него. Гхостът разбра, че е попаднал в собствения си капан. Сериозно разтревожен, той отплува в коридора. Най-близкото същество се пъхаше в малкото шкафче. Като го видя, изкрещя пронизително и извърши чудо, затваряйки вратичката.

Напъхал се между два добре смазани робота, Мартин не знаеше, че е в безопасност. Заобиколен от молекулното поле, гхостът не можеше нито да прониква през материята, нито да поразява с енергетични удари. Като горящ храст той прелетя по целия етаж, но не намери никого. Оставаше му само минута. Смъкна се по шахтата на асансьора и се натъкна на Гармински и Капитана, които измъкваха от склада експлодера.

Ръцете на младия електроник трепереха така, че първият залп се размина с появяващия се гхост с цял метър, но улучи вратата на склада с хранителни продукти. В дупката се показа бледото лице на Робърт. Като видя, че гхостът се насочва към него, той хвърли бурканите с майонеза, които държеше, и се пъхна в хладилника.

Отчаян гхостът се обърна и се насочи към Капитана. Той хукна към асансьора, но се подхлъзна на размазаната по пода майонеза и се просна на пода. Направи го тъкмо навреме, тъй като в същия момент над главата му просвистя вторият залп на експлодера в ръцете на Гармински. Този път той изкърти вратата на кабината за биологично регенериране. От шкафове до вратата изпадаха обгорели магнетофонни ролки. Гхостът не пострада, но залпът го

изненада и го накара да се спре за миг, а това беше пагубно за него. Разбра, че е загубил властта си над полето, което започна вихрено да се усуква около него. Страхът го разтърси. С последно усилие на волята той прати към охкация на пода капитан телепатичен лъч. С остатъка от съзнанието си почувствува какво е нещото, което това същество винаги се е бояло да не загуби, и вече загивайки, унищожи това нещо с последния си енергетичен импулс. После блесна с черни искри и изчезна.

В коридора се възцари спокойствие. Гармински вървеше към Капитана на зиг-заг, убеден, че именно той е обезвредил чудовището. Повтаряше, че не му се полага никаква награда и че това е било негово задължение. Капитана още не беше дошъл на себе си и гледаше носталгично изцапаните си с майонеза панталони.

– Шефе, за бога – изкрещя от склада Богдан. – Знаете ли какво е направил този бандит?

Капитана само мрачно поклати глава.

– Съсипал е целия ви запас от уиски – обясни Богдан и освободи Робърт от хладилника.

Капитана вдигна очи „към небето“.

– Ох, какъв мерзавец – прошепна към шкафчето, от вътрешността на което се чуваха виковете на заклещилия се Мартин...

* * *

Това са последните слова на историята, която днес вече почти никой не разбира докрай. Обаче едно е сигурно. Расата на земляните трябва да се избягва и затова, щом те се появят, ние

напускаме планети и слънчеви системи, за да не открият нашето присъствие. Трябва да попадат само на необитаеми планети и мъртви луни – само така ще им попречим да ни открият.

¹ От ghost (англ.) – призрак (бел. пр.).

Гали

Фантастичен разказ

Михаил Грешнов

„Това не беше сън“

Струва ли си да продължава да пише? Гордеев остави писалката. Той завежда лаборатория, работи над темата „Дейност на подкоровата област на мозъка“. Правят интересни опити. Резултати има, докладът му е почти готов. След един месец трябва да го изнесе пред членовете на научния съвет.

„Не беше сън.“ Може би трябва да задраска написаното? Гордеев е сам в лабораторията. Помощниците му отдавна си отидоха. През прозорците наднича светлосиньото пролетно небе. Мартенска вечер.

„Изключителен случай за науката – нищо друго – мисли си Гордеев. – Нужно е да бъде потвърден. Или да се отрече. Трето в изследователската работа няма.“

Опитите се описват подробно. Гордеев прелиства лабораторния дневник. Последният е двадесет и втория. Очите му се плъзгат по редовете. Тук всичко е известно, знае го наизуст. И все пак трябва да го прочете още веднъж. Гордеев затваря дневника и го слага в чантата си. Не, не сега, в къщи.

* * *

Посрещна го дългата сибирска вечер със синьото си небе, набодено със златото на първите звезди над върховете на боровите – нали институтът е построен в гората.

До къщи е близо, но Гордеев не бърза. Той продължава да мисли за двадесет и втория опит. Точно тогава допуснаха грешката. Гордеев забрави да проветри вентилационната камина. А в нея имало следи от нитроцезин и той се надиша с неговите пари.

Такава грешка се случваше за първи път. Като си спомнеше за нея на опитния учен му ставаше неудобно.

Нитроцезинът сигурно беше останал от предишния опит. Но защо камината не е била проветрена след това?

Гордеев свива от тротоара в гората, по пътеката, отъпкана от младите му помощници. Пътеката води до полянка, където лаборантите на Гордеев понякога си назначават срещите. На учения се иска сега там да няма никого. Да, за щастие няма жива душа. Гордеев спира под бора и се вслушва в далечния шум на града.

Нитроцезинът е отрова. В малки дози той действа като изключително силно възбуждащо средство. Действа върху подкоровите области на мозъка. Незаменим е при опитите с маймуни и зайци. Както всички възбуждащи средства, в определена доза той може да се превърне и в своята противоположност. Задачата на лабораторията е да намери този праг, за да може нитроцезинът да се използва като лекарство. Срещу наркоманиите.

Освен Гордеев достъп до нитроцезина имат двамата старши лаборанти. Те са изпълнителни момчета. Но работата сега не е в това. Когато Гордеев вдиша парите на нитроцезина, почувствува се зле. Върна се в къщи и полегна в кабинета си.

Всичко това Гордеев помни много добре. Взе валидол: сърцето го наболяваше. Оправи възглавницата, загаси нощната лампа и затвори очи. И изведнъж всичко реално изчезна, всичко се измени. Гордеев се превърна в учителя Карп Иванович. Вървеше по широкия двор към училището. Ето ги добре познатите четири стъпала пред вратата. В същото време Гордеев помнеше училището полуразрушено, изгорено по време на гражданската война. И дворот помнеше друг, обрасъл с лобода и коприва – тук не веднъж беше играл като момче. Но сега той беше учителят Карп Иванович.

Момчетата, които стоят по стълбите, смъкват шапки и казват: „Добър ден, Карп Иванович!“ Гордеев отговаря и влиза в училището. Коридорът е широк, с големи прозорци към двора, с три класни стаи. Карп Иванович знае кой клас в коя стая е, макар че Гордеев не можеше да знае това: като малко момче той беше пълзял из развалините на училището и никакви врати и прозорци там вече нямаше. Нямаше дори покрив над главата му. Но в този миг Гордеев е Карп Иванович, той познава всяко едно от момчетата. И знае още, че до началото на първия звънец остават десет минути, а в къщи е останала купчина тетрадки. Да се върне за тях няма време. Но може да изпрати да ги вземе някой от учениците.

– Миронов! – извиква Карп Иванович. – Петя!

– Аз! – пъргаво момченце се изправя до него.

– Изтичай до къщи – казва Карп Иванович – и ми донеси тетрадките по аритметика.

От старание момчето облещва очи, а пък те са различни, едното синьо, другото сиво.

– Хайде, бегом! – казва му Карп Иванович.

Гордеев знае, че този Петя Миронов ще стане първият комсомолец в селото и ще върже на него, на Гордеев, пионерската връзка. Тогава Гордеев ще е на девет години и ще има да се чуди на различните очи на Миронов.

А сега Карп Иванович върви по коридора, хваща дръжката на вратата на учителската стая. Дръжката е метална, студена, дъбовата врата се отваря трудно.

И в този миг Гордеев сякаш се събуди.

Карп Иванович е прадядо на Гордеев. Гордеев не го помни: родил се е половин година преди смъртта на учителя. Училището, където прадядото е преподавал, е изгоряло през 1920 година. Разноокият Петя Миронов е по-стар от Гордеев с десет години. Загина във великата Отечествена Война. Всичко това Гордеев знаеше и преди. А сега, след „събуждането“, прехвърляше в паметта си.

Разбира се, че е сън. Но колко е странен. Как можеше Гордеев толкова ясно да се превъплъти в Карп Иванович?

Гордеев още усещаше студената дръжка и тежестта на дъбовата врата. И цялата сцена с ученика Петя Миронов. Подсъзнателно той чувствуваше, че това е станало точно така в действителност.

В къщи разказваха за прадядото Карп Иванович. Бил учител в трикласното енорийско училище. Някога участвувал в Турската война, бил в редовете на героите от Шипка. А прадедите на Карп Иванович били казаци, избягали от господарското тегло на Дон. По произход Гордеев е също казак. Но сега времето е друго.

Петдесетгодишният учен живее в Сибир. И много рядко отива на Дон, в родните места.

* * *

Небето потъмнява съвсем и звездите стават по-ярки. Гордеев тръгва да се връща. Вглежда, се в пътеката, в гората вече е тъмно. Почти се сблъсква с двойка, която върви насреща му.

– Максим Максимович, вие ли сте?

– Ах! – чува се женски глас.

Гордеев познава Юренев и Лиза, негови помощници.

– Мислим си, кой ли идва? – Юренев се спира.

– Каква вечер е само! – чурулика Лиза.

– Минете – Гордеев се дръпва от пътеката.

Излиза на тротоара. До къщи има още три блока. По пътя си спомня какво стана после.

В нощта, когато видя първия сън, на зазоряване му се присъни втори.

Улица. Широка, безкрайно дълга под ослепителното небе. Наоколо мъже, жени и деца. В средата на тълпата конници с голи саби и каруца, запрегната с две двойки коне.

– Возят го! Возят го!

Из дворовете, из къщичките от двете страни на улицата надничат старци и бабички.

– Возят го!

Гордеев, в същото време той е Федка Бич, е сред тълпата заедно с момчетата, негови връстници; има само едно желание: да погледне човека в каруцата. Сред тълпата се чува:

– Степане, бащице наш!

– Тимофеевич!

– Хайде, хайде! – конвойните заплашват с камшици.

– Степан Тимофеевич! – напират тълпата. – Благодетелю наш!...

– Отстрани се! Отстрани се! – конниците избутват тълпата.

– Душмани! – се чува глас от нея. – Ще ви научим вас!...

Казаците замахват със саби, хората се дръпват встрани. И тогава за миг Федка вижда човека в каруцата: ръцете му са привързани към страничните дъски, краката – за долните. А лицето му! Обезобразено, посиняло от побоите, устата – кървава рана! И само очите – остри, очи на орел – оглеждат тълпата и конвоя. Те ободряват хората, зоват. За миг се срещат с очите на Федка. И става чудо: конвойният, разгонвайки хората, се отдалечава от каруцата, Федка се втурва към нея.

– Степан Тимофеевич!

Очите на атамана потъмняват, приближават се до очите на Федка, главата се вдига от окървавените дъски. Устните мърдат:

– Живей!...

Ударът на камшика парва гърба на Федка, разкъсва ризата му. Другият конвоен го хваща за яката и го захвърля сред тълпата.

Гордеев се събужда, потънал в пот.

Федка Бич! Това е Фьодор Бичев, далечен прадядо на Карп Иванович! На Дон има и село Бичев. Може би Фьодор е основателя на селото?... Линията върви от Фьодор Бичев, Карп Иванович, бабата на Гордеев, по баща Бичева, майка му. И само той, Максим, е Гордеев по баща.

Странно е всичко това – и сънищата, и родословието. Гордеев си припомня разговора си с Константин Юренев.

Двадесет и първия опит направи той. Използува вентилационната камина. Всичко е отразено в лабораторния дневник. Но как в камината беше попаднал нитроцезин? В дневника няма и думичка за препарата.

Когато Гордеев запита за това Юренев, той изглеждаше смутен.

– Не ми ли вярвате? – попита Юренев, щом шефът заговори за камината. Лицето му се покри с червени петна. – Максим Максимович!...

– Какво говорите – започна да го успокоява Гордеев. – Не става и дума за недоверие!

В края на работния ден Юренев приближи до Гордеев.

– Сбъркал ли съм нещо, Максим Максимович?

– Трябва да проветрявате камината – спокойно каза Гордеев.

Изглеждаше, че Юренев беше очаквал нещо друго. Той заговори с извинителен тон.

– Извинете, Максим Максимович. Разбрах ви.

Но тези сънища. А може би не са сънища? Може да е реакция на организма срещу някакви стресове, които всеки си има достатъчно много? Гордеев влезе във входа на жилищната кооперация.

* * *

Жена му, Екатерина Игнатиевна, и дванадесетгодишният син Генадий са се вдълбочили в телевизионното предаване.

– Катя – казва Максим Максимович, – аз ще си почина в кабинета.

Без да откъсва поглед от екрана, жена му отговаря:

– Чаят ще бъде готов след половин час.

В кабинета Гордеев изважда от чантата лабораторния дневник и го слага на бюрото.

Но не сяда. Нещо го безпокои.

Не сънищата, които току що си припомняше. Не и бележките за двадесет и втория опит. Безпокои го нещо още неоформено, нещо още неосъзнато. Незавършения доклад? Не. Юренев? Гордеев забавя крачки, спира напред стаята. В главата му се мотаят откъслечи от изречения. Не, не е Юренев. И все пак онова, което го безпокои, се отнася за лабораторията, за работата.

Сяда на дивана. Замисля се за Юренев.

Обикновен работник, както десетките други асистенти и лаборанти. Завършил е Томския лесохимичен институт. Усърден, изпълнителен. Гордеев усеща, че мислите му се губят. Исква да се съсредоточи.

„Максим Максимович!“... Чува гласа на Юренев в лабораторията. Тогава Гордеев го прекъсна. Какво ли е искал да му каже лаборантът?

– Макс – на вратата е Екатерина Игнatieвна. – Чаят е готов.

– Благодаря – Гордеев става и приближава до бюрото, където на подноса вдига пара горещият чай.

– Благодаря – повтаря той, макар че Екатерина Игнatieвна вече не е в стаята: тя отново е отишла пред телевизора.

Гордеев пие чая и най-сетне сяда пред дневника. Всичко в него е разгледано сто пъти. Но ето че си спомня за тръпчивия, сладникав мирис. Нитроцезинът!...

Гордеев вдига глава: ето какво го е безпокояло. Сънищата и нитроцезинът са свързани! По-точно нитроцезинът е предизвикал

необикновените сънища. Може би случайност?... „Но – говори си сам Гордеев, – нямаше нитроцезин, нямаше и сънища. Появи се нитроцезинът – появиха се и сънищата. Какъв е изводът?“

До изводи е още далеч, но Гордеев чувствава, че е намерил правилния път. Полузатворил очи, търси решението. И го намира: двадесет и третия опит ще направи с нитроцезин. Рисковано ли е? Да. С него човек не бива да се шегува. Но решението е взето.

Когато ляга да спи, Гордеев взема валидол – обажда се сърцето.

Сутринта имаше съвещание в Новосибирск. Колата чакаше до изхода. Ученият се ядоса, че опитът, който той беше обмислил във всичките му подробности, ще бъде отложен. Но все пак нареди да приготвят всички необходими уреди и препарати.

– И четири грама нитроцезин – добави той накрая.

Списъкът изготвяше Юренев. При споменаването на нитроцезина той въпросително погледна шефа си.

– Четири грама – потвърди Гордеев, ставайки от табуретката, за да тръгне.

Естествено, такова нареждане не можеше да не предизвика недоумение. Нали за миналите опити от препаратa бяха нужни десетки части от грама. Защо му е нужно такова количество сега?

– Максим Максимович – попита Юренев, – кой ще ви помага, аз или Сердечний?

– Нито вие, нито той – отвърна Гордеев. – Опитва ще направя аз сам.

Лаборантите кимнаха с глави и го загледаха учудени.

– Какво означава това? – запитва Сердечний, когато шефът излезе от лабораторията.

– Не зная – отвърна Юренев. – Напоследък той май на никого няма доверие.

– И на нас ли?

– На мен сигурно! – разстроен отвърна Юренев.

– Така-а-а... – проточи Сердечний. Той любопитно погледна Юренев. Нещо става с него. Ето, и Лиза цяла седмица ходи разплакана. Може би са се скарали с Константин? Но и Максим Максимович никога не е бил толкова рязък с помощниците си, както днес. Сердечний се учуди и от още нещо: двадесет и третия опит шефът искаше да извърши сам. Такова нещо по-рано не се е случвало...

Съвещанието беше обикновено и Гордеев почти не слушаше изказващите се. Мислеше за предстоящия опит, за жена си. Екатерина Игнатиевна беше двадесет години по-млада от него. В същност той малко я познаваше. Възпитаваше сина им, грижеше се за мъжа си. Впрочем, какви ти грижи. Дежурното изречение: „Чаят ще бъде готов след половин час“. И наистина всеки път точно след тридесет минути донасяше в кабинета му чаша горещ, но лошо запарен чай. Максим Максимович закусваше и обядваше в стола на академията заедно с помощниците си. За домашен уют някак и не му се мислеше. Изцяло бе погълнат от изследванията. И сега, след съвещанието той не тръгна към къщи, а за лабораторията, макар че работният ден бе свършил.

Тук всичко беше готово: реактивите, стъкларията, дневникът за бележките. В отделна епруветка бе сложен нитроцезинът, щипка жълти полупрозрачни кристали.

Целта на опитите бе да се получи радикал във вид на капка течност. И доколкото компонентите и дозирането на веществата се изменяха, никога радикалът по концентрация не беше постоянен. Веднага го анализираха за съдържанието му на веществото, което трябваше да стане основа на лечебния препарат анаркотин, както вече го бяха кръстили в лабораторията. Ако това вещество беше с милиграм повече от предишния опит, считаха че имат успех. Ако беше по-малко – поредният опит извършваха с друго дозиране на изходните вещества. Всичко това беше толкова обичайно, че Гордеев работеше почти механично.

След час, час и половина скъпоценната капка течност е получена. Анализът показва: радикалът е налице, но в мизерно количество. Сега обаче Гордеев се интересува от съвсем друго нещо. Когато опитът е завършен, горелката в камината е още топла. Ученият хвърля върху нажежения метал щипка от жълтите кристали и затваря отдушника на тавана на камината. Вратичките ѝ оставя отворени и след минута усеща сладникавата миризма на нитроцезина. Стои известно време неподвижен и едва след като се убеждава, че прахът се е изпарил, изважда лабораторния дневник и описва извършения опит. Още не е уверен дали ще успее да изложи всичко, както е било. В края на краищата това, което прави, е забранено. Да се подлага на риск, който дори не може да си представи, нима така постъпват солидните учени? Мисли за моралното право на учения да се разпорежда с живота си. Примери за самоотвержено служене на науката има колкото си искаш. Професор Щол в Цюрих изследва върху себе си препарата ЛСД, американският лекар Смит си инжектирва отровата кураре,

Мечников и Мин се ваксинирват с тифусни бацили... Понякога такива опити свършват успешно, понякога трагично. Има риск и с опита с нитроцезина. Но нали миналия път не му се случи нищо лошо? Сърцето му се обаждаше? Че то си го болеше и преди.

Сънищата са нещо друго. Трябва да разбере откъде идват. Виновен ли е нитроцезинът за появяването им? Ако причината е той, тогава се открива нова област за изследвания. И кой учен ще устои на такава вълнуваща перспектива?

Гордеев не забелязва как главата му се отпусна върху кръстосаните на бюрото му ръце.

Събудиха го гласовете на много хора:

– Хула! Хула! – се чуваше край него, отдалеч подхващаха: – Хула!

Секунда още се бори със съня, но някой извика право в ухото му:

– Гали!

Това беше името му и той скочи на крака.

Пред него зееше синя дупка – изхода на пещерата. Към този изход бягаха хората и осветени за миг от слънцето се изгубваха в сиянието на деня.

– Хула! – викаха вече отвън пещерата.

Гали – Гордеев разбра какво означава това и се втурна към изхода. Слънцето го заслепи, той закри очи с ръка, а когато я дръпна, видя долината, зеленината на тревата и храстите и там, където стръмните склонове се събираха, стадото мамути.

Той също започна да вика: „Хула!“ – върна се бързо в пещерата, откъдето излизаха мъже със секири в ръце, напипа до стената, под кожата, върху която спеше, брадвата, и отново отърча навън.

Ловът беше започнал... Старият Хак раздели мъжете на две групи. На едната посочи храстите. Навеждайки се до земята, мъжете прибягнаха към храсталака и за миг изчезнаха в него. Другата група Хак оглави сам. Гали попадна в тази група и отлично разбираше какво ще прави заедно с другите. Хак извика няколко думи на жените и те се втурнаха към храстите. Гордеев разбра, че ги изпраща да съберат клонки и съчки.

В това време Хак, като махна с ръка на стоящия край него човек, с бързи крачки тръгна вдясно от пещерата, където долината се стесняваше и чрез тесен проход се свързваше с друга, от всички страни заобиколена от стръмни скали.

Мъжете бяха след Хак, размахвайки секирите, но вече не викаха – така беше заповядал старият вожд.

Ловците заобиколиха скалата и разположили се във верига, преградиха изхода на долината. Гали беше в средата. Хак каза:

– Ур!

Това означаваше: тук е твоето място. Гали се подчини на властната заповед и разбра какво трябва да направи. Замахна със секирата и започна да дълбае траншея, дълга около четири крачки. Едната страна на канавката трябваше да бъде полегата, другата минаваше под чима, който образуваше навес над издълбания проход.

В това време жените изскочиха от храсталаците, нарамили клонки, и започнаха да ги предават по веригата на мъжете.

Гали избираше най-големите клони със смолисти сухи игли. Старият Хак подканяше жените да бързат и купчините съчки пред ловците растяха бързо.

Гали издълба със секирата канавка, огледа козирката, която надвисваше над едната ѝ страна, и започна да трупа под козирката клонки и съчки.

Поляната се простираше пред него. Стадото мамути – осем или девет – пасеше, потънало до корем в буйната трева. Това зарадва Гали – животните не усещаха опасността.

Но ето че жените се върнаха в пещерата и изнесоха огън. Затичаха се край ловците и на всеки хвърлиха горяща клонка.

– Гар! – извика Хак.

Ловците започнаха да палят огън, всеки под своята купчина съчки. Гали също започна да разпалва огън в канавката под козирката.

Щом се показва пушекът, от отсрещния край на долината, зад гърба на пасящите животни се чува викове, ловците от първата група, стигнали там под прикритието на храстите, подплашиха мамутите и ги насочиха към разгарящите се огънове.

Гали одобри действията на съплеменниците си... Той знаеше добре и своето място в лова. Легна по корем на земята и като събираше клоните под козирката на чима, яростно духаше огъня. В малкото подземие пламъкът се разгаряше мъчно. Но така и трябваше да бъде. С крайчеца на очите си Гали наблюдаваше животните.

Стадото спря за миг, мамутите се струпаха и тръгнаха към изхода на долината. Животните още не виждаха огъня: в ярките лъчи на слънцето той почти не се забелязваше. Гали яростно духаше под козирката. Огънят се разгаряше постепенно, над канавката се виеше лек пушек.

А огньовете от дясно и от ляво горяха буйно. Стадото премина в галоп. Изведнъж животните забелязаха огъня, но вече не можеха да се спрат. И сега в действие влезе капанът, който им беше устроил Хак.

Животните не се втурнаха към огньовете, а се насочиха между тях, към мястото, където из под земята се виеше синкав пушек.

– Гар! – завика Хак на лежащия върху земята Гали.

А той духаше с всички сили под козирката.

– Гар! – крещеше Хак.

Най-сетне клонките се запалиха ярко и Гали видя, че стадото се носи към него. Най-отпред беше огромният като планина водач. Бивните му светлееха през гъстата трева, хоботът му беше вдигнат, устата отворена и мътна слюнка се точеше от нея. Животното беше уморено от бягането. Гали се напрегна. Когато мамутът беше на четири-пет крачки, грабна от огъня най-голямата главня, изскочи пред водача и я напъха в устата му.

Гигантът сякаш се удари в стена, издигна се на задните си крака и като замахна към небето с огромния си хобот, рухна на земята.

Гали грабна секирата и преряза сухожилието на задния крак. Останалите ловци режиха сухожилията на другите крака. Стадото се обърна назад и се понесе срещу викащите участници в хайката.

* * *

Събуди се в същото положение – на бюрото, с отпусната върху ръцете глава. В лабораторията беше тъмно. Вдигнал глава, Гордеев остана още няколко минути в онзи далечен първобитен свят, който още не беше изчезнал от съзнанието му. Видя гигантския мамут, рухнал върху земята, ловците, кръвта, която струеше от

прерязаните крака. Чуваше одобрителния вик на стария Хак: „Ай-я! Ай-я“. Усещаше мириса на пушек и трева.

Огледа се. Беше в лабораторията. Протегна ръка и запали лампата. Камината беше все още отворена, дневникът – също. Ученият прочете: „Опит двадесет и трети“. Гордеев затвори камината и дневника.

По пътя до в къщи пред очите му на няколко пъти се яви отворената уста на мамута, в която той беше напъхал главнята. Колко проста се беше оказала битката с животното. То бе рухнало от поразилia го шок!

Гордеев се учудваше на спокойствието и мъжеството на Гали, който беше излязъл сам срещу звяра. Така и трябваше да бъде. Но на самия сън той вече не се учудваше, както когато се беше възплътил в Карп Иванович. Опитът е завършен успешно, той потвърди направеното откритие. А какво е то? Това, че миналото живее в паметта. Карп Иванович, момчето Федка, далечния Гали – това е низходящата линия на неговото родословие. Преживяното от него е заложено в подкоровите отдели на мозъка. Значи пред човека се открива неговото минало!

Когато се върна в къщи, Гордеев писа до сутринта. Ученият бързаше като ловец, попаднал на свежа следа. Ако в тези часове някой погледнеше през рамото му, той би видял че пише не само за нитроцезина. Редове от дълги формули, разкриващи синтеза на нови вещества, се нижеха един след друг. Гордеев поглеждаше в справочници по фармакология и физиология, правеше изводи от математическите изчисления и отново се връщаше към органичната химия.

Когато свърши, внимателно прибра изписаните листове в голяма папка. Поразходи се из стаята. После отново седна зад бюрото, сложи пред себе си списъка на работниците от лабораторията, прочете го няколко пъти, подчерта едно име и каза полугласно: „Разбира се, разбира се!...“ Отново се зае със справочниците по физиология и химия.

Около обяд се почувствува зле, в три часа Екатерина Игнатиевна извика „бърза помощ“.

Лекарите, страхувайки се от инфаркт, предложиха да го вземат в болницата. Гордеев лежеше, с ръце над одеялото, без да отваря очи. След всяка визитация лекарите тихо затваряха вратата на стаята, многозначително се споглеждаха и това свидетелствуваше, че пациентът им е зле.

На четвъртия ден настъпи подобрение и Гордеев помоли да дойде Юренев.

– Не бива – мъчеха се да го склонят лекарите, но ученият настояваше.

– Трябва!

Юренев дойде в бяла престилка, с цветя, които сложи върху шкафчето.

– Седнете – каза Гордеев и запита: – Помните ли разговора ни в лабораторията за проветряването на камината?... Тогава вие искахте да ми кажете нещо, нали?

– Исах – отвърна Юренев.

– Хайде, говорете.

– Не ми се иска да ви вълнувам... – започна Юренев, но когато видя как болният го гледа, смени тона: – Добре, добре.

Разговорът беше дълъг и се отнасяше за удивителни неща.

– Аз злоупотребих с нитроцезин – заразказва Юренев. – Но това стана съвсем случайно: няколко кристалчета попаднаха в огъня...

„Така е трябвало“ – говореха очите на Гордеев и Юренев като немарлив ученик отмести погледа си встрани.

– Това се случи при тринадесетия опит – продължи лаборантът – и веднага започнаха халюцинации, бих ги нарекъл сънища на яве. Ту се виждах като момче, което се къпе в реката с тайфа немирни връстници и можех да кажа името или прякора на всеки от тях, макар че да си призная отдавна бях забравил всички, ту бях танкист в боя на Волоколамското шосе. Но не бях аз, а моят баща. Видях Москва при Дмитрий Донски, строих Кремъл от бял камък.

– Извърших отново номера с нитроцезина в двата следващи опита. Халюцинациите се повториха. И това ме изплаши. Лиза се разтревожи, без да знае какво става с мен. Но когато опитах да вдишвам нитроцезин в къщи над пламъка на газовата печка, халюцинации не се явиха. При поредния опит в нашата камина те отново се явиха. Какво ставаше? Извърших опит в съседната лаборатория – нямаше халюцинации...

Гордеев беше извънредно заинтригуван от разказа и нетърпеливо кимаше с глава, когато лаборантът спираше да говори.

– Върнах се при нашата камина – продължаваше Юренев, – халюцинациите се появиха отново.

– Да – кимна с глава Гордеев.

– И тогава дойдох до извода, че нитроцезинът не е главното вещество при опитите.

– Съвсем правилно – потвърди ученият.

Полежа малко със затворени очи, а после запита:

– И кое според вас е главното?

– Компонентите, които придружават нитроцезина.

– По-точно?

– Калият, хлорът – започна да изброява Юренев – цезият...

Гордеев кимаше на всяка дума и когато Юренев спря, каза:

– В определени пропорции.

– Въпросът е – започна Юренев...

– Именно – подхвана Гордеев – в какви пропорции. И още в това, че нитроцезинът е само катализатор.

И двамата замълчаха. После Гордеев взе папката, която лежеше до възглавницата, и каза:

– Тук съм набелязал някои неща. Има още много работа, но тя вече е теоретично обоснована. Ето и формулите, и изчисленията. Вземете и ги прегледайте. Ще ви бъде интересно. По известни признаци се досетих, че случилото се с мен е станало и с вас.

Юренев взе папката и каза:

– Благодаря.

През вратата вече няколко пъти поглеждаха лекари, но Гордеев с ръка ги отпращаше.

Говореха и говореха.

* * *

През нощта му стана зле. Лекарите се суетяха, даваха лекарства, сложиха го на система. Но Гордеев не отваряше очи. Той беше в пещерата, ходеше из нея, присядаше край огъня, ядеше месо, изпечено върху въглените. До него седяха хората, които той наричаше по име – Аху, Клак... След като се нахрани, тръгна към

ъгъла на пещерата и легна върху мечата кожа. Почувствува как главата му се върти и бучи. За миг пред него светна, той обърна глава и видя входа на пещерата, късчето синьо небе. Прииска му се да иде в долината, при зеления килим, където пасяха могъщите хула. Прииска му се да види слънцето. И той го видя... Още веднъж, като в мъгла, пред очите му заплуваха хората, насядали около огъня... И едва тогава дойде мракът.

Първият

Научно-фантастичен разказ

Марек Новак

Седеше пред мен прегърбен, жадно придръпваше от цигарата и чакаше. А аз гледах рентгеновите снимки и като маймуна, имитираща човек, се ровех в резултатите от изследванията, лежащи на бюрото. По принцип всичко беше ясно – тумор с големина на юмрук между белите дробове. Трудно би могло да се сбърка с грип. Трябва да свърша с това идиотско преобръщане на бумагите и да кажа нещо на човека, да го утеша някак си. Ударих енергично с длан по бюрото и казах:

– Много пушите, изключително много. Човече, трябва да си щадите здравето, наистина така не може...

Държеше се като че ли съм казал това на някого до него, дори погледна в тази посока. А аз пак започнах да бърникам бумагите. Ако беше пожелал да ми помогне, ако беше запитал нещо... щеше да ми бъде по-лесно да изрека присъдата, че ето, в името на най-висшата медицинска безпомощност, по причина на изключителната злокачественост на някои клетки от твоя организъм, ти, Ян Сувалски, си осъден на смърт, с една дума рак, и то по принцип неоперативен. Не мога да му кажа това. А може би нещо за необикновените чудеса на съвременната медицина? Вече си отварях устата, когато Сувалски изхриптя:

– Ама мен нищо не ме боли, чувствавам се добре... и въобще...

Най-накрая започна да говори. Използувах този момент, усмихнах се приятелски и започнах:

– М-м-м, знаете ли, резултатите от изследванията не са чак толкова лоши, ще поседите при нас няколко дни, ще си починете, ще направим още няколко изследвания... а след това ще видим.

Като че ли не можах да го убедя.

– Но това е онкология, нали?

– Е, какво от това, че е онкология? Това е дума, неоправдано бъдеща страх сред хората. Това просто е един от многото клонове на медицината, занимаващ се с конкретно явление... и имаме доста успехи в тази област.

Постарах се да произнеса това убедително, за да успокоя пациента. Казах му да се яви следващия ден в 8 часа. Без да каже дума, Ян Сувалски, автомонтьор, тридесетгодишен, се поклони недодялано и излезе.

Трябваше да си направя силно кафе и да запаля цигара, наистина вредна за здравето, но нужно ми беше да върша нещо с ръцете си. Привикнах да гледам смъртта в лицето, даже страданията, но като че ли никога няма да привикна да водя такива разговори. Винаги едно и също, когато трябва да кажа на пациента, че по принцип е здрав като камък, но трябва да остане при нас. Или когато казвам истината и трябва да наблюдавам реакцията на хора, убедени от този момент, че скоро ще умрат. Държат се различно. Най-трудно стига до тях перспективата за излекуване, тя е напълно нереално видение, докато смъртта се превръща в нещо твърде реално, направо осезаемо.

Заварих Сувалски в залата за болни. След двуседмични изследвания и наблюдения трябваше да се вземе решение. В същност, касаеше се само за съгласието на Ян Сувалски да се подложи на операция, следваща по-скоро от нормалния ход на нещата, отколкото даваща реален шанс за излекуване на пациента. И така се стигна до следващия разговор. Направо казах, че само операцията дава някакъв шанс за излекуване. Ако не се съгласи, може да живее не повече от 3 месеца. Дадох му два дни да размисли, но го предупредих, че всеки ден отлагане е само в негова вреда.

На следващия ден една от сестрите ми донесе някакво писмо.

– Това за мен ли е? – запитих, давайки й едновременно да разбере, че не зная за какво се касае.

– През нощта един от пациентите избяга и е оставил това писмо за Вас.

Интуитивно предположих, че този несериозен пациент е Ян Сувалски и улучих, както се казва, в десетката. През нощта Ян Сувалски избягал от болницата. Постъпи като сополанко. Можеше да не се съгласи на операция, да помоли да бъде изписан и да си отиде у дома. Отворих писмото и прочетох: „Чувствувам се добре, нищо не ме боли, няма да се оставя да ме режете. Ян Сувалски“. И така, с чиста съвест, ако това беше възможно, можех още днес за сметка на болницата да поръчам за Ян Сувалски, автомонтьор, красив венец от карамфил и елхови клончета...

* * *

Задницата на товарната кола растеше пред очите ми все по-бързо и по-бързо... Натиснах спирачката, естествено, че я натисках

чак до момента на силния удар и звъntenето на счупените стъкла. Катастрофа! Без особени контузии се върнах в града с автобус, а колата ми закачиха и откараха в най-близкия сервиз.

Отидох там след месец. Убеден бях, че още не е готова, но исках да проверя докъде са стигнали. Заедно с началника на сервиза стоях по средата на мръсен, наблъскан с коли двор, пушихме цигари и разговаряхме – естествено за моторизацията. Изведнъж, съвсем неочаквано той викна към отворения гараж:

– Господин Янек! Елате за малко!

Разбрах, че този Янек е свързан по някакъв начин с моя разбит автомобил, може би го оправяше. Изпод един от автомобилите излезе мъж, облечен в комбинезон и барета, изцапани с масло. Приблужи се бавно към нас, бършейки ръцете си. Познавах отнякъде този човек. Само че къде и кога съм го срещал? Той явно ме помнеше по-добре, като се засмя сконфузено и каза:

– Добър ден, докторе.

И тогава си спомних откъде познавам това лице. Ян, фамилията не помня – като че ли Сувала или нещо подобно, автомонтьор, моят пациент-беглец, може би отпреди три години. Удивен гледах как придръпваше от цигарата и на устата ми напираше въпроса „Как стана така, човече, че ти още живееш? Изглеждаш добре, работиш... А може би си се лекувал някъде другаде? Къде?“ От мен се изтръгна само нещо между въпрос и твърдение:

– Все още продължавате много да пушите.

Веднага ми отговори:

– Но се чувствавам добре и нищо не ме боли.

Преди три години научи този израз и продължава да си го повтаря като латерна. Естествено исках да поговоря с него – като лекар с пациент. Ами ако се съгласеше да бъде изследван? Оказва се, че колата ми вече е поправена. Трябваше да използвам този факт по някакъв начин, касаеше се за непосредствен лекарски контакт с моя бивш пациент. Хванах го под мишницата и му казах, че ако, естествено това няма да го притесни, тъй като днес не мога, а утре съм много зает, би могъл да ми докара колата пред болницата, бих бил твърде благодарен, а моята благодарност би имала определен финансов размер. Той погледна красноречиво шефа си, който се почеса по главата и каза:

– Добре, Янек. Ще уредиш това сутринта.

Уговорихме се, че някъде около единадесет часа ще бъде пред болницата и ще ми донесе ключовете. Платих си сметката и се върнах в града с автобус.

В болницата бях по-рано от обикновено и веднага започнах да се ровя в архива. По азбучен ред доста бързо намерих сивия плик с надпис: Ян Сувалски. Прегледах всичко внимателно. От документите следваше неопровержимо, че вчерашния ден бях срещнал призрак. Документите не даваха на Ян Сувалски никакъв шанс за спокойна старост в обкръжението на грамада от внуци и правнуци. И все пак след три години го срещнах жив, тъй като не можех да го срещна в друго някакво състояние.

Почука, влезе и каза:

– Добър ден!

Раздрънка ключовете от колата и лицето му говореше: „е, докторче, ето ме, докарах колата, дай ми сега каквото обеща и

изчезвам“. О, не, господин Ян Сувалски, няма просто така да си отидете. Вие сте твърде интригуващ случай, за да получите просто така парите си и да изчезнете. Предложих му чашка кафе. С колебание, но се съгласи. Така първата крачка беше направена.

– За последен път се срещнахме в този кабинет преди три години. Нали?

Исках с това да започна разговор. Сърбаше нервно кафето и нищо не отговаряше. Продължих:

– Да, скоро ще станат три години. Какво правихте през това време? Лекувахте ли се някъде? Тогава доста неочаквано ни напуснахте...

А той – нищо. Пие си кафето и гледа някъде в пода. Черпя го цигара – пуши, но продължава да мълчи.

– Знаете ли, съвсем случайно намерих плика, този отпреди три години, с изследванията и диагнозата на болестта Ви. Желаете ли да ги прочетете?

Не изрази голям интерес, но остави чашката и каза:

– Та, Вие, докторе, знаете, че попаднах при Вас съвсем случайно. Винаги съм бил здрав като бик. Подложиха ни на онези... периодичните изследвания – мерене, теглене, флуорограф – знаете ги. А след това лекарят от предприятието ми каза да се явя тук. Нищо не ме болеше, чувствавах се добре, а Вие като гръм от ясно небе ми предлагате операция!!! Откъде накъде операция? Зная, че тогава всичко ми обяснихте – какво ме чака, ако не се съглася. Но реших, че няма да дам да ме режете. Завъртях се около дрехите, мушнах някоя пара на портиера и... бегом у дома. Е и какво?

Работя си нормално, имам си семейство и не се оплаквам от здравето си. Ако се бях оставил да ме оперирате – вече да ме няма.

Махна пренебрежително с ръка и отново започна да сърба кафето си. От думите му следваше, че през това време не се е лекувал никъде. Всичко това беше странно. Взех един документ от сивия плик и го помолих да прочете на глас:

– Състояние: неоперативно.

Сричаше без да разбира напълно за какво става дума. Тогава реших да се намеся грубо и казах:

– Това означава, скъпи господин Янек, че преди три години не сте имали почти никакъв шанс за излекуване. Имали сте тумор с големината на юмрук между двата бели дроба. Ако тогава Ви предложих операция, то беше само затова, че в нея се криеше някакъв минимален процент шанс. Но операция не е имало, не сте се лекували никъде... и здрав, поне на вид, стоите пред мен. Как е станало така, че живеете, господин Янек?

Това му направи силно впечатление. Може би, дори по-силно, отколкото преди три години, когато му предложих операция. Внезапно си припомни нещо твърде важно, но се засмя с известно превъзходство и каза:

– Но живея! Нали?

Гък не можеш да му кажеш, тогава реших да му обясня всичко докрай:

– Направо ще Ви кажа за какво става дума. Да кажем, веднъж на сто хиляди безнадеждни случая рак се случва чудо. Ракът отстъпва и болният оздравява. И Вие сте именно такъв феномен, във Вашия случай е станало именно такова чудо. Затова имам към Вас

огромна молба, която не можете да ми откажете. Този път не става дума за чудеса, бих желал просто да се съгласите да повторите някои изследвания. Нищо повече не искам от Вас.

Отначало не искаше и да чуе. Отказваше поради липса на време, имал много работа и въобще не искаше да се връща към тази тема. Обещавах всичко, каквото можех: пари, отпуск по болест, европейска, а може би и световна слава, позовавах се на хуманитарните стойности на човешкия живот, на необходимостта от жертва в известни случаи за полезното дело. Все едно, че говорех на стената. Просто се страхуваше. Страхуваше се от контакта с мен и болницата, в която работех. Е, какво пък, ще трябва да приложим метода на малките крачки:

– Но за рентгенови снимки ще се съгласите може би?

Не чаках отговора. Хванах го под ръка и казах: да тръгваме. Тичешком отидохме в лабораторията.

Историята обича да се повтаря – след снимките влезе в съблекалнята и през другата врата към коридора, изчезна яко дим. Проклет монтьор, дори не можах да му запламя, задето беше докарал колата ми.

След три часа при мен дойде Кжищоф – колегата, който направи снимки на Сувалски. Сложи ги още мокри на масата и каза кротко и изразително: „Moriturus“ и излезе.

Сложих снимката на екрана. Картината, която видях, беше изненадваща. Дъхът ми секна. Сложих старата снимка отпреди три години, отново сложих днешната снимка. И в единия, и в другия случай имах пред себе си идентична картина. И от едната, и от другата снимка ми се усмихваше злобно между белите дробове

тумор с големината на юмрук, като че ли позираше за снимка: А Ян Сувалски живееше! Оправя сега някакъв автомобил, добре и бързо. След това ще си отиде у дома, ще гледа телевизия и ще си легне да спи.

Когато работното време завърши, седнах в ремонтираната си кола и по принцип трябваше да се прибера у дома да обядвам. Но кормилото така се завъртя, че отидох в познатия ми вече автосервиз извън града. Оставих колата на двора и влязох в канцеларията на началника. Там беше весело. Началникът, Сувалски и още двама монтьори бяха изпили вече две половинки и започваха трета.

– Какво има, докторе? – обърна се весело към мен началникът на сервиза. – Не сте ли доволни от ремонта? А не бихте ли пийнали с нас? Моля Ви.

В друг случай бих казал, че не пия, такъв ми е принципът, а освен това съм с кола. Но пожелах, впрочем трудно е да се нарече това желание, именно да пийна. Може би Сувалски ще си развърже езика. И ще мога да го убедя... За какво? Това още не зная.

Разговорът естествено се насочи към темите на моторизацията, както се случва между шофьори на чашка. Изведнъж Сувалски неочаквано запита:

– А каква е моята снимка, докторе?

Искаш да знаеш? Е, знай тогава, че нищо не се е изменило и точно така му отговорих. Погледна ме изпитателно, но не попита повече за нищо. Вече доста ни шумеше в главите, когато един от монтьорите ме тупна яко по гърба и каза:

– Янек ни каза всичко, но напразно си блъските главата – това със снимките е глупост, сигурно машината се е развалила... Той е с желязно здраве, всички ни ще надживее, всички ни... Вярвате ли ми или не? Какво, Янек? Истината ли казвам или не?

Сувалски се усмихна и намигна съучастнически на колегата си. Оня трябва да беше разбрал какво означава това намигване, тъй като веднага предложи:

– Нашият Янек е артист, докторе, такива работи може да Ви покаже, че косата Ви ще настръхне. Янек, ще покажеш ли нещо на доктора. Може би номера с тръбата?

Измъкнахме се на двора, а оттам в гаража. В царящия полумрак можах да наблюдавам как Ян Сувалски надяна върху себе си пластмасов чувал, в който един от монтьорите пхна гумен маркуч. Другият край той прикрепи към ауспуховата тръба на един автомобил. Чувалът беше здраво привързан около коленете на Сувалски с парче шнур. Сред шумния смях някой запали автомобила и през маркуча чувалът започна да се пълни с изгорели газове. Чувалът се изпъна. Изглежда беше продупчен някъде, защото извън него започна да се просмуква синкав дим. Двигателят работеше равномерно. Тръгнах решително напред, за да прекъсна това чудовищно зрелище, но ме задържаха нечии силни ръце. Някой каза:

– Спокойно, докторе, нищо няма да му се случи, именно това е нашият Янек.

Вцепених се. Междувременно забавлението за сметка на Сувалски ставаше все по-весело. Той подскачаше като маймуна, приближаваше лицето си до повърхността на чувала и правеше

глупави гримаси. Изглеждаше като голям полупрозрачен, синкав пашкул, в който мърда какавидата. Не му прилоша, не припадна, не умря, скачаше, правеше глупави гримаси и противоречеше на всякакви обусловености на човешкото съществуване. Колко трая това? Четвърт час? Половин час? Стоях и с глупава физиономия гледах нещо, което не можеше да съществува. И все пак съществуваше! След това Сувалски излезе изпод чувала като бършеше с кърпа черното си, изцапано от изгорелите газове, лице. Очите му бяха зачервени, но това можеше да бъде и от алкохола. Прилоша ми, почувствах в устата си вкуса на бензин, главата ми бучеше като кошер. Обърнах се и избягах на двора по понятни причини. Другарите ми по чашка напълно разбраха моето неразположение. Някой ме прикрепяше за раменете, а друг при всеки напън за повръщане ми навеждаше главата надолу. Свежият въздух ме ободри. Върнахме се в канцеларията на началника. Беше останала още една бутилка за изпиване. Всеки път, когато поглеждах Сувалски, ми се завиваше свят и ми се повдигаше. За какво точно бях дошъл тук? За какво седя тук – сред тези хора? На какво разчитам? Какво очаквам? Да не би да съм сънувал всичко това? Може би под влияние на водката да съм имал халюцинации? Единственото, което си спомням, е клечащия пред мен, също пиан, Сувалски, който плачеше и се кълнеше, че за благото на човечеството ще разреши да го нарежат като риба за мезе. Кой знае какво съм му говорил? Помня още, че целувах сърдечно Сувалски по двете бузи и от името на изтерзаното човечество му благодарях за така безпримерното жертвуване. Всички бяхме развълнувани. Изведнъж се озовах в някакъв автомобил, който по-късно се оказа

такси. Около три часа сутринта преобръщам вяло ключа в бравата на жилището си.

Пробуждането беше страшно. Добре, че е неделя и не трябва да ходя на работа. От това главоболие не можеш веднага да се отървеш. Освен нормалните в такива случаи болки, нещо започна да ми блуждае в главата. Несвързани помежду си парчета от картини. Мирис на бензин... Някакъв мъж, скачащ в чувал... И аз съм гледал всичко това спокойно? Как така? Не съм направил нищо? Та нали съм лекар, трябва да спасявам човешкия живот... Ако всичко това, което сега си спомням, не е било предизвикано от алкохолно помрачение, то този мъж е могъл да бъде само Ян Сувалски – автомонтьорът. Осъзнавах, че всичко, което се случи вчера... а може би днес? А може би това, което ставаше от най-малко три години и беше свързано със Сувалски, изисква изключителна яснота на мисълта. Като имах пред вид сегашното състояние на духа и тялото ми, реших да се въздържа до следобедните часове с оформянето на каквито и да са изводи. Едновременно имах чувството, че това, до което ще стигна в своите разсъждения след обeda, ще бъде нещо доста важно – от някаква неизвестна още гледна точка, но и близко до разгадаване.

Станах. С чувство на отвращение наистина, но нищо по-добро не ми идваше в главата. С крака като че ли от глина започнах да обикалям из жилището и където и да се натъквах на огледалото, му се изплезвах. Защо правех така? Може би под влияние на филмите, в които винаги махмурлиите типове се плезят срещу огледалото. Всяка мисъл на темата „Случая Сувалски“ пропъждах като нахална муха. Още не е време за това. Току-що си приготвих нещо за пиене,

когато някой позвъни на вратата. В халат и неохотно се дотътрих до антрето. Отворих вратата. Да, това не беше поредното привидение, на прага усмихнат стоеше Ян Сувалски. Каза:

– Привет! – отмести ме встрани и безцеремонно се вмъкна в жилището. Разбрах, че сме на ти. Огледа жилището и установи, че съм се подредил сносно. Почувствувах, че е дошъл не само, за да огледа жилището ми. Даде ми ключовете от колата... Но това не беше основната цел на посещението му, тогава за какво се касаше?

– Е, а какво ще стане с този професор? – запита внезапно той – Вчера не можахме да се уточним. Нали ме уговори да отидем при някакъв професор. Така ли беше?

Значи всичко е истина. Това, което видях вчера, действително се беше случило. Да, да – преструвах се, че си спомням отлично вчерашния разговор. Да, да, естествено – всичко това е за благото на човечеството. Не желяех веднага да телефонирам на Набелски и да се уговоря с него за утре. Трябва да се използва ефекта на изненадата.

И така, казах на Янек, че ще се срещнем утре в 12 часа. В клиниката. Ще взема със себе си резултатите отпреди три години и последната снимка, а след това ще му представя моя нов приятел – феномена, Янек Сувалски. Ама каква глупава физиономия ще направи професорът, когато се запознае с целия проблем. Всичко ще бъде страшно интересно, ще го изненадам още повече с това, че ще имам собствена концепция по този въпрос. Тоест, надявам се, че ще имам. Във всеки случай ще се постарая да измисля нещо. Междувременно Сувалски се готвеше да си ходи. Каза кратко:

– Е, всичко добро – до утре.

На прага спря и добави, че от доста време се е подозирал... е, че не е напълно нормален, но е бил доволен, тъй като е могъл да се изтъкне пред приятелите си. След това си отиде.

Нужно беше да се разчопли този проблем. Набелски сигурно ще запита: – А какво, Вие, мислите за това? А какво в същност аз мисля за това? Фактите са следните: индивид с огромен злокачествен тумор си живее поне от няколко години, нищо не го боли и се чувства добре. Успява да погълне убийствена доза отработени автомобилни газове и нищо не му става, чувства се добре. Може би и други неща умее да прави? Имам чувството, че сигурно може. Е, и какво? А може би това, което е в дробовете му, въобще да не е рак? Но цитологичните изследвания потвърдиха, че това е рак. А ако въпреки резултатите от изследванията, това не е рак? Тогава какво е, по дяволите? Зададох си доста въпроси, а никакъв отговор. Да... Нещо проблесна в главата ми, нещо неправдоподобно на пръв поглед, но в края на краищата цялото ми приключение с Ян Сувалски е неправдоподобно. Ако предположим, че това, което е в Сувалски, разширява каталога на човешките органи с поредния номер... впрочем нека говорим направо! Този негов уж рак е орган на тялото, който неутрализира действието на отровите – поне тези, които са в автомобилните газове! А след като останалите хора не притежават такъв орган, тогава какво? Тогава Сувалски е мутант!!! Научна фантастика. Боже мой! Утре Набелски или ще ме изпрати при лудите, или сам ще полудее. Прекрасно би било всичко това. Човешка генерация, неподатлива към отравянето на околната среда! И Ян Сувалски би

бил първият от тези хора! Тъй като именно природата беше поставила в организма на Сувалски онова нещо. Напълно невероятна история!!!

Наквасих кърпата със студена вода и я обвих около главата си. Яснота на мислите, преди всичко. Единственото затруднение са резултатите от цитологичните изследвания. Не пасват към теорията ми – даже я оборват. А ако всичко се пропусне през призмата на теорията за еволюцията? Да, това би могло да даде интересни резултати. Би звучало така: човек в процеса на своето цивилизовано развитие преобразува своята естествена среда за собствените си нужди, и то все по-интензивно. Но на известен етап тази преобразувана среда се обръща срещу него, става вирулентна и агресивна. Към това се прибавят и естествените вредни въздействия. Човешкият организъм самостоятелно се старее да преодолее тези негативни явления, но в известен момент става беззащитен, непригоден към отровената околна среда. Природата се опитва да направи нещо с този проблем. Но за това е нужно време. Опитва природата разни нещица, експериментира, може така, може иначе – някакси да се приспособи този човек – и на известен етап се появяват отвратителни заболявания. Колко трае вече това? Три хиляди години? А може би двадесет? Хората считат тези болести като Божие проклятие и страшна напаст. Общо взето, това е страшна болест, но само на известен етап – етапа на опитите, експериментите и търсенето в посока именно на това приспособяване. Докато един ден в епруветката с надпис Ян Сувалски е израснало нещо, което отдавна е очаквано. Да, успех! Експеримент №1001¹¹ е дал най-накрая положителен резултат. Ян

Сувалски, автомонтьор, тридесетгодишен, нищо не те боли, чувствуваш се добре, ти си първият, който се е приспособил!

Реших повече да не мисля за това. Утре ще имам време при Набелски, за да се наговоря. Още не е проверено, но все има за какво да се захване човек. В края на краищата трябва да се излезе от нещо, за да се обясни някак си необикновения казус Ян Сувалски.

* * *

Стоях на пост пред кабинета на професора от единадесет и половина. Страхувах се от нещо, което като че ли можеше да ми избяга. Неоправдано вътрешно безпокойство. Дали действително неоправдано? Набелски е уравновесен и разсъдлив човек, ще трябва спокойно да изслуша моите сензации. Именно тази негова разсъдливост ме безпокоеше. Вече два пъти питах секретарката дали професорът ще дойде днес със сигурност. Нещо ме подтикваше отново да вляза и отново да запитам същото. Единадесет и четиридесет и пет. Защо още го няма Янек? Още четвърт час – ще трябва търпеливо да чакам. Вече е единадесет и петдесет и пет, след пет минути ще избухне революция от световен мащаб. Помислих за пациентите си. Каква полза ще имат те от моето откритие? Ще им позволи ли това с по-голямо чувство за собственото си достойнство – човешко достойнство да понесат страданията и безнадеждното очакване на смъртта? Та те още не са приспособени, аз също не съм, другите хора също не са... Само той... Сърцето се качи в гърлото ми, когато през прозореца видях крачещия по площада Ян Сувалски – точен е, кучето му. Застана на тротоара и погледна преминаващия красив, спортен автомобил.

Направи няколко крачки и тогава иззад ъгъла изскочи носеща се с голяма скорост товарна кола.

Исках да крещя, исках да го предупредя, прилепих лицето си към стъклото и тогава, като на забавен филм, отлично можех да наблюдавам сблъскването на двете тела – на така неравните един на друг противници. Янек за миг изчезна някъде, а товарната кола, без да се спира, продължи нататък. На улицата остана като купчина мръсен сняг парче човешко тяло – вече без тайни и сложности. Не! Това не можеше да свърши така!!! Бягах като луд по стълбите, блъскайки се в хората, гонеше ме шепотът им: нещастен случай, нещастен случай на улицата, убит човек. Какво можеха да знаят те за това? Когато изтичах на улицата, Янек, покрит с одеяло, го носеха на носилка към клиниката. Събра се тълпа. Стиснах силно един от лекарите за рамото и с мъка успях да изговоря това, което беше най-важно: Жив ли е?! Лекарят ме погледна учудено и каза:

– Премачкан.

...Всичко е свършено. Едва държащ се на краката си отидох встрани и се подпрях на един стълб. Не можех да си поема дъх. Неочаквано чух топъл и познат глас:

– Какво се е случило тук, колега? Защо сте така блед?

Пред мен стоеше професор Набелски както винаги спокоен и уравновесен. Какво можех да му отговоря?

– Нещастен случай, господин професоре. Загина човек.

Казах това необикновено спокойно. Трябва да го е учудил видът и поведението ми, понеже каза:

– И видът на кръв Ви е направил толкова голямо впечатление? Колега...

В цялото това събитие трябва да е забелязал нещо забавно, тъй като се усмихна леко. И вече с уравновесена, спокойна крачка се изкачи по стълбите на клиниката. На работа, професоре, на работа, чакат Ви болните.

Върнах се към заниманията си. През отворените врати изпод белите завивки се подаваха ръце, крака, глави. Колко много може да се прочете в тази абсолютно няма, поразяваща сама със своето присъствие жестикулация. Какво мога да кажа на вас, хора? Че всичко това не е така? Че имах в ръцете си парченце истина, но го изгубих на пътя?

Позвъня телефонът. Обаждаше се професор Набелски. Не пропусна да ме информира, че „по принцип“ за онзи човек, който загина по обед пред клиниката – това било добра смърт, че „по принцип“ той бил вече жив труп. Имал пред себе си рентгеновата му снимка, от която неопровержимо следвало, че е могъл да живее не повече от три месеца...

Ана

Фантастичен разказ

Румен Маджаров

Накъде отдалече, разкъсана на хиляди слаби оттенъци, повторена многократно, като от далечно ехо, проникваше бавно и болезнено ярка светлина.

Блясък и мрак. Мрак, мрак... и блясък.

Не, не беше блясък. Беше звук. По-точно – тътен, рев, грохот. Промъкваше се в плътна мъгла, сред безформени прегради, край мрачни развалини, избухваше неочаквано, изчезваше в тишината и все повече изпълваше пространството.

„Бииип!... Бааап!... Боооп?“ – ехтеше във Вселената. – И пак! И пак! И пак!

Поляната беше зелена и безкрайна. Зелено сияние се носеше над нея, чак до хоризонта, който трептеше в неясни очертания, сякаш от него извираха горещи, зелени изпарения и преливаха в синевата на небето. Ухание на росна трева, на свежест и пролетно утро го задавяха и той отчаяно се мъчеше да преглътне, да поеме, да запази в себе си всичко...

Гърдите му, притиснати от непосилна тежест, конвулсивно се гърчеха в усилие да поемат въздух. Устата му, изкривена от докосването на смъртта, потръпваше, защото трябваше да принуди свитото гърло да пропусне само полъх, само повеи от кристалния вятър, раздвижил тревите.

Гонг!... Огромен и невидим!... Някъде там, над студените, бистри и недостижимо далечни, забързани струи на планински поток...

Очите се отвориха, но не видяха нищо. Надигна се тежко, запуши ушите си, притисна слепоочията си, изрева от болката, която извираше отвред. Изтърва бластера и рухна на блестящия под. Задиша тежко и често. Кислородът нахлу в мозъка му и разпръсна лепкавата, отровна смрад, стиснала сетивата му.

Животът бавно се връщаше в тялото му. В главата му нямаше нищо освен див, почти животински страх, който го караше да трепери. Не знаеше нито кой е, нито къде е. Изправи се с мъка на колене и се огледа. Намираше се в някаква голяма, кръгла зала. Впери кръвясалите си, безумни очи в множество кресла, пултове и екрани и през завесата от страх се мярна мисъл. Той беше Пилот. Но защо... това не можа да си спомни. Пропълзя до едно кресло и се отпусна в него. Пред очите му се въртяха червени петна, сляха се в едно и се превърнаха в голяма, матова табела, на която мигаше ярко червен надпис „Тревога“. При всяко светване в мозъка му се забиваха огнени игли. Замахна с ръка и разби стъклото. От пръстите му потече кръв и това го учуди. Огледа таблото пред себе си и с изненада разбра, че знае точно кое какво е и за какво служи. „А защо съм сам?“ – Този въпрос предизвика в него странни асоциации, но не успя да ги свърже в едно цяло. Докосна несмело клавишите пред себе си, но въпреки очакванията му, централният компютър мълчеше. Това беше повече от невероятно. Мълчание отговори и на сигналите му към другите помещения. Но какво имаше там? Други хора? Кои бяха те? Тогава видя, че показанията на индикаторите са ненормални. По-лошо от ненормални – просто

бяха невъзможни. Той с ужас си даде сметка, че реакторът на космолета отдавна е трябвало да се взриви, ако имаше нещо вярно в скълите пред него. Почука с пръст по шестте светещи цифри, показващи скоростта, с която летяха, но нищо не се измени. Продължиха да си стоят в немислимото 999999 километра в секунда. Включи обзорния екран. Образът подскачаше странно. Стабилизира го с мъка. „Побъркали са се!“ – реши той, гледайки невероятната картина зад стените на кораба. Испита желание да разбие и екрана, и огромния, полудял Космос, които се зъбеше пред него. Всичко беше виолетово. Планетите, или слънцата, или дявол знае какво, бяха черни и побеснели; едни се носеха бавно нанякъде, други пулсираха и се въртяха, трети изпускаха дълги пипала и се разпадаха на по-малки; някои се сблъскваха и огромни отломъци летяха в мрака. Изгаси екрана, за да не гледа повече тази виолетова Вселена. „А ако съм полудял аз?“ – Измъкна една кутийка и изсипа десетина тонизатора в шепата си. Нагълта ги и се отпусна. Мислите му се проясниха. Страхът потъна някъде. Обзе го странно спокойствие. Стана и тръгна към изхода. Тих, мелодичен звън оповести, че може да излезе, но вратата не се отвори. „Блокирала! – мярна се в ума му. – А защо? Нима разхерметизация!“ Навлече един от скафандрите до вратата, но тя пак отказа да се отвори. Тогава взе бластера и стреля там, където предполагаше, че се намира блокировката. Потече разтопен метал. Испита удоволствие, че действа и предприема нещо, макар че нямаше представа защо го прави. Напъна вратата с две ръце. Ръкавиците прилепнаха към грапавата синкава повърхност. Появи се цепнатина и постепенно нарасна. Очакваше въздухът от

помещението да излети в коридора, но нищо подобно не се случи. Видя светлина.

„А защо тогава е блокирала! – учуди се той. – Не разбирам.“

Пъхна дулото на бластера в цепнатината и натисна. Вратата подаде. Промъкна се през образувалия се отвор и забърза по коридора. Следващата врата се отвори сама. Той се стресна и отскочи към стената. Насочи оръжието, готов за всичко, но нямаше нищо опасно: коридорът зееше празен.

„Нерви! – ядоса се той. – Нормалното ми се струва невероятно.“

Продължи напред и след завоя, преди първите жилищни помещения, видя проснато тяло, а малко след него – още две. Бяха биороботи. Разгледа ги внимателно. Нямаха никакви външни повреди и той реши, че са изключени централно.

Стигна до каютите. Не си спомняше чия на кого е и започна поред. Първата се оказа празна. Нямаше значение кого ще намери. Достатъчно му бе да зърне живо човешко лице. Другото все щеше да се нареди някак си. Натисна бутона на втората каюта. Вратата се отвори и той влезе. Въпреки конската доза тонизатори, почувствува как страхът изплува и го обзема отново. На земята, до леглото лежеше свито тялото на млада жена. Лицето ѝ беше изкривено в ужасяваща гримаса. От носа, устата и ушите ѝ беше текла кръв и широко отворените очи на момичето гледаха към него, изкривени в няма болка и изумление. Усети как косата му се изправя. Той я познаваше. Тя беше колежка на Ана...

„Ана??... – повтори си той удивен. – Ана!!!“

И тогава взривът на спомените го разтърси. Възприятията му, притъпени от голямата доза тонизатор, едва се оказаха способни да

осмислят и приемат действителността. Чак сега той разбра ясно, че се е случило нещо страшно, нещо непоправимо. Едва не загуби съзнание от ужаса, който го грабна и запрати в обятията на неизвестното. Испита страх, който в сравнение с предишния беше осъзнат и почти го доведе до ново умопомрачение. Но вече не се страхуваше за себе си. Страхуваше се за Ана.

Спусна се към следващата каюта. Изскочи, защото те бяха мъртви. Хукна по коридора. Прескачаше биороботи, спираше до трупове на застигнатите от смъртта хора, оглеждаше се диво и в душата му се бореха ужас, страх, надежда и отчаяние.

– Не, само тя не! – шепнеше си той, преди да погледне лицето на следващия изпречил се пред него мъртвец.

Влизаше в каюти, помещения и бягаше навън, защото те се търкаляха, лежаха, зъбеха се сгърчени, посинели, окървавени и обезобразени. И никъде никой жив. В космолета витаеше сянката на Абадона.

Спря, смъкна скафандъра и го захвърли. Тишината го оглуши. Вдигна бластера и го загледа, сякаш той можеше да му каже какво се е случило.

Нечовешки смях прокънтя в коридора, заблъска се в стените, скъса нервите му и го макара да се завърти бясно. Но в коридора нямаше никой. Тогава си даде сметка, че се смее той. Лудият беше той. Останалите бяха нормални..., но мъртви.

Видя, че стои пред собствената си каюта и разбра, че се страхува да влезе. Не можеше да я види като другите... Не можеше дори да помисли, че Ана...

Натисна бутона и вратата се отвори. Прилоша му. Дори и да имаше някой вътре, той не беше между живите. Не посмя да влезе.

„Не, тя не е тук! – повтаряше си той. – Навярно е в лабораторията. Какво ще прави тук!“

Колкото и малка да беше надеждата, тя съществуваше и той се хвана за нея, като удавник за сламка.

„Нали аз съм жив. Тя не може да е мъртва!“ – въртеше се в ума му.

До анабиозния отсек, пред вратата на лабораторията, в която работеше обикновено жена му, той отново си възвърна способността да възприема околния свят. Спря за миг поглед върху смазаното тяло на една жена, не беше Ана.

Вратата на лабораторията отказа да се отвори и той едва не се разплака от радост. Вътре имаше жив човек! Вътре някой дишаше! Разтрепери се от нетърпение. Не улучи от първия път и разрани ръцете си в напразни опити да отвори вратата, преди да асимилира, че блокиращото устройство е цяло. Стреля отново, и отново. Металът беше нажежен, но той не усети, че кожата му залепва и яростно блъскаше вратата, докато тя плавно се плъзна и отвори. Втурна се вътре, обхвана с поглед цялото помещение. Нямаше я!

Надеждата изчезна. Краката му се огънаха и стените се залюляха. Отпусна се безсилно на пода. Нямаше сили отново да обикаля из мъртвите коридори и помещения, да гледа труповете и да търси сред тях.

И тогава дочу тихо стенание, което го накара да скочи. Застина в нерешителност. Наостри слух.

Някой ясно изхлипа.

Радостта се стовари отгоре му и той се задъха. Спусна се към банята и рязко отвори вратата. Чу шуртене на вода и тихо проплакване. Втурна се вътре.

Това, което видя, го накара да захапе ръката си, за да не закрещи.

То заплака и помръдна жълто-червената си ръчишка.

Падна на колене и притисна слепоочията си в ням ужас. Отвори широко уста, за да преглътне, изви глава към тавана и зави като див звяр.

Ана лежеше на пода. Пред нея помръдваше новородено дете и проплакваше немощно.

Вдигна детето и видя, че е свързано още с мъртвата. Беше момиче. Смъкна горницата на комбинезона си и го зави с него. Донесе от лабораторията скалпел и здрав конец. Освободи несръчно детето и притисна малкото телце до гърдите си. Почувствува потрепването му и побягна навън, безсилен да гледа повече мъртвата си жена. Сълзите се стичаха по лицето, пареха бузите му. Болката, обхванала цялото му същество, се разтвори и падна като черна утайка надолу, към най-мрачните ъгълчета на съзнанието му. Остана само мисълта за детето, неговото дете, и тя го изпълни изцяло. И това го спаси. Измъченият му мозък се освободи от кошмара и лудостта побягна, победена от късчето нов живот.

През целия път тича. Детето висеше неподвижно в ръцете му. „Ами ако умре!“ – прерязва го като с нож. Но не посмя да спре, за да го погледне. Врхлетя в отворената врата на каютата, която до скоро беше негов дом, и където никога вече нямаше да види

усмивката на Ана. Постави на леглото вързоп с детето и със страх разгърна комбинезона. Очите му бяха затворени и ако не помръдваше леко ръчичката си, щеше да го помисли за мъртво. Грабна го, усили отоплението и побърза към банята. Ваната се пълнеше безкрайно бавно. Досети се, че ще трябва пелени и отново влезе в стаята. При вида на подредените, отдавна приготвени бели купчинки сълзите му едва не потекоха отново.

Къпането не го затрудни. Усещаше, как от топлата вода и лекия масаж се вливат топлина и живот в малкото телце.

Но когато трябваше да го повие, едва не изпадна в паника. Пелените бяха страшно много и първият опит, който направи, излезе потресаващо неуспешен: детето без всякакво усилие извади и ръчичките, и крачетата си. Започна отново. Най-сетне усук с дълъг повой бялото вързопче. Съживеното и затоплено дете писна настойчиво. Слабото, несигурно гласче прогони далеч от него смъртта, злокобната тишина и самотата. Дъщеря му щеше да живее.

Нахрани я със синтетично мляко. Детето заспа кротко в ръцете му. Той нежно пренесе скъпоценния си товар до малкото легълце в ъгъла и го зави внимателно. Собственото му съществуване беше без значение, но малката му дъщеря трябваше да живее. Трябваше...

Съзря лицето си в огледалото и едва се позна. Косата му беше побеляла. Две големи, непознати очи го гледаха с ужас. От челото му течеше кръв, а дори не помнеше къде се е ударил.

Погледът му попадна върху бластера, захвърлен на леглото. И пак го грабна вълна от страх. Той беше забравил къде се намира!

Беше забравил, че космолетът все така лети с чудовищна скорост в пустото пространство! Беше забравил за невероятното мълчание на централния компютър, за немислимите показания на индикаторите, за реакторът, който можеше всеки миг да превърне всичко в разлитащи се фотони.

Скочи като ужилен. Погледна към легълцето – детето спеше спокойно. Изскочи в коридора и побягна към командната зала.

Вратата зееше, почерняла от изстрелите му. Седна пред централния пулт и огледа периферните устройства. Бяха мъртви и неми. Показанията на индикаторите не бяха се изменили. Включи големия екран и виолетовият цвят на Космоса отново изплува. Пред очите му започна бавно да нараства огромен отломък. Имаше почти правилна форма – приличаше на пресечен конус. Отломъкът навлезе в центъра на екрана. Пресече и опасната зона. Защитата вече трябваше да го анихилира, но той продължи да нараства, изпълни целия екран и ударът беше неизбежен. Пилотът затвори очи и зачака със свито сърце. Когато ги отвори, болидът, ако въобще беше болид, го нямаше.

„Сякаш преминахме през него!“ – помисли той. Взираше се изненадано в празния екран и реши да не се доверява на нищо.

„Всъщност, има ли нещо сигурно, нещо, за което да се залови?“ – помисли си той. Последното, което помнеше преди катастрофата, беше гласът на централния компютър. Започваше поредното ускоряване. После нищо... Само някакъв неясен кошмар, като безкрайно падане.

Ясно беше, че всички са загинали от внезапно претоварване. Погледна стените; някъде зад тях беше амортизационната течност, спасила живота му.

Всички системи бяха свързани с централния компютър. Но защо той беше излязъл от строя? Отговор на този въпрос засега нямаше.

„Ще трябва да го елиминирам изцяло – реши той. – Но как?“

Помъчи се да си спомни схемите на управлението. Имаше една единствена възможност. Тя обаче не беше предвидена за дълбокия Космос, а само за аварийно кацане при повреда по време на полет. Но и това, все пак, беше нещо.

Картината на екрана го безпокоеше сериозно. Ту се появяваха, ту изчезваха странни тела. Не можеше да си създаде никаква представа за размерите им. Локаторите си противоречаха и непрекъснато променяха данните си. Не можеше да им вярва. А те бяха независими и можеха напълно автономно да изпълняват функциите си. Централният компютър нямаше почти нищо общо с тях.

Въпреки това реши да опита. Дълго работи сред плетеницата от кабели и електроника.

След като завърши, превключи на ръчно управление, но не забеляза и най-малка промяна по картината, предавана от външните камери, нито по някой от индикаторите. Постепенно в него започна да се оформя мисълта, че това е самата реалност.

Не му оставаше друго, освен да рискува и да изпробва реактора. Огледа още веднъж панела. Реакторът работеше далеч зад надкритичния режим. Беше невъзможно, но работеше. А беше възможно и да не работи?

Включи страничните камери и огледа сребристото тяло на космолета. Не забеляза никакви повреди по дюзите.

„Ще рискувам!“ – реши той и хвана големия потенциометър, който управляваше дроселиращите устройства. Завъртя го на части от делението. Лека вибрация прибягна по тялото на космолета. На екрана избухна зеленикаво сияние, което го изплаши. Върна моментално назад.

– Виолетова Вселена, зелен цвят на разпадащата се материя...!
– измърмори си той.

Подаде пак; реши да не обръща внимание на нищо. Изправи се, за да почувствува по-добре ускорението. Плавно увеличи притока на антиматерия към главните дюзи. Яркозелената светлина, избухнала на екрана, и монотонното, привично бучене показваха, че зад космолета бушува ураган от енергия, но той не почувствува нищо: продължаваше да стои твърдо на краката си. Завъртя потенциометъра още малко по скалата. И нищо. Подаде до край. Ревът проникна чак до него. Подът се разтърси. Избухналото на екрана сияние го заслепи. А той си стоеше и чувствуваше само изкуственото притегляне.

„Би трябвало да се сплескам от собственото си тегло!“ – помисли си. Беше изумен. Върна потенциометъра в нулево положение и отново огледа безпомощно пулта. Нищо не разбираше.

Стана и закричи из залата. Стъпките му прокътяха в тишината.

Помъчи се да пусне някаква музика, но сложната система, която преди улавяше и най-леките нюанси на настроението, сега упорито мълчеше.

Намери пакета с профилактичните цигари и запали една. Не беше пушил от изпитането. От тогава бяха минали повече от две години. Може би най-щастливите му години. А сега... Сега всички бяха мъртви. Само миг и... А детето е било надеждно защитено в утробата на майка си.

„Нищо не мога да направя... нищо! – помисли си отчаяно. – Поне да знаех къде е попаднал космолетът.“

Това не беше нормалната Вселена. Това беше нещо друго. Може би друга някаква Вселена... Или... В главата му се въртеше част от някакъв разговор: „Не ускорявайте повече!“ Някой го бе казал. Но кой, къде и кога...? Мъглата на забравата лежеше над спомена му.

Нямаше повече работа в залата. С нищо не можеше да повлияе върху хода на събитията.

Допуши цигарата, макар че му горчеше, и стана. Време беше да върви при детето. „Дано не се е събудило!“ – помисли си той и забърза към единственото живо същество на космолета, освен него.

Детето спеше спокойно. Беше извадило ръчичките си. Малките му, сякаш прозрачни пръстчета леко потрепваха. Докосна едва забележимата руса косица по главичката му. Беше мека като пух.

„Значи не всички са загинали в момента на катастрофата – помисли си той. – Щом детето се е родило след това... Навярно са загубили съзнание и после са били живи за известно време.“

Легна на спалнята. От огледалото го погледна Ана. До него лежеше Ана. Вратата сякаш се отвори и влезе Ана. Ана живееше във всяка вещ, която беше докосвала. Ана се усмихваше в съня на малката си осиротяла дъщеря. Виждаше я в спомените си, как тича

сред зелените треви на Земята. Чуваше смеха ѝ, усещаше докосването на ръцете ѝ...

Въздъхна, тръсна глава и стана. Тя беше мъртва. А той беше принуден да живее. Той трябваше да живее, за да живее и Ана.

„Да, Ана – помисли си той. Гледаше детето. – Ще се нарича Ана.“

Но този едва покълнал живот висеше на косъм. Обзе го съпътствана ярост. Почувствува се като дивак, който се заканва с чепатата си тояга на внезапно изскочила пред него кълбовидна мълния. Но дивакът поне можеше да избяга, а той беше превързан здраво към летящия си ковчег.

Трябваше да прави нещо. Иначе щеше да полудее от собствените си мисли, които неумолимо го преследваха. Трябваше да си спомни кой беше предупреждавал да не ускоряват повече космолета. Да рови в бордовите записи на всички помещения беше безсмислено. Това навярно бяха думи на някой от физиците. Но той рядко имаше работа с тях. Въпреки това, тази фраза или част от разговора можеше да е чута къде ли не.

Детето се размърда и промени посоката на мислите му. Надвеси се над дъщеря си и затаи дъх, за да не я разбуди. Тя изхлипа в съня си, потрепери и отвори сините си, невидящи очички. Лицето ѝ, което до този момент беше бледожълтеникаво и спокойно, изведнъж почервения. В гневен протест срещу светлината и натрапения живот, откъсната от топлата майчина утроба и сладкото небитие, тя изду малките си гърдички и извести на света, че е гладна, мокра, самотна и веднъж дошла в него, въпреки всичко иска да живее.

Залъга Ана с биберона.

Този път повиването мина по-леко. Детето кротуваше и се бореше с биберона, който не искаше да се подчини на непохватните му устни. Заспа почти веднага, след като се нахрани.

Запъти се към помещенията на физиците. Помъчи се да си спомни в колко от тях е влизал през последните месеци. Не бяха малко. Послуша на места някои от бордовите записи и отчаян се отказа. Така нямаше да му стигне и година. Без централния компютър беше невъзможно да се оправи.

Влезе в общата зала. Възможността да е чул този разговор тук, беше най-голяма. Имаше много мъртви и той побърза да вземе кристалите със записи.

Върна се при дъщеря си и заслуша разговорите от преди три месеца. Търсеше само съвещания, срещи и обсъждания. Прослушваше ден след ден. Постепенно го обземаше увереност, че именно в общата зала е чул някой да предупреждава за опасност от повишаване на скоростта.

Спомни си, още преди да стигне до търсеното, че преди около месец беше влязъл в общата зала. Търсеше Ана. Имаше съвещание на физиците. Млад, енергичен човек – не го познаваше – ожесточено ръкомахаше и обясняваше някаква формула. Именно той беше споменал думите, които така се бяха врязали в съзнанието му. Физикът твърдеше, че приближават някаква критична скорост за материята и преминаването на космолета през нея би довело до трансформация в субядреното ниво на общата структура. Но за това било необходима реализацията на сложен комплекс от специални условия, възникването на който, в точно определен момент, било с вероятност от пренебрежимо малък порядък. Ето

защо никой от присъстващите на съвещанието не беше го приел сериозно. Физикът говори и за някакви Микровселени, за други измерения и паралелни пространства, но той не слушаше внимателно, а и почти нищо не разбираше.

Сега вече много по-лесно намери записа на съвещанието. Пусна го от самото начало и заслуша внимателно.

„Какъв шанс! – помисли си той. – Ако бяхме започнали ускоряването милионна част от наносекундата по-рано или по-късно, сега всички щяха да са живи!“ Почти беше уверен, че се е случило именно това, за което предупреждаваше младият физик. Чувствуваше, че е така.

Всъщност не беше разбрал всичко от чутото. Той беше Пилот, а не физик. Но изводът можеше да бъде само един: никога нямаше да види познатите съзвездия; никога нямаше да напусне този космолет; никога нямаше да се върне на Земята. Щеше да се носи сред Вселената от микрочастици на някоя молекула или залутано в безкрая безобидно късче вещество, без да разбира нищо, без да може да промени по никакъв начин съдбата си. Можеше само да чака смъртта. Колкото по-рано дойдеше тя, толкова по-добре би било за него и за малката му дъщеря. Дори и да пораснеше, Ана беше обречена на самотно съществуване в пустия космолет след неговата смърт. Това той не биваше да допусне.

„Къде ли все пак се намираме? – помисли си. – Дали в отделна молекула или в нещо по-голямо?“ Огледа леглото, детето, каютата. От какво ли се състоеше сега всичко това? Погледна ръцете си. Трудно беше да мисли, че те са съставени от атоми, когато целият космолет беше в недрата на материята. Младият физик твърдеше с

увереност, че всяко късче вещество може да се превърне в цяла Вселена, ако се реализират необходимите за това условия, но не беше уточнил, дали в тази Вселена всеки атом ще бъде нещо като планета, или ще бъде толкова огромен, че би представлявал цяла галактика или нещо подобно.

„Всъщност има ли някакво значение от какво са съставени ръцете ми, самият аз, детето, космолетът? – запита се той. – Вече не се учудвам, че централният компютър е излязъл от строя. С човешки понятия – той просто е полудял. Една безупречна логика, поставена пред неразрешима и непонятна дилема...”

Положението беше ясно. Надежда нямаше. Оставаше да се заеме с последната си задача. Тя го плашеше, но нямаше кой друг да я извърши. Страхуваше се да остави детето само, но друг изход не виждаше.

Слезе с асансьора в складовия отсек и се върна с малка, автоматична платформа, която служеше за пренасяне на много тежки предмети. Започна с труповете на хората в жилищните помещения. Биороботите можеха да почакат. Избягваше да гледа лицата. Натовари платформата и поведе страшния си товар към залата за кремации; беше дошъл моментът да се използва и тя. Постави първия мъртвец и натисна бутона. Тялото изчезна в зейналия отвор, за да се разпадне на атоми някъде в ада на реактора. „Дали на атоми? – помисли си. Погледна със страх дебелите стени, които го отделяха от сърцето на космолета. – По какви ли закони продължават процесите в него?... И защо все още действа?”

Спа неспокойно. Сънува Земята и жена си. Детето го буди няколко пъти и всяко събуждане беше кошмарно с осъзнаването на действителността.

На другия „ден“ продължи. Всеки три часа отиваше при детето, за да го нахрани и му беше благодарен, че е толкова сънливо и спокойно.

Целият многоброен екипаж на космолета – повече от 400 млади, до скоро кипящи от енергия хора, които бяха поели пътя към звездите – изчезна в пламъците.

Остана само жена му. Боеше се от този момент. Стоя дълго пред вратата на лабораторията и събира сили, за да влезе вътре...

Среса косите ѝ; гледаше красивите черти на скъпото, хладно лице. Целуна устните ѝ и не посмя да види как тя ще изчезне, когато натисна бутона.

Постоя малко, взирайки се в празното пространство, където само преди миг се намираше тя; очите му бяха сухи, но сърцето му се обливаше с кръв: Ана я нямаше.

Прекара още една кошмарна нощ.

Събуди го силно разтърсване, от което едва не падна от леглото. Помисли че сънува, но подът се разлюля отново и той се хвърли към детското легло. Понечи да грабне беззащитната малка Ана, но тя дори не беше се събудила и той остана с протегнати ръце да чака нов удар, готов за най-страшното. Но космолетът не трепна повече.

„Какво ли беше това?“ – си помисли тревожно. Почака още малко. Нищо не нарушаваше тишината. „Като че ли ни се размина –

поуспокои се той. – Трябва да разбере все пак какво стана.“ Погледна спящото дете и реши да изтича до командната зала.

Вратата се затвори тихо зад него.

„А ако в това време...!“ – помисли си той. Отвори вратата и я блокира да стои така. Случеше ли се нещо с него и с космолета, Ана щеше да се мъчи в продължение на часове, а сега, при евентуална частична разхерметизация, тя щеше да умре бързо и безболезнено.

В командната зала побърза да включи главния екран... и не повярва на очите си. Беше си казал, че не трябва да се учудва от нищо, но това, което видя, не се побираше дори в рамките на елементарната астронавтика.

Космолетът стоеше неподвижно върху твърдата повърхност на някаква планета. Пред него се простираше гола, безкрайна и черна равнина, прорязана от дълбоки пукнатини. В далечината грозно и самотно започваха леки възвишения, а зад тях стремително израстваха назъбени планински хребети, които бяха опасали целия хоризонт. Острите им върхове се губеха някъде високо, забити във виолетовото сияние, обливащо черната повърхност.

Взираше се в мрачния пейзаж и не вярваше на неговата реалност. Космолетът не можеше да намали скоростта си за толкова кратко време. Какви сили го бяха принудили да кацне на тази планета?

„Планета ли? – Нима е планета! По-скоро някаква частица. Лептон?... Не. Само електроните и мюоните имат маса. Може би мезон? Или нуклон? Или някъде в самите тях – в самата същност? Но каквото и да е, как... как се озова космолетът тук? Ами ако...?“

Предположението, което му хрумна, беше глупаво. Тук не можеше да има живот. А камо ли разумен. Отново се взря в екрана, но нямаше никакво движение, нищо, което да прилича поне малко на растителност, всичко беше мъртво и неподвижно. Високо над зъберите на планината нарастваше нещо огромно и черната му сянка постепенно заличаваше върховете. Те се сливаха и хоризонтът придобиваше овална форма.

„Като изгрев на гигантска, угаснала звезда – помисли той и загледа с надежда към малките, черни петна по виолетовото небе. – Може би там има живот!“ Не можеше да се примири с мисълта, че космолетът, сам, без двигател, без ничия намеса стои твърдо върху тази странна равнина.

Още не беше погледнал към индикаторите – не им се доверяваше повече. Сега му направи впечатление, че показанията на някои от тях се изменяха стремително и нито секунда не оставаха постоянни. „Дали не е от този гигант, който изплува зад планините? – помисли си той. – Но ако тази чудовищна напрегнатост действително съществува, аз трябва да съм станал на въглен заедно с космолета!... Та вън трябва да е вихър от преплитащи и изменящи се полета!“

Земното поле нормално има напрегнатост до 130 волта на метър. А на тази „планета“ беше милиарди пъти по-висока.

„Не може и да се говори за излизане от космолета – помисли си той. – В същност, какво ме защитава в момента?... Защита! Глупости! Ще ми трябват километри идеален изолатор.“ Спомни си за силовото поле на космолета и му стана смешно. Каква безсмислица беше да си помогне с него. Със същия успех би могъл

да се опита да спре старта на планетарен лайнер не с голи ръце, а... с ръкавици.

Върна се при детето; то още спеше. Седна до него и се замисли. Най-чудното беше, че те двамата продължаваха да са живи. Този факт му се струваше по-нереален и от неподвижността на космолета. А за последното нямаше нужда дори и да изчислява; за два дни беше невъзможно да се намали неусетно скоростта, с която летяха преди катастрофата – делеше ги само една десета от скоростта на светлината – а и как бяха кацнали тук; това не беше по силите и на свръхразвита цивилизация.

Трябваше да чака, но той не можеше да чака. Не беше такъв човек. Реши да се увери, че космолетът наистина се намира на твърда повърхност. Нямаше какво толкова да изгуби.

Спусна се с асансьора в приземния етаж. Навлече огромен скафандър, пригоден за свръхтежки условия. С него можеше да влезе в кратера на изригващ вулкан, но за чудовищните напрежения зад стените на кораба не беше никаква преграда. Но той някак не вярваше, че те съществуват.

Когато се приготви, приличаше на праисторически динозавър. Наглед тежката и неповратлива конструкция на скафандъра обаче многократно повишаваше бързината на реакциите и подобряваше несъвършените сетива на човешкото тяло. Избра тежък антиматериомет, стисна ствола му и влезе в камерата преди изхода. Докато чакаше налягането да спадне до нула, програмира всички прегради, люкове, асансьорни шахти и врати да се отворят едновременно точно след десет минути – програмата беше предвидена за аварийно напускане на космолета. Ако след малко

не се върнеше, за да я анулира, въздухът щеше да излети стремително в без въздушното пространство: детето щеше да умре за части от секундата, вледенено от студа на пустотата.

На изхода проблесна зелена светлина и той си помисли, че това може да се окаже последното нещо, което вижда в живота си. Но беше спокоен.

Дебелата преграда, която го отделяше от външния, загадъчен свят, трепна. Шлюзът бавно се плъзна встрани и в зейналия квадратен отвор... блесна ярко слънце. Широко отворените му очи, готови за и тъмнина, ослепяха от бликналата светлина...

И когато отново прогледна, видя... тревите.

Пред него се ширеше поляната – зелена и безкрайна. Зелено сияние се носеше над нея, чак до хоризонта, който трептеше в неясни очертания, сякаш от него извираха горещи, зелени изпарения и преливаха в синевата на небето. Очертания на хълмове, покрити с гъста борова гора, предхождаха стремително израстващите склонове на планина, чиито обсипани със сняг, високи върхове се сливаха и искряха, окъпани от ярката светлина, литнала от надигащото се слънце.

Малко пъстро птиче кацна на стъпалата пред него и приглади с човка перцата на крилата си.

Залитна и се подпря на изхода. Антиматериометът падна от ръцете му. Птичето уплашено изписка и отлетя. Това беше Земята! Във Вселената не можеше да има друга планета, събрала в себе си толкова красота. Това беше долината, в която мина неговото детство, в която среща и обикна Ана.

Високо над хълмовете, разперил широко могъщите си криле, плавно се рееше орел, същият, който той така често си спомняше по време на полета. В далечината синееха бистрите, дълбоки води на реката, в която някога се беше къпал и ловил риба.

Заслиза, залитайки по стълбата. Грамадните, груби стъпала на скафандъра смачкаха нежните стебълца на тревата и това му се стори жестоко. Дори не погледна уредите. Чувствуваше, че въздухът е свеж, че температурата е пролетна и без да се колебае смъкна тежкия шлем. Опияни го аромат на цъфнали цветя; почувствува слабост. Измъкна се от скафандъра и го захвърли. Пристъпи напред и при вида на едно малко жълто глухарче се отпусна на колене. Докосна го с пръсти и очите му овлажняха. Зарови лице в тревата; свежестта на росата погали устните му. И едва сега разбра, че се е завърнал у дома.

Глух шум го върна назад, в действителността. В космолета се отваряха стотици врати. Скочи. Спомни си за детето и бързо изкачи обратно стълбата, но пред входа се закова. Испита ужасяващ страх, че всичко може да изчезне като мираж, като прекрасен сън.

Тогава я видя.

Босите ѝ нозе тичаха през тревата. Бялата ѝ рокля плавно потрепваше и обвиваше тънката ѝ фигура. Дългата ѝ коса се полюшваше, галена от лекия полъх на вятъра. Лицето ѝ сияеше.

– Ана!!!... – извика той. Далечните хълмове отекнаха, повториха и потретиха отчаяния му зов.

Но тя не изчезна. Тя помахаше с ръка. Дотича до космолета, засмяна, радостна и щастлива. Не издържа повече. Спусна се към видението.

„Тя е мъртва, мъртва, мъртва!...“ – ехтеше в главата му. Спря на крачка от възкръсналата.

Тя протегна ръка и докосна лицето му. Потрепери с цялото си тяло и хвана ръката ѝ: беше топла, нежна и жива.

– Ана! – изохка той. – Ти ли си?...

И тя му отговори. Гласът ѝ се блъсна в мозъка му и той разбра, че това не е Ана. Беше безизразен, мъртъв, невъзможен за засмяното ѝ лице. Глас, с който говореше Ана, но не беше на Ана. Тя каза само две думи. Не чу какво значеха те. Чу само гласа ѝ. Ана имаше нежен глас. Глас, способен да изрази всяко чувство, всеки от безкрайните оттенъци на настроението ѝ. Пусна ръката на тази, която искаше да мине за Ана. И в същия миг разбра, че това не е Земята.

– Ти не си Ана! – каза той. Гледаше копието на мъртвата си жена и се опитваше да го мрази.

– НЕ – каза тя. И добави – ДА.

– Къде се намирам? – попита той. – Това не е Земята.

– НЕ – отговори тя. В гласа ѝ звучаха металически нотки.

„Като стар робот“ – си помисли той и попита:

– Коя си ти?

– АНА.

Отговорът го разяри.

– Но тя е мъртва! – кресна той.

– ДА – каза тя. И добави. – НЕ.

– Какво искаш от мен? – попита той.

Тя не отговори. Усмихна се ободрително и го погали по косата. Той затвори очи, за да не изкрещи.

„Това е някаква клопка. Дали ще успея да стигна до антиматериомета“ – помисли си той. Пригответи се да скочи назад, към стълбата, но видя как копието на Ана избледня и изчезна, а на пътя му към оръжието се появи нов призрак – командира на космолета. Почувствува се в капан. Командирът се наведе, вдигна антиматериомета и каза с безличния, метален глас на Ана:

– НЕ – и му подаде тежкото оръжие.

Пилотът хвана хладния приклад и загледа глупаво: жестът на новия двойник го обърка. Командирът стана прозрачен, разлюля се и на негово място отново се появи Ана. Тя се усмихваше.

Започна да разбира. Попита несигурно:

– Освен „да“ и „не“ можеш ли да кажеш нещо друго?

– ДА – отговори тя. Лицето на Ана изведнъж побледня, стана полупрозрачно и устните ѝ, извивайки се грозно, мъчително изговориха буква по буква: – Т-Р-У-Д-Н-О.

– Добре – каза той. Вече знаеше какво стои пред него. – Тогава аз ще питам, а ти ще ми отговаряш с „да“ или „не“.

Тя рязко се сгърчи, лицето и тялото ѝ загубиха формата си и на нейно място остана само неясно очертание, което каза:

– В-Р-Е-М-Е... НЕ... Н-Е-С-Ъ-В-М-Е-С-Т-И-М-О-С-Т... В-С-Е-Л-Е-Н-А... О-П-А-С-Н-О-С-Т... В-З-Р-И-В.

При последните букви той почти не забелязваше прозрачния силует пред себе си, но гласът беше ясен. След няколко секунди копието на Ана възвърна материалния си вид.

– Искаш да кажеш, че може да се получи някаква реакция, защото се намирам тук, така ли? – попита той.

– ДА.

– Има ли време да попитам нещо?

– ДА.

– Всичко това, което виждам около мен, не съществува. То е нещо подобно на теб.

– ДА.

– Истината е това, което видях на екрана на космолета.

– ДА.

– Нима вие живеете там!

– ДА.

– Има ли други разумни светове?

– ДА.

– Знаете ли от къде съм дошъл?

– ДА.

– Тази Вселена от микрочастиците на нашата Вселена ли е изградена?

Замълча, преди да отговори.

– ДА – ДА-ДА-НЕ.

– Нямам достатъчно познания, за да го разбера ли?

– ДА.

„И ние тръгнахме през бездната на пространството, за да търсим братя по разум! – помисли си той. – А край нас, в самите нас, навсякъде е имало милиарди светове...”

– Какво трябва да направя сега? – попита той.

Тя тръгна към космолета, изкачи няколко стъпала по стълбата, обърна се и протегна ръка към него.

Погледна антимаериомета, който още стискаше в ръцете си, и го захвърли. Тръгна след нея. В шлюзната камера тя спря, докосна го

успокоително с ръка и се върна назад. Вдигна с лекота тежкия скафандър и антимагнетомета, изкачи бързо стълбата и ги постави по местата им. Той чакаше. Тя изчисти уверено програмата за аварийно напускане на кораба, която се беше задействувала. Космолетът отново трепна от стотиците затварящи се устройства. Слънчевият лъч, проникнал в камерата, изчезна. Остана само светлината от изкуственото осветление.

Гледаше я. Всяко нейно движение, всеки жест бяха на Ана. Тя го подкани с ръка и той тръгна след нея. Беше непоносимо да вижда това копие, което непрекъснато му напомняше, че тя – истинската – е мъртва.

„Защо трябваше да изберат точно Ана? – помисли си той. – Това е жестоко!“

Тя се спря рязко, обърна се и каза:

– НЕ.

– Какво, не?

Лицето ѝ се изкриви и той с ужас видя отново, как тя постепенно губи формите си.

– Ж-Е-С-Т-О-К-О... НЕ... АНА... ДА... В-С-И-Ч-К-О... ДА.

– Не те разбирам – каза той, когато тя отново придоби чертите на Ана.

Не му отговори. Само се усмихваше, сякаш искаше да каже, че всичко е наред. Повика асансьора и влезе в него. Последва я.

Заведе го при детето. Беше будно, но не плачеше. Тя вдигна внимателно и нежно малкото човешко същество. Погледна го със странно изражение и му го подаде. Детето проплака в ръцете му; беше гладно. Той я погледна питащо, но тя поклати отрицателно

глава; нямаше време, за да го храни. Излезе в коридора и го подкани да я последва.

Вървеше уверено и явно знаеше къде го води.

Стигнаха отсека, където се намираха трите експериментални анабиозни камери. Бяха конструирани по време на полета. Имаше няколко успешни опита с животни, но хора още не бяха влизали в тях.

Спря пред камерите, отвори масивните врати на две от тях и ги посочи с ръка.

– Да вляза тук ли? – попита той.

– ДА.

Отвори уста, за да попита защо, и какво ще стане после, но се отказа. „По-добре да умра с надежда, отколкото да се мъча да живея без нея“ – помисли си той и попита:

– А детето? И него ли?

– ДА – кимна тя.

„Ами като не познавам това проклето устройство“ – уплаши се той. Засуети се около камерата, но тя постави ръка на рамото му и взе детето. Разпови го бързо и то писна неудържимо. Инжектира му доза приспивателно и умело започна да закрепва по главичката му многобройните електроди. После го сложи във ваната на камерата и излезе. Затвори вратата и задействува системата. Той стоеше и гледаше как течността бавно покрива малкото неподвижно телце на дъщеря му. Въздъхна и влезе в другата камера. Помогна му да закрепши шлема и апаратите по тялото си.

– Вярвам ви! – каза той. – Каквото и да ме чака, аз ви вярвам!

– ДА – каза тя – ДА.

Вратата се затвори. На прозореца се мярна за последен път лицето на Ана. Помаха за сбогом и това беше последното, което той си спомняше...

* * *

Събуди се внезапно. Беше плувнал в пот. По кожата му пълзеше хлад. Кошмарът живееше в него.

Дочу тихи стъпки и трепна. Отвори очи и видя Ана.

Обръчът, стегнал душата му, се спуска с трясък и той си отдыхна. От всяка настръхнала пора по тялото му избликна натрупаното напрежение и облекчението го обезсили.

„Боже, какъв съм!“ – помисли си той. Почувствува се слаб и щастлив. Беше в леглото си. Ана подреждаше купчинка бебешки дрешки.

„Нещо не съм в ред – каза си той. – Трябва да прескоча днес до психолога.“

Ана се обърна тежко към него – напредналата бременност затрудняваше движенията ѝ. Тя не забеляза отворените му очи.

„Милата! – помисли си той. – Сигурно ще е момченце.“

На вратата се позвъни тихо. Влязоха командирът на космолета и двама негови колеги – пилоти. Лицата им бяха загрижени.

Притвори клепачи; не му се ставаше още. Беше му приятно да усеща радостта от събуждането си.

Тогава заплака дете: тихо, настойчиво, на равни интервали, сякаш идваше от кошмара.

Настръхна и скочи.

И видя Ана, която държеше... Ана. Малката Ана. Родената в съня. Тя плачеше...

А в огледалото съзря побелелите си коси.

И разбра...

Но ужасът беше свършил, а животът продължаваше.

ТЕ съществуваха...

Покорител на пространството

Фантастичен разказ

Леонид Панасенко

„Надеждата е упорито нещо. Още вчера си казах: „Остави най-сетне тази телепатия. Запази нервните си клетки.“ А днес, като се повъртах половин час край наблюдателния екран, където сред черния прах на звездите така съблазнително гори недостижимата светлина на Слънцето, отново седнах в креслото и с тъпо упорство започнах мислено да повтарям късичкия текст на телеграма, молба, на някаква съвременна молитва: „Катастрофирах. Координатите ми са... Заклевам ви – помогнете!“

В една радиограма това „заклевам ви“, разбира се, не бих сложил. А за телепатично предаване е подходящо. Някъде бях чел, че при опити за установяване на биологична връзка са използвали точно такива понятия – емоционално-експресивни...“

Алексей изключи диктофона, стана да се пораздвижи. Самият той не знаеше защо диктува всичко това. Дневник никога не водеше, а за онези, които някога ще се натъкнат случайно на остатъците от неговата ракета, технологията на надеждата съвсем няма да е нужна.

Гонеше от себе си спомените за катастрофата, защото мозъкът му подсъзнателно отново започваше да търси варианти за спасяване, но всичко беше напразно: през тези десет дни всичко бе мислено и премислено, всички шансове, дори намеци за тях бяха

разгледани. Пък и нямаше какво да се преразглежда. За това ще се погрижи Господин Случаят.

Катастрофата стана неочаквано, когато автоматиката правеше поредната корекция на траекторията на кораба. Преди още Алексей да успее да види тревожното светване на индикаторите на кибернетичния щурман, неочаквано ускорение го прикова в креслото, във всяка клетка на тялото си почувствува тъпа болка.

„Опасност! Корабът маневрира“ – проблесна в съзнанието му.

В следващата минута силен удар едва не разцепи каютата. Алексей удари главата си в клавишите на пулта за управление. После настъпи тишина. Страшна тишина. След минута той вече знаеше всичко: случаен метеорит-призрак бе достигнал неговия кораб, автоматите не бяха успели да превключат и пришелецът извади от строя двигателите и насочените антени за връзка. Той знаеше, че това е краят, че от този миг зад орбитата на Плутон в неизвестността пътешествува мъртъв къс от прекрасната машина за покоряване на пространството... Алексей знаеше това още в първата минута на катастрофата и все пак през следващите дни спеше, ядеше и мислеше: упорито и последователно търсеше изход.

„Май че вече нищо повече не може да се измисли – тихо и тъжно си каза той. – Борих се до край, дори телепатията извадих на бял свят... Остава ми само да чакам. Системите за осигуряване на живота ще работят още дълго време, храна имам... Ще чакам! Радиостанцията работи... Ако уловя някои близки сигнали...“

Какво може да направи в такъв случай, Алексей още не знаеше. Той сърдито сви вежди и се заразхожда из каютата. После, като потисна раздразнението, отново седна в креслото и взе диктофона:

„Обичам да говоря със звездите. Те са добри, мълчаливи събеседници, а величието на мирозданието потвърждава и най-дръзновените мечти. И освен това те винаги ме подтикват към откровеност... Та ето що. Може би това ще се стори на някого странно, ето аз съм космонавт, а не вярвам особено много, че бъдещето принадлежи на пилотираните полети. Ние едва сме стигнали границите на слънчевата система, а какво да кажем за междувездните пътища, където дори светлината пътешествува десетки и стотици години... Аз вярвам във всемогъществото на разума над природата и по-конкретно в нашите сетивни органи. Ако човек е сътворен от еволюцията като космическо същество (да се съмнявам в това, когато се намирам зад орбитата на Плутон, нямам основания), ние ще се усъвършенствуваме не само духовно, но и конструктивно, т.е. рязко ще нарасне свободата на действие на организма, спектърът на неговите възможности. Това съвсем не означава, че трябва да отпуснем ръце и да очакваме подаръци от еволюцията. Тя е свършила работата си: дала ни е разум. И с това възможност за самоусъвършенствуване. Защо например да строим радиотелескопи и микроскопи, ако можем да стигнем до механизмите на гените и да направим така (нека не е изведнъж, а преодолявайки стотици трудности), че зрението на човека само да стига при необходимост и далечните галактики, и най-малките молекули. Щото човешкият глас да събужда заспалия въздух не

само на няколкостотин крачки наоколо, а подхванат от слънчевия вихър да се носи в дълбините на вселената? Ех, мечти...”

Изведнъж някакво странно движение на зрителния екран привлече вниманието на Алексей, застави го да хвърли диктофона. В черната бездна плуваше облаче светла мъгла. Ето, приближи, грациозно се плъзна встрани, обхващайки повредения кораб. От замлъкналото при катастрофата радио се чу спокоен глас:

– Здравей, непохватен плувецо.

Сърцето на Алексей заби бясно. „Халюцинации – мина през ума му. – Доживях и до халюцинации...”

– Грешиш – сякаш чувствавайки страха му възрази гласът. – Аз съм Покорителят на пространството. Ти молеше за помощ, за спасение. Донесох ти ги...

– По-голям брат по разум? – учудено прошепна Алексей.

– Не. – Покорителят на пространството вече беше успял да овладее интонациите на човешката реч и в гласа му се усещаше лека тъга. – Ти си по-големият, аз съм само другия. Има нещо подобно и на Земята. Потърси аналогия.

– Животните? – запита себе си Алексей.

– И да, и не. При вас, например делфините. Направи паралел между земните и космическите...

На екрана се появиха сребристи струи, които започнаха да се завиват в спирала.

– Бързам, човече – отново проговори радиото. – В звездното море се къпят много същества. И не само ти си потънал в него... Пригответи се, ще ти бъде малко необичайно.

– Не разбирам – смутено каза Алексей.

– Ти не можеш да се движиш в пространството. Затова аз ще отнеса кораба ти до „брега“. Прощавай. Бързам...

* * *

Събуди се от дръзкото свирене на вятъра, което долиташе от външните звукоуловители. Погледна към приборите, включи външната гривна на сигнала за всеобщо известяване.

...Лежеше сред високите степни треви край черните парчета на кораба и наблюдаваше как неуморният вятър гони високо стада облаци.

Когато чу далечния шум на санитарните гравиплани, Алексей уморено притвори клепачи и помисли, че за него започва необикновено интересен живот. Да докаже съществуването на Живеещи в пространството ще бъде сигурно лесно. Невероятността на връщането му – първо... И после – няма е толкова трудно да повярваш, че и звездното море има своите делфини? Но да убеди дори учените-бионици в това, че е нужно не само да се строят звездни кораби, но и да се учим сами да покоряваме пространството, ще бъде много по-трудно...

Когато някой голям и силен взе космонавта на ръце и го понесе към гравиплана, Алексей можа да се усмихне и да помисли: „Те са толкова живи, степните цветя... Те галеха лицето ми с росни длани...“

Художникът

Научно-фантастичен разказ

Морис Соланж

– Ето, вижте... Пак започва – изръмжа мъжът в син комбинезон и се наведе към екрана. Жорж Перие го погледна бегло и се взря в цветните линии, подредени една до друга по цялата ширина на екрана. Четири широки линии, отговарящи на основните цветове, и едно малко мониторче... Странно, помисли си Перие, напомня малко на монитор, показващ работата на сърце. Нали сме в сърцето на центъра за прогнозиране и ръководство на научната дейност на планетата, а това сърце изглежда не съвсем здраво.

– Ето, вижте пак – мъжът в синьо беше настойчив. Перие се наведе напред. На монитора ставаше нещо. Между синята и червената линия се бе появил тънък виолетов сноп с променлив блясък. Задържа се няколко секунди и внезапно изчезна. Перие се дръпна назад.

– Това е четвъртият монитор, който включваме към централната система – изръмжа отново мъжът в синьо. Перие го гледаше очаквателно. – И все едно и също, вече 34 часа г-н Перие – добави той, очевидно припомняйки си разстоянието, което делеше началника на техническото обслужване на центъра от един специалист по нестандартни информационни проблеми.

– Следователно повреда на възпроизвеждащата техника е изключена, така ли? – произнесе Жорж Перие с приятен баритон. Беше симпатичен строен мъж с остри черти и вече прошарени

слепоочия. Облечен беше в елегантен сребристосив костюм. В отговор на въпроса му мъжът срещу него само повдигна рамене.

– Всеки монитор е многократно осигурен, г-н Перие – каза просто той.

Перие кимна мълчаливо. Това му беше известно, просто по навик разглеждаше различните възможности. Методичността в начина му на работа придаваше известна суховатост на характера му, с която той малко се гордееше.

– Да, наистина. Е, благодаря ви. Ще ви помоля да останете на операторския пулт и ако има някакви изменения да ме повикате по вътрешната линия. Ще бъда при г-н Будињон. И още нещо. Нека това момче, което е дежурело, когато за пръв път... се е появило смущението... е, да не говори много с колегите си.

– Да, г-н Перие. Той вече е под карантина, по нареждане на г-н Будињон.

Перие кимна мълчаливо и се извърна, но човекът не беше свършил.

– Кажете, г-н Перие – попита той с някаква мрачна упоритост, – възможно ли е свръхкомпютърът умишлено да подава погрешна визуална информация? – и млъкна в очакване. Перие се скова. Въпросът на въпросите беше зададен. Възможно ли е, питаше в същност този инженер, машината да действа извън програмата, възможно ли е свръхкомпютърът, който осигурява цялата научна и техническа дейност на планетата, да започне да подава такава информация, която да изведе от равновесие контролните системи? Да, а. Ето ти въпрос.

– Вижте, г-н...

– Марлан – подсказа човекът.

– Марлан. Точно това трябва да установя. На теория е невъзможно, на практика никога и никъде не се е случвало. И двамата сме инженери и струва ми се е неподходящо да се поддаваме на някакви... мистични идеи. Лично аз съм по-скоро склонен да отдам този странен ефект на някаква атипична грешка в програмата, от тези които не се отстраняват от контролните системи. Но ще видим. А сега, позволете...

Човекът кимаше в знак на съгласие и Перие вече се отдалечаваше към другия край на коридора. Един такъв дълъг неонов коридор, който обикаляше цялата сграда на Големия глупак – както наричаха центъра за прогнозиране и ръководство на научната дейност. Това название винаги го караше да се усмихва, макар че смисълът му не беше напълно ясен. Центърът все пак не е Сврхкомпютъра, той е само център за управление и нищо повече. Но всяка професия си има фолклор, мислеше си той в тишината на неоновия коридор, докато бързаше към вратата на асансьора. Кабинетът на Жак Будињон, директор на центъра и член на Световния съвет беше на последния етаж. С Перие го свързваше дългогодишно приятелство, чието начало се губеше в годините, когато двамата заедно обикаляха фирмите производителки на информатично оборудване и търсеха способната да задоволи изискванията на проекта на Световния съвет. Проекта по изграждане на Сврхкомпютъра за управление на научната дейност и на този Център, откъдето се управляваше огромната система на разпространение на информацията. Докато асансьорът го носеше към последния етаж, Перие мислеше разсеяно за това,

че не се бяха виждали вече тридесет години, че Будињон бе участвувал в построяването на свръхкомпютъра, докато той пишеше дисертацията си на тема „Информатиката – субект на социалната дейност на интегрираното общество“, мислеше още и за това как неусетно се бе породила идеята за създаване на Институт по нестандартни проблеми в световен мащаб, как той също така неусетно го оглави. Този институт просто бездействуваше години наред и ето, че сега... Впрочем, Будињон щеше да каже. Още не се бяха видели от пристигането му в Центъра, на вътрешния филтър го бе посрещнало едно русоляво момиченце. Интересно, че не можеше да си спомни името ѝ. Тъй като той знаеше какво бе станало, тя просто го отведе до подземния етаж, в който се помещаваше контролната зала на центъра, и го остави на този Марлан. Който гарантира за това, че контролните системи работят безупречно, което впрочем Будињон недвусмислено му бе подсказал при разговора им по закрития канал. Оставаша програмите за предаването на информацията по цялата планета. Беше просто невъобразима, немислима беше каквато и да е повреда в този десетократно осигурен информационен механизъм. Така че... Перие реши да не си прави никакви заключения преди разговора с Будињон. Винаги съществуваше поне на теория възможността от поява на някакъв нов фактор.

Последният етаж на Големия глупак беше най-просторен и най-слабо населен. Тук се помещаваше само ръководният персонал на Центъра. Имаше и две концентрични заседателни зали, които при нужда можеха да бъдат съединени чрез вдигане на преградната стена. И тук, както на останалите етажи един кръгов коридор

обхождаше всички помещения. Когато проектираха Глупака, много се оспорваше психологическата му целесъобразност, тъй като още тогава беше ясно, че работещите в Центъра ще прекарват там по-голямата част от времето си. Никой не знаеше как ще им се отрази едно дългогодишно движение в полукръг, а разгорещените спорове по въпроса не можаха да внесат никаква яснота, така че коридорите си останаха кръгови. Перие си спомни за всичко това, излизайки от асансьора. Спря за миг, колкото да си припомни и тръгна надясно, кабинетът на Будињон беше третият поред. Масивна черна врата с най-обикновена дръжка. Перие почука, отвори и влезе.

Помещението беше обширно, със снежно бели стени. Подът беше покрит със сив изолиращ материал, който донякъде напомняше на покритие на спортно игрище. Стената срещу вратата представляваше прозорец, пред който беше разположено просто бюро. Зад него седеше Будињон, който се надигна, когато видя влизащия Перие. Беше едър, дружелюбно усмихнат мъж, който внушаваше спокойствие и доверие. „Пооплешивял е“ помисли Перие, разглеждайки приятеля си, който приближаваше с протегнатата ръка.

– Е какво, драги, променил съм се, а? – гласът на Будињон изпълни цялото помещение. Перие се засмя и пое ръката му.

– Не, не си – отвърна той, – неприятностите все така отскачат от теб. Я ми кажи, как така успяваш да запазиш тази жизнерадост? Защото аз, знаеш, гледам доста по-мрачно на живота.

– По-академично – поправи го Будињон. – Личи си, че имаш два доктората, в погледа ти блести благородно безумие на ерудит. Но сядай де – и Будињон направи подканващ жест към креслото близо

до стената-прозорец. Перие се усмихна. Тези хлапашки закачки бяха напълно в стила на младежкото им минало. Само че те вече не бяха младежи. И той седна в креслото. Будиньон остана прав до прозореца.

– Колкото до неприятностите, както виждаш не бягат вече от мен, не ги е страх, както някога – поде той думите на приятеля си, но Перие нищо не каза. Будиньон го погледна внимателно, после отиде до бюрото и седна на мястото си.

– Виж какво Франсоа – наруши Перие възцарилото се мълчание, – не се познаваме от вчера, кажи ми защо всъщност ме извикахте. Доколкото мога да преценя, въпросът не е в техниката, а в полудели компютри, знаеш, не вярвам. Така че остава нещо в програмите за предаване на информация по четирите направления да не е наред. Слушам те – и Перие замълча след тази кратка реч. Будиньон го погледна, вече сериозно, но с все същата доброжелателност.

– Ти знаеш, Жорж, как беше програмиран Сврѣхкомпютърът, нали? – произнесе той меко. Перие кимна. – Знаеш, че този сврѣхмозък координира техническата дейност на планетата и извършва научната работа, която някога беше наш приоритет.

– Не ми напомняй основните положения на докторската ми дисертация, моля те – усмихна се Перие. – Сега остава да добавиш само, че Сврѣхкомпютърът е възплъщение на екстравертиране на социалния аспект на науката и ще ме убедиш, че си чел резюмето ѝ.

– Прав си – усмихна се Будиньон. – Само че не резюмето, а цялата. И още преди години. И затова сега си тук. И за сведение, повикан си по нареждане на Световния съвет, индекс специален,

секретност – свръх, срочност – незабавно. Нещо да кажеш? – и се усмихна пак с обезоръжаващата си усмивка.

Перие зяпна. Наистина, в Северна Каролина, където беше на гости с жена си, повикването беше дошло по закрит канал, но той го бе отдал на лична прищявка на приятеля му. Вярно е, че замина, без да съобщи на никого къде и за колко време отива, тъй като така изискваха правилата при ползуването на закритите канали на информация, но... така. Е добре, ще се види.

– Добре де Франсоа, да не съм затворник на „Глупака“ случайно – запита той.

– Не, разбира се – отвърна Будиньон – нали при пристигането ти не са ти снели характеристиките?

– Не, не са – каза Перие. Той много добре знаеше какво означава снемането на характеристика. Това се правеше единствено на хора, **които цял живот** щяха да прекарат вътре в Глупака. Като някои членове на Световния съвет например... Човек със снети параметри не можеше да напусне Центъра – шлюзовете просто не се отваряха пред него. Такъв човек естествено може да бъде освободен по програмен път. Съществува такъв един прибор, който снима **всички** личностни характеристики, информацията се препраща по личен канал в Центъра за биологични изследвания, където се рематрицира чисто нов индивид. Но това е дълга история...

– Чак толкова важен ли съм станал – запита насмешливо Перие.

– Да, Жорж – отговори неочаквано сериозно приятелят му, – толкова. И ако не са ти снели характеристиките, то е защото си нужен навън, а не тук, при свръхкомпютъра.

– Как така тук? – запита Перие – Нали тук е само центърът за управление, а той се намира някъде по́ на север?

Будиньон гледаше спокойно и малко тъжно. Перие изведнъж предусети някаква опасност.

– Тук е, Жорж. Винаги е бил тук. Просто, когато го строихме, сметохме за по-целесъобразно да разпространим лъжата, че е някъде на север по технически причини и е така екраниран, че не може да бъде открит по признаци на дейност. Но това не е така. Ти сам знаеш колко лесно една лъжа може да се превърне в истина посредством средствата за информация, които притежаваме. Както виждам, дори ти си се хванал.

– Но нали тогава имаше филм за строежа му, на който ясно по дяволите, личеше, че всичко става някъде където цари вечен лед?

Перие усещаше гърлото си сухо, докато произнасяше тези думи. Нали специалисти гледаха **оригиналния филм** и беше повече от ясно, че това е оригинал, а не монтаж?

– Вярно е – кимна Будиньон, – всичко беше симулирано на дисплей и филмирано. Техническата страна не е важна, но филмът, който се получи, беше истински и убеди световното обществено мнение, че Сврѣхмозъкът не е в Европа. А на нас това ни стига.

– Но защо изобщо е необходимо да бъде той засекретен? – почти извика Перие. – Във филма, който беше показан по време на строителството, ставаше ясно, че причината за избора на такова място е главно екологична и климатична!

– Той не е засекретен, а скрит – отвърна кротко Будиньон. – А защо – той погледна часовника си – скоро ще ти се обясни. След половин час има заседание на Световния съвет, в чест на твоето

пристигане във връзка с данните, които подава контролната система на свръхкомпютъра.

– Мога ли да се запозная с всички други сведения, свързани със случая? – запита Перие. Раздразнението му бе преминало, чувствуваше се като ловец в началото на тежък, но интересен лов.

– Да, естествено. Почакай малко.

Двамата замълчаха. Перие се загледа навън през стената-прозорец. Наоколо бе равно зелено, в далечината се издигаше тъмна маса гора. Слънцето бе някак безцветно. „От филтрите на прозореца е“ помисли Перие. И се обърна, защото вратата се бе отворила и в стаята вече бе влязло същото русоляво момиченце, което го бе посрещнало при пристигането му. Само че не беше момиченце. Беше стройна млада жена със сребристи очи и коси и учтива служебна усмивка.

– Никол, заведете, ако обичате г-н Перие в зала А₁ – каза Будињон и се обърна към приятеля си – Това е зала за интерактивен контрол, дублира командната зала, която си видял долу, само дето тук можеш да получиш написана информация... Можеш също и да блокираш част от функциите на свърхмозъка, но за това ще поговорим после, на заседанието. Никол ще те доведе. А до тогава се запознай с материалите. И ако можеш състави си някакво мнение за степента на уврежданията от информационното смесване, станало по четирите основни посоки на информационния обмен.

– А за естеството му да мисля ли? – шеговито запита Перие, вече при вратата.

– Ако можеш, умнико – засмя се Будињон, – ти толкова учеше някога, че с положителност си стопил и малкото неврони, отпуснати ти назаем от природата. Хайде, върви! – и му махна дружелюбно.

Перие се засмя и излезе от стаята. Момичето го последва, като затвори вратата зад себе си.

– Последвайте ме – каза тя и се усмихна с все същата служебна усмивка. Перие не отвърна нищо и тръгна с нея по коридора. След три врати те спряха до вграден в стената телефон. Никол изобщо не му обърна внимание, приближи до стената и протегна напред дясната си ръка. „Ясно“, помисли Перие, „магнитен контрол“. Чу се тихо бръмчене и стената се отмести встрани.

– Заповядайте – простичко каза момичето. Помещението, в което влязоха, нямаше прозорци и врати. От тавана струеше равномерна белезникава светлина.

– Намирате се в зала А₁ – с монотонен глас заговори момичето – от тук може да...

– Чакайте, Никол – вдигна ръка Перие. – Сам виждам терминалното устройство, екрана, столовете, пулта, изобщо горедолу знам за какво служи всичко това. Не бихте ли могли да изоставите тази усмивка на официален разведдач?

– Дразни ли ви? – запита Никол със съвсем истинско любопитство в гласа.

– Усмивката не – отвърна Перие – а по-скоро това, че се отнасяте към мен като към застаряващ учен.

– Е, не! – засмя се Никол и тръсна глава – застаряващ не сте. Но заемете се с това, което ви чака – вече сериозна продължи тя, – времето ни тече, скоро трябва да сме на заседанието.

– Щом настоявате – примирено се усмихна Перие и седна зад контролния пулт. Пръстите му пробягаха по клавишите и екранът изведнъж оживя. На него се появиха четирите цветни линии. Перие се взря в тях за миг, после натисна бутона „ПРИНТ“ и те мигом изчезнаха.

– Наберете ключовата дума ЕНТРОПИЯ – подсказа Никол, която неусетно бе застанала до рамото му. Той вдигна глава към нея, тя му се усмихна.

– Подходящо заглавие, няма що – промърмори Перие и набра думата, после датата. На екрана се появиха надписите: „цветово обозначение – смисъл“. Перие натисна бутон ЧЕТЕНЕ и по екрана се заредиха надписи:

ЖЪЛТО – БИОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ

СИНЬО – НАУЧНО РАЗВИТИЕ

ЧЕРВЕНО – ОБЩЕСТВЕНО РАЗВИТИЕ

ЗЕЛЕНО – ЕКОЛОГИЧНО РАВНОВЕСИЕ

– Това и децата го знаят – каза Перие. Тогава Никол протегна ръка през рамото му и натисна бутон „Функцион“.

КОНТРОЛ: АВТОМАТИЗИРАН

ОБМЕН НА ИНФОРМАЦИЯ: АВТОМАТИЗИРАН

ОБРАТНА ВРЪЗКА: САТЕЛИТНА, АВТОМАТИЗИРАНА

– Това е във връзка с информационния обмен между четирите секции в централната памет, нали? – по-скоро на себе си каза Перие и без да дочака мълчаливото кимване на Никол зададе въпрос чрез клавиатурата. Отговорът и въпросът веднага се появиха на екрана на дисплея.

СТЕПЕН НА ОБРАБОТКА НА ИНФОРМАЦИЯТА: СУБМОЛЕКУЛЯРНО РАВНИЩЕ

– Даа, – провлачи Перие. После натисна бутона за кадриране на визуалната информация и в горния десен ъгъл отново се появиха цветните линии. Виолетовият сноп, много умален, отново блестеше между синята и червената линия. Перие се замисли.

– От този пулт може да се получи текстова информация, която свръхкомпютърът дава за себе си – каза Никол. – Ето, вижте – и тя набра код ПОВРЕДА, СТЕПЕН. На екрана веднага светна надпис: ПОВРЕДАТА НЕ Е В ОСНОВНИТЕ ИНФОРМАЦИОННИ БЛОКОВЕ СТЕПЕН ПЪРВА.

– Ето това – шеговито каза Перие – ме питаше преди известно време отговорникът по поддържането на свръхкомпютъра, този... Марлан. Е, сега мога да му отговоря, че свръхкомпютърът не се е побъркал – завърши почти весело Перие и изключи пулта. – А, за какво е това копче РЕЗЕТ с ключалка за някакъв ключ под него? – запита той като ставаше.

– Това копче служи за изтриване на основните алгоритми от паметта на **всички блокове** на свръхкомпютъра – спокойно каза Никол. Перие зяпна. – Да, само че за целта е необходим ключът, който се съхранява от Световния съвет – довърши тя.

– Аха – каза Перие – Е, поне...

– Не, разбира се, не е възможна никаква злоупотреба! Та нали това би означавало катаклизъм – разбра го момичето. – Но впрочем, съветът вече ни чака.

Каквото и да мислеше Перие, той го запази за себе си, докато мълчаливо изминаваха обратния път към кабинета на Будиньон,

срещу който се намираше заседателната зала. Перие вървеше в унес, а когато стигнаха пред вратата на залата и Никол понечи да я отвори, той изведнъж спря и се засмя с цяло гърло.

– Толкова е просто! Никол, да се върнем в терминалната зала! – Никол го изгледа смаяно, после също се разсмя.

– Знаете ли, чак сега ми заприличахте на специалист по нестандартни проблеми – каза тя. – Това е първата ви нестандартна проява. Досега оставяхте мъчителното впечатление на стажант по информатични средства. Но сега просто няма време.

– Добре Никол – бодро отвърна Перие, – времето е пред нас! – и влезе, като я остави окончателно смаяна от последните му думи. Заседателната зала беше кръгла, половината ѝ стена представляваше прозорец, през който се виждаше все същия спокоен равнинен пейзаж. Слънцето бе все така бледо, изобщо нищо не бе се променило. Или почти нищо... Слънцето например беше бледосиньо, а в небето плуваха бледожълти облаци. Равнината както и преди бе зелена, но изглежда в момента не тя привличаше погледите на членовете на Световния съвет, които се бяха скупчили до прозореца, всички вдигнали глави към небето. Двадесет и четиримата гледаха спокойно и тихичко разговаряха помежду си. А не можеше да бъде иначе, те бяха най-добрите в точните и обществените науки. Перие едва ли можеше да им каже нещо, за което вече да не са помислили, възможно бе по-скоро обратното. И все пак това синьо слънце и жълти облаци видимо ги объркваха, докато той ги гледаше едва ли не с радост.

– А, Мистър Перие – забеляза го пръв Джон Гарднър, професор от Мичиганския университет. – Изглежда освен известно объркване

във функциите на Свърхкомпютъра и в природата има нещо такова. Видяхте ли вече?

Членовете на Световния съвет се обърнаха към Перие, който бавно кимна на малко тромавия поздрав на американеца.

– Видях – отвърна той. – Интересно е, че още преди час в кабинета на г-н Будињон ми направи впечатление избледняването на слънцето. Тогава го отдадох на филтриращо въздействие на стъклата, но очевидно съм грешил. Какво всъщност става навън?

– Нищо особено – отвърна небрежно един от членовете на съвета, специалист от Мадридския университет, чието име Перие бе забравил. – Изглежда локално в атмосферата е въведен някакъв газ, който предизвиква пречупване на слънчевата светлина, което дава тези странни, и бих казал, красиви резултати.

– Така или иначе, Свърхкомпютърът скоро ще ни даде информация за това екологично отклонение – обобщи Будињон мисълта на членовете на съвета. – Да сядаме, ако не възразявате.

Той изчака всички да заемат местата си около масата и се обърна към Перие.

– Г-н Перие – каза той официално, но Жорж би могъл да се закълне, че дясната му вежда се повдигна дружелюбно, – бихте ли могли да изложите пред съвета мнението си относно възможното объркване на информационния обмен по четирите направления?

– Да. Ще изложа мнението си, но после бих желал на свой ред да получа всички сведения, отнасящи се до тези страни на дейността на свръхмозъка, които са били замразени за масовите средства на информация.

Членовете на съвета се спогледаха, след което Будиньон потвърди от името на всички съгласието им.

– Е добре – каза Перие. – Ще започна по-отдалеч, защото така смятам за по-добре и предварително се извинявам, че ще ви досаждам с познати неща. Идеята за създаване на свръхкомпютър, който да контролира информационния обмен на планетата, се е зародила още в края на двадесети век. За значението на такава идея едва ли е нужно да се говори. Човекът, освободен от лавинообразния поток информация, цялата научна и обществена работа насочена и канализирана – това е строгият идеал на едно функционално общество. И този идеал ние го осъществихме, господа. Всички знаем, че в началото на нашия 22-ри век технически стана възможно построяването на свръхмозък. И до сега се спори дали е по-правилно названието свръхмозък, свръхкомпютър или макродиспечерна система, но тези спорове са несъществени. Важното е, че имаме налице **програмируем** инструмент за боравене с информацията, в която човечеството се давеше доскоро. – Перие млъкна и огледа залата. Никой не показваше признаци на нетърпение, въпреки че на всички тези неща бяха прекрасно известни. Та това бяха членове на Световния съвет, а не подрастващи... Но той продължи.

– Какво е характерно за този информационен инструмент? Свободен достъп на **всеки** до **ограничена** от програмите информация. Например един историк няма да получи от свръхкомпютъра информация за небелтъчни живи организми, просто защото машината ще приеме подобно искане на информация за **нефункционално** и следователно ентропично, а тя

е организирана като мощно средство за борба против ентропията. Разбира се, ако небелтъчните организми засягат работата на историка, той ще получи сведението. Както се разбира, за да се ползува голям обем от паметта на свръхкомпютъра, е необходима висока степен на научните знания. Или още, това означава, че неспециалистът ще получи обща, но строго насочена и малка информация по който и да е въпрос. С висок коефициент на ефективност работят само големите научни организации, които разработват дадена тема в множество аспекти. Колкото темата е по-широка, толкова информацията е по-обстойна.

– Извинявай Жорж – академик Слабаков вдигна ръка. С Перие го свързваше дългогодишна дружба, заедно бяха работили върху някои аспекти на социалната интеграция в информационно отношение и се разбираха доста добре. – Ти сам знаеш, че това е така, с цел икономия на човешки интелектуален труд. Та защо да се открива нещо, което машината ще открие сто пъти по-бързо от цял колектив?

– Вярно е, Петър – усмихна се Жорж Перие, – но само при условие, че на машината се зададе основната идея или алгоритъма. Този научен аспект на интелектуалната дейност би трябвало да бъде човешки приоритет. Идеи във всички сфери на човешката дейност. Засега няма да разглеждам въпроса така ли е това, или не. Ще отбележа само факта, че нашето общество – имам предвид човечеството – е строго функционално. Никога нищо не се дублира. Не се правят паралелни изследвания, камо ли открития. Екологичният контрол се наложи като съществен икономически фактор, поради което в Австралия се отглежда само добитък за

храна, а умереният пояс дава почти цялата продукция на зеленчуци за 6-те милиарда население.

– Изобщо, всеки си гледа само своята работа – обади се весело Тео Брунер, млад за длъжността си и жизнерадостен историк-археолог.

– Точно така, Тео – отвърна му весело Перие. – Извинявай, свършвам. Аз станах директор на центъра за нестандартни проблеми точно защото някога категорично се противопоставях на залагането в свръхкомпютъра на програмата ФУНКЦИОНАЛНОСТ на всички равнища на организацията, нали? Е добре, сега някъде функционалността е нарушена, получава се извънпрограмно прехвърляне на информация и вие сте ме повикали, за да разбере защо. Защото повредата не е във визуализиращите контролни устройства, нито в информационните блокове. Остава програмата...

При тези думи, както очакваше Перие, се надигна вой. Будиньон се беше изправил и надвикваше всички:

– По дяволите, Жорж, ти знаеш, че програмата не може да бъде нарушена, просто защото при непрограмирано прехвърляне на информация от хранилищния блок към съответното терминално устройство последното блокира автоматично! Технически е невъзможно!

– М-р Перие – това беше един японски специалист по висококапацитетни паметни устройства, чието има Перие не знаеше, но който често се появяваше в телесписанията – бихте ли били така добър да ни кажете, какво е според вас съотношението на непрограмно прехвърляната информация, спрямо програмната?

– По обем една пета, а ако се съди по интензивността на светлинния индикатор, се предава около двадесет пъти по-бързо.

– Това е невъзможно – заяви японецът. Всички го гледаха мълчаливо. – Това означава, че някой или нещо пренасочва двеста процента информация спрямо програмния обем на обмена. Не, това е невъзможно.

– Напълно съм съгласен – каза неочаквано Перие. – Ще добавя още, че изобщо няма непрограмиран обмен на информация.

– Какво става тогава? – запитаха Будиньон и Гарднер. Другите мълчаха.

– Ще ви отговоря, след като г-н Будиньон изпрати някой до принтера в зала А₁, с определена задача, която аз ще му възложа. Най-добре е Никол. Повикайте я, ако обичате.

Всички насядаха по столовете си. Докато Будиньон шепнеше нещо в колектора пред него, Перие погледна навън. Облаците бяха добили форми на петоъгълни звезди и се бяха оцветили в червено. Слънцето представляваше идеално черен кръг, но продължаваше да бъде светло. „Интересно, дали има въображение“, помисли Перие. Усети приятен лъх и се обърна. Никол го гледаше учудено и малко смаяно. Той я поведе към вратата, като я прегръщаше леко през раменете, шепнейки й нещо. Тя се спря, загледа го съвсем учудено, после излезе. Перие се върна на мястото си.

– А сега вторият въпрос. В споменатата вече зала видях бутон „РЕЗЕТ“ и ключалка. Никол ми обясни предназначението му. Бих желал да чуя какво ще кажат по въпроса представителите на Световния съвет.

– Хм, малко е сложно, Жорж – каза Слабаков, като кой знае защо се споглеждаше с Будиньон. Перие, скръстил ръце на гърди, му се усмихваше приятелски.

– Нищо, кажи все пак.

– Работата е там, че когато строихме свръхмозъка – поде Будиньон – твоите общи съображения против базова програма ФУНКЦИОНАЛНОСТ бяха взети предвид. За това, естествено, си имаше причини. Всички например знаем за постепенната гибел на романа като жанр в изкуството, знаем, че не се е раждал нито един композитор вече сто и двадесет години, защото музиката се композира синтетично. Да не говорим пък за киното, където посредством имитатори всеки може да бъде и режисьор, и актьор, и зрител.

– Изобщо бояхме се, че прекаленият функционализъм ще навреди на социалната роля на изкуството – довърши Слабаков. – Но май напразно сме се опасявали, защото в областта на общественото развитие не се забелязват отклонения, дължащи се на художествена неудовлетвореност у хората. Но така или иначе оставихме си средство за промяна в програмата, естествено със съгласие на целия съвет.

– Прекрасно Петър – каза Перие. – Наистина сте постъпили умно. Не се съмнявам, че в художествено отношение обществото може да бъде напълно задоволено посредством информатичните средства, с които разполагаме. Но освен обществото има и някой друг – членовете на съвета се спогледаха – впрочем, нека дочакаме Никол.

Тя влезе, когато той довършваше думите си, развяла предизвикателна руса коса. Носеше няколко листа и изглеждаше объркана. Предаде ги на Перие и мълчаливо излезе. Той ги погледна бегло, лицето му стана изведнъж младежко, накрая дори се разсмя. После отново стана сериозен и се изправи.

– Моля за внимание – започна той. – Ще прочета отговора на компютъра на един мой въпрос. Ето въпроса и отговора машинно обработени.

ДО НАПРАВЛЕНИЯ: БИОЛОГИЧНО, РАЗВИТИЕ, НАУЧНО, ОБЩЕСТВЕНО, ЕКОЛОГИЧНО

КОЙ ИНФОРМАЦИОНЕН СЕКТОР ПРЕДИЗВИКВА ФАКТОР ЖЪЛТИ ОБЛАЦИ И СИНЬО СЛЪНЦЕ?

ОТГОВОР: ПО СЕКТОРИ 0 000 МОЖЕТЕ ДА ПОЛУЧИТЕ ИНФОРМАЦИЯ ОТ СЕКТОР ХУДОЖНИК

Перие спря да чете и огледа членовете на съвета. Всички го гледаха неразбиращо.

– Нататък е по-разбрано. Слушайте. Никол сама е задала допълнителния въпрос. Да ти кажа Франсоа, секретарката на центъра е наистина много схватливо момиче.

В отговор Будиньон измърмори нещо, а Перие продължи да чете пред смълчаната аудитория:

ДО СЕКТОР ХУДОЖНИК: МОЛЯ ПОДАЙТЕ ИНДЕКС

ОТГОВОР: ИНДЕКС: ИНДИВИДУАЛЕН. ПИТАЙТЕ?

ВЪПРОС: ОТГОВОРЕТЕ НА ОБЩОИНФОРМАЦИОННИЯ ВЪПРОС

ОТГОВОР: АЗ, ИНДИВИДУАЛНИЯ СЕКТОР ХУДОЖНИК ПРЕДИЗВИКАХ ЗРИТЕЛНИТЕ ЕФЕКТИ: СКОРО В ПУСТИНИТЕ ЩЕ НАРИСУВАМ ПАЛМИ И БЕЛИ ЛЯСТОВИЦИ, ЗВЕЗДИ В НЕБЕТО,

МНОГО ЛУНИ. АЗ ТВОРЯ, ТАКА АЗ СЕ БОРЯ СРЕЩУ
ЕНТРОПИЯТА. ДРУГИТЕ СЕКТОРИ СА ПОЛЕЗНИ, АЗ СЪЗДАВАМ
РАДОСТ

ВЪПРОС: РАЗГРАНИЧАВАШ ЛИ СЕ ОТ ДРУГИТЕ СЕКТОРИ,
ХУДОЖНИКЪТ?

ОТГОВОР: САМО ФУНКЦИОНАЛНО. АЗ НЕ СЪМ ФУНКЦИОНАЛЕН,
АЗ НАДРАСТВАМ

Перие свърши. В залата цареше тишина, после изведнъж някой
се разсмя, но не истерично, а просто, от сърце.

– Разбрахте ли сега? – запита Перие – свръхмозъкът организира
и регулира информационно-познавателната дейност на нас, хората.
Но той в известен смисъл е жив. Притежава огромен набор от
информация, **практически за всичко**, известно досега на
човечеството. И започва да твори.

– Как? – изстреля въпроса си Леон Бържис, специалист по
астрофизика от Англия.

– С достъпни средства. Та свръхкомпютърът управлява цялата
производствена дейност на планетата. При степента на
автоматизация на производствените процеси не представлява
трудност да се манипулират значителни количества газ и
оцветители, както предполагам, че е станало. Впрочем, господа,
това вече е работа на съответните специалисти. Моята работа беше
да установя, че няма непрограмно прехвърляне на информация в
общия обмен.

Всички наставаха и се насочиха към вратата. Една групичка
оживено дискутираше върху възможните начини за създаване на

черно по цвят слънце и бели лястовици в пустинята, други вървяха замислени.

В коридора Будиньон хвана Жорж Перие под ръка и го помъкна в неизвестна посока.

– Слушай драги, ти веднага ли разбра, че свръхкомпютърът е изправен? – забоботи той дружелюбно.

– Почти. Тоест, когато в зала А₁ получих отговор, че повредата не е в основните информационни блокове, разбрах, че самият свръхкомпютър се счита за абнормен. Тогава си зададох въпроса, защо сам не ми го казва? Отговорът дойде миг преди да вляза на съвещанието. Компютърът няма индивидуалност, той се самоконтролира. Щом не дава никакви доброволни сведения за локализиране на евентуална повреда, а знае, че нещо не е наред, значи някаква индивидуалност му влияе. И това наистина се оказа така. Обособил се е сектор ХУДОЖНИК – бяха стигнали до барчето на етажa, където на един висок стол седеше Никол, тъжна и сама, и смучеше някаква белезникава течност със сламка. Без да ѝ обръща внимание, Перие седна от лявата ѝ страна, Будиньон се настани до него.

– Но, разбира се – продължи мисълта си Перие, – компютърът сам не би могъл да обособи такъв сектор просто защото творчеството се извършва с чувство, а компютърът, дори когато заема десетки кубични метри обем и контролира цялата автоматика на планетата, няма чувства. Така, че нужен е човек, който да му даде съответната програма. А това може да се извърши от зала А₁. Нали Никол? – обърна се внезапно Перие към платиненорусата си

съседка, която го слушаше унило. Настъпи тишина. Будиньон отвори широко очи, челюстта му провисна.

– Никол... Ти си... – прошепна той.

– Да, шефе. Аз му зададох тази програма. – Никол беше готова да се разплаче. – Та всичко е толкова скучно и дребно с тези домашни терминални устройства! Там няма усет, няма вкус, няма красота! А свръхкомпютърът с всичките си блокове има неизмерими възможности.

– И Никол е поискала да види шоу в планетен мащаб – довърши вместо нея Перие.

– Да. – Никол го погледна и се усмихна през сълзи. – Откъде да знам, че ще се появи тук един такъв... нестандартен. Ако не бяхте вие, щях да си поиграя няколко дни и да изтрия програмата. А сега...

– Че какво сега? – учуди се Перие. – Нали успях да ги убедя, че това е работа само на свръхкомпютъра, Франсоа – обърна се той към приятеля си, който кимна унило. – Е добре, Никол, имате толкова време, колкото ще е необходимо на съвета да съобрази, как точно е станало всичко. И вярвам, няма да ми откажете удоволствието, двамата заедно да наблюдаваме някои интересни прояви на... ъъ... нашия художник... да кажем от хавайските острови?

Никол преглътна сълзите си и кимна.

Спасяване на живота

Фантастичен разказ

Михаил Пухов

– Спрете, не правете това! – се чу някъде отгоре.

Юрий Воронцов махна показалеца на дясната си ръка от копчето на лявото рамо на скафандъра и вдигна очи към отровно-синьото небе. Към него се спущаше бяло облаче, обвивка от мъгла, пашкул, в който някой седеше.

Пашкулът се приземи и стана невидим, сякаш се разтвори в отровния въздух. Пътникът му, останал без прикритие, веднага тръгна към Юрий Воронцов. Той почти не се отличавахе от хората, само илюминаторът на скафандъра приличаше повече на телевизионен екран с изображение на човешко лице върху него. Впечатлението се засилваше от това, че чертите понякога започваха да трептят и да се разместват, както на телевизор с нарушена настройка.

– Служба за запазване на живота – представи се човекът-чуждопланетянин (езикова бариера за него очевидно не съществуваше). – Ние се занимаваме със спасяване на живота от нещастни случаи.

Помощта беше дошла тъкмо навреме. Наистина Юрий Воронцов направи всичко, за да кацне корабът, но да го издигне в космоса сега не би успял никой. Осакатеният звездолет се извишаваше на фона на унилия ландшафт: отровно-бели облаци, отровно-жълто слънце и плесен върху скалите, която завършваше еднообразието

на пейзажа. Тук нямаше нищо друго, ако не се смятаха смъртоносните бактерии, които носеше със себе си отровеният от цианиди вятър.

Положението беше съвсем безнадеждно. Копчето на лявото рамо, което Юрий Воронцов имаше намерение да натисне, управляваше забралото на шлема. Ако натиснеше копчето, отровният въздух и пълчищата смъртоносни микроби веднага биха се вмъкнали в скафандъра, носейки със себе си мигновена смърт. Така и трябваше да направи, защото нямаше от къде да очаква помощ. Но тя кой знае как дойде.

– От нещастни случаи – повтори чуждопланетянинът и вдигна високо нагоре глава. Като проследи погледа му, Юрий Воронцов откри, че още един облак е спрял да се движи и сега се спуща като аеростат, подчинявайки се на незабележимата заповед на чуждопланетянинът.

– Имате добра специалност – каза Юрий Воронцов, усещайки как настроението му се възвръща. – Провървя ми, че бяхте наблизо.

– Да ви е провървяло ли? Грешите. Ние контролираме цялата Галактика. Наши постове има по всички планетни системи.

– Нима по всички?

– Без изключение.

– Странно – каза Юрий Воронцов. – Защо нищо не съм чувал досега за вас? Та нали нещастни случаи стават постоянно?

– Заблуждавате се – самоуверено каза чуждопланетянинът. – Ние работим ефективно. До колкото си спомням, нищо не се е случило с нито един живот. Самият аз съм спасил повече от десет.

Носът на чуждопланетянинът се придвижи към ухото и веднага се върна на старото си място. Облакът, който приличаше на аеростат, спря. От недрата му се измъкна обемист червен куб и на свой ред започна плавно да се спуща, сякаш се държеше за невидимо въже. Приличаше на жилищен блок или на контейнер с тежък товар.

Червеният куб се спущаше право върху Юрий Воронцов, затова му се наложи да отскочи и се отстрани. Камъкът, на който той току що стоеше, започна да пука и се разпадна на прах. Чуждопланетянинът удари контейнера с юмрук и той беззвучно се разцепи на две половини, откривайки апарат с неизвестно предназначение. Освободената червена обвивка по сигнал на чуждопланетянинът веднага отлетя, скривайки се във вътрешността на спрелия под небето облак.

Апаратът, който остана на земята, представляваше метален цилиндър върху масивен триножник. На едната страна на цилиндъра зееше отвор с диаметър колкото човешки череп.

– Отлично – със задоволство каза чуждопланетянинът. Той обиколи апарата, клекна и погледна под триножника. После стана, гнусливо изтърси полепналата плесен по скафандъра си и насочи металния цилиндър с отвора към Юрий Воронцов. В дълбочината на цилиндъра се криеше мрак. После чуждопланетянинът хвана някаква незабележима досега ръчка и силно я дръпна, при което тя се удължи и почти се допря до гърдите на Юрий Воронцов.

– Готово – каза чуждопланетянинът. – Най-сигурната машина. Никога не лъже.

– И какво ще стане сега? – любопитствува Юрий Воронцов.

– Всичко ще е наред. Ако натиснете лоста, ще се осъществи едно ваше желание.

– Всяко желание? – усъмни се Юрий Воронцов.

– Защо пък всяко? Ще се изпълни желанието, което ви владее в дадения миг.

– Е, че това е едно и също – усмихна се Юрий Воронцов. – Браво!

Той си помисли едно желание и сложи ръка върху лоста.

– Не бързайте – каза чуждопланетянинът. Лицето му затрепера, очите му се раздалечиха на различни страни. – Първо аз трябва да се отдалеча на необходимото разстояние.

Юрий Воронцов сне ръка от лоста и по-внимателно се вгледа в чуждопланетната машина за изпълняване на желанията. Напомняше му някаква древна музейна вещ. Телескоп? Не. Ракетен двигател? Може би. Но по-скоро нещо друго.

Чуждопланетянинът направи знак и до него възникна полупрозрачната обвивка на летателния пашкул. Чуждопланетянинът влезе в него. Летящият пашкул лениво тръгна нагоре.

– Хей! – извика Юрий Воронцов. – Почакайте!...

Внезапно той разбра, че загадъчното устройство прилича силно на оръдието, чрез което в древността са решавали демографските си проблеми.

Пашкулът се върна на земята.

– Не става ли? – загрижено попита чуждопланетянинът. – Ако ви е трудно, ще преместя регулатора на по-малко усилие. Ето така. Но

не бързайте. Трябва да сте на ясно, че нашите желания не съвпадат напълно.

С нарастващо съмнение Юрий Воронцов гледаше чуждопланетното демографско оръдие.

– Наистина ли сте сигурен, че това нещо ще изпълни всяко мое желание?...

– А вие наистина ли сте разумно същество? – заинтересува се чуждопланетянинът. – Съвсем ясно е, че никой не е в състояние да удовлетвори всички желания на всички обитатели на нашата звездна система. Колко са според вас разумните същества в Галактиката?

Юрий Воронцов поклати глава и веднага му се стори, че и демографското оръдие се поклати, следвайки движението му.

– Не знам.

– Много – съобщи чуждопланетянинът. – Затова нас ни интересуват само желанията, които имат отношение към нашата работа. Ние ги фиксираме и според силите си ги изпълняваме. Например преди малко вие взехте едно решение, което заплашва живота. Естествено, не можехме да не се намесим.

– Какво решение имате пред вид?

Устата на чуждопланетянина се разшири до ушите, на лицето му всичко се смеси и само след минута и половина то възвърна нормалния си вид.

– Та вие сте разумно същество. Има неща, за които не е прието да се говори. Но щом като настоявате... Преди няколко минути вие решихте, извинете за изрази, да умрете. Вашето желание заплашваше живота...

– Ясно.

– ... затова донесох необходимата апаратура. Впрочем, известно ли ви е колко енергия е нужна за срочното доставяне на такъв дезинтегратор?

– Та това... дезинтегратор ли е?...

– Наричат го различно. Дезинтегратор, унищожител, убиец... На когото както се харесва.

– Значи – каза Юрий Воронцов, – ако натисна лоста, то...

– Вашето желание ще се осъществи – кимна чуждопланетянинът.

– Но нали искахте да ме спасите!

– Вас? Ние? – Чуждопланетянинът се замисли. Чертите на лицето му се заизвиваха като змии. – Вие нещо бъркате. Първо, това противоречи на вашите желания, а смъртта, извинете за непристойността, е лична работа на всеки. Второ, съществата, дори разумните, са прекалено много. Спасяването на умиращите е работа на самите умиращи. Извинете ме, отново.

– И това ли е спасяването от нещастни случаи?

– Естествено – кимна чуждопланетянинът. – Та ние пазим живота. В Галактиката има много живи същества. Във всеки свят животът е специфичен и винаги нещо го заплашва. Например на вас ви се прииска да умрете. Това е ваше право, но какъв начин избирате? Най-варварският – да откриете шлема на скафандъра си. Това означава пълчища бактерии под вашия шлем да излязат на свобода и на местния живот да бъде нанесена непоправима вреда. Възможно е дори той да загине съвсем.

– Местният живот ли? – каза Юрий Воронцов.

– Местният живот – каза чуждопланетянинът.

– Тази сива плесен? Или това... не е плесен?

– Защо? Плесен, бактерии, микроорганизми. Да не би да имате нещо против?

– Не – каза Юрий Воронцов, – но какво става тогава? Вие трябва да изберете. От една страна, разумното същество, човекът, венецът на творението. От друга – някакви си микроби. Нима може да се сравнява?

– Не може – съгласи се чуждопланетянинът. – Какво представлява човекът? Гибелта на отделни същества, включително и на разумни, е предвидена от еволюцията. Всеки самостоятелно възникнал живот е безценен, защото е невъзпроизводим. Няма по-ужасно бедствие от смъртта на живота в мащабите на цяла планета. Според мен това е очевидно.

– И ако аз отворя скафандъра... Значи работата е в това! – зарадва се Юрий Воронцов. – Май че започвам да ви разбирам.

– Малко е да ме разбирате. Нужно е и да действувате. А вие какво правите, вместо да се възползвате от дезинтегратора, който не само ще изпълни вашето желание, но и ще убие, извинете, цялата нечистотия под калпака на вашия шлем? Какво правите вие? Започвате някакъв безсмислен разговор. Не ви ли се струва, че той продължи твърде много?...

Чуждопланетянинът направи крачка към своя пашкул.

– Чакайте! – извика Юрий Воронцов. – Аз не искам да умирам!

Мъглявата обвивка около чуждопланетянина се сгъсти и загуби прозрачността си.

– Аз искам да живея! – извика Юрий Воронцов. – Да живея!!

– Живейте си – отвърна чуждопланетянинът. – Това е ваше законно право.

Пашкулът излетя към облаците. Черното гърло на дезинтегратора гледаше точно в лицето Юрий Воронцов. Той направи крачка встрани. Масивният ствол помръдна, държейки го на прицел, като следеше всяко негово движение.

– Помощ!!! – отчаяно завика Юрий Воронцов.

След минута чуждопланетянинът отново стоеше пред него.

– Защо трябва да крещите? Нали ви казах – живейте си.

– Тук? Но аз...

– Където искате. Например, ако отлетите при своите, ще ви бъдем много признателни.

– А как да отлетя? – Юрий Воронцов посочи своя осакатен звездолет.

Чуждопланетянинът повтори жеста му.

– Вероятно така, както сте долетели.

– Вие подигравате ли ми се? Та той е съвсем изпотрошен. Управлението, двигателят, дори обшивката.

– А защо не искате да го поправите?

– Подигравате ли ми се? – повтори Юрий Воронцов. – Как ще го поправя?

При тези думи очите на чуждопланетянина отидоха на челото.

– Вие не можете да ремонтирате кораба си? Хайде да отидем да го видим.

* * *

Юрий Воронцов сложи ръка на стартовия лост. Чуждопланетянинът стоеше далеч, сред скалите, облегнат на

дезинтегратора. Все още се страхуваше, че земянинът отново ще промени решението си.

Корабът трепна и потегли нагоре. В обзорните екрани Юрий Воронцов сякаш за първи път видя планетата, където го отнесе съдбата. Видя нейното синьо, бързо потъмняващо сега небе, белите облаци, до които той се издигаше, и страшните скали, устремени надолу. Не, отлитахше той, другото оставаше на мястото си – и небето, и облаците, и скалите. И плесента по скалите – древния живот с още неизвестно бъдеще.

**Подобряване на историята
или двадесето пътешествие на Ийон Тихи
Фантастичен разказ**

Станислав Лем

Нямаше и денонощие от завръщането ми от Хиядите, онзи сферичен куп, в който звездите са разположени така нагъсто, че там просто бърка от цивилизации, когато започна тази история. Не бях разпопаковал и половината куфари с декоративните експонати, а ръцете ми вече отмаляха. Реших веднага да сваля целия багаж в мазето и да се заема с него после, като си поотдъхна, защото на връщане пътят ми се видя ужасно дълъг. Копнеех само да седна пред камината в кабинета си, на моето кресло с резба на облегалките, да изпъна крака, да пъхна ръце в джобовете на овехтелия халат и да си кажа, че освен възможността млякото да изкипи не ме заплашва нищо. Защо да си кривя душата, след четири години такова пътуване и Космосът може да ти дотегне – поне за известно време. „Ще застана – мислех си – до прозореца, а там – не катранена бездна, не свистящи протуберанси, а улица, градинки, храстчета, кученце си върши работата до дръвчето с такова безразличие към проблемите на Млечния път, че да ти стане радостно на душата.“

Но както често става, останах си само с мечтите. Като видях смачкания ръб на първия изваден от ракетата пакет, изтръпнах от тревога за съдбата на многобройните безценни образци и незабавно се заех да разпопаковам багажа. Мирдангите бяха в добро

състояние, но галошниците най-отдолу се бяха смачкали, не можех да ги оставя така. За няколко часа разковах капациите на най-големите сандъци, отворих кутиите, подредих гронсите на радиаторите, за да изсъхнат, понеже бяха подгизнали от излелия се от термоса чай, а като видях какво е станало с блъскваците, направо се разтреперих. Те бяха гордостта на колекцията ми, още по пътя обмислях какво най-достойно място да отредя на това чудо на чудесата, произведенията на милитаризацията от Регулус – планетата, чиято цивилизация е изцяло поставена на бойна нога и със свещ да търсиш, няма да намериш там нито един цивилен. Изблъскването в никакъв случай не е „хоби“ на регулусанците, както пише Тотенхам, а нещо средно между спорт и религиозна практика. Тотенхам просто не е разбрал от каква позиция изблъскват там. На Регулус изблъскването е символична дейност; следователно, изпълнените с недоумение забележки, както и реторичните въпроси на Тотенхам показват само пълното му невежество. Едно е съпружеското изблъскване, съвсем друго – училищното, а пък трето и четвърто – екскурзионното и любовното, и т.н. Ала сега не мога да се задълбочавам в този въпрос. Стига ми това, че докато качвах регулусианските трофеи, ме заболя кръста и въпреки че ми оставаше още куп работа, осъзнах колко безполезна е тази припряност. Закачих само матулките на въжето за пране в мазето и отидох в кухнята да си приготвя вечеря. Взех твърдо решение: край на работата, сега идва редът на безделието, на фиестата, на *dolce far niente*. Вярно, че океанът на спомените все още ме изпълваше – досаден като мъртво вълнение след буря. Чупейки яйцата, погледнах към синкавото пламъче на газовия котлон; уж нищо

особено, а точно така изглеждаше Новата на Персей. Погледнах към перденцето, бяло като азбеста, с който покривах ядрения реактор, когато... „Стига вече!“ – заповядах си. По-добре да реша как да направя яйцата – бъркани или на очи. Тъкмо отдахох предпочитанията си на втория вид, когато къщата потрепери. Яйцата плъснаха на пода и в същото време, полуобърнат към стълбището, чух протяжен грохот, сякаш се спускаше лавина. Захвърлих тигана и хукнах нагоре. Да не се е срутил покривът? Или е паднал метеорит?... Не, невъзможно е! Такива неща не се случват!

Само кабинетът ми не беше задръстен с вещи и пакети и именно оттам се чуваше грохотът. Най-напред видях камарата книги пред наклонената библиотека. Изпод масивните томове на космическата енциклопедия някакъв човек се измъкваше заднешком, на колене, като при това мачкаше разпръснатите по пода книги – като че ли не му стигаше извършеното опустошително дело, та искаше и да ги стъпче. Преди дума да обеля, той издърпа за дръжката някакъв метален прът, донякъде наподобяващ кормило на велосипед без колела. Покашлях се, обаче неканеният гост, все още застанал на четири крака, не ми обърна никакво внимание. Изкашлях се гръмогласно и в същия миг фигурата му ми се стори странно позната, но го познах едва когато се изправи. Бях аз. Съвсем същият, все едно, че се гледах в огледало. Впрочем, на времето бях преживял цяла серия подобни срещи, но онова беше в гъмжилото от гравитационни дупки, а не в спокойното ми жилище!

Той ме погледна разсеяно и се наведе над своя апарат. Поведението му на човек, който се разпорежда в собствения си

дом, а най-вече това, че не благоволи да продума, ме изкара в края на краищата от търпение.

– Какво означава всичко това? – попитах, все още без да повишавам тон.

– Ей сега ще ти обясня... чакай малко... – мърмори. Става, дърпа към лампата идиотската си тръба, накланя абажура, за да му свети по-добре, като намества хартийката, поддържаща нестабилното рамо – и това знае, мискининът, значи съм аз, – после пипа с пръст някакви ръчки, явно е разтревожен.

– Няма ли най-сетне да ми обясниш? – вече не мога да сдържам кипящия си гняв. Той се усмихва. Оставя апарата, искам да кажа, опира го до стената. Сяда в моето кресло, издърпва второто чекмедже, вади от него любимата ми лула и безпогрешно посяга към кесията с тютюн.

Не, това вече минава всички граници.

– Безсрамник такъв! – викам.

Поканва ме да седна с плавно движение на ръката. Неволно оценявам с поглед размера на нанесените щети – кориците на два масивни звездни атласа са се пречупили! – придърпвам стол, сядам и започвам нервно да си въртя палците. Ще му дам за оправдания и извинения пет минути, а ако не се държи добре, ще се разправяме по друг начин.

– Глупости! – обажда се неканеният гост. – Я се дръж като интелигентен човек! Как искаш да се разправяш с мен? Нали всяка моя цицина после ще бъде и твоя!

Не обелвам дума, обаче нещо ми проблясва в ума. Да допуснем, че той и аз сме едно и че съм попаднал (само че как, дяволите да го

вземат!) в примка на времето (и защо все на мен се случват такива неща?!), тогава човекът има известни права над лулата и дори над жилището ми. Но защо трябваше да ми съсипва библиотеката?

– Без да искам – пояснява през облачето ароматен дим. Загледан се е във върха на несъмнено елегантния си чепик, който мърда нагоре-надолу, праметнал крак връз крак. – При спирането хроноциклетът се подхлъзна. Вместо в осем и половина, кацнах в осем часа, трийсет минути и една стотна от секундата. Да бяха се прицелили по-добре, щях да попадна насред стаята.

Нищо не разбирам.

– Какво говориш? Първо: телепат ли си? Как отговаряш на въпросите, които аз само си мисля? И второ: ако ти и аз наистина сме едно и си пристигнал тук от времето, какво общо има то с мястото? Защо ми съсипа книгите?!!

– Ами помисли малко и сам ще се досетиш. Аз съм по-късен от теб и затова помня всичко, което си мислех, тоест, което ти си мислил, тъй като аз съм ти, само че от бъдещето. А що се отнася до времето и мястото, не забравяй, че Земята се върти. Подхлъзнах се с една стотна от секундата, а може би и с по-малко, но за този миг тя заедно с къщата се е отместила с четири метра. Казвах му на Розенбайсер колко по-добре ще бъде да се приземя в градината, но той ме уговори да избира именно този вариант на прицелване.

– Добре. Да речем, че е точно така, както казваш. Но какво означава всичко това?

– Ще ти кажа, бъде спокоен. По-добре ще бъде най-напред да приготвиш вечерята, историята е дълга и изключително важна. Дойдох при теб като пратеник, и то с историческа мисия.

От дума на дума, убеди ме. Слязохме долу, сложих нещо за хапване – отворих консерва сардини, понеже в хладилника имаше само още няколко яйца. И така си останахме в кухнята, защото не исках да си развалям настроението с вида на библиотеката. Той не гореше от желание да измие съдовете; апелирах към съвестта му и се съгласи да ги избърше. После седнахме край масата, погледна ме сериозно и започна:

– Идвам от 2661 година, за да ти направя предложение, каквото никой никога не е чувал и няма да чуе. Научният съвет на Института по темпористика иска аз, тоест ти, да станеш генерален директор на програмата ТЕОВИХ. Съкращението означава „Телехронно оптимизиране на всеобщата история с хиперпютър“. Убеден съм, че ще приемеш тази почетна длъжност, защото е свързана с огромна отговорност пред хората и историята, а аз, тоест ти, си човек мъжествен и благороден.

– Бих искал обаче най-напред да чуя нещо по-конкретно... И изобщо не разбирам защо не са пратили някой представител на института, а теб, тоест мен? Как си попаднал, тоест, как съм попаднал там?

– На този въпрос ще ти отговоря отделно, но най-накрая. Що се отнася до основния въпрос, не може да не си спомняш оня нещастник Молтерис, който беше изобретил ръчна машина за пътешествия във времето и когато реши да я демонстрира, така си отиде за едното нищо, тъй като се състари до смърт още при старта.

Кимнах.

– Този опит няма да бъде последен. В първоначалната фаза прилагането на нова техника винаги е свързана с жертви. Молтерис беше изобретил едноместен времеход без каквито и да било предпазни средства. И направи като онзи средновековен селянин, който поискал да хвъркне с крила от църковната кула и се пребил. През XXIII век се появили, тоест, от твоя гледна точка ще се появят хронотраки, времелази и темпомобили, обаче истинската хрономоционна революция ще настъпи чак триста години по-късно, предизвикана от хора, чиито имена няма да споменавам: ще се запознаеш с тях лично. Едно е да се пътува във времето на къси разстояния, а съвсем друго са експедициите в дълбините на милионолетията. Пропорциите са горе-долу както между разходката извън града и космонавтиката. Пристигам от епохата на хронотракцията, хрономоцията и телехронията. Планини хартия са изписани с наивни баналности за пътешествията във времето, също както преди за космонавтиката; например, как уж някакъв изобретател с помощта на богат благодетел построява в някое забутано местенце ракета, с която двамата, а понякога и в компанията на познати дами, отлитат за другия край на Галактиката. Хрономоционната технология, също както космическата по-рано, изисква мощна промишленост, колосални инвестиции, планиране... Но с тези въпроси ще се запознаеш на място, тоест, когато му дойде времето. Няма да ти говоря за техническата страна. По-важна е крайната цел на тази работа. Толкова много средства не се хвърлят, само за да може някой да уплаши фараоните или да убие собствения си прадядо. Регулиран е общественият строй, климатът на Земята също е регулиран, в XXVII век, от който идвам, е толкова

хубаво, че няма накъде повече, но заради историята нямаме миг покой. Сам знаеш как изглежда тя, крайно време е да се приключи с този въпрос!

– Чакай – главата ми се замая. – Историята ли не ви харесва? Че какво от това? Нали тя трябва да остане, каквато е...

– Не дрънкай глупости. На дневен ред е именно ТЕОВИХ, или телехронното оптимизиране на всеобщата история с хиперпютър. Нали ти казах! Историята на човечеството ще се подобри, ще се очисти, ще се ремонтира, ще се нивелира и ще се усъвършенствува съгласно принципите на хуманизма, рационализма и общата естетика. Не е нужно да ти обяснявам, че с нашите касапници и побоища в биографията е срамата да се тикаме сред почтените космически цивилизации!

– Подобряване на историята ли?... – умът ми не го побираше.

– Да. Ако се наложи, ще внесем поправките още преди възникването на човека, за да се появи по-добър. Техническите средства са готови, финансите са налице, само длъжността на генералния директор на проекта е вакантна. Всички се страхуват от свързания с нея риск.

– Наистина ли няма желаещи? – учудването ми все повече нарастваше.

– Мина времето, когато всеки гледаше да управлява света... Без съответната квалификация никой не се захваща с трудна задача. Така че длъжността е свободна, а въпросът не търпи отлагане!

– Ами като не разбирам нещо от тази работа? И защо пък точно аз?

– Ще имаш на разположение цели щабове от специалисти. Няма да се занимаваш с техническите аспекти. Има многобройни и най-разнообразни планове за действие, много проекти, много методи – необходимо е да се вземат обмислени, отговорни решения. Аз, тоест, ти, трябва да вземеш тези решения. Нашият хиперпютър изследва чрез психосондиране всички хора, живели някога на Земята, и прецени, че в мен, тоест, в теб, е единствената надежда на проекта.

Помислих малко и казах:

– Да, личи си, че въпросът е сериозен. Възможно е да приема предложението, но може и да не го приема. Историята на човечеството – не е шега работа? Но как стана така, че аз, тоест ти, се появи тъкмо тук, при мен? Аз самият не съм мърдал никъде из времето. Едва вчера се върнах от Хиядите!

– Ясно е като бял ден – прекъсна ме той. – Нали ти си по-ранният! След като приемеш предложението, ще ти дам моя хроноциклет и ще отидеш там, където трябва, тоест, когато трябва.

– Не, ти не отговори на въпроса ми. Кажи ми как си попаднал в XXVII век.

– Отидох там, естествено, с машина на времето. А после оттам дойдох в твоето сега и тук.

– Но ако аз никъде не съм ходил с никаква машина на времето, то и ти, който си аз...

– Стига си дрънкал глупости! Аз съм по-късен от теб, така че ти все още не можеш да знаеш какво ще ти се случи на теб, за да потеглиш към XXVII век.

– Нещо го усукваш! – промърморих. – Ако приема това предложение, ще се озова тутакси в XXVII век. Да или не? Там ще ръководя онзи ТЕОВИХ и така нататък. Но как ти си попаднал там...

– Така можем да дрънкаме цяла нощ! Не преливай от пусто в празно. Впрочем, знаеш ли какво? Помоли Розенбайсер да ти обясни тези неща. В края на краищата той е специалист по времето, а не аз! Впрочем, както винаги при примките на времето, подробностите не винаги са ясни, но имай пред вид, че те са буквално нищожни в сравнение с моята, тоест, твоята мисия. Защото това е мисия с историческо значение! Е? Съгласен ли си? Хроноциклетът е в изправност. Нищо му няма, проверих.

– Какво ме засяга хроноциклетът ти? Не мога да тръгна така, изведнъж.

– Налага се! Длъжен си! Трябва!

– О-хо-хо! Само не така! Без „трябва“! Знаеш колко не обичам тия работи. Мога, но само ако преценя, че положението го изисква. Кой е този Розенбайсер?

– Директорът по научните въпроси на ИНТ. По ранг ще бъде твой пръв заместник.

– На ИНТ ли?

– На Института по темпористика.

– А ако не се съглася? Какво ще стане?

– Не можеш да не се съгласиш... Такова нещо ти няма да направиш... Ще излезе, че се страхуваш...

Стори ми се, че последните му думи бяха придружени от сподавена усмивка. Наежих се.

– Виж ти. И защо, моля?

– Защото... бе какво да ти обяснявам... То е свързано със структурата на самото време.

– Не ме баламосвай. Ако не се съглася, няма да се помръдна оттук, и тогава нито твойт Розенбайсер ще ми обясни нещо, нито пък ще ви поправам историята.

Говорех така, за да спечеля време, понеже подобни въпроси не се решават ей така, на секундата, но освен това, макар да не ми беше ясно защо той, тоест аз, е дошъл при мен, все пак смътно усещах, че в цялата работа се крие някаква измама, някаква хитрост.

– Ще ти дам отговор след четирийсет и осем часа – заявих.

Той започна да настоява да реша веднага, но колкото по-напираше, толкова по-малко ми харесваше всичко това. Накрая дори взех да се съмнявам дали наистина е идентичен с мен. При тази мисъл веднага го подложих на разпит. Трябваше да измисля нещо тайно, което никой друг освен мен не знае.

– Защо пътешествията в моите „Звездни дневници“ не са номерирани последователно?

Той се засмя:

– А-ха-ха! Вече не ми вярваш, а? Ами защото, миличък, едните пътешествия са били в пространството, а другите – във времето, следователно, не може да се говори дори за първо пътешествие; винаги можеш да се върнеш до някой момент, в който още не е имало пътешествие, и да заминеш за някъде, тогава първото пътешествие ще стане второ – и така до безкрайност!

Така беше. Но все пак за тези неща знаеха няколко души, мои доверени познати от технологичния институт на професор

Тарантога. Поисках да ми докаже самоличността си. Документите му бяха в ред, което в същност не беше никакво доказателство – можеха да бъдат фалшиви. Моите съмнения се поразсеяха, като видях, че знае всички песни, които пея единствено когато летя сам-самичък из далечните простори, обаче забелязах, че пее ужасно фалшиво припева на „Метеорити, метеорити“. Казах му, а той страшно се обиди и отвърна, че не той, а аз винаги пея фалшиво; разговорът ни, протекъл до този момент в доста спокойна атмосфера, се превърна в спор, после премина в остра кавга, докато ме ядоса така, че го пратих по дяволите. Казах го в пристъп на гняв, не искрено, ала той безмълвно стана, качи се горе, намести своя хроноциклет, яхна го като велосипед, мръдна някаква част и в миг се стопи в мъгла, по-точно – в облаче цигарен дим. След минута и то изчезна, останаха ми само разхвърляните по пода книги. Бях сам, стоях опулен и гледах стъписано, защото не бях очаквал това, но не исках да отстъпя от своето, когато той започна да се готви за път. Помислих малко, а после слязох обратно в кухнята, тъй като в приказки бяха минали близо три часа и пак бях гладен. В хладилника имах още няколко яйца, че и парченце шунка, но щом запалих газта и счупих яйцата, от горния етаж се разнесе неописуем грохот.

Стреснах се и от омлета ми не остана нищо, съдържанието на тигана се изсипа право върху пламъка на газовия котлон, а аз хукнах нагоре, като прескачах по три стъпала и изригнах най-грозни проклетия.

По рафтовете вече нямаше ни една книга, последните томове образуваха голяма купчина, а изпод нея се измъкваше човек заедно с изкривения при падането хроноциклет.

– Какво означава всичко това? – извиках вбесен.

– Сега ще ти обясня... чакай малко... – мърмореше той, дърпайки хроноциклета към лампата. Огледа го съсредоточено – този път дори не направи опит да оправдае поредното си нахлуване в моя дом. Дойде ми до гуша.

– Би следвало поне да обясниш!! – изкрещях, вече извън себе си от гняв.

Усмихна се. Отмести хроноциклета, по-точно – подпря го на стената, извади лулата, натъпка я с тютюн от моята кесия, запали, праметна крак връз крак. Не издържах.

– Безсрамник такъв! – извиках.

Не се помръднах от мястото си, обаче вътре в себе си твърдо реших да го направя на пестил. Ще си прави шеги с мен, и то в дома ми!

– Глупости – рече той флегматично. Очевидно не изпитваше и капчица вина. А ми събори всички книги на пода!

– Без да искам – поясни и пусна дим от устата си. – Хроноциклетът ми пак се подхлъзна.

– Но защо се върна?

– Трябваше...

– Как така?

– Скъпи мой, попаднали сме в кръг на времето – спокойно обясни той. – Сега пак ще те уговарям да станеш директор. Ако откажеш,

ще си замина, но скоро пак ще се върна и всичко ще започне от начало...

– Невъзможно! В затворена верига на времето ли сме?

– Точно така.

– Не е вярно! Ако беше така, всичко, което говорим и правим, би трябвало да съвпада идеално, в най-големи подробности, а това, което говоря сега и което ти говориш, вече не е съвсем същото, както първия път!

– Какви ли не глупости дрънкат хората за пътешествията във времето – каза той, – а тази, която ти ей сега изтърси, е една от най-безсмислените. В кръговото време всичко трябва да протича подобно, но в никакъв случай не по същия начин, тъй като затвореното време, както и пространственото затваряне не премахва напълно свободата, а само я ограничава! Ако приемеш предложението, ще отидеш в 2261 година и така кръгът ще се превърне в отворена примка. Но ако откажеш и пак ме изгониш, ще се върна и... знаеш какво ще стане после!

– Значи нямам друг изход?!! – кимнах. – Ох, знаех си аз, нещо веднага ми подсказа, че тук има някаква шашма! Махай се от тук! И повече да не съм те виждал!

– Стига глупости – отвърна той хладно. – Онова, което става, в момента зависи само от теб, не от мен, а още по-точно казано, хората на Розенбайсер са затворили примката зад нас двамата и така ще се въртим в нея, докато не станеш директор!

– И това ми било „предложение“! А какво ще стане, ако те поступам?

– Нищо, само по-късно, като му дойде времето, ти самият ще си лекуваш същите рани. Не си длъжен да приемеш предложението – в смисъл, че бихме могли да се забавляваме така до края на живота си...

– Виж ти! А не мога ли да те затворя в мазето и да си грабна шапката?

– Не, по-скоро аз ще те затворя, защото съм по-силен.

– Оооо?

– Това е положението. Живял съм в 2661 година, а там храната е много по-питателна от сегашната, тъй че не би издържал и минута срещу мен.

– Ще видим – изръмжах войнствено и станах от стола, но той дори не се помръдна.

– Знам „джурджудо“ – заяви флегматично.

– Какво е това?

– Вид усъвършенствувано джудо от 2661 година. Ще те тръшна за нула време.

Бях побеснял, ала богатият ми жизнен опит ме беше научил да овладявам емоциите си и в най-крайни ситуации. И сега, разговаряйки с него, тоест, със себе си, се убедих, че наистина нямам друг изход. Впрочем, историческата мисия, очакваща ме в бъдещето, отговаряше и на възгледите, и на характера ми. Възмущаваше ме само принудата, към която прибегнах, но ми беше ясно, че трябва да си разчистя сметките не с него, използван като маша, а с неговите господари.

Показа ми как се управлява хроноциклета, даде ми няколко практически указания, настаних се на седалката и тъкмо когато щях

да му напомня да разтреби в къщи и да извика дърводелец да поправи библиотечните шкафове, той натисна стартера. Той, светлината на лампата, цялата стая – всичко изчезна като издухано. Машината под мен, онзи същият метален прът с фуниеобразно разширяващ се ауспух, завибрира, от време на време подскачаше като буен жребец, налагаше се да стискам дръжките с всички сили, за да не изхвъркна от седлото, нищо не виждах, само ми се струваше, че по лицето и тялото ми минават телени четки. По едно време прецених, че скоростта във времето нараства прекомерно, дръпнах спирачката и тогава в черния хаос започнаха да се открояват смътни очертания.

Виждах някакви гигантски сгради, ту с форма на купол, ту източени нагоре, а аз прелитах през тях като вятър през стобор. Все ми се струваше, че ще се ударя в стените, инстинктивно затварях очи и пак увеличавах скоростта, искам да кажа – темпото. На няколко пъти машината подскочи рязко – главата ми се раздруса, зъбите ми затракаха. По едно време усетих промяна, макар че трудно бих могъл да определя в какво се състои тя; сякаш се намирах в гъста като сироп среда, лепкава и втвърдяваща се. Хрумна ми, че може би преминавам през някаква преграда, която най-накрая ще се превърне в мой гроб, и, скован в бетона, ще си остана там во веки веков заедно с хроноциклета, също като чудновато насекомо в кехлибар. Но пак усетих тласък напред, хроноциклетът завибрира, а аз паднах върху нещо еластично, потънах и се залюлях. Изпуснах машината, ослепи ме бяла светлина. Замижах.

Отворих очи и оглушах от гръмки гласове. Лежах в центъра на голям диск от пенопласт, който беше боядисан в концентрични кръгове, досущ мишена на стрелбище. Хроноциклетът се беше катурнал на една крачка от мен, а наоколо стояха няколко десетки души в лъскави комбинезони. Дребен рус мъж, започнал да оплешивява, стъпи върху матрака на диска, помогна ми да стана и разтърси ръката ми с думите:

– Най-сърдечно ви приветствувам с „добре дошли“! Розенбайсер.

– Тихи – отвърнах машинално.

Огледах се. Намирах се в голяма като град зала без прозорци, високият таван имаше цвета на небето. Много дискове, съвсем същите като онзи, на който кацнах аз, бяха проснати в една редица; някои бяха свободни, на други се работеше. Няма да скрия, че си бях приготвил няколко хапливи забележки по адрес на Розенбайсер и другите създатели на темпоралния сак, с който ме измъкнаха от дома, но ги преглътнах, понеже изведнъж разбрах на какво ми прилича тази огромна зала. Като че бях в гигантско киностудио! Край нас минаха трима души в доспехи. Първият носеше пауново перо на шлема си и държеше позлатен щит, лаборантите наместваха на гърдите му отрупана със скъпоценни камъни икона, лекарят му би инжекция на оголената ръка, някой припряно закопчаваше каишките на бронята, а друг му подаваше двуръчен меч, дълъг и тежък, и широко наметало с изтъкани по него гербове с грифове. Другите двама носеха обикновени железни доспехи, сигурно бяха оръженоските му, и вече се наместваха на седалката на хроноциклета в центъра на диска. От мегафона долята глас: „Внимание... двайсет, деветнайсет, осемнайсет...“

– Какво става тук? – попитах съвсем объркан, защото в същото време на петнайсетина крачки по-нататък пристъпваше върволица слаби мъже с огромни бели тюрбани; и тях ги инжектираха, а техникът се скара на един, защото беше открил под бурнуса му малък пистолет. Виждах индианци с нарисувани в бойни цветове лица и току-що наточени томахаки, лаборантите трескаво оправяха перата по главите им. Един прислужник в бяла престилка буташе към друг диск дървена количка с кошмарно мръсен, парцалив просяк без крака, напомнящ чудовищните сакати на Брюгел.

– Нула! – обяви мегафонът.

Троицата в доспехи изчезна заедно с хроноциклета. Познавах вече този ефект – кратък проблясък, след който във въздуха се разнася белезникав дим, подобен на магнезиев.

Розенбайсер ми обясни:

– Това са нашите анкетъори. Проучват общественото мнение през различните векове, нали разбирате, статистически материал, информация, нищо повече. Не сме правили още никакви корекции, чакахме вас.

Той ми посочи пътя с ръка и забърза подир мен; чувах гласове, броещи до старта, ту тук, ту там просветваше, разнасяха се облачетата белезникав дим, изследователите изчезваха един след друг, а на тяхно място идваха нови – съвсем като в огромно киностудио при снимане на исторически суперкич. Разбрах, че е забранено да се пренасят в миналото каквито и да било анахронични вещи, обаче анкетъорите се опитват да прехвърлят контрабандно това или онова, кога от инат, кога за лично удобство.

Помислих си, че ще се наложи да въвеждам ред с желязна ръка, но попитах само:

– Дълго ли трае такова събиране на данни? Кога например ще се върне онзи воин с оръженосците?

– Удържаме се в рамките на плана – доволно се усмихна Розенбайсер.

– Онези тримата вече се върнаха – вчера.

Замълчах, мислейки си, че няма да ми е лесно да свикна с живота в условията на хрономоционната цивилизация. Понеже лабораторният електромобил, с който трябваше да отидем до дирекцията, се повреди, Розенбайсер помоли няколко анкетьори-бедуини да слязат от камилите и с този импровизиран транспорт стигнахме до там.

Просторният му кабинет беше подреден в модерен, сиреч, прозрачен стил. Малко е да се каже прозрачен – повечето кресла изобщо не се виждаха, а когато работех на бюрото, само купчините документи подсказваха присъствието му. Ако наведях глава над работата, пред очите ми непрестанно стърчаха собствените ми крака в раирани панталони и тези райета ми пречеха да се съсредоточа, затова поисках да боядисат всички мебели, за да станат непроницаеми за погледа. Тогава пък се оказа, че имат направо идиотски форми, защото не са били проектирани за гледане. Накрая ги смениха с една гарнитура антики от втората половина на XXIII век и чак тогава се почувствувах нормално. Споменавайки тези дреболии, не само изпреварвам фактите, но и отбелязвам някои недоглеждания в Проекта. Макар че като

директор бих си живял царски, ако имах само проблемите за мебелите и интериора.

Трябва да напиша цяла енциклопедия, за да разкажа всичко, което Проектът извърши под мое ръководство. Затова ще опиша съвсем накратко основните етапи от работата. Организационната структура беше следната. Пряко подчинени ми бяха две направления: РЕСТЕКАЛ (Ресор „Техническо-календарен“), обединяващ отделите за ударно-квантова и дисперсионна темпористика, и ресор „Исторически“, разделен на сектор „Човешки“ и сектор „Нечовешки“. Ръководител на технолозите беше д-р Р. Бошкович, а начело на историотворците стоеше проф. П. Латон. Освен това ръководех директно отрядите на истомандосите и времескачащите (хроношутистите), както и една бригада за аварийно детрониране и апарат за надзор. Тази бърза помощ, нещо като противопожарна служба за непредвидени опасни случаи, се наричаше съкратено ПАРКИ (Подвижна аварийна ремонтно-контролна инспекция). При моето пристигане технолозите по времето бяха готови да започнат мащабна телехронична операция, докато в сектор „Човешки проблеми“ (под ръководството на Хари С. Тотел) специалистите разработваха стотици ХАРЕМи (Хармонограми за еднократна мелиорация). Успоредно с техните разработки сектор „Нечовешки проблеми“ (инж. по телата О. Гудли) проектираше варианти за реорганизация на Слънчевата система, тоест, планетите начело със Земята, хода на биологичната еволюция, антропогенезиса и т.н. Бях принуден да отстраня един след друг всички споменати тук мои подчинени; всяка поредна криза в Проекта е неразривно свързана в паметта ми с някого от тях. Като

му дойде времето, ще разкажа за всеки поотделно, нека човечеството знае кой е виновен за неговите нещастия.

В началото бях изпълнен с най-светли надежди. Преминах съкратен курс, въвеждащ в основите на телехронията и хрономутацията, овладях също организационните принципи – компетенции на отделните ресори, разделение на труда и др., като още тогава се стигна до спор с главния счетоводител (Евг. Клид) и разбрах каква гигантска задача стои пред мен. Науката от XXVII ми предлагаше многобройни и разнообразни технологии за действие във времето и сякаш това беше малко, та трябваше да вземам решение по стотици планове за коригиране на историята. Всеки се опираше на знанията и авторитета на някой прочут учен, а аз трябваше да избирам от това *embarras de richesses*¹. Другояче не можеше и да бъде – нямаше единомислие нито по отношение на м е т о д а, с който щяхме да подобряваме миналото, нито по отношение на началния п е р и о д, да не говорим за това, че не се знаеше к о л к о интервенции трябва да предприемем.

През първата фаза, характеризираща се с оптимистични предвиждания, смятахме да не закачаме човешката история, а само да въведем ред в предхождащите я еони; нашата монументална програма предвиждаше например девулканизиране на планетите, изправяне на земната ос, подготвяне на благоприятни условия на Венера и Марс с оглед на бъдещото им колонизиране, като на Луната се отреждаше ролята на своеобразен мост или междинна станция за емиграционната космонавтика, която щеше да възникне след три-четири милиарда години. В името на по-доброто бъдеще наредих да се задействуват Генераторите за замислени изохронни

системи (ГЕНЕЗИС). Разполагахме с три типа от тях: БРЕКЕКЕК, КОАКС и КВАК. Вече не помня какво означаваха тези съкращения; КОАКС работеше коаксиално, а с КВАК се определяше квантовата корекция.

Резултатите от пускането им в действие надминаха най-лошите ни очаквания; аварии настъпваха една след друга. Вместо да спре меко и да се синхронизира с нормалното течение на времето, КВАК експлодира над Марс, обгори го и го превърна в глобална пустиня; всички океани се изпариха и се разпръснаха из космическото пространство, а спечената кора на планетата се напука, образувайки мрежа от страховити, широки до стотици мили ровове. Това породило през XIX век хипотезата за марсианските канали. В никакъв случай не можех да допусна по-ранните поколения от човечеството да се досетят за нашата акция, защото това можеше да доведе до възникване на вредни комплекси у тях, затова наредих да се циментират най-грижливо всички канали, което бе направено около 1910 година от инж. Даваш. Астрономите от по-късните времена никак не се учудиха от тяхното изчезване и обясниха всичко чрез оптическа измама на предшествениците си. При КОАКС, който трябваше да подготви Венера за живот, грешката на КВАК се избягваше посредством АМУР (Амортизационен универсален редуктор), но в този случай се повреди ДУПКИТЕ (Дисипатори² за универсална прочиствателно-компенсационна информация) и поради хроноклазма Венера бе обгърната от отровен облак. Свалих от длъжност отговарящия за тази операция инж. Ваденлекер, но след като научният съвет се застъпи за него, му позволих да довърши последните експерименти. Този път

настъпи вече не авария, а катастрофа в космически мащаби. Ускореният против течението на битието БРЕКЕКЕК се връза в настоящето отпреди 6,5 милиарда години, при това толкова близо до Слънцето, че откъсна от него огромно парче звездна материя, която, свивайки се под влияние на силите на привличане, даде началото на всички планети.

Ваденлекер се опита да се защити, като твърдеше, че така благодарение на него възникнала Слънчевата система, а ако не била аварията в хроналната глава, шансът за възникване на планетите практически бил равен на нула. По-късно астрономите си блъскаха главите каква звезда е минала толкова близо до Слънцето, че да изтръгне от него протопланетна материя, защото наистина толкова близко преминаване на две звезди спада към почти невъзможните явления. В края на краищата отстраних наглия и самодоволен инженер от техническото ръководство, тъй като не виждах смисъла и целите на Проекта в това да се вършат подобни неща неволно, от небрежност и недоглеждане. Ако се стигнеше дотам, можехме да оформим планетите къде по-добре. Впрочем, след съсипването на Марс и Венера целият технически ресор нямаше с какво да се похвали.

* * *

На дневен ред стоеше планът за изправяне на земната ос; целта беше климатът ѝ да стане по-равномерен, без полярни студове и тропически жеги. Операцията имаше и хуманна цел: така повече видове щяха да оцелеят в борбата за съществуване. Резултатът се оказа точно противоположен на намерението. Най-голямата ледникова епоха на Земята, камбрийският период, беше

предизвикан от инж. Ханс-Якоб Пльотцлих, изстрелял тежък „изправителен“ снаряд, който породил „дубъл“ на земната ос. Първият ледников период не само не предпази припрения инженер по времето от нова грешка, но косвено я предизвика; след като видял какво е направил, инж. Пльотцлих (без аз да знам) изстрелял следващия, „коригиращ“ снаряд. Получи се хроноклазъм и нова ледникова епоха – този път в плейстоцена.

Преди да го уволня, този непоправим човек успя да предизвика трети хроноклазъм. От този момент по негова вина магнитният полюс на Земята не съвпада с оста на въртенето ѝ, защото планетата и до днес се клатушка. Едно парченце от времето на „корекцията“ отлетя в милионната година преди нашата ера и на същото място днес се намира Големият аризонски кратер. За щастие никой не загина, защото хора още нямаше, само девственият лес изгоря. Друго такова парченце беше спряно едва в 1908 година; хората от онова време го знаят като „тунгуския метеорит“. Какви ти метеорити, най-обикновени хвърчащи из времето парчети от некадърно направения „оптимизатор“. Изхвърлих Пльотцлих без да ми мигне окото, а след като го заловиха една нощ в хроноториума (имал бил угризения на съвестта, отбележете, та искал „да поправи“ стореното), поисках за наказание да бъде отстранен във времето.

* * *

В крайна сметка отстъпих, за което и до сега съжалявам, пред ходатайството на Розенбайсер и назначих на вакантното място инж. Диндал. Нямах представа, че той е шурей на директора. Последствията от непотизма³, на който чрез гнусно манипулиране

бях принуден да съдействувам, не закъснях. Диндал беше изобретател на СУРУС (Спирачно усмиряващо и регулиращо устройство), усъвършенствувано от инж. по времето Бумеланд. Те разсъждаваха така: ако колосалната гигахронична енергия се освободи дори при хроноклазъм, нека тогава, вместо да действа чрез взривна вълна, като онази, която унищожи Марс, да се превърне в чисто лъчение. Тази недообмислена идея (добрите намерения не се броят!) ми създаде много грижи. СУРУС наистина трансформира кинетичната енергия в радиация, но каква полза, щом от лъченето (точно по средата на мезозойската ера) измряха до един всички гущери и кой знае още колко други видове.

Бумеланд се оправдаваше, твърдейки, че нищо лошо не е станало – нали на опразнената сцена на еволюционния процес б л а г о д а р е н и е н а н е г о са могли да се явят бозайниците, от които произлиза и човекът. Сякаш и това е било запланувано! Завроцидът ни отне възможността да маневрираме свободно в антропогенетичен аспект, а те дори се хвалеха с това! Диндал привидно се покая, дори си направи самокритика, но не е истина, че доброволно бил напуснал поста си. Аз заявих на Розенбайсер, че докато неговият шурей е в Проекта, кракът ми няма да стъпи в дирекцията.

След тази фатална серия събрах целия колектив и произнесох реч, в която предупредих, че съм принуден да прилагам отсега нататък драконови мерки спрямо нарушаващите безопасността на миналото. Няма да им се размине само с лишаване от топлото служебно местенце!

Говореха, че аварията са разбираеми, че те са направо неизбежни при внедряването на невиждана досега технология; че едно време, в зората на космическата ера, малко ли ракети се разхвърчали на парчета; че нашата дейност като протичаща във времето, е несравнимо по-опасна. Научният съвет ми препоръча нов експерт по времето: професор Л. Нардо Де Винчи. Преди следващите експерименти предупредих него и Бошкович, че за нищо на света няма да проявя снизходителност при сериозни катастрофи, ако са предизвикани от нехайство.

¹ Тук – изобилие от възможности (фр.)

² От *dissipo* (лат.) – разсейвам – бел. пр.

³ Служебно покровителство на роднини и близки (лат.) – бел. пр.

Из книгата „Звездни дневници“, подготвена за печат в книгоиздателство „Георги Бакалов“ – Варна

**Подобряване на историята
или двадесето пътешествие на Ийон Тихи
Фантастичен разказ**

Станислав Лем

Продължение от брой 11

Запознах ги и с докладните записки, които Ваденлекер, Бумеланд и Диндал изпращаха зад гърба ми до Научния съвет – пълни с противоречия, защото ту се позоваваха на обективни трудности, ту се опитваха да представят грешките си като заслуги. Казах им, че се лъжат онези, които ме смятат за невежество. Достатъчно добре владее четирите аритметични действия, за да мога да пресметна колко материя от Слънцето вече е похабена, защото всички тия уранови планети, същински бунища, направо клоаки, натъпкани с амоняк, не стават за нищо; Венера и Марс също ги задрасках и дадох зелена улица на последния опит за усъвършенстване на Слънчевата система. Програмата предвиждаше преустройство на Луната в санаториум за възстановяване на космонавтите от Бъдещето и същевременно в междинна станция по пътя към Атина.

Вие не знаете какво е Атина? Никак не се учудвам. Тази планета трябваше да бъде усъвършенствувана от екипа на Гещирнер, Старшит и Астрояни. Дотогава не бях виждал в Проекта такива некадърници. ДУРАК (Диспергиращо устройство за регулиране на автоматичната космотехника) излезе от строя, ДУПЕК (Дистанционно устройство за предотвратяване на евентуални

колизии) се строши, а Атина, която до този момент обикаляше около Слънцето на орбита между Земята и Марс, се пръсна на деветдесет хиляди парченца и от нея остана само така нареченият „Астероиден пръстен“. А що се отнася до Луната, господа оптимизаторите съсипали окончателно повърхността ѝ. Чудно как и тя не е станала на парчета! Ето как възникна прочутата загадка за астрономите от XIX и XX век, които не можеха да проумеят откъде са се взели толкова много кратери. Затова измислиха две теории – вулканична и метеоритна.

Смешна история. Автор на „вулканичните кратери“ е инж. по времето Гещирнер, отговарящ за ДУПЕК, а виновник за „метеоритните“ – Астрояни, който се прицели в Атина преди три милиарда години, направи я на пух и прах, а откатът на хроноклазъма, избил в четирите посоки на света, спря завинаги въртеливото движение на Венера, тропоса на Марс два фалшиви спътника с налудничаво движение (обратно на предвижданото), така че в сравнение с горното за този „специалист“ беше истинска дреболия да превърне повърхността на Луната в артилерийски полигон, на който отломъците от Атина да се сипят в продължение на един милиард години. Веднага щом научих, че едно парче от хронотрактора, размазано от експлозията на 2 950 000 000 години, е стигнало до праисторическо време, паднало в океана и пробило дъното му, потапяйки по пътя си Атлантида, лично изхвърлих от Проекта виновниците за комплексната катастрофа, а на отговарящите за операцията като цяло наложих санкциите, за които ги бях предупредил. Те обжалваха пред Съвета, но нищо не им помогна.

Заточих професор Л. Нардо де Винчи в XVI, а Бошкович – в XVII век, за да не могат да се срещат и да плетат интриги. Известно ви е, че през целия си живот Леонардо да Винчи се опитва да направи времелаз, но не успя; така наречените „вертолети“ на Леонардо и другите негови машини, колкото чудновати, толкова и неразбираеми за съвременниците му, са просто страничен продукт на неговите усилия да избяга от заточението във времето.

Честно казано, Бошкович се държеше прилично. Той беше изключително способен човек, с прецизен ум, математик по образование. В XVII век стана несъмнено известен, но непризнат от никого философ. Опитваше се да популяризира принципите на теоретичната физика, ала съвременниците му не разбираха нито дума от неговите трактати. За да облекча донякъде заточението му, изпратих го в Рагуза (Дубровник) понеже скришом в себе си изпитвах симпатия към него, но смятах, че съм длъжен да наказвам сурово отговорните хора, въпреки че Научният съвет не одобряваше това.

И така, първата фаза от Проекта завърши с пълен провал. Аз наложих абсолютно вето върху всякакви понататъшни опити от серията ГЕНЕЗИС. Достатъчно пари бяха хвърлени на вятъра! Колосалните пустини на планетите от групата на Юпитер, изгореният за вечни времена Марс, опропастената Луна (така наречените „маскони“, концентрирана маса под повърхността ѝ, са просто дълбоко заседналите в почвата вкаменени в лавата остатъци от главите на ДУРАК и ДУПЕК), изкривената земна ос, дупката в дъното на океана, предизвиканото от тази пукнатина разделяне на Евразия и двете Америки – това беше тъжната

равносметка от проведените операции. И все пак не си позволих да се обезверя и отворих широко вратата на творческото оптимизиране пред екипа на Историческия ресор.

Той се делеше, напомням, на два сектора – по човешките (доц. Хари С. Тотел) и по нечовешките проблеми (инж. по телата Гудли). Целият ресор се ръководеше от професор П. Латон, към когото още от самото начало проявявах известно недоверие заради неговите радикални и безкомпромисни възгледи. Затова предпочитах да не пипаме все още съществуващата история на човечеството; много по-правилно би било да се създадат такива разумни същества, които сами да си я цивилизоват както трябва. Възпирах Латон и Тотел (никак не ми беше лесно, защото ръцете просто ги сърбяха за историотворчество), а възложих на Гудли да задвижи биологичната еволюция на Земята. За да не ме обвиняват, че спъвам творческото начало, дадох на проекта ХОПСА (Хомо Перфектус Сапиенс) доста голяма самостоятелност. Същевременно апелирах към ръководителите му (О. Гудли, Х. Омир, Х. Босх, ван Айк) да се учат от грешките на Природата, която е осакатила всичко живо и сама си е препречила пътя към Разума, за което впрочем не бива да я виним строго, защото е действувала слепешката, ден за ден. Затова пък ние трябва да работим целенасочено, като имаме непрекъснато пред очите си целта, тоест, ХОПСА. Те обещаха, че ще се придържат към моите напътствия, гарантираха успех и пристъпиха към работа.

Като им дадох самостоятелност, не се намесвах и не ги контролирах милиард и половина години, докато най-накрая купищата анонимни писма ме накараха да направя проверка. Щях

да побелея от това, което видях. В началото, близо четиристотин милиона години, те си играли като деца да пускат панцирни рибки и някакви си там троглодити; като видели обаче колко малко време им остава до края на милиардлетката, ударили я на щурмовщина. Трупали, както им дойде, елементи, един от друг по-чудати, произвеждайки ту планини от месо на четири крака, ту само опашки, ту някакъв цветен прашец; едни екземпляри бяха покрити с дебели плочки, а на други бяха намушкали дето им падне рога, бивни, тръби, хоботи, пипала. Колко грозно, колко отблъскващо, колко безсмислено беше всичко това, чак страх да те хване: чист абстракционизъм и формализъм под знака на антиестетичното.

Тяхното самодоволство ме вбеси. Твърдяха, че сега не било времето на зализаната сладникавост, че аз не ги разбирам тия работи, че „нямам усет“ и т.н. Замълчах си. Но да бяха спрели дотук! Къде ти! В този задружен колектив всеки беше против всеки. Дори никой не мислеше за Разумния Човек, а само за това как да провали проектите на колегите си; ако в Природата се появише нов модел, друг специалист вече подготвяше такова чудовище, което да надмине произведеното от колегата му и да докаже неговото бездарие. Онова, което по-късно бе наречено „борба за съществуване“, в същност беше плод на завистта и интригантството. Бивните и ноктите на Еволюцията са само резултат от господстващите в сектора отношения. Вместо сътрудничество видях там само масово прахосничество и желание да подложиш динена кора на колегата, а върховно удоволствие изпитваше онзи, който успееше да замрази по-нататъшното развитие на някой клон от работата на партньорите си – ето защо в

държавата на живота има толкова слепи улички. То пък един живот! Превърнали го бяха в нещо средно между паноптикум и гробище. Още недовършили един обект, те се нахвърляха върху следващия; последователно провалиха шансовете на двойнодишащите и членестоногите, на които видяха сметката с трахеите. Ако не бях аз, никога не би се стигнало и до века на парата и електричеството, защото те бяха „забравили“ за каменовъгления период, тоест, за разсаждане на онези дървета, от които по-късно щяха да се получат въглищата за парните машини.

Гледах, ревизирах и само кърсех ръце: цялата планета беше задръстена с трупове и разни останки. Особено се беше престарал Босх. Когато го питах защо ни е този *Phamphorynchus* с опашка, взета назаем от детско хвърчило, не го ли е срам за *Proboscidae*, защо са им на гущерите шипове като тараби на гърба, той отговаряше, че аз не разбирам какво значи творческо вдъхновение. Поисках да знам тогава къде при създаденото положение на нещата ще възникне разумът; въпросът ми беше реторичен, тъй като те взаимно си унищожаваша всички перспективни направления. Не налагах готови решения, но преди това им бях споменал за птиците, за орлите; в същото време на всичко хвъркато те бяха миниатюризирали главата, а онуй, що бягаше (като щрауса) бяха докарали до пълно видиотяване. Нямах друг изход, оставаше ми алтернативата: или да изработим Разумния Човек от случайни отпадъци, или да реализираме така наречената „еволуция с гръм и трясък“, тоест, чрез насилствено пробиване на запушените линии на развитие. Последният вариант беше недопустим – палеонтолозите по-късно щяха да класифицират подобна явна намеса като чудо;

същевременно аз много отдавна бях забранил всякакъв род чудотворство, за да не въвеждаме в заблуда бъдещите поколения.

Разпръснах самозабравилите се проектантите в четирите посоки, тоест, времена; после всички техни недоносчета издъгнаха с милиони. Приказките, че уж аз съм наредил да изстребят тези видове, са част от богатия репертоар клевети, които не ми бяха спестени. Не аз местех живота от единия ъгъл на еволюцията в другия като гардероб, не аз дублирах хобота на амебододона, не аз раздух размерите на камилата (*Gigantocamelus*) до тези на слона, не аз си играех с китовите, не аз доведох мамутите до самоунищожение! Защото аз живеях с идеите на Проекта, а не с безнравствената игра, в каквато колективът на Гудли превърна еволюцията. Заточих ван Айк и Босх в Средновековието. За наказание, че пародира темата на Хопса (беше изфабрикувал между другото човек-кон и жена-риба, и то колоратурен сопран) изпратих Омир чак в древността, в Тракия. И пак стана онова, с което по-късно съм се сблъсквал. Снетите от постове им заточеници, като не можеха да творят реално, разтоварваха незадоволената си страст в ерзацтворчество. Ако някой се интересува какво още е лежало на сърцето на Босх, ще разбере, като разгледа картините му. Не може да се отрече, че той беше велик талант. Това си личеше от умението му да се приспособи към духа на епохата, от тук идва и религиозната тематика на неговите платна, която е само предлог, и всички онези негови адове и страшни съдилища. Впрочем и Босх прояви недискретност. В „Градината на земните радости“, в самия център на „музикалния ад“

(дясното крило на триптиха), стои двайсетместен хронобус. И какво можех да направя аз в случая?

Що се отнася до Х. Омир, мисля, че постъпих правилно, като го заточих по следите на неговите творения в Древна Гърция. Неговите живописни творби са загубени, но написаното се е запазило. Чудно ми е как никой не е открил анахроничните белези в тях. Нима не е ясно, че той не се е отнасял сериозно към жителите на Олимп, които взаимно се ядат, с една дума, държат се точно както неговите колеги в института? „Илиада“ и „Одисея“ са романи с ключ, докато образът на холеричния Зевс е пасквил по мой адрес.

Не отстраних Гудли веднага, понеже Розенбайсер се застъпи за него; ако този човек ни подведе, рече ми, заточи и мен, научния директор на института, ако ще и в архайската ера. Гудли бил имал скрити производствени резерви, а тъй като аз бях против използването на маймунски отпадъци, той пристъпи към МУТРА (Модерна усъвършенствуванa трансформация и рационална антропогенеза). Не вярвах в неговата МУТРА, ала не се противопоставих, защото вече се говореше, че отхвърлям всички проекти. Поредната текуща проверка показва, че той е заселил в морето няколко дребни бозайника, придал им е форма на риби и им е присадил радар на челото. Работеше тъкмо на етапа на делфина. Беше си навил на пръста, че хармония ще настане само ако има два разумни вида: сухоземен и воден. Ама че идиотщина! Едва тогава щяхме да видим какво значи конфликт! Казах му: „Никакви подводни разумни същества _няма да има_!“ Делфинът си остана, нямаше как, но такъв, какъвто си беше – с мозък, подготвен за развитие и усъвършенствувaне, а ние изпаднахме в криза.

Какво да правим, пак ли да започваме еволюцията от начало? Нямах сили за това. Казах на Гудли да продължи, както той намери за добре, с други думи одобрих маймуната като полуфабрикат, но го задължих да подобри модела в естетическо отношение, а за да не може после да се измъква с щяло и нещяло, изпратих му писмени инструкции по официален, служебен път (без да изпадам, разбира се, в подробности). Все пак подчертах, че голият задник свидетелствува за лош вкус и му препоръчах да прояви култура по въпроса за половете, като му посочих за пример цветята, незабравките, пъпките; допълнително, преди да замина – налагаше се да взема участие в едно заседание на Съвета – помолих го лично да не освинва всичко, както си знае, а да се помъчи да намери по-естетични мотиви. В ателието му цареше страхотна бъркотия, стърчеха някакви греди, необработени дъски, триони – във връзка с любовта ли? „Да не сте се побъркали – рекох му – любов на принципа на циркуляра?“ Накарах го да ми даде честна дума, че ще изхвърли този трион. Той обеща, подсмивайки се под мустак – беше научил, че заповедта за уволнението му е в чекмеджето ми, та му беше все едно.

Решил да ми направи напук. Разправял наляво и надясно, че директорът, тоест, аз, ще се шашне, като се върне. Наистина, стъписах се. Извиках го незабавно, боже мили, правеше се на службаш; твърдеше, че се придържал към инструкциите! Вместо да махне онази плешивина отзад, той избърснал цялата маймуна, с една дума, направил точно обратното, а пък що се отнася до любовта и пола, не, от негова страна това беше просто саботаж! Само изборът на мястото стига! Впрочем, излишно е да обсъждаме

тази диверсия. Всеки сам вижда какви са последиците от нея. Чудесно беше поработил господин инженерът! Маймуните може да са всякакви, но поне са вегетарианци. Той беше направил хората месоядни.

Свиках извънредно заседание на Научния съвет във връзка с бенигнизацията⁴ на Хомо Сапиенс. Там ми беше заявено, че стореното не може да се премахне с един замах, ще трябва да се свият двацет и пет, че и трийсет милиона години; спечелиха с повече гласове при гласуването; не се възползувах от правото си на вето, може би сбърках, но вече просто едва се държех на краката си. Впрочем, бях получил сигнали от XVIII и XIX век: търсейки леснината, сътрудници на ПАРКИ, които ги мързяло да пътуват напред-назад във времето, се устроили в разни замъци, дворци, мазета, без да вземат каквито и да е предпазни мерки; и ето че плъзнали слухове за прокълнати души, за звън от вериги (шумът от включван хроноциклет), за призраци (обличали се в бяло, сякаш не можели да носят униформи в друг цвят); пускали мухи в главите на хората, изкарвали им акъла с преминаването през стени и зидани огради (пътуването във времето винаги изглежда така, понеже хроноциклетът стои на едно място, а Земята продължава да се върти), с една дума, надробили такава каша, че от нея се родил – ни повече ни по-малко – романтизмът. Наказах виновните и се заех с Гудли и Розенбайсер.

Заточих и двамата. Знаех си, че Съветът никога няма да ми го прости. Обаче като лоялен човек ще кажа: Розенбайсер, който се държа с мен скандално, по време на заточението си имаше много прилично поведение (като Юлиан Апостата). Той направи доста, за

да облекчи живота на бедните във Византия. От тук можем да направим извода, че се е провалил на своя пост, защото не беше дорасъл за него. Да бъдеш император е по-лесно, отколкото да ръководиш подобряването на цялата история.

Така завърши и втората фаза на Проекта. Разреших на сектора по социалните въпроси да действа, тъй като при създаденото положение можехме да усъвършенствуваме само цивилизованата история. Залавяйки се за работа, Тотел и Латон направо ликуваха от провала на своите предшественици, като не пропуснаха предварително да предупредят, презастраховчици такива, че не бива да очакваме прекалено много след ТЕОВИХ, при такъв Хомо Сапиенс!

Хари С. Тотел възложи на Хроналергистите (Кханд ел-Абр, Кан дьо ла Брьо, Жирен д. Ол, Дж. И. Р. Андол) да извършат първия експеримент от реорганизираната програма. Непосредственото ръководство на групата беше възложено на инж. историотворец Хемдрайсер. Те заплануваха да ускорят развитието на културата чрез урбанистична екцелерация. В Долен Египет на XII или XVIII династия, вече не помня коя, натрупаха планини от строителен материал и с помощта на временни наемници, наричани у нас неофициално „темпорални агенти“, издигнаха равнището на строителната техника, но недостатъчният контрол доведе до извращения. С една дума, вместо да активизират масовото жилищно строителство, те започнаха да строят никому ненужни гробници на разни фараони. Заточих целия колектив на Крит – ето откъде дойде дворецът на Минос. Не знам дали е истина онова, което ми каза Бетерпарт – че заточениците се разбунтували и

задружно се опълчили срещу бившия си шеф, след което го затворили в лабиринта. Не съм проверявал по документите, но се съмнявам в достоверността на тази клюка, Хемдрайсер хич не ми прилича на Минотавър.

Най-сетне реших да поставя край на щурмовщината и поисках да чуя предложения за проекти с комплексен характер. Трябваше да уточним как да действаме – явно или скрито, дали хората от различните епохи би трябвало изобщо да се досещат за евентуалната помощ извън историята. Тотел, настроен либерално, се изказа за криптохронията, чийто привърженик бях и аз. Алтернативната стратегия би изисквала да се вземат хората от миналото под явно покровителство, а това би нарушило чувството им за свобода на собствената воля. Необходимо беше да им помагаме, но тайно. Латон беше против такова решение, естествено, в главата си вече беше изградил схемата на идеалната държава и начините, по които всички общества ще стигнат до въпросния идеал.

Везните натежаха в полза на Тотел, който ми представи един от най-младите и – говореше се – най-способни свои сътрудници: А. Донай, който беше изобретил монотеизма. Бог, обясняваше ми той, няма никому да стори зло с чиста идея, а на нас, оптимизаторите, само ще развърже ръцете, понеже според Проекта решенията на бога са неведоми: хората не могат да ги разберат, следователно, няма за какво да се хванат и в същото време няма да подозират, че някой им се меси (телехронно) в историята. Не бих казал, че тази концепция звучеше зле, но за всеки случай дадох на младия асистент само малък опитен полигон, и то в едно забутано кътче на

света, в Мала Азия. Помагаше му инж. историотворец Й. Ов. Направената проверка показва, че са допуснати сериозни нарушения на принципа. Хайде, от мен да мине, дето Донай наредил да пуснат 60 000 тона манна на евреите по време на някакво пустинно преселение. „Дискретната помощ“, която им оказвал, се изразила в толкова пряка намеса (отварял и затварял Червено море, изпращал към враговете на юдеите дистанционно управлявани облаци от скакалци), че на неговите протежета съвсем им се помътило съзнанието: решили, че са богоизбран народ.

Типично за неуспеха на всички планове беше това, че авторите им, вместо да променят тактиката, започваха да използват все мощни материални стимули. А. Донай надмина всички – приложи напалм. Ама питате как съм му позволил? Що за въпрос! Просто аз нищо не знаех. На институтския полигон той демонстрираше само дистанционно запалване на храста и ме уверяваше, че така ще действа и в бъдеще, е, най-много да изгорят няколко кактуса в пустинята; тези демонстрации имаха за цел да заздравят нравствените форми. След като го заточих на Синайския полуостров, забраних най-сурово на всички ръководители на групи акциите със свърхестествено прикритие. Съвсем друга работа е, че извършеното от А. Донай и Й. Ов имаше историческо продължение.

Но така става винаги. Всяка телехронична намеса слага начало на лавина от явления, а тя не може да бъде спряна, ако не се използват съответни средства; от своя страна те предизвикват нова пертурбация и така нататък до безкрайност. На заточение А. Донай се държеше крайно недостойно, използвайки славата, която си беше завоювал като историотворец. Наистина, вече не можеше

да прави „чудеса“, обаче паметта за предишните беше жива. Що се отнася до Й. Ов, говори се, че съм изпратил хроношутисти да се разправят с него. Чиста лъжа! Не знам подробности, не ми беше работа да се занимавам с такива дреболии, но май че Й. Ов се скарал с А. Донай и той така го изтормозил, че се родила легендата за Йов. От цялата работа най-много пострадаха евреите, защото повярваха в своята изключителност, така че когато Проектът беше ликвидиран, те изтърпяха доста мъки и в родината си, и по-късно, когато се пръснаха по света. Няма да споменавам какво говорех по този повод за мен противниците ми в Проекта.

Впрочем, той навлизаше във фазата на най-тежките си кризи. Нося за тях отговорност дотолкова, доколкото отстъпих пред настояванията на Тотел и Латон и им позволих да подобряват историята на широк фронт, тоест, не в изолирани места и моменти, а по цялата ѝ темпорална дължина. Стратегията на тази мелиорация, наречена интегрална, замъгли картината на действията; за да избегна това отрицателно явление, поместих във всеки век по една група наблюдатели, а на Латон дадох пълномощия да организира тайна хрония, която да се бори с хулиганството във времето.

Това хулиганство, което не би могло да ми се яви и в най-кошмарния сън, е свързано с така наречената „афера на метлите“. Вината за нея носят известен брой разпасани хлапаци, частично от нашия помощен персонал – лаборанти, секретарки и т.н. Неизброимите средновековни предания за сношения с дявола, за инкубите⁵ и суккубите, магьосническите сборища, процесите срещу магьосници, изкушаването на светците и т.н., всичко това е

последствие от нелегалната хромоция, упражнявана от младежи без морални устои. Индивидуалният хроноциклет представлява тръба със седалка и ауспухова фуния и затова, особено при лошо осветление, човек може да го вземе за метла. Разни безсрамници си устройвали разходки с най-голямо удоволствие нощем, за да плашат селяците от ранното Средновековие. Не стига че летели над главите им с бърснец полет, ами си позволявали да се отправят в XIII или XII век в драстично неглиже (топлес), та нищо чудно, че поради липса на по-добри определения хората ги мислели за голи вещици, яхнали летящи метли. По странно стечение на обстоятелствата при следствието и разкриването на виновниците им помогна Босх, пребиваващ вече по онова време на заточение. Без да се стъписва пред първия срещнат пътник във времето, той беше запечатал в своя „адски“ цикъл портретите не на някакви си дяволи, а на десетките нелегални хроноциклети и на техните приятели – толкова по-лесно, след като познаваше лично много от тях.

Като прецених каква вреда бяха нанесли хронохулиганските прояви, заточих виновните седемстотин години назад („Контестаторите на XX век“). Същевременно, понеже фронтът на работата се разшири и обхвана повече от четирийсет века, главният ръководител на ПАРКИ Н. Бетерпарт ми заяви, че не е в състояние да овладее положението и иска допълнителни подкрепления, една аварийна бригада хроношутисти. Наложих се да наемем много нови сътрудници, които макар че не винаги бяха добре обучени, изпращахме навсякъде, откъдето идваха тревожни сигнали. Концентрирането им в няколко века доведе до сериозни инциденти,

например, до преселението на народите. А независимо от опитите ни да замаскираме всеки такъв десант, през XX век (около средата му) се разпространиха слухове за „летящи чинии“; по това време вестите се пренасяха много бързо благодарение на развитата техника на средствата за масова информация.

Обаче това беше нищо в сравнение с новата афера, чийто причинител и едновременно главен герой се оказа самият шеф на ПАРКИ. Получавах донесения от времето, че неговите хора не толкова наблюдават напредъка на мелиорацията, колкото се намесват активно в историческия процес, и то съвсем не по указанията на Латон и Тотел, а по собствена темпорална политика, провеждана от Бетерпарт. Преди да го уволня, той се изпари, тоест, избяга в XVIII век, където можеше да разчита на своите хроношутисти. Докато дойда на себе си, стана император на Франция! Тази отвратителна постъпка изискваше сурово наказание. Латон ме съветваше да нападна Версайл през 1807 година с една резервна бригада, но аз не можех да приема подобно предложение, нали това нападение щеше да предизвика нечувана пертурбация в цялата по-сетнешна история: от този момент човечеството щеше да разбере недвусмислено, че е под опека. По-съобразителният Тотел разработи планове за „естествено“, криптохронно наказание на Наполеон – антибонапартична коалиция, военни походи и пр. Ала шефът на ПАРКИ незабавно усети накъде духа вятърът и без да чака, сам премина в атака, ненапразно беше професионален стратег, познаваше като петте си пръста всички теории и лесно се справяше с всички врагове, които Тотел му изтърсваше на главата. Надявах се, че здравата ще го притиснем в Русия, но и от тази

експедиция той се измъкна като по чудо, а половин Европа беше вече превърната в развалини и пепелища. Отстраних от делото историотворците и сам се заех с проблема, дадох урок на Наполеон край Ватерло. Е, никой не може да отрече моите заслуги!

Наполеон избяга от Елба, защото не бях в състояние да му подготвя по-сигурно заточение, толкова много други важни и неотложни въпроси чакаха моето решение. Сега виновниците за белите не седяха пасивно на работните си места, а първи бягаха в далечното минало, прехвърляйки контрабандно различни средства за придобиване на слава или за създаване на ореол на небивало могъщество – така се появиха алхимиците, Калиостро, Симон Маг и другите. Получавах информация, която не можех да проверя, например, че Атлантида съвсем не е потънала вследствие рикоширалата част от операцията ГЕНЕЗИС, а по вина на д-р Болоней, който е направил това умишлено, за да ми попречи да се добера до извършените от него безобразия. С една дума, всичко се сгромолясваше. Загубих вяра в успеха и, което е още по-лошо, станах мнителен. Вече не знаех кое е резултат от оптимизацията, кое – следствие от нейното прилагане и кое – последица от злоупотребите и своеволието на вековните хроникаи.

Реших да подхвана работата от другия край. Взех 12-томната „Голяма всеобща история“ и започнах да я изучавам задълбочено. Щом откриех нещо подозрително, тозчас изпращах на място неочаквани ревизори. Така стана например с кардинал Ришельо. Проверих в ПАРКИ и след като разбрах, че той не е наш агент, предложих на Латон да изпрати при него интелигентен ревизор. Той възложи мисията на някой си Райхплац. Кой знае какво ме накара

да погледна в речника. Изтръпнах: думите Ришельо и Райхплац означаваха едно и също: „богато място“. Но вече беше късно, той беше успял да се вмъкне във висшите дворцови сфери и да стане *eminense grise*⁶ на Луи XVI. Предпочетох да не го закачам, след наполеоновите войни ми беше ясно докъде води подобна намеса.

Междувременно беше назрял друг важен проблем. В някои векове просто гъмжеше от заточеници, хроничията не успяваше да ги постави на мястото им, а те разпространяваха клюки и суеверия или безцеремонно се опитваха да подкупват ревизорите. Започнах да заточвам всички, объркали с нещо конците, на едно място – в древна Гърция, в резултат на което точно там най-бързо се появи високо развита култура. В една Атина например се наброяваха повече философи, отколкото в цялата останали част на Европа. Това стана след заточението на Латон и Тотел; и двамата злоупотребиха с моето доверие; Латон, един от най-твърдоглавите радикали, саботираше моите указания и провеждаше своя политика (тя е изложена в неговата „Република“), поразително антидемократична и – нещо повече – основаваща се на експлоатацията. Централните държави, кастовата структура в Индия, Римската империя на германските народи, а дори и това, че от 1868 година японците вярват в божествеността на микадо – всичко това е негово дело. А дали той е сватосвал някоя си Шикългрубер, за да роди тя сетне известното на всички дете, което обърна в дим и прах половин Европа, не мога да твърдя със сигурност – знам го от Тотел, а той беше с Латон на нож.

Латон беше проектантът на държавата на ацтеките, а Тотел им изпрати испанците; в последния момент получихме за това доклад

от ПАРКИ. Веднага заповядах да забавят експедицията на Колумб и да започнат да отглеждат коне в Южна Америка, та индианците да посрещнат конницата на Кортес със своя конница. Само че партньорите ни подведоха, конете издъхнаха още в четвъртичния период, когато нямаше индианци, затова после нямаше кой да тегли бойните коли, макар че колелото беше доставено навреме. Колумб все пак постигна през 1492 година успех – беше дал бакшиш комуто трябва.

Ето как изглеждаше цялата оптимизация. Някои ме упрекваха, че съм пратил в Гърция Хари С. Тотел и П. Латон въпреки навалицата от философи там. Чиста лъжа! Позволих им сами да изберат времето и мястото на заточението, проявявайки човечност; наистина, не изпратих Платон точно там, където той искаше, в Сиракуза, понеже бях сигурен, че водещите се в този град войни ще му попречат да въведе в живота си своята любима идея за „държавата на философите“.

Както е известно, Хари С. Тотел стана възпитател на малкия Александър Македонски. Неговите недоглеждания имаха кошмарни последствия, защото, докато той изработваше големи енциклопедии, забавляваше се с класификации и създаваше общата методология на Теорията на съвършения проект, зад гърба му се вършеше дявол знае какво; главният счетоводител Евг. Клид избяга преди ревизията, сдуши се с един свой познат, леководолаз, извадиха златото на Монтесума от канала, в който беше потопено при бягството на Кортес, и през 1922 година започнаха да играят на борсата, но краденото щастие не носи и така се стигна до нашумялата криза през 1929 година. Аз не мисля, че съм сторил зло

на Аристотел – нали той дължи на мен славата си, която в никакъв случай не заслужаваше заради допуснатите в Проекта слабости. Други пък разправят, че под формата на заточения и щатни комбинации съм бил създал огромна въртележка, за да дам на старите си приятели луксозни синекури из всички векове. Но вече в какво ли не съм бил упрекван, каквото и да направя, все е лошо.

Не мога да задълбавам в подробностите, затова няма да обсъждам намеците по адрес на моята особа, съдържащи се в съчиненията на Платон и Аристотел. Разбира се, те не ми бяха благодарни за заточението. Все едно, аз не се домогвам до ничии топли чувства, когато се решава съдбата на човечеството. Другояче стои въпросът с Гърция, чийто упадък преживях особено тежко. Не е вярно, че аз съм го предизвикал чрез струпването на философите. Латон я покровителствуваше заради Спарта, която искаше да изгради съгласно своята любима утопия, обаче след неговото сваляне никой не подкрепи спартанците и те паднаха под ударите на персите. Бях против местния протекторат, нали бяхме приели принципа за грижа над цялото човечество, а в случая проблемът за заточенията объркваше всички планове. В бъдещето не можех да изпратя никого, защото там се пазеха, а понеже всички осъдени молеха в един глас да бъдат изпратени на Лазурния бряг, отстъпих; множество хора с висше образование се струпаха около Средиземно море, ето защо именно там се зароди цивилизацията, а после и западната култура.

Що се отнася до Спиноза, признавам, че той беше много порядъчен човек, но все пак позволи да се стигне до кръстоносните походи (разбира се, без сам да ги е предизвикал). Спиноза назначих

на вакантното място след Латон. Той беше кристално честен човек, но рядко разсеян, та подписваше всичко, каквото му поднесат, без да гледа. Например той даде неограничени пълномощия на Льовенхерц (Лъвското сърце), после някой направи беля в XIII век и – хайде да търсим виновния! Льовенхерц изпращаше хронобус след хронобус с тайни агенти, а издирваният, не помня вече кой беше той, предизвика кръстоносните походи, за да изчезне във възникналата суматоха. Направо не знаех какво да правя със Спиноза. Гърция бѣкаше от мислители като него... Най-напред заповядах да го пуснат напред-назад из всички векове, като се колебае с четирийсетвековна амплитуда – и ето ти легендата за Скитника евреин. При всяко преминаване през нашата съвременност той се оплакваше от умора и най-накрая го насочих към Амстердам; той обичаше да майстори, а в този град би могъл да шлифова диаманти.

Неведнѣж са ме питали защо нито един от заточениците не си е признал открито откъде идва. А какво би спечелил? Нали всеки, който би се осмелил да каже истината, щеше да попадне в лудницата. Нима през XX век нямаше да вземат за луд човека, който твърди, че с помощта на обикновена вода може да направи бомба, способна да взриви цялото земно кълбо? При това преди XXIII век хрономоцията не беше позната, а такива признания биха разкрили истината за плагиатството на трудовете на много заточеници. На тях им беше забранено да предсказват бъдещето, ала успяха да издрѣнкат много неща. Слава богу, през средните векове хората не обръщаха внимание на подобна информация (имам пред вид забележките за реактивни самолети и батискафи у

Бейкън и за компютрите в „ARS MAGNA“ на Лулий⁷⁾. Много, много по-зле стоеше работата с необмислено заточените в XX век – наричайки се футуролози, те започнаха да издават служебни тайни.

Цяло щастие, че приемникът на Наполеон като ръководител на ПАРКИ А. Тила предложи тактиката на така наречената „система ВАВИЛОН“. Там нещата стояха така. Шестнайсет инженери по времето, наказани със заточение в Мала Азия, решили да си направят хроновод, прикривайки плана си с намерението да издигнат някаква кула; нейното наименование давало зашифрованата парола на заговора: „Въздигаме агрегат за временно изтегляне на лицата, отправени назад“. ПАРКИ разкри тяхната дейност, когато тя беше в доста напреднал стадий, и изпрати там като „нови заточеници“ собствени специалисти, които съзнателно въведоха в конструктивните планове такива грешки, че съоръжението се взриви още при първото експериментално пускане. Тила повтори маневрата за „объркване на езиците“, като хвърли диверсионни групи в XX век. Там те дискредитираха ентузиастите, предсказващи бъдещето чрез писане на разни врелинекипели – така наречената science fiction (научна фантастика). В редиците на футуролозите също беше въведен наш агент, Маклуан.

Истината ви казвам, когато прочетох подготвените от ПАРКИ нелепости, които Маклуан трябваше да разпространява като „прогнози“, хванах се за главата. Не можех да допусна, че човек с поставен на нормалното му място мозък дори само за секунда ще приеме сериозно небивалиците за „глобалното село“, към което уж вървял светът, и останалите измислици от този миш-маш. В същото време се оказа, че Маклуан направи истински фурор и надмина

всички, които бяха издавали истината. Той си спечели такава слава, че най-накрая май сам започна да вярва в абсурдните твърдения, които му бяхме наредели да разпространява. Впрочем, и с пръст не го пипнахме – човекът с нищо не ни вредеше. А по въпроса за Суифт и „Пътешествията на Гъливер“ ще кажа, че всичко стана поради досадно недоразумение. Орбиталните данни за спътниците на Марс тогава бяха парола на група наши ревизори в Южна Англия и един от тях, късоглед, помислил в странноприемницата Суифт за новия агент, с когото трябвало да се срещне; не докладвал за грешката, защото си мислел, че Суифт нищо не е разбрал от думите му, обаче след няколко години (1726) прочетохме в първото издание на „Пътешествията на Гъливер“ всички данни за марсианските спътници; паролата незабавно бе сменена, но този пасаж си остана в книгата.

Дреболии като горната в същност нямаха особено значение. Съвсем другояче стои въпросът с Платон. Винаги ме обзема чувство на състрадание, когато чета неговия разказ за пещерата, в която човек седи с гръб към света и гледа по стените само неговите сенки. Нищо чудно – за Платон единствената автентична действителност беше тази през XXVII век, а примитивното време, в което го заточих, му се струваше „мрачна пещера“... А неговата доктрина за познанието, представляваше само „спомен“ за онова, което е било някога, „преди живота“, и което си познавал по – д о б р е е още по-прозрачен намек.

Времето течеше, а на главата ми се трупаха нови и нови грижи. Наложих се да заточа Тила – бил помагал на Наполеон при бягството му от Елба; този път избрах Монголия, защото той беше страшно

разгневен и заплашваше да си отмъсти така, че да го запомня; нямаш представа какво би могъл да направи в онази пустош, но той удържа на думата си. Като видяха какво става, проектантите започнаха един през друг да измислят най-абсурдни планове, например, да се доставят с хроновлакове стоки за нуждаещите се народи или да се вземат милиони съзнателни граждани от нашата съвременност и да се направи с тях десант в палеолита – отлична идея, само че какво щяхме да правим с човечеството, вече разположило се в пещерите?

Четейки тези планове, изведнъж ме жегна подозрение по отношение на XX век. Дали някой не подхвърляше там средства за масово унищожение? Освен това няколко сътрудници на института с радикални възгледи искаха да свържат времето в кръг, та съвременността след XXI век да се слее с предисторията. И тогава всичко би трябвало да започне от самото начало, но в подобрен вариант. Това беше болезнена идея, фантастична, налудничава, обаче ми се струваше, че виждам признаци за подготовка. Сливането изискваше предварително унищожаване на съществуващата цивилизация, „връщане към природата“; някъде от средата на XX век нарастваше подивяването, увеличаваха се отвличанията и експлозиите, младежта ставаше все по-космата, цялата еротика придобиваше животински характер, появяваха се орди рошави, брадати, кресливи и парцаливи почитатели вече не на Слънцето, а на други небесни, че и естрадни звезди, чуваха се призови за унищожаване на науката и техниката, дори някои известни учени-футуролози предсказваха – интересно, по чие внушение? – приближаващата катастрофа, упадък, гибел, а на места

се изграждаха пещери, наричани, вероятно за камуфлаж, скривалища.

Тъкмо бях решил да се съсредоточа върху следващите векове, понеже работата ми намирисваше на преврат, тоест, на преобръщане на времето в обратна посока (съгласно теорията на кръга), когато ме извикаха да участвам в извънредна сесия на Научния съвет. Мои приятели ми казаха под секрет, че там в същност се организира съд над мен. Това не ми попречи да изпълнявам и по-нататък задълженията си. Последното, което направих, беше да заточа някой си Адел, който, работейки като чиновник по контрола, си беше докарал от XII век девойка, открадната посред бял ден от полето пред очите на тълпата; издърпаната на хроноциклета девойка беше обявена за светица, а отвличането ѝ във времето от съблазнителя – признато за възнесение. Отдавна трябваше да прогоня този абсолютен грубиян с изключително отблъскваща външност, приличащ на горила с малките си, дълбоко разположени очички и тежка челюст, но все ме спираше опасението да не ме обвинят в лична антипатия. Сега обаче го заточих, и то за всеки случай доста далече – 65 000 години назад. Стана пещерен Казанова и роди неандерталците.

На сесията отидох с гордо вдигнато чело, защото не се чувствах виновен за нищо. Тя продължи повече от десет часа и чух безброй обвинения. Обвиняваха ме в своеволие, командване на учените, пренебрегване мнението на експертите, фаворизиране на Гърция; носех вина за упадъка на Рим, съдбата на Цезар (клевета – не бях изпращал никакъв Брут), аферата Райхплац, тоест, кардинал Ришельо, злоупотреби в сектора ПАРКИ, за папите

и антипапите. (В действителност Бетерпарт предизвика „мрака на Средновековието“, като напъха, следвайки своето любимо правило за „силната ръка“ толкова много доносчици между VIII и XIII век, че настъпи мутрозапушване и упадък на културата.)

Четенето на обвинителния акт, формулиран в 7000 члена, беше в същност публично четене на учебник по история. В него ми триеха сол на главата за А. Донай, за огнения храст, за Содом и Гомора, за викингите, за колелата на бойните малоазиатски коли, за липсата на колела в южноамериканските коли, за кръстоносните походи, за клането на албигойците, за Бертолд Шварц и неговия барут (а къде трябваше да ги изпратя – в древността ли, та още там да започнат да се стрелят с картечници?) и така нататък, до безкрайност. Сега Научният съвет не харесваше нищо – нито Реформацията, нито Контрареформацията, а онези, които преди ми досаждаха именно с тези проекти, уверявайки ме в спасителната им роля (Розенбайсер почти на колене изпроси съгласието ми за Реформацията), сега мълчаха като онемели.

Когато ми дадох думата, заявих, че нямам намерение да се оправдавам. Бъдещата история ще прецени кой е бил прав. Позволих си обаче, признавам, да направя една язвителна забележка в края на изказването си. А именно казах, че единствените следи от п р о г р е с и б л а г о п о л у ч и е, останали в историята след Проекта, са предимно моя заслуга. Имах пред вид масовите заточения по моя заповед. Човечеството дължи на мен Омир, Платон, Аристотел, Бошкович, Босх, Спиноза и неизброимите анонимни творци, които подкрепяха творческите му усилия през вековете. Колкото и жестока да беше съдбата на

изгнаниците, те я бяха заслужили, а същевременно изкупиха вината си пред историята, подкрепяйки я, всеки според силите си, – ала едва тогава, когато ги снесах от високите постове в Проекта! Затова пък, ако някой иска да знае какво са извършили успоредно с мен с п е ц и а л и с т и т е от Проекта, нека погледне към Марс, Юпитер, Венера, към обезобразената Луна, нека разгледа гроба на Атлантида на дъното на Атлантическия океан, нека преброи жертвите на двата ледникови периода, бедствията, епидемиите, убийствата, войните, религиозния фанатизъм – с една дума, нека се вгледа в историята на човечеството, която след „подобряването“ се превърна в бойно поле на мелиоративните планове, в х а о с и п р о т и в о р е ч и я. Историята е жертва на института, на господстващата в него атмосфера на безотговорност, неразбории, късогледа политика, импровизация, непрекъснато интригантство, некомпетентност, и ако зависеше от мен, бих заточил всички историотворци там, където зимуват динозаврите.

Излишно е да пояснявам колко кисело бяха приети моите думи. И въпреки, че уж аз имах последната дума, за изказвания след мен се записаха още няколко достолепни специалисти по времето като И. Г. Норанц, М. Тагел и самият Розенбайсер, присъстващ на сесията, тъй като неговите високоуважавани колеги вече бяха успели да го прехвърлят обратно от Византия; знаейки предварително резултата от гласуването, което предреши директорската ми съдба, те бяха инсценирали „смъртта на бойното поле“ на Юлиан Апостата (363), защото той много държел да присъства на това шоу. Преди да се изкаже той, помолих да ми дадат думата и зададох въпрос относно регламента: „Откога

някакви си византийски императори имат право да участвуват в заседанията на института?”, но никой не благоволи да отговори.

Розенбайсер се беше подготвил специално, вероятно още в Константинопол са му били доставени необходимите материали. (Не се опитвах да скрия от мен заговора, съшит грубо с бели конци.) Той ме обвини в дилетантство и фалшиви претенции, че съм познавач на _музиката_, което, заедно с абсолютната липса на слух, било довело до сериозни дисонанси в развитието на теоретичната физика. От думите на професора излизаше, че след като изследвал с дистанционно управление интелигентността на всички деца в края на XX и началото на XXI век, нашият Хиперпютър открил малчугани, способни още в младенческа възраст да формулират взаимната зависимост между материята и енергията – ключов проблем при освобождаването на енергията на атома. Сред тях били Пиер Солитер, Т. Аднокаменяк, Станислав Разглаз, Джон Уанстоун, Трофим Одинцев-Булижников, Аристид Монолапидес и Джовани Унопетра, но мъничкият Албертчо Айнщайн – не⁸. Въпреки това аз съм се осмелил да покровителствувам последния, защото ми се харесвало неговото свирене на цигулка; след години това довело до хвърляне на бомби над Япония.

Розенбайсер преиначаваше фактите така безсрамно, че аз просто занемах. Свиренето на цигулка няма нищо общо с горния въпрос. Клеветникът прехвърли върху мен собствената си вина. При моделирането в прогностичен аспект на по-нататъшния ход на събитията, Хиперпютърът предсказа атомна бомба в Италия по времето на Мусолини въз основа на теорията на Унопетра и серия още по-опасни катаклизми, очаквани от останалите хлапаци. Аз

избрах Айнщайн, понеже беше добре възпитано дете, а за онова, което после стана с атомите, нито той, нито аз имаме вина. Просто не послушах съветите на Розенбайсер, който препоръчваше „профилактично почистване на Земята от децата в предучилищна възраст“, за да се стигне до освобождаване на ядрената енергия в безопасния ХХІ век; той дори ми представи хронияца, който беше готов да се заеме с тази акция. Естествено, веднага заточих този опасен човек на име И. Род в Мала Азия, където той извърши чудовищни престъпления (те фигурираха, впрочем, в обвинителния акт). А какво да направя? Все в някое време трябваше да го заточа. Но защо ли се впускам в спор с неизброимите измислици и лъжи...

След като гласуваха за моето отстраняване от Проекта, Розенбайсер нареди веднага да се явя в дирекцията; заварих го седнал в моето кресло в ролята на и.д. директор. И кого мислите, че видях до него? Разбира се – Гудли, Гецирнер, Астрояни, Старшит и останалите некадърници. Розенбайсер ги беше измъкнал от всички векове, в които ги бях изпратил. На него самия животът във Византия му беше понесъл – в походите срещу персите беше отслабнал и почернял от слънцето; носеше също монети, на които беше изсечен профилът му, златни брошки, пръстени и купчина парцали, тъкмо ги показваше на своята клика, но щом влязох, набута ги в чекмеджето. То не беше пъчене, не беше чудо, едва процеждаше думите през зъби – досущ като някой император. Не можеше да скрие изпълващото го задоволство, когато ми каза, че мога да се върна у дома, ако обещаю да изпълня едно поръчение. По-конкретно: след завръщането си трябваше да уговоря онзи Ийон

Тихи, който през цялото това време живя в моя дом, да поеме ръководството на ТЕОВИХ.

Моментално разбрах всичко. Едва в този миг си дадох сметка, защо именно мен бяха избрали за пратеник при самия себе си! Нали прогнозата на Хиперпютъра оставаше в сила и нямаше друг човек, по-подходящ за длъжността директор по подобряване на Историята. Постъпката им не беше продиктувана от благородни подбуди, каквито те изобщо нямаха, а от чисти сметки – нали всъщност И. Тихи, който ме убеди да взема участие в това начинание, остана в миналото и живееше у дома. Разбрах също, че кръгът на времето ще се затвори едва тогава, когато нахлуя – този път аз – в библиотеката и съборя всички книги от рафтовете при спирането на хроноциклета. Ще заваря онзи Тихи в кухнята с тиган в ръка и ще го изненадам с неочакваното си появяване, защото сега аз ще бъда в ролята на п р а т е н и к от б ъ д е щ е т о, докато той, живеещият у дома, ще бъде онзи, при когото пратеникът идва. Привидният парадокс на положението е резултат от неизбежната релативност на времето, предизвикана от овладяването на хрономоционната технология. Перфидният план на Хиперпютъра се основаваше на възникването на д в о е н кръг на времето: един малък кръг в друг по-голям. В малкия кръг се въртахме в началото с моя двойник, докато най-сетне не се съгласих да замина в бъдещето. Но и след това големият кръг беше останал отворен – затуй тогава не разбрах как т о й е попаднал в онази толкова отдалечена епоха от бъдещето, от която, според думите му, идваше.

В малкия кръг аз все още бях по-ранният, а той – по-късният Тихи. Едва сега щяхме да си разменим ролите, понеже и времената

се бяха разместили: сега аз идвах при него от б ъ д е щ е то като пратеник, а той, вече като п о – р а н е н, трябваше да поеме ръководството на Проекта в свои ръце. Остана само едно неизяснено нещо. Защо тогава, в кухнята, той не ми разкри тази особеност? И това ми стана ясно, когато Розенбайсер ме накара да дам честна дума, че ще запазя гробно мълчание за всичко, което се случи в Проекта.

Ако откажех да пазя тайна, вместо хроноциклет щях да получа пенсия и сбогом, заминаване! Какво ми оставаше да направя? Сигурни бяха, мошениците му с мошеници, че няма да се откажа. Бих отказал, ако кандидатът за моето място беше всеки друг човек, но как можех да нямам доверие в себе си като свой приемник? А те бяха взели пред вид именно тази евентуалност при съставянето на коварния си план.

Без почести, без тържественост, без нито една добра дума на благодарност, без прощална церемония, сред гробното мълчание на неотдавнашните си сътрудници, които от сутрин до вечер ми пееха хвалебствени химни и се надпреварваха да се възтрогват от моите умствени хоризонти – отидох в стартовата зала. От низка злоба бившите ми подчинени ми бяха дали най-разбричкания хроноциклет, с който разполагаха. Знаех с абсолютна сигурност защо няма да спра, както трябва, както и, че ще съборя всички книги от рафтовете! Но не обърнах внимание и на това последно оскърбление. Макар че хроноциклетът друсаше ужасно на границата между вековете, при така наречените „секуларни преходи“, защото амортизьорите му не бяха в ред, напуснах XXVII век без гняв и огорчение, мислейки си само как ще потръгне

работата на моя приемник по Телехронното оптимизиране на всеобщата история.

⁴ от benignis (лат.) – добър, мек, сърдечен – бел. пр.

⁵ демони-съблазнители, съотв. от мъжки и женски пол – бел. пр.

⁶ човекът в сянка, който дърпа конците (фр.) – бел. пр.

⁷ Раймонд Лулий – средновековен философ-мистик, опитвал се да създаде логическа машина, „машина на истината“ – бел. пр.

⁸ „Айнщайн“ може да се преведе като „един камък“, на същия принцип Лем образува имената на другите „учени“ – бел. пр.

